Con un volleto de [illegible]

Tomo. 6.º

Este Tomo es todo M.S. (a excepc.on de los Fueros de Aragon editi apud Exeam VI. Kal. Maii ann. Chr. 1265) y se compone de diversas apuntaciones; aunque si bien se esta al Titulo primero que tiene dice assi::: Epitome del origen, y progresso de los Fueros de Aragon, y Noticia de los Autores que sobre ellos han escrito. se hallaran diferentes notas, y Commentos sobre los Fueros. Y quasi al fin hay un Resumen brevissimo del Indice Latino de Zurita para inteligencia de la historia de Aragon, y sus Fueros.

Todo lo escrito es de letra del Marques del Risco, como lo demuestran las Portadas de los comentarios de estos fueros, en las que hai repetidamente las palabras sig.tes = Acurante, ac edente Joanne Ludovico Lopez. J. C.to Caesaraugustano. =

EPITOME

M.S. en folio con 235 hojas en pergamino.

Apuntaciones sobre el origen y progresos de los fueros de Aragon.

Hay un folleto impreso sobre lo mismo.

Rotulata

Fueros de Aragon.

Es letra del Marques del Risco

Epitome

Del origen y progreso de los Fueros de Aragon
y
Noticia de los autores q̃ sobre ellos han escrito:

I. Haviendo de tratar del origen y progreso de los Fueros de Aragon es preciso havemos antes referido las leyes con que se governo España todo el tiempo que permanecio sujeta a un solo dominio, en que discurriremos brevemente su [illegible] su primera [illegible] despues del diluvio por el Patriarcha Tubal [illegible] de Noe, cuyo argumento tiene trabajado un justo volumen el Sr. Marq. de Agropoli de quien yo hago memoria en mi Comm. a la ley 12. C. de religios. et sumpt. funer. cap. 3. donde junta al intento quanto se [illegible]. Pero en quanto a sus primeras leyes la mem. mas antigua q̃ de ellas se ofrece es la de un lugar de Estrabon lib. 3. in princip. q̃ escrivio en los tiempos del Emperador Augusto donde afirma que los Turdetanos, que pertenecen a nuestra España, tenian segun se decia sus leyes particulares escritas en verso de mas de seis mil años antes que el escriviese, de donde un ingenio moderno por no averlo entendido quiso inferir q̃ hubo hombres en el mundo mas antiguos que Adan como lo [illegible] referido en mi Commentario donde de esto tubimos necesidad de tratar de paso d. c. 3. pero la verdadera inteligencia del lugar de Estrabon quanto al punto de q̃ aora tratamos suele verse en Florian de Ocampo l. 1. c. 29. Bernardo Alderete, Fr. Juan de la Puente de la Orden de Sto. Domingo, Mariana de Reb. Hisp. c. 13. in princip. Gregorio Lopez Madera en las Excel. de España fol. 60. y 61. y D. Thomas Tamayo de Vargas sobre Luitprando fol. 38.

fol. 98. que lo explican bien, sin que tengamos tampoco por
digno de mayor reflexion lo que el mesmo Florian de Ocampo
en l. 1. c. 15. y Estevan de Garibay l. 4. c. 30. tratan de que el
Rey Abides a quien quentan por 22 en orden desde Tubal como
mil siglos antes de la Venida de Christo dio a los españoles
ciertas leyes Universales que sirviesen a todos, y luego a cada Pue-
blo las suyas especiales con que quedaba [illegible]
gobernados, dividiendo el mesmo Imperio de este [illegible] en
otros tantos pueblos de España, porque la incertidumbre y va-
riedad con que corren las noticias de los primeros Reyes de España
ni permite que se haga fee en ellos ni puede ofrecernos mate-
ria alguna solida para nuestro Discurso.

II. Los Cartagineses o Griegos, aunque conquistaron gran
parte de España y la dominaron por algun tiempo empero
nunca como Señores proprios della, y assi aunque introducirian
en ella segun el estilo de las demas naciones con sus armas
sus propias leyes y forma de gobierno no podemos contarlas
por nuestras como ni tampoco las Romanas que aunque fueron
mas permanentes en sus Colonias al principio, y despues
en la mayor parte de la Prov.a no se deven reputar como pro-
prias ni hace al intento que seguimos la puntual noticia
de su observancia.

III. Desmembrada España del Imperio Romano con
la invasion de tantas barbaras naciones como empezaron
a destrozarla desde su Dominio a los principios del siglo quinto
y siendo despues de varios accidentes de los Godos formaron
en ella Monarchia siendo asi continuadores y la dominaron
como Principes proprios, y desterrando con el nombre Romano
las leyes peregrinas que en ella havian introducido empezaron
a promulgarle nuevas leyes por las quales se governase España
conste

consta que en Siglo inmediato el dicho Emperador Eurico Septimo
Rey suyo contando desde Ataulfo le promulgo las leyes particu-
lares las quales despues aumento y amplio Leovigildo, reformando
las superfluas y ultimam.te Sisenando con decreto en el quarto
Concilio de Toledo, y poniendolas en orden S. Isidoro se recogie-
ron las referidas en un volumen que quiso se llamase Fuero
Juzgo como dando a entender que por el solo havian de
juzgar los jueces en España. Pero como aquel volumen por la
calamidad de los tiempos o por los tumultos de las guerras con-
casi dos siglos, hubiese venido a quedar pocomenos que del todo
punto obscurecido el Rey Recesuynto corrigiendo algunas leyes y
añadiendo otras segun se ofrecia las decisiones de comun [illegible]
casi a la mitad del Septimo Siglo y treinta años despues vol-
vio a poner la mano en ellas el Rey Egica enmendandolas y aña-
diendo muchas con acuerdo del Decimoquarto Concilio de
Toledo en que se confirmaron, y por ellas parece haverse gover-
nado toda España entonces y estuvo sujeta al Imperio Godo
siendo como havemos dicho las mas antiguas de España que como
propias suyas pueden mostrarse con seguridad de las quales y
de su ex.a tratan largam.te los autores que junta a este intento
en su Emblema 68 el S.r D.n Juan de Solorzano a que me remito.

IV. Ocupada España por los Moros año 714 de Christo en
comun voz de todas las historias a los pocos Christianos que pudie-
ron escapar de su furor, se retiraron a las montañas adonde
primero trataron solo de defenderse, y luego animados con el favor
del Cielo intentaron el (proyecto) de emprender la Conquista de las mismas
tierras ocupadas de los infieles poseedores. La misma aspereza
del sitio y las estrechuras que les procuraron [illegible] para
impedirles la Comunicacion por toda la dilatada cordillera
del Pirineo fue causa de que no pudiesen mantenerse unidos
debaxo

devaxo de Una cabeza de quien ni podían recivir las ordenes ni los socorros, alzasen para su defensa ya en esta parte y ya en aquella diversos Caudillos a quienes saludaron por sus Reyes sucesivamente, desde alli adelante [illegible] la antigua Magestad del Impe[rio] Godo que no la [imperes] havia resplandecido en uno, teniendo solo y de aqui su mas seguro origen la diversidad de Reynos en que desde aquellos tiempos se mira dividido dentro de España mismo el Patrimonio antiguo de los Godos. Y si bien en Asturias a donde parece haver cargado el mayor numero de Españoles Godos como mas vecinos a su Corte Toledo, como fuesen menos sangrientas de seguidos de los Moros bolvieron y brevemente a restaurar sus Reyes las antiguas Leyes Godas de la manera, que en los tiempos que lo persiguen las Historias y autores Castellanos no assi en unas montañas donde solo se conservaron algunas como Costumbres de la tierra, pero no con la formalidad de antigua leyes propias de ella; con que es preciso que desde este primero empeze nuestro discurso a tratar de las leyes con que se havia havido gobernado, y oy se Gobierna el territorio que se ilustra con el glorioso nombre de nacion desde que la opresion Sarracena [illegible] las antiguas leyes Godas. dexasen de ser Universales en España dividida, ya en Varios Reynos, en diversos dominios, y en distintos dueños.

V. Asientase mayor por constante [illegible] que la Conquista de nuestro Reyno empeso desde la mayor aspereza del Pirineo, a cuya fragosidad se acogieron las reliquias de nuestra antigua nobleza Goda, que procuraron de la dilatarse hasta las Riveras del Rio Aragon que el principio dio nombre a su Comarca, y despues a lo restante del Reyno, y assi bien halló que Geronimo de Blancas hablando de D. Galindo Aznar segundo Conde de Aragon afirma del que recibio el fuero de Jaca, y que en la mesma ciudad hiciesse que la gobernasse, y despues huvo otros muy excelentes con nombre de fueros de Jaca reduciendo a [illegible] publicacion a los años de Christo 802 en que Va hablando, lo qual

si fuese cierto parece que havriamos de empezar desde aquí a deducir el origen de nuestras Leyes, siendo como lo es este Condado primitiva porción de nuestro Reyno, pero como no veo que Geronimo de Blancas alegue cosa alguna en prueba de su Conjetura como deberá, maximamente apartandose en este punto del Insigne Geronimo Zurita que es la mayor exercicio a estos fueros de Jaca como veremos, ~~cons~~ + viene a importar poco que el Abad D. Juan Briz en su hist.ª de S. Juan L.1.c.23. gustase de seguir la novedad de Geronimo de Blancas tan confiadamente que en el L.3.c.3. sin embargo de haver visto el lugar de Çurita en los Indices latinos que alegaremos dexó a decir en fe solo de las palabras de Geronimo de Blancas que Don Galindo Aznar el segundo Conde de Aragon fue el legislador de aquel famoso fuero sin que en ello pueda haver duda, con que dio motivo al P.e Josef de Moret paraque en sus Investigaciones L.2.c.11.p.497. le lastimase sobre este punto como lo hace por toda su obra recombiniendola con el lugar de Geronimo Zurita en los Indices, y con los mesmos Privilegios de Jaca aunque no dexa de padecer en lo mesmo que afirma alguna equivocacion, menos advertida del Ill.mo Sr. Domingo Larrega en su ~~que en su primera carta al mismo Padre Moret t.3.c.9.~~ donde sigue en todo y por todo a su Abad Don Juan Briz, ocupando en rebatir lo que este y Geronimo de Blancas dixeron y las recombenciones que les hace el P.e Moret al tiempo que parece que debia pasar a convencer a su opositor; por lo qual no hallo que aya mas que insistir en esto, hasta que llegue el caso de tratar del primero mas constante y seguro de los tres tiempos de sus

"Historias de los origenes de los Reyes del Reyno de Navarra"

"Defensa Historica por la Antiguedad del Reyno de Sobrarbe contra las Investigaciones del mismo P.e Josef de Moret. t.3.c.9. ~~p.497.~~ De la Antiguedad de las Leyes de Jaca p.497.

VI. ~~Siguese~~ la Relacion de los casos de los Primeros Reyes de Sobrarbe que puede verse en ~~Geronimo de~~ Blancas hasta lo que por el suce

Tampoco veo ~~veo~~ que aya podido alcanzar ~~alcanzado~~ mucha mayor estimacion entre los eruditos modernos

intervenir que refiere introduxo la eleccion del S. Rey D. Iñigo
Arista desde quien empieza a contar nuestros Reyes Geronimo
Zurita en los indices Latinos año 849. aunque Blancas lo pasa
al de 868. para la qual asienta se formaron las leyes Capitales
del fuero que communmente se llama de Sobrarbe cuya primitiva
compilacion (a lo cierto) no pareze, aunque ay muchas posteriores, que ~~[illegible]~~ se pone
~~[illegible]~~ alguna memoria de ~~sus primeras~~ mas antiguas leyes harto imperfectas
y varias todas, ~~Refiere pues dos Compilaciones de sus~~
~~primeras leyes muy antiguas, y que hace [illegible] no menos que del~~
~~principio de su establecimiento pero [illegible] por reflexion se les ve~~
~~[illegible]~~ que en Relacion, y esa no tan difunsa
como fuera necesario, ni tan estimada como quisieran los
demasiadamente especulativos en estas materias; fueron las repitiendo
como fundamentales y pertenecientes alo elementar del Rey
y Reyno en todos los fueros que ivan dando a las tierras que
conquistaban delos moros, pasaron despues las mismas tierras
con el tiempo a ser de diversos dueños que fueron añadiendo
a aquellas primeras leyes otras particulares cada uno para su govierno,
de manera que quando bolvieron despues a unirse de nuevo en un
dueño, pretendiendo sus naturales conservar las leyes en que se
havian criado vinieron ya a no tenerlas uniformes como al
principio por razon de las que sucesivamente fueron reciviendo
mientras estuvieron divididos, hasta que haviendose ultimamente
vuelto a dividir en diversos Reynos vinieron sus naturales
a quedarse cada uno con sus fueros distintos aunque procedidos
todos de los primeros de Sobrarbe de donde tuvieron su origen
siguiose en Aragon no mucho despues la publicacion de los
Fueros de Jaca, de que hablaremos luego, con que se fue al parecer
borrando la memoria delos de Sobrarbe y assi vemos que
[illegible]

que es necesario que se diga de ellos que solo

sobre apoyarse tambien de todo junto el fuero y tiempo fixo de su formacion ~~[illegible]~~ ~~que se podian descubrir [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]~~ ~~no poco tiempo~~ que no pareze pueda ser uno solo segun le ~~[illegible]~~ de el mayor numero de fueros que contienen ~~[illegible]~~ algunos [illegible] que sulta mayor parecen [illegible] Copias del fuero General de Navarra que original se custodia en la Camara de Comptos de aquel Reyno cuya compilacion no se puede en tiempo ni excede del S. Rey D. Theobaldo que ~~[illegible]~~ reynaba en aquel Reyno en tiempo del S. Rey D. Jayme el de Aragon

los tiempos del S.r Rey D. Jayme el Prim.o en adelante ninguno
de nuestros Auctores haze memoria de ellos, hasta q alfin del
siglo pasado los escrivio Geronimo de Blancas, y se valieron
de ellos los Abogados del Reyno en la Causa del Virey Estran-
gero sirviendoles de los Codices de Nabarra q son los q unicam.te
se miran en con titulo de fueros de Sobrarbe pero llenos de otros
muchos fueros posteriores y particulares de solo Nabarra de donde
entiendo han nacido las dudas y equivocaciones q se padecen, en
esta materia fomentadas en gran parte de los Prologos q lle-
ban dichos Codices q solo parte q se hizo q aun es mas escurida-
des, y dar que hazer ala Chronologia con lo que mezcla del
Apostolico Hildebrando, o, Aldebriano, Consulta de los Longobardos
Sobrarbe, y D. Pelayo, en q no me detengo por creer con toda
firmeza no nos pertenece el aberiguarlo, como ni las mismas
Compilaciones de fueros en q se halla puesto las quales con
toda evidencia nuestra ser de Nabarra en la Memoria q
hazen de D. Tibaldo, y otros Reyes suyos, q nunca lo fueron
nuestros, y de muchas Ciudades y pueblos de aquel Reyno: que
el origen de dichos fueros fuese en Sobrarbe, y para Sobrarbe, su
mismo sobrescrito lo manifiesta: su existen.a nadie la negara
con razon, pero el tiempo q tuvo, y demas circunstancias con q se
establezieron es imposible aberiguarlo no hallandose su Compilacion
original como havemos dicho: De la relacion q en ellos corren se
hace cierto q primeram.te fue establecido, y assi entend.o se descubren
las primeras lineas y dibuxo de nuestro govierno, con ellos se go-
bernaron nuestros mayores por lo menos hasta los tiempos del
Rey D. Sancho el Mayor en q ya empiezan a oirse los fueros de
Jaca; alguna combinacion he visto de los fueros de Sobrarbe mezc-
cados de fueros de Nabarra q las demas, q son Copias de

la que toda vía se conserva en la Camara de Comptos de aquel Reyno, pero tampoco me atrebo a asegurar que sea nuestro, pues es el juicio que de estos fueros he podido formar despues de haver por el mucho tiempo y reconocido cinco de estos Codigos de que tengo indice ajustado; + con que pueden cesar al parecer las disputas que sobre ello corren desde que publicó Geronimo Zurita sus Anales, y indices latinos contra Geronimo de Blancas el Abad de San Bry, Pedro de Marca en la hist.ª de Bearne l. 2. c. 9. Arnaldo Oyhenarto, el P. Josef de Moret, y el M.º Fr. Domingo Lavripa. + Insierase el fuero de Sobrarbe

+ Y porque a mi parecer cesarian la mayor parte de las disputas que sobre ellos se ofrecen, si se hubiessen impreso, como en otro tiempo lo desse, y se hubiera concluido a no retardarlo un accidente, è querido ponerlos aqui enteramente en la mysma forma en que empezaron a estamparse.

VII. Despues del S.r Rey D. Iñigo Arista se quenta a su sucesor Garci Iñiguez Año 862. aunque Geronimo de Blancas le pasa al de 870. luego a Fortunio Año 885. luego un segundo Interregno, y despues a D. Sancho Garcia que Geronimo de Blancas llama Abarca Año 905. y añade a Garcia I. Año 933. despues a Sancho II. Año de 969. y luego a D. Garcia II. Año de 990. a quienes omite Geronimo de Çurita en los Indices y nosotros por no ofrecerse en su tiempo cosa alguna particular que poder decir en orden a nuestros fueros, mas de entender que mantendrían en justicia sus tierras mezcladas los de Sobrarbe de quienes arriva habemos ablado.

VIII. Al Señor Rey D. Garcia el II sucedió el S.r Rey D. Sancho el mayor que reinó en Sobrarbe Aragon Nabarra, y Castilla Año de 966. aunque Geronimo de Blancas le pasa al año de 1000. del qual escrive a nuestro intento Geronimo Zurita en sus Anales lib. 1. c. 5. se halla por antiguas memorias que hizo ciertas leyes, que llamo los fueros de Jaca, y por ellos se gobernaba toda Nabarra, y Aragon, y tomaron el nombre de la Ciudad principal y Cabeza de aquella provincia, que fue la primera que eximen que el Rey Iñigo Arista tornó a cobrar de los

infieles

Inferes. Aunque el Privilegio que tiene Jaca de Ciudad en el qual
se otorgaron los fueros, q tiene que entonces se le dieron con aquella
Ciudad es del Rey D. Sancho el Primero mereciendo ... Rey Don
Sancho el Mayor, lugar de q se han dado por desentendidos
quantos han tratado de estos fueros atribuyendolos Geronimo de
Blancas y el Abad D. Juan Briz como dexamos visto al Conde
D Galindo, sin alguna legitima comprobacion, y el ... de
Abarca indistintamente al Señor Rey D Sancho Ramirez por no
distinguir entre los fueros Generales llamados de Jaca y los par-
ticulares q se le dieron quando fue echa Ciudad, como con toda
claridad lo hace Geronimo de Zurita en el lugar referido en q
no reparo tampoco el Dotor Fr. Domingo Larripa. Pero q fueros
sean los q hizo el d.r Rey D. Sancho el Mayor no podre por
aora assertivamente afirmarlo porq la Compilacion q oy permanece
con nombre de fueros de Jaca es posterior a su Reynado como ve-
remos en su lugar, sin q en ella se nombren los Serenissimos
Señores Reyes q ordenaron los fueros q en ella se comprehenden.

IX. Al Señor Rey D. Sancho el Mayor succedio en el Dominio
de Aragon el señor Rey D. Ramiro el I. su hijo el año de 1035
q el de 1045. le tuvo ya mas aumentado con haver adquirido a
Ribagorza y a Sobrarbe por muerte de su hermano D. Gonzalo
q las poseia con titulo de Rey o de Conde desde cuyo tiempo em-
pezo D Ramiro a intitularse Rey de Ribagorza, Sobrarbe,
y Aragon, puede ser q añadiesse algunas leyes a los fueros de
Sobrarbe y Jaca pero quales ni quantas sean no podemos asse-
gurarlo con bastante fundamento.

X. Al Señor Rey D. Ramiro el I succedio el d.r Rey Don
Sancho Ramirez su hijo en los Reynos de Sobrarbe y Aragon
año de 1063. el sig.te de 1064 gano a Jaca y haviendola
echo Ciudad le dio fueros, correspondientes a la mayor digni-
dad

dad aq la exaltaba como parece del Privilegio q. se conserva
en su Archivo, y refieren nuestros historiadores. Y aunque
tambien añadieron a [illegible] otros, escrive en nuestra forma el
fuero General llamado de Jaca q. el Sr. Rey D. Sancho el
mayor su Abuelo empezo a formar como dejamos referido con
el testimonio expresso de Geronimo Zurita en sus Annales. y que
por esta razon el mismo en sus Indices Latinos lo haga autor
de entrambos fueros de Jaca assi del General q. se atribuye
en los Anales al Sr. Rey D. Sancho su Abuelo como de los par-
ticulares q. le dio quando la hizo Ciudad circunstancia en q. no
reparo el Dr. Josef de Moret en sus Investigaciones quando re-
futando la opinion de Geronimo de Blancas y del Abad
D. Juan Briz acerca de estos fueros los atribuye indistintamente al Sr.
Rey D. Sancho Ramirez valiendose q. eso de los Privilegios
de Jaca q. solo hablan de los fueros particulares q. se le dieron
con la nueva dignidad de Ciudad, Circunstancia q. si la huviera
~~tambien~~ reparado el Sr. D. Domingo Larripa no tubiera para
que empeñarse en desautorizar sin alguna necesidad los pri-
vilegios de Jaca q. representa el Dr. Moret sacados de su Archivo
quando entendidos en la forma referida en nada se oponen a
la mayor antiguedad del fuero General de Jaca anterior al
del Sr. Rey D. Sancho Ramirez. Se que Estevan de Garibay
en el Comp. Historial l. 23. c. 1. dize q. el mismo Sr. Rey D.
Sancho Ramirez hizo dexar en Aragon los fueros y leyes de los
Godos y admitir el derecho Comun de los Romanos, y q. esto fue
el año de 1073. y que por su autoridad lo dice fr. Juan de
Madariaga del Senado y el Principe c. 41. p. 485. pero
yo no lo hallo en tan alto silencio en muchas memorias q.
solo lo he visto advertido en el Abad D. Juan Briz l. 3. c. 3. q.
lo refiere para impugnarlo y assi nada me atrevo a asegurar
con certeza en esta parte.

XI.

XI. Al Señor Rey D. Sancho Ramirez sucedio en sus
Reynos de Aragon y Navarra el S.r Rey D.n P.o el I. año de
1095. el qual ganó a Huesca, Calasanz, Pertusa y Barbastro
dilatando con sus felices conquistas sus Reynos, desde los
limites de Castilla hasta los terminos de Pallars, y creemos que
en su tiempo se formaria la Compilacion de los fueros de Jaca q.
q permanece, y es la mas antigua q se halla de nuestros fueros
no dexando duda a esta conjetura la memoria q en algunos de
sus fueros se halla de los antiguos limites del Reyno q señala
con el nombre de la Serra en sus y de la Ciudad de Huesca
que es dita (dize) terra nova. Havemos visto y reconocido dos
codices de esta Compilacion, escritos el uno en vitela el año de
1331 segun se percive de una tabla de las fiestas movibles q
[illegible] al principio, y empieza con ese año, y el otro en papel
con poca, o, ninguna diferencia: su Indice ~~de [illegible]~~ y
fueros es el que se sigue =

AQUEST LIBRE ES LO FOR DE JACA DEPARTIT EN V. LIBRES, ET
Comença aqui LO PRIMER. en que tracta de la fidelidat de [illegible]al
Seynnor Rey, et de les coses que pertaynnen a Deus et a la Glesia.
Et primerament.

Establit es. Tit. Com deben ayudar al Seynnor Rey. 1.
Niull infanzon. Tit. De non manifestar mort nin preson de Rey et de [illegible]. 2.
Tal for an. Tit. Com deben anar en host infanzons. 3.
Molts homes. Tit. De anar en host los que cases han. 4.
Tot infanzon. Tit. De non far vilania sin mandament de Rey. 5.
Dic [illegible], et Stablit. Tit. De vendre castels, et honors a Rey. 6.
Molts infanzons. Tit. De bastiar castels et molins. 7
Segon lo for. Tit. De far molins, en [illegible] cap del. 8.
Peraventura. Tit. De contienda dentre dos villes sobre terminats. 9
Si entre dos villes. Tit. De contienda dentre dos villes et non [illegible]. 10
For antic es. Tit. De moneda de Rey. 11.

Niull

AQUI COMENZA LO SEGONT LIBRE EN QUE TRACTA DEL dreyt de marit, et de muyller, et dels parents, et dels filos. Et Primerament.

Si alguna

Moltes

AQUI COMENÇA LO QUART LIBRE EN QUE PARLA DELS CRIMENS dels mals feyts, dels mals fallyrs et dels penas que deben haver et Primerament.

Qui

AQVI COMENZA LO ~~QVART LIBRE~~ CINQVEN LIBRE EN que tracta de Citacions, et de les coses necessaries en iudici, et de batayles, et de les coses semblants a ates, et primerament.

Si

Quant

De

entre

Quant

Y [struck through word] son acaso los libros de la Compilacion, y en ellos ay

Res-

trescientos y quarenta titulos, y debaxo de ellos otros tantos
fueros y otros diez mas, hallanse muchos de ellos en el fuero
General de Navarra de que ay algunos exemplares con titulo
de fueros de Sobrarbe y yo he visto cinco, y por donde puede
discurrirse no mal ser dichos fueros de aquellos señores Reyes
que dominaron juntamente en Aragon que en Navarra, y aca-
ba de quitar toda duda en orden a la mayor antiguedad y
legitimidad de estos fueros el verlos repetidos casi con sus
mesmas palabras en la lengua latina en la Compilacion
de los fueros del S.r Rey D. Jayme el Segundo de que hablare-
mos abaxo haviendose formado aquella al parecer de esta
y de la del Obispo de Huesca D. Vidal de Canellas de que
hablaremos luego que precedio a la del S.r Rey D. Jayme aunque
hecha en su mesmo tiempo y por su orden y mandamiento lo
cosa con particular observacion no vista hasta aora en
algun otro de los que han escrito de nuestros fueros, lo tengo
reparado y comprobado, por lo qual y no haverse hasta aora
estampado esta Compilacion de fueros de Jaca no puedo
dexar de sentir el descuido de nuestros Coronistas, ni de desear
verla en las manos de todos, un tan illustre como antiguo
testimonio de la ancianidad de nuestras leyes y cuidado de
recopilarlas, aun en aquellos siglos menos cultos que valerosos
infiriendose de aqui quanto florecieron en uno y otro nuestros
mayores, + ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~, en gracia de los verdaderos professores
de la antiguedad=

\+ conque he resuelto sacar a luz un tan illustre monumento y estampandole a la letra

Despues de esta Compilacion de nuestros fueros y la primera
de las que permanecen tiene su lugar otro fuero del mesmo S.r

Rey D.

Rey D. Pedro el I. el qual no se lee en esta Compilacion, y
assi parece q. ella le precederia, es una Sentencia suya dada
en la Valle de Funes de Navarra sobre cierto passage parti-
cular q. sucedio en ella y como tal se halla recopilada
en el Fuero General de Navarra q. se llama de Sobrarbe
de donde sin duda la paso a su Compilacion general de
nuestros fueros el S. Obispo D. Vidal donde la refiere. l. 3.
t. 15. aunq. sin nombrar al S. Rey D. Pedro q. la dio, ni el
lugar donde sucedio el caso, hasta q. en la Compilacion del
Señor Rey D. Jayme q. se formo despues del año de 1259 de
todas las antecedentes se añadio lo uno y lo otro y assi per-
manece entre nuestros fueros en la ultima Compilacion que
de ellos se hizo en tiempo del S. Emperador Carlos V. que
es de la q. oy usamos. Tit. de Verbor. Significat. lib. 6. Con
cuya verdadera noticia se debe enmendar la equivocacion
q. tubieron los q. ordenaron el Prologo de dha ultima Compilacion
con titulo de Prefacion de la obra en dezir q. el S. Rey Don
Pedro el III. fue el primero de los q. hizieron fueros en Aragon,
fundando en la Rubrica del Privil. general q. es el unico fuero
de dho Señor Rey, y Cortes de Zarag.a del año de 1283. Petrus
Primus. y Petrus Secundus en todos los del S. Rey D. Pedro el
IV. siendo assi q. de todos los Señores Reyes Pedro desde el
Primero tenemos fueros, como parece del q. acabamos de
referir y de los demas q. en la Compilacion de los de Jacca se
reconoce por su materia ser suyos y de otros Señores Reyes sus
Antecessores todos los quales indistinctamente estan puestos en nombre del
S. Rey D. Jayme el Conquist. en Huesca donde no hizo mas q. recopi-
larlos excepto algunos q. dize el mismo haver añadido como el S.
Reg.te D. Luys de Exea en la Dissert. Hist. de Iur. Duc. Bell. p. 2.
XII. El Señor Rey D. Pedro el Primero sucedio al S.
Rey D. Alonso el I. su hermano en los Reynos de Aragon y Navarra
de

el año de 1104. el qual adelantò felizmente sus conquistas con la toma de Zaragoza a quien hizo Corte y Caveza de su Reyno, y dominios, y aunque no se puede señalar con distincion que fueros hizo, generales a todo el Reyno (porque los particulares que estos señores Reyes ivan dando a las Ciudades y lugares que ivan conquistando no son deste discurso) es muy digno de nota el que desde este tiempo empieze a oirse con mayor claridad el nombre y magistrado del Justicia de Aragon en Pedro Ximenez de Rodelar a quien el año de 1114. quenta Geronimo Çurita en los Indices entre los Ricos hombres que assistieron al Rey D. Alonso, que la Conquista de Carag.ª Sancho Lopez año 1126, o Fortuniones año 1123 segun Geronimo de Blancas, Sancho Galíndez Año 1128. Lope Senz Año 1129. y Fortunio Aznar Año 1132 de quienes hase menc.ª Geronimo de Blancas aunque los omite Geronimo Zurita en sus Indices.

XIII. Al Señor Rey D. Alonso el I. succediò su hermano el Señor Rey D. Ramiro el II. en quien se volvieron a dividir ultimam.te los Reynos de Aragon y Navarra Anno de 1134. del qual no podemos tampoco assegurar con certeza que fueros hizo como ni de su hija la señora Reyna D.ª Petronila que casando con el Conde de Barcelona diò principio a la Union del Reyno de Aragon y Principado de Cataluña ni de su hijo el S.r Rey D. Alonso el II. que reynò hasta el año de 1196 en cuyos tiempos sólo tenemos mem.ª de haverse continuado el officio de Justicia de Aragon en el mesmo Fortunio Aznar Juan Pelayo año 1140. a quien omite tambien Geronimo Çurita Pedro Senz año 1145. aunque Blancas le pone dos o tres veces Sr Perez

año

año 1152. Pedro Momo Anno 1157 a quien Blancas pone otros dos años antes, y añade otro N. Diez anno 1157. Pedro Medalla año 1163. a quien Blancas pone el de 1161. y añade a Galindo Garces año 1164 Sancho Garces de S.ta Olalla anno 1168 y Sancho Garces de S. V.te año 1172 aunq. Blancas deste dize hace Uno, Pedro Fernandes de Castro año 1173. q. Blancas pone en el de 1172. Sancho Soria año 1179. Estevan N. año 1181 de quien no haze mencion, ita S. Pedro de Sesse año 1190 q. Blancas pone en el de 1188.

XIV. Al Señor Rey Don Alonso el II. sucedio el S.r Rey D. Pedro tambien el II. que empezo a reynar el año de 1196. en el qual combocò al Reyno a Cortes Generales para la Ciudad de Daroca donde se coronò solemnemente: quito a los Ricos hombres las rentas que llamaban honores contra lo establecido en los fueros antiguos del Reyno, y si bien despues por graves instancias se las bolvio a restituir assegurandoselas perpetuas porq. antes solo las gozaban temporales, pero fue derogandoles abueltas de eso otras muchas prerrogativas de q. hasta alli havian gozado, y tambien con ocasion de los Gastos q. hizo en la Jornada de Roma impuso el prim.o en el Reyno la Contribucion del Monedaxe de q. solo eran libres los Infanzones y como por complaçer al Pontifice Innocentio iij q. le coronò en Roma de su mano se hiziese assi y sus Reynos feudatarios de la S.ta Romana los nuestros teniendo todas estas cosas por contrarias a sus livertades acudieron a valerse q. su defensa del nombre y presidio de la Union, y aunq. no podemos afirmar con seguridad en q. tiempo se establecio parece sin duda ser suyo el Fuero que empieza Statuit Rex Petrus y se lee en todas las Compilaciones subseq.tes del mesmo fuero araver es suile del S.r Obispo D. Vidal debaxo el tit. de tregua et Pace, en su traduccion denomina con el de Pace, el Reyno, en la q. se hizo despues del año de 1259 con el de Pace, o Protecc.n

regali

regeis, y con el mismo en la del S.r emp.r Carlos V. la q. oy usamos l. t. f. ; parese haver tenido en su tiempo el Cargo de Justicia de Aragon el mesmo Pedro de Sesse de q.n arriva se hizo memoria.

XV. Al Señor Rey Don Pedro el II sucedio el S.r Rey Don Jayme el I. su hijo el año de 1213, de edad de siete años, naciendose el mismo quando los mandaron combocados a Cortes para dho efecto en la Ciudad de Lerida q. entonzes se comprehendia en los limites del Reyno de Aragon, el de 1217 como q. fue la administracion del Reyno y los de 1222 y 1225 celebro Cortes en la mesma Ciudad de Lerida en las quales se establecieron ~~[illegible]~~ no el fuero. 1. 8. de fabricatione monete q. empieza Rex potest monetam como se lo parecio a Geronimo de Blancas in Comm. p. 164 atribuiendole a las Cortes del año de 12~~[illegible]~~18 pues es cierto q. dicho fuero es mas antiguo en el Reyno hallandose como se halla en la Comp.n de los de Jaca echa ~~en~~ acerca del tiempo del S.r Rey D. ~~Alonso~~ Pedro el I. de q. hablamos arriva l. 1. t. 11. de la moneda del Rey, sino otros dos q. entrambos empiezan Confirmis Rex Jacobus el prim.ro debaxo el titulo de exheredatione filiorum, el qual se halla en todas las Compilaciones desde la del S.r Obispo D. Vidal y en la q. oy usamos l. 6. t. 9. y el seg.do debaxo el titulo de Appellationibus q. tambien esta en otras compilaciones excepto en la q. oy usamos por haverse puesto en ella entre los abolidos.

El Año de 1227 bolvio tercera vez a celebrar Cortes en la villa de Almudebar donde se establecio el fuero In nomine Domini el I. t. de Confirmacione pacis q. se publico en 2 de Junio de dho año, es una resumpta de lo q. se ordeno en dichas Cortes, y junta de Brazos lee se en todas las Comp.s hechas desde la del S.r Obispo D. Vidal y en la q. oy usamos l. 9. t. 69. y hase mem.a del Gerona

del Blancas in Comm. p. 163. & 164.

El Año de 1235. tubo quarta vez Cortes en la Ciudad de Çarag.ça en las quales se publicó a 18 de Mayo el fuero In nomine Domini el 2. del mismo titulo de confirmacione pacis, q. se halla en todas las Compilaciones inmediato al antecedente excepto q. en la primera con la Data y en la seg.da se aumentan las firmas del S.r Rey y demas personas q. lo juraron.

El sig.te año de 1236 bolvió otra vez a celebrar Cortes en la villa de Monzon en las quales a 15 de Octubre del mesmo año se stableció el Fuero In Christi nomine 2. 4. de confirmatione monete el qual aunq. no se lee en la Compilacion del S.r Obispo D. Vidal pero si en la q. se firmo despues del año de 1259 y en la q. estamos l. 9. t. 29. y hase mem.on del Geronimo de Blancas a p. 154. & 441. aunq. con error notorio en la 2.a afirma en el ultimo lugar haverse echo dho fuero en Huesca año 1247 enq. solam.te se recopilo con los demas como lo manifiesta su mesma data y lo dexaba indubitadam.te advertido el propio Blancas d. p. 164. descuido q. pareze increible si no se viera en este Autor.

Los cinco fueros del S.r Rey D. Jayme q. dexamos referidos se siguen segun el orden del tiempo tres Pragmaticas del mismo q. se hallan igualm.te incorporadas entre los fueros del mismo Reyno, la primera en el q. empieza Jacobus Dei Gracia Rex dada en Gerona a 25. de febrero del año de 1241 en confirmacion de las disposiciones canonicas q. ablan delos tomas la qual se lee en la Comp.on del S.r Obp. D. Vidal y en la q. se firmo despues del año de 1259. y es porcion [illegible] fragm.to q. si bien falta en dhas dos Compilaciones pero en [illegible] volumen de muchos fueros impreso en Carag.ça el año de 1496. [illegible] el ireso se lee inmediatam.te despues delos fueros de [illegible] del año de 1265. debaxo el titulo de Sacramento Iudeorum

Se

y es la formula conque deven usar los Judios segun la Costumbre de Barcelona de q se haze mem.a en la Pragmatica referida diciendo como se remitia con ella misma para q no se quexasen, se vee por su Data (q tambien es de Girona a 26 de febrero, y aunq en los Impresos se lee Era 1179 es conocido error de la Impresion y debe ponerse 1279. q es el dho año de 1241. en la Compilacion de q oy usamos se hallan assi dicha Pragmatica como el fragm.to referido puesto entre los fueros a bocados.

La Segunda es otra Pragmatica q con el mesmo motivo de corroborar las disposiciones de los Canones despacho el mesmo S.r Rey D. Jayme en Lerida a 12 de Marzo del año de 1242 sobre el bautizarse los Judios y Moros, empieza Noverint Universi y se halla en todas las Compilaciones sucesiv.s dentro el titulo de Judeis, et Sarracenis baptizandis, y dentro del mismo permanece en la q oy usamos l.1.t.9. =

La Tercera es otra Pragmatica del mismo S.r Rey Don Jayme el I. q tambien empieza Noverint Universi despachada en Valencia a 13 de Julio del mismo año de 1242 sobre materia de Usuras dentro de cuyo titulo se lee en todas las compilaciones gen.les q oy usamos l.9.t.44.

Pero como de todos los fueros q hasta aqui avemos referido apenas se hallase escritura alguna cierta ni autentica porq los mas platicos en ellos deseosos de mostrarse savios en los ojos de las gentes solo trataban de esconder embidiosam.te los pocos libros que havia en el Reyno de los fueros de Jaca y demas q se havian seguido dando a entender q los tenian todos en sus memorias, por donde venia tambien a suceder q muchas veces o por amor, o por interes inclinados a declinar los Jueces de lo q era justo el mismo Serenissimo S.r Rey D. Jayme en el año de la Encarnacion del Señor de 1245, a 6 de Febrero (q de la Natividad es el de 1245)

con

con Consejo y voluntad de todo el Reyno deseando ocurrir a tanto
daño mando, y ordenó al S.r Obispo de Huesca D. Vidal de Canellas
q.e como hombre sabio que era hiciese una Compilacion general de
todos los fueros del Reyno. lo qual dicho Señor Obispo executo en su
mayor desp.a q.e le fue posible recopilando en nueve libros los fueros
echos asta aquel dia assi por el mismo S.r Rey D. Jayme de q.n havemos
echo mem.a como por todos los demas Señores Reyes sus antecesores
en lo embebio los dela Compilacion de los fueros de Jaca ~~de q.e~~ dexamos
arriba referida ~~como mem.~~ conformandose quanto pudo en el numero y orden
de los libros y titulos con el de los Codices de Justiniano y Theodosiano
q.e ya empezaban a divulgarse en aquel tiempo en España como lo
refiere el mismo al principio de su Compilacion de q.e se conservan
hasta el presente diversos exemplares escritos en entrambas lenguas
latina y lemosina, y si bien el volumen latino hasta aora ha
sido mas conocido entre los nuestros por el libro in excelsis con cuyo
titulo le cita la obs.a 1. de Venationibus, por empezar assi su proemio
q.e no por Compilacion de los fueros como se vee en Geronimo de
Blancas q.e citandolo y comentandolo a cada paso en sus Commentarios
sin embargo en la pag. 187. lo refiere como obra aunq.e del mismo S.r
Obispo D. Vidal pero distinta de la Compilacion de los fueros del mismo
es cierto q.e entrambas son solo una misma obra sin otra difer.a q.e la
de las lenguas, tenemos [illegible] a vista de entrambas, y aunq.e en la
latina sus nueve libros se hallan 156 titulos y en ellos 334 fueros
y en la lemosina en otros tantos libros solos 152 titulos y en ellos 424.
fueros, creo q.e la diferencia procede antes de haver añadido en esta
o mas algunos fueros en la segunda obra, y por el contrario echado
dos titulos [illegible] q.e no de q.e en su substancia se diferencien en nada segun
he podido advertir por mayor del coteo de una y otra obra. De q.e ha-
zen [illegible] memoria [illegible] muchos Juristas [illegible] entre
los quales Antich de Bages q.e fue Secretario del S.r Rey D. Alonso el V.

Insierase

como-

Libro In Exelsis De Vitalis. En IX. Libros M.S.	Compilacion De Vitalis En Lemosin. En IX. Libros. M.S.	Fueros Del Rei. D. Iaime. En VIII. Lib. Impresos A.D. 1496.
Lib. I.	Lib. I.	Lib. I.
1. De Sacrosanctis Ecclesijs, et earundem Ministris.	1. Idem.	1. Idem.
2. De His qui ad Ecclesias confugiunt &c.	2. Idem.	2. Idem
3. De Decimis.	3. Idem.	. Mas abaxo.
4. De Decimis Iudeorum et Sarracenorum.	.	. Mas abaxo
5. De Pignoribus, et Pignoracionibus.	4. De Pignoribus.	3. Idem
6. Quod non extrahamus pignus a Civitate.	.	.
7. De Distrac. pignor. & rerum oblig.	.	.
8. De Pignoraticia actione.	5. Idem.	
9. de Rerum contestacione.	6. Idem.	4. Idem.
		5. De Postulando.
.	.	6. Idem.
. Mas abaxo	7. De Procuratoribus	7. Idem.
10. Quod cuiusq; universitatis.	8. Idem.	8. Idem.
11. De Negocijs gestis	9. Idem.	9. Idem.
12. De Dilationibus.	10. Idem.	. Mas abaxo.
13. De Ferijs	11. Idem.	
14. De Pactis.	12. Idem.	.
15. De Advocatis	13. Idem.	10. Idem.
16. De Edendo	14. Idem.	11. Idem.
17. De petiande hereditate	15. Idem.	12. Idem.
18. De Iurisdic. omn. Iud.	16. Idem.	13. Idem.
19. De Satisdando	17. Idem.	14. Idem
20. De questione criminis.	.	.
21. De casibus in quibus debet decipi fideius.	.	.
		.
22. De Cit. et in poss. mitt. et de Contumac. puni.	18. Idem.	.
23. De Iudicibus	19. Idem.	.
24. De Arbitris.	20. Idem.	
Lib. II.	Lib. II.	Lib. II.
1. De Iudicijs	1. Idem	. Mas abaxo.
2. De Exceptionibus	2. Idem.	.
.	3. Forus prose	.
3. De excep. rei iudicat.	4. Idem	.
4. De Privileg. libertatum causa Reipub.	5. Idem.	1. Idem.

VIDAL LATINO.	VIDAL LEMOSINO.	REI D. IAIME.
5. De mutuis Petitionibus.	6. Idem	. Mas abaxo.
6. De Plus Petitionibus	7. Idem.	.
7. De Litis contestatione	8. Idem	.
8. Ne Pater vel Mater.	9. Idem.	2. Idem.
9. Ne Filius pro Patre.	10. Idem.	3. Idem
.	.	4. De Filijs illegitimis
10. Ne Vir sine Uxore	11. Idem.	5. Idem.
11. Ne Vir pro uxore	12. Idem.	.
12. Ne Germanus vel consang.	13. Idem,	.
13. Ne libera Persona	14. Idem.	.
14. de Renunciatione bonorum	15. Idem.	.
15. de Foro competenti.	16. Idem.	6. Idem.
16. De Interrogationibus.	17. De Interrogatorijs actionibus.	.
LIB. III.	LIB. III.	.
1. De Praescriptionibus.	1. Idem.	7. Idem.
2. De missione mali caus.	.	.
.	.	8. De mutuis petitionibus
3. De Reo possessore	2. Idem.	.
4. De Probationibus	3. Idem.	9. Idem.
5. De Testibus.	4. Idem.	10. Idem
6. De Adversatione Testium.	.	.
7. De Testibus compellendis	5. Idem	11. Idem
8. De Praescriptionibus.	.	.
9. De Heredit. pignor. Obligat.	.	.
10. De Confessis	6. Idem.	12. Idem
11. De fide Instrumentorum	7. Idem	13. Idem
12. De reparat. Instrum.	.	.
13. De Iure Iurando	8. Idem	14. Idem.
. Mas arriva	Idem.	15. De Ferijs
14. De Sacram. deferend.	9. Idem.	16. Idem
15. De Verbor. et rer. signific.	10. Idem.	17. Idem
16. De Re Iudicata.	11. Idem.	18. Idem.
LIB. IV.	LIB. IV.	LIB. III.
1. De Causa tenente litigant.	1. Idem.	1. Idem
2. De lege Aquilia	2. Idem	2. Idem.
.	.	3. De Re militari
.	.	4. A quadruped. pauperiem.

VIDAL LATINO.	VIDAL LEMOSINO.	S.T REI DON IAIME.
· Mas abaxo.	· Mas abaxo.	5. DE HASTILVDIO.
3. De Capris et obv. & coll.	3. De muris animal. & coll.	•
4. Si quadrupes	4. Idem.	· Mas arriva
•	•	6. de Scalijs
5. De Arboribus incidendis.	5. Idem.	7. Idem.
6. De Noxalibus	6. Idem.	•
7. Familiae herciscundae.	7. Idem.	8. Idem
8. Communi dividundo.	8 Idem	9. Idem
9. De Servit. praedior. urban.	9. Idem	•
10. De Servit. praedior. rustic.	10. Idem.	•
11. De Aqueductu.	11. Idem.	•
12. De usu & habitatione	12. Idem.	•
13. De Usufructu.	13. Idem.	•
14. De iure iminor publ.	14. Idem.	•
15. De Itinere actus q. privat.	15. Idem.	•
16. De Conservibus eiusd. rei.	16. Idem.	10. Idem.
17. Finium Regundorum.	17. Idem.	11. Idem.
18. Confinalibus arboribus	18. Idem.	12. Idem.
19. De rebus creditis.	•	•
LIB. V.	LIB. V.	LIB. IV.
· Mas arriva	1. De rebus creditis	•
1. Mandati.	2. Idem.	1. Idem.
2. Commodati	3. Idem.	2. Idem.
· Mas abaxo	· Mas abaxo.	3. De Usuris.
3. Locati conducti	4. Idem.	4. Idem.
4. Depositi.	5. Idem.	5. Idem.
5. De Usuris	6. Idem.	· Mas arriva.
6. Quod metus causa	7. Idem.	•
•	8. De Dolo.	•
7. De Aedilitia actione.	9. Idem.	•
8. De innominat. contrac.	10. Idem.	•
9. de emptione & vendic.	11. Idem.	6. Idem.
10. De pactis inter empt.	12. Idem.	7. Idem.
11. De nominat. [illegible]	13. Idem.	•
12. De iure emphiteotico.	14. Idem.	8. Idem.

Vidal Latino.

13. De Fideicomissis.
14. De Hered. fideicomissor. vel malef.
15. De Donationibus.
16. de Solutionibus.

Lib. VI.

1. De Contractibus coniugum.

. Mas arriba.

2. De Iure Dotium.
3. De Diuisione ~~[illegible]~~.
4. De Diuisione mobilium.
5. De Secundis nuptijs.
6. Rerum amotarum.
7. De Testamentis.
8. De Iurib. manumissionibus.
9. De nat. ex damnat. coitu.

. Mas abaxo.

10. De Successorib. ab intestat.
11. De Substitutionibus.
12. De Hered. instit.

. Mas arriba.

13. De exhered. filior.
14. De reuerentia debita Patri.
15. De Alienationibus.
16. De Appellationibus.
17. De Sententijs.

Lib. VII.

1. De Condic. Infanciomat.
2. De Statu hominum.
3. De Muneribus agnoscend.
4. De re militari.

Vidal Lemosino.

15. Idem.
16. Idem.
17. Idem.
18. Idem.

Lib. VI.

1. Idem.

. Mas arriba.

2. Idem.
3. Idem.
4. Idem.
5. Idem.
6. Idem.
7. Idem.
8. Idem.

. Mas abaxo.

9. Idem.
10. De inofficioso testam.

. mas abaxo.

11. Idem.
12. De Substitutionibus.
13. Idem.
14. Idem.
15. Idem.
16. Idem.
17. Idem.

Lib. VII.

1. Idem.

. Mas abaxo.

. Mas abaxo.

2. Idem.

Sr Rei D. Iaime.

9. Idem.
10. Idem.
11. Idem.
12. Idem.
13. De alimentis praestandis.

Lib. V.

. Mas abaxo

1. de immens. & inofficiosis donat.
2. De Contractibus coniugum.
3. Idem.
4. Idem.
5. Idem.
6. Idem.
7. Idem.
8. Idem.
9. De contract. minor.
10. De exhered. filior.
11. De rebus vincularis.

. Mas arriba.

12. De Iudici. red. et non vend.
13. Idem

Lib. VI.

1. Idem.

. Mas abaxo.

2. Idem.

Vidal Latino	Vidal Lemosino	S.r Rei D. Iaime.
5. De Hastiludio.	3. Idem	· Mas arriba.
6. De stipend. et stipendiar.	4. Idem.	3. Idem.
7. De Homagiis.	5. Idem.	4. Idem.
·	·	5. De Promissione sine causa
8. De forma diffidamenti	6. Idem.	6. Idem.
9. De refect. muror.	7. Idem.	·
10. De munic. construend.	8. Idem	7. Idem.
· Mas arriba	9. De munerib. aginscend.	8. Idem.
11. De Expeditionibus.	10. Idem	9. Idem.
· Mas arriba	11. De statu hominum.	·
Lib. VIII.	Lib. VIII.	Lib. VII.
1. De Pace et Regno.	1. De Tregua et pace.	1. De pace et protec. Regal.
· Mas abaxo.	· Mas abaxo	2. De Confirmac. pacis.
·	·	3. De Fabricatione monetæ
·	·	4. De Confirmac. monetæ
2. De Confirmac. Pacis.	2. Idem.	· Mas arriba
3. De Cassa pacis de Almudebar	·	·
4. De Confirmac pacis Cesar.	·	·
5. De Pace.	·	·
6. De Pedagiis sive lezdis.	3. Idem.	5. De lezdis.
7. De moder. rer. venal.	4. Idem.	6. Idem.
8. De Iud. et Sarrac. fugitiv.	5. Idem.	7. Idem.
9. De Iud. et Sarrac.	6. Idem.	8. Idem.
·	7. De Sarracen. fugitiv.	9. Idem.
· Mas arriva.	·	10. De Decimis Iudeorum.
·	·	11. De Decimis Christianor.
10. De rer. alienand. pretio.	8. Idem.	12. Idem.
·	9. De Vetatis	·
11. De Cloac. et aqua pluv.	10. Idem.	13. De aqua pluv. arc.
12. De Usu pasquorum.	·	·
13. De Carminis gregibus.	11. Idem.	14. Idem.
·	12. De promiss. sive con. rer.	·
14. De Venationibus	13. Idem.	15. Idem.
15. De ascend. aqua pluv.	· Mas abaxo.	·
16. De Taberna	·	·
·	14. De tilis furnis, et	·
17. De taberna furno.	15. Idem.	16. Idem.

VIDAL LATINO.

. mas abaxo.

.

. Mas arriba

.

LIB. IX.

1. De Accusationibus.
2. De Custodibus Carcerum.
3. De Proditoribus.
4. De Beneficiis.
5. De invasor. itin. public.

.

6. violator. ser. consti.
7. Crimine falsi
8. Homicidio.
9 De Adulterio et stupro.
10. De vi bonor. raptor.
11. de Heredibus furum.
12. de furto et nom. aven.
13. De Receptatoribus.
14. De modo mulctar.
15. De Damnis.
16. De impu. recur. penal.
17. De Iniurijs.
18. Membr. debilit. vel trunc.

. Mas arriba.

.

19. Condent. feros ined. absol.

.
.
.
.
.
.
.

VIDAL LEMOSINO.

- Mas abaxo.

.

16. De aqua plub. arcend.
17. De Alluvionibus.

LIB. IX.

1. Idem.
2. Idem.
3. Idem.
4. Idem.
5. Idem.
6. De Colligationibus.
7. Idem
8. Idem
9. Idem.
10. Idem.
11. De bonis raptor.
12. Idem.
13. Idem.
14. Idem.
15. Idem.
16. Idem.
17. Idem.
18 Idem.

.

. Mas arriba

. Mas abaxo

19. Idem.
20. De Duello

.
.
.
.
.
.
.

S.r REI D. IAIME.

17. De accusationibus.
18. De Consiliarijs.

.

.

LIB. VIII.

. Mas arriba

1. Idem.
2. Idem.
3. Idem
4. Idem.

.

5. Idem.
6. Idem.
7. Idem.
8. Idem.
9. Idem
10. Idem
11. Idem.
12. Idem.

. Mas abaxo

13. Idem.
14. Idem.
15. Idem.

.

16. de modo mulctar.
17. De Duello
18. Idem.

. Mas arriba

19. de Tabellionibus
20. De Appellationibus
21. de milit. vsurar.
22. De Contumacibus
23. De elongat. debitor.
24. De Castruc. susten.
25. de Impedic. Infancio.

VIDAL LATINO.

LIB. 1.	24.
2.	16.
3.	16.
4.	19.
5.	16.
6.	17.
7.	11.
8.	17.
9.	19.
Omnes	155.

VIDAL LEMOSINO.

LIB. 1.	20.
2.	17.
3.	11.
4.	18.
5.	18.
6.	17.
7.	11.
8.	17.
9.	20.
Omnes	149.

S.r Rei. D. IAIME.

26. De Proditoribus
27. De furto avium.
28. De furto Canum.

LIB. 1.	14.
2.	18.
3.	12.
4.	13.
5.	13.
6.	9.
7.	18.
8.	28.
Omnes	125.

como diremos, en la Obs. comuns. de Confer.^{dis} al fin, hablando de esta Compilacion dize fue la mayor que hasta entonses se havia echo por los SS. Reyes de Aragon como lo paso nos dexa memoria que huvo muy otras entre las quales fue la de los de Jaca de que dexamos echa mem.^{on}
Y lo mesmo sintio Martin de Pertusa que florecio por el mesmo tiempo y era Zalmedina de Zarag.^{a} el año de en las notas M.S. de los fueros donde sobre el Proemio del Sr Rey D. Jayme se remite a la letura que obra el tenia echa donde sobre si con la publicacion de aquellos fueros queda abolida la compilacion del Sr Obispo D. Vidal concluye puede alegar e como glosa pero no como texto, siendo el primero que con razon podemos contar por el Jurisconsulto de nuestro Reyno, y el mas grabe autor que hubo en su tiempo el en declarar nuestras leyes como escrive Geronimo Zurita en los Anales l. 2. c. 64. con los demas elogios que le dan por esto el Sr Arzobispo D. Fer.^{do} de Aragon, Francisco Diego de Ayerbe, Geronimo de Blancas y el Cons.^{r} D. Vicencio Blasco de la Naja en los lugares que juzga el M.^{o} fr. fray Andres en la noticia de los autores M.S. que cita en el libro de las Coronaciones al fin. Vers. Don Vidal, y de los Estrangeros Guardiola en la nobleza de españa. c. 28.

Vease la excitacion epistolica del Publi.^{a}

Publicada la Compilacion general de nuestros fueros que hizo el Sr Obispo D. Vidal, en la Ciudad de Huesca el año de 1247 dos despues ay mem.^{on} entre los fueros del Sr Rey D. Jayme de otro fuero que es el 1.º que empieza Exclusimus Rex Jacobus &. de Consagracione de Moneta, publicado en Teruel a 9 de octubre del año de 1259 como lo manifiesta el mesmo en su principio sin hallarse sino Eso ..... que nuestros Historiadores hagan mem.^{on} de haverse celebrado Cortes ..... parece que las palabras del dicho fuero ..... se haban de entender de la particular de dicho Señor Rey, y que ..... fuero seria el que en dicho fuero ..... despues parecio digna de ponerse entre nuestros fueros como se vee en la Comp.^{on} del Sr Rey D. Jayme l. 8. t. 23. y en la ..... l. 1. t. 30.

vibe

Entre estos Años, pues, de 1259. y el de 1265. pareze haverse firmado, y publicado la Compilacion de los fueros del S. Rey Don Jayme en que se vee abreviada a ocho libros la del S. Obispo D. Vidal, por haver comprehendido en uno de su materia del seg. y tercero de aquella Compilacion en los quales ay solos 130 titulos con poca diferencia en su colocacion [illegible] de como se hallan puestos en el S. Obispo D. Vidal por ellos 381 fueros mucho mas breves que los del S. Obispo y los mas traducidos de la letra de la Compilacion de los fueros de Jaca, la qual con Nombre del S. Rey D. Jayme en Huesca año de 1247 se halla incorporada en la que vemos, siendo a mi pareser equivocacion y confundirla con la del S. Obispo D. Vidal que se publico dicho año por mandado del mesmo S. Rey D. Jayme pues dize no puede dexar de referirse al pareser al tiempo a que la atribuimos hallandose como se halla recopilado en ella el referido fuero de Teruel del año de 1259 y no viendolo aun los de Exea del año de 1265. de que luego hablaremos, Del autor desta Compilacion ni del lugar en que se publicó no puedo asegurar hasta ahora mas de lo que queda referido pues el haver juzgado algunos que lo fuese el S. Just. D. Ximen Perez de Salanova, por decir del el S. Just. Juan Ximenez Cerdan en su Epistola que traslato de Romanç en latin la mayor partida de los fueros del S. Rey D. Jayme es equibocacion nacida de confundir los fueros de que hablamos con los del S. Rey D. Jayme el II del año de 1300 en adelante en cuyo tiempo floreció el señor Just. Salanova y consta de sus mesmas Glossas ser aquellos los que traslado de Romanç en latin como diximos; lo que no tiene duda es que con la publicacion desta Comp. del S. Rey D. Jayme cessaron todas las demas que hasta alli se havian echo y entre ellas la inmediata del S. Obispo D. Vidal como diximos arriba con certeza, y que tenemos dos fueros con las mesmas palabras en la Comp. de que hablamos excepto los que por haver cessado se mandaron poner entre los Antiguos como diremos.

Publicada

Publicada la Compilacion del S.r Rey D. Jayme, en q se compre-
hendieron todos los fueros del Reyno echos hasta aquel dia bolvió
a tener cortes el mesmo S.r Rey D. Jayme en Exea el año de 1265.
en q se concluyeron diez fueros: el Primero fue q assi dho S.r Rey como
sus sucesores no pudiesen en adelante dar tierras ni honor a ninguno
q no fuesse Rico hombre de natura y natural del Reyno. el seg.do fue
q en adelante los Ricos hombres, Caballeros è Infanzones del Reyno no
tubiesen obligacion de pagar al S.r Rey ni a sus sucesores bovaje, ni
herbaje. el tercero fue q ni dho S.r Rey ni sus sucesores pudiesen pro-
ceder en Aragon por pesquisa contra los Ricos hombres Caballeros ni
Infanzones. El quarto sobre el modo de hazer la salva en las Infanzo-
nias. El quinto fue q en todas las causas q se ofreciesen entre el S.r Rey
o sus sucesores, y los Ricos hombres, hijosdalgo, è Infanzones, juzgue
el Justicia de Aragon con consejo de los Ricos hombres y Caballeros de la
Corte q no fueren parte, y entre los Ricos hombres Caballeros è Infan-
zones juzgue el mesmo S.r Justicia con consejo del S.r Rey y de los Ricos
hombres como esta dicho. el sexto fue q los Infanzones pudiesen en adelante
comprar heredades de los hombres llanos y aquellas assi compradas quedasen
libres y francas de qualquiera carga Real. El septimo fue q el Rey ni sus
sucesores no diesen en adelante tierra ni honor a los hijos q tenia de
la Reyna, o tubiese en adelante. El octavo fue q los Infanzones llanos
en adelante [illegible] de sus salvias. El Nono fue q si algun Rico hom-
bre promoviese a algun Infanzon al grado de Caballero quedasse privado
para siempre de la honor como esta establecido por fuero, y si entonces
aun no tubiese honor quedasse privado de poderla adquirir en adelante
y el Decimo fue q el Just.a de Aragon fuese siempre Caballero. Todos los
quales sin otro proemio (en un solo titulo q dize Fori editi apud
Exeam: Statuit Rex Jacobus & facit foros nobis apud Exeam: se
colocaron despues del octavo libro de la Compil.n del mesmo S.r Rey Don
Jayme y oy estan en la Compil.n de los fueros aunq̃ divididos debaxo
de siete titulos a saver es de Cavalleriis fol. 130. de immunitate mili-
tum fol. 129. de Prohibita Inquisitione fol. 178. quomodo qui dicas
fol.

Pasa el Com.o Impresso [illegible] sobre estos fueros

fol. 129. de Officio Justitiæ Arag. fol. 21. de Conservatione Patrimonij fol. 105. y de Creatione militum fol. 128, y hazen larga mem.ª de estas Cortes y fueros Zurita Annal. l. . . . . . . Y es preciso verse q.ª fue mayor intelig.ª d'illustracion y Blancas q tambien las toca in Comm. p. 163. Siendo sus fueros los Primeros en q esta dignidad se halla nombrada como havemos visto el offeio de Just.ª de Aragon aunq como se vee le suponen de antes introducido y parece haverle tenido en todo el largo Reynado del S. Rey D. Jayme el 1.º el mesmo Pedro de Serre de quien arriva se hizo mem.ª y Pedro Perez Justicia de Aragon y de Taraz.ª anno 1222. aunq Jerónimo de Blancas le pone ya en el de 1208 reynando aun el S. Rey D. P.º el II. y assi se halla firmado en un Privilegio del dho S. Rey D. Jayme del año de 1224. como tambien le menciona dela mesma suerte el S. Just.ª Ju.º Ximenez Cerdan en su Epistola dando principio desde el a todos los q havia havido hasta sus tiempos, y no Pedro Perez Tarazona como creio de Jerónimo de Blancas q. . haciendo apellido el Taraz.ª aunq con la orden q manifiestan sus mesmas obras, las q se conservan en la libreria del S. Card.l de Aragon donde se halla dos o tres vezes enmendado de su mano este punto ya quitando y ya añadiendo al Perez el Taraz.ª o de Taraz.ª y con solo el Nombre de Petrus Petri Justitiæ Aragonum se halla firmado en otro Privilegio del mesmo S. Rey D Jayme q trae Juan Dameto en la hist.ª de Mallorca l. 2. fol. 334. hallase en las Cortes de Cariñ.ª del año de 1235 de q hizimos mem.ª en cuyo fuero debe enmendarse en los Impresos su firma en q.t dize Ego J. Petri iuro, q ha de ponerse Ego P. Petri iuro como assegura Blancas d. p. 441 haviendo visto en diversos fueros manuscritos el q quiere q tuviesse el officio de Just.ª de Aragon hasta el año de 1246 en q pone por Just.ª a Ju.º Perez su hijo de q.ª no haze mem.ª Zurita en sus Indices donde el año de 1250 pone por succesor de Pedro Perez, a Martin Perez de Artasona, y luego a Pedro Sanchez Anno 1266, y despues de este a Rodrigo de Castellezuelo año 1269 con q.e acaba de llenarse el Reynado del S. Rey D. Jayme el 1.º

Veasse la exercitacion de Magistratu Justitiæ in eius origine et incremento

XVI. Al Señor Rey Don Jayme el I. sucedió el S.r Rey
Don Pedro el III su hijo año de 1276, el q.l tubo Cortes en Caragoza
año de 1282. en el Combento de los Frayles Predicadores en los
quales el Reyno le presentó treinta Capitulos en q.e entendian estar
perjudicados con dicho S.r Rey y sus antecesores en orden a la mas pun-
tual observ.a de los fueros, y haviendolos mandado leer en su Reg.a y de
S.r Infante D. Alonso su hijo los concedió todos como por el Reg.o
se pidió de q.e mandó despachar Privilegio q.e mas adelante se confirmó
y de q.e tambien hacen mem.a de estas Cortes Zurita Annal. l.
[illegible] y en el Volumen viejo se halla colocado dicho Privilegio
[illegible] de los fueros de Exea y en la Comp.n de q.e tenemos. l.
y parece haver tenido en su tiempo el oficio de Justicia de Aragon
[illegible] Año 1276. Martin de Sagarra de q.n no hal.o mem.
Zurita [illegible] y de los otros la hacen muy grande Autores de
Reyes en el Prologo de las Leyes y Mag.s del Reyno
Vol. Pobaró [illegible] qual podemos contarle por el [illegible]
despues del S.r obp.o D. Vidal. Pedro Martin de Artasona a q.n llama
2. Geronimo de Blancas año 1281. y Juan Gil Tarin año 1284.
de q.n se hace mem.a entre los q.e intervinieron en dichas Cortes del
año de 1282 en q.e se estableció como va dicho el Privileg.o cuya inscr.
[illegible] debe enmendarse en la Compilacion de q.e tenemos en q.to
dice Petrus Primus, pues aun contando de los q.e tuvieron fueros
en el Reyno debe decir Tertius como lo diximos adviniendo.
XVII. Al S.r Rey D. Pedro el III sucedió el S.r Rey Don
Alonso tambien el III. su hijo año de 1285. de q.n no tenemos
fueros algunos en el Volumen haviendo reynado solos seis años
en cuyo tiempo parece haver tenido el cargo de Justicia de
Aragon el mismo Juan Gil Tarin, y Juan Zapata año 1290.
XVIII. Al Señor Rey Don Alonso el III. sucedió el S.r Rey
D. Jayme el II. año de 1291. el qual tubo Cortes en la Ciudad
de Caragoza Jueves a 28 de Setiembre del año de 1300 en las
quales se establecieron treynta y dos fueros divididos en 25 titulos
q. en

que en Sustancia contienen: I. Que en las Causas en que hubiese
sospecha reciba el Juez mismo los Testigos y si hallare que son perso-
nas viles informandose primero de ello les Repele, y si los hallase
vanos los castigue a su arbitrio, y si se citaren algunos fuera de los
Dominios del Señor Rey y hubiese sospecha en la Causa no se conceda
la dilacion. II. Que las excepciones de Instrumentos, comboros o transac-
ciones y pactos si no pidiese alguna cosa perpetuamente o por algun
tiempo no pudiesen en adelante probarse con testigos sino con Escri-
turas, Confesion de la parte o, si assi no se pudiese con juramento
de la parte que niega, y que contra las Cedulas, Decretos o Comandan-
das instrumentales no se admitiese excepcion de paga sino es probando-
dola con otro instrumento, o juramento de la parte que la niega III.
Que ningun Baron, Mesnadero, Caballero, ni Infanzon en adelante
recibiese Cenas, ni pidiese otro Servicio alguno en los lugares del Rey
sobre lo que los Vecinos de ellos le quisiesen dar graciosamente IV. Que
ningun Caballero ni Peon pidiese ni tomase nada en los Caminos, ni
Cabañas de los Pastores, y Pasageros pena de ser tenido por Ladron ma-
nifiesto. V. Que las Salvas de las Infanzonias se hiziesen en adelante
con mas cuidado examinando muy bien los testigos para saver si son
parientes y que los Caballeros salvantes que se hallase haver jurado
falso quedasen villanos para siempre con toda su descendencia y
los nobles jurasen de no interceder por ellos con el Rey para que les resti-
tuyese a su Inmunidad. Y que los que ya hubiesen salvado a uno
no pudiesen salvar a otros, pues ya estavan obligados por aquel, ni
los que no fuesen de los Dominios del Señor Rey si no diesen otros dos Ca-
balleros de su Dominio que se obligaren por el a las penas del fuero
en su caso, Y que el que estuviese en posesion de su Infanzonia
por toda su vida sin que el ni su Padre ni Abuelo hubiesen pechado
pudiese hacer la Salva con dos Caballeros sus parientes, o no parientes
conforme al fuero de Exea del año de 1265, y que durante el tiempo
que por el Señor Rey o por el Justicia de Aragon se le señalase para ha-
cer la Salva no se le obligase a pechar, y los Caballeros que assi la

salvasen

salvasen pudiesen salvar a otros, y que si alguno quisiese protestar
delante del Justicia de Aragon q su Padre fue Cavallero no este
obligado a hazer Salva. VI. Que todos los oficiales y Jueces de los
lugares Realencos y de Iglesia, o, Señores particulares jurasen al
principio de sus oficios de haverse bien y fielmente en ellos. VII.
Que los Sobrejunteros executasen las Sentencias del Justicia de
Aragon, y mandamientos que aquel les hiziere de parte de S. Md.
y los del Governador de Aragon, y las Sentencias de los demas Juezes
del Reyno siempre que fuesen requeridos, y no estasen ni [illegible]
[illegible] en orden delos sobredichos pues no tienen conocimiento de
Causa pero pudiesen perseguir y prender de oficio, o, requeridos
a los ladrones, homicidas y otros malechores y hiziesen las Justi-
cias (o mas combiniese conociesen dellos y restituyesen a sus dueños
las cosas hurtadas sin llevarles nada por ello ni reciviesen otros ni
mas salarios de los q les estaban señalados, pena de pagar las costas
y daños q se siguiesen a las partes y de ser castigados a arbitrio de
S. Md. o del Governador, o, del Justa. de Aragon en sus casos, y que
en razon de las costas y daños se estubiese al juramto. de la parte
precediendo tasacion del Juez. VIII. Que los Ricos hombres,
Mesnaderos, Cavalleros, Infanzones, y otros qualesquiera del Reyno
que tubiesen guerra no se hiziesen daño en sus bienes ni en los
de sus vasallos, y valedores ni a otros hombres q no estubiesen
en guerra sino en las armas y cavallos que en ella tubieren
tan solamente, guardando en todo lo demas la Carta de Paz de
Almudefar del año de 1227. y demas fueros q hablan desto
y al q hiziese lo contrario se le castigase q si tomara cosa alguna
como a ladron IX. que en todas las Ciudades, Villas y Aldeas
del Reyno de Aragon se eligiese en adelante cierto numero de
escrivanos por aquellos a quien tocava y q havian acostumbrado
ponerlos los tuviesen en cada lugar, y pudiesen presentarse
con su oficio, los quales fuesen hombres legales y suficientes
y de

y se examinasen segun fuero por hombres letrados y que los que ya havia
continuasen si pareciese ser a proposito y se les pusiese tasa en las Es-
crituras igual que a los del lugar y forasteros, y que estos tengan obligacion
de dar testimonio de las apelaciones, requirimientos, protestas, citaciones,
y qualesquiere otros negocios, aunque sean contra el Señor o contra el
concejo del lugar donde es notario, o contra qualquiere otro siempre
que fuere requerido, y si no lo hiziere pierda el oficio por un año
y si en dicho tiempo usare del lo pierda para siempre y los Jurados
oficiales de los lugares o otros Juezes si les impidieren el hazer
dichos autos pierdan assi mesmo sus oficios por un año y si al-
guna Universidad lo prohibiese fuese castigada a arbitrio del Juez
X. Que el S. Rey ni sus oficiales no invadiesen Iglesia alguna
Catedral ni otra Iglesia o casa de orden y de Religion, ni de ellas
sacasen ni hiziesen sacar Instrumentos, Escrituras, moneda, ni otro
qualquiere deposito, o comanda que en ellas estuviese sino fuese
judicialmente, y caso que hiziesen lo contrario se les pudiese y deviese
resistir por los concejos de las Ciudades y Villas sin incurrir por ello
en pena alguna civil ni criminal. XI. Que todos los lugares y
villas de Realengo con todos sus vecinos estubiesen en encomienda
de algun Noble, mesnadero, cavallero, o Infanzon al punto sa-
liesen de ella y que en adelante osasen ponerse en encomienda
de otro que del S. Rey pena de quedar incursas sus personas y
bienes. XII. Que ningun Baron, Mesnadero, Cavallero, o In-
fanzon de Aragon, o de Ribagorza recibiese ni tubiese encomen-
dados, en lugar de otro qualquiere Infanzon, Mesnadero, o Cava-
llero de Aragon, o de Ribagorza XIII. Que todos los Judios,
y Moros que habitasen en las Ciudades, Villas o lugares de
Realengo estubiesen con todos sus bienes en guarda y especial
encomienda del Rey y el que se pusiese en encomienda de
qualquiere Noble o de otra qualquiere persona, incurriese en
pena de muerte y sus bienes fuesen del Rey en qualquiere

parte

parte q̃ los tuviese XIV. Que en adelante el Governador de
Aragon, el Baile general, los Sobrejunteros, merinos, vicarios
Inquisidores, Collectores, Administradores, y todos los demas oficiales
de Aragon, fuesen Aragoneses y no de otra Nacion, y assi mismo en
Ribagorza todos los Oficiales fuesen de Ribagorza o de Aragon: Y que
un Juez de Aragon q̃ supiese los fueros de Aragon siguiese siempre
la Corte del S.r Rey por todo su Dominio para q̃ las Cartas q̃ se
concediesen a los Aragoneses se les despachasen segun fuero de
Aragon. XV. Que todos los q̃ quisiesen hazer cesion de bienes lo
huviesen de hazer delante el Justicia del lugar el qual lo hi-
ziese pregonar con trompetas, o Campana, para q̃ los q̃ contratas-
sen con el no recibiesen engaño XVI. Que el Rey todos los
Viernes huviese de dar audiencia publica, y si algun Viernes
no pudiese hazerlo por algun impedimento lo hiziese al dia
siguiente. XVII. Que todos tuviesen obligacion de admitir
en pagas los dineros Jaqueses q̃ no fuesen falsos, aunq̃ estuvie-
sen rotos o agujerados, o roñosos, o descantillados y el q̃ los rehusa-
se por qualquier dinero, y por qualquier otro q̃ no quisiese
tomar pagase de pena cinco sueldos Jaqueses divideros en tres
partes Rey, Jurados del lugar, y denunciador XVIII. Que el Rey
nombrase un Procurador suyo general en Aragon para todas las
Causas q̃ contra el se moviesen, o el moviese contra otros, el qual
estuviese continuam.te en Aragon para dar razon a los q̃ del tu-
viesen queja, o el la tuviese dellos, siempre q̃ por el Justicia
fuese citado XIX. Que si el Rey hiziese gracia
a algunas Universidades de las Cantidades q̃ eran aplicadas
para las Cavallerias y despues impusiese en aquel lugar pecha
subsidio o otra qualquier gabella q̃ el S.r Rey mande por sus
letras q̃ en primer lugar se pague dellas tales imposiciones a la
tuviese aquel lugar en honor y el residuo quede a voluntad
del Rey. XX. Que las Consignaciones q̃ en adelante hiziese
el

del Rey por razon de Cavallerias, quitaciones, debitos, y mesnadas, o
por qualquiere otra razon se pagasen por su antiguedad, y si al-
gunos mesnaderos, no tubiesen situadas en lugar cierto sus ventajas
se las pagase el Rey cada año donde mejor quisiese. XXI. Que
los Barones de Aragon tubiesen obligacion de dar y señalar a sus
Caballeros las tierras y dinero que el Rey les hubiese dado o señalado
por honor. y si no lo hiziesen pudiese el Rey por si mismo ocupar-
selas y darlas a otro noble, o hijo de noble capaz de tener
tierra, o honor en Aragon para que sirviese por el XXII. que con-
forme a la Costumbre de España qualquiera que llevase salario del
Rey, o Caballero de rico hombre, que no fuesen por tierra o honor
si no sirviese, y le fuese pedido, bolviese aquellos dineros do-
blados, assi los que los tubiesen por acostamiento, como los Vasallos
XXIII. que si algun Noble, mesnadero, Caballero, o Infanzon
por qualquiera razon quisiese irse a vivir fuera de los dominios
del Rey; el Rey debiese recibir en encomienda su muger, hijos,
y todos sus bienes, y los de sus Vasallos que fuesen con el, y ellos
debiesen no entrar en guerra contra el Rey, ni quemar su tie-
rra, ni concurrir a la toma de ningun Castillo suyo, y si lo
contrario hiziesen no les valiese seguridad alguna y quedasen
en la estimacion en que segun Costumbre de España debian que-
dar. XXIV. que el Rey ni sus Sucesores no cobrasen ni hi-
ziesen cobrar en ningun tiempo monedage de los Vasallos de
los nobles, mesnaderos, Caballeros Infanzones, Ciudadanos, o Villas
que aquellos tubiesen o, en qualquiera manera poseieran antes
aquel monedage fuese de sus Dueños segun que de antiguo
havian acostumbrado recibirle, y se contenia en el Cabo. 30.
del Priv. General del año de 1283. Y el XXV. Que
Ribagorza, Sobrarbe, y las Valles y Litera y sus terminos
por ser de Aragon, y estar poblados a fuero de Aragon excepto
los feudos, y tener la moneda de Aragon, y los Ricos hombres

del

del aquellas tierras en tener, y hallarse muy destruidas por los Ve-
gueres, o Baiarios de Cataluña (y el Rey havia puesto algunas
veses por no hallarse noticiosos de los fueros, en adelante no tubie-
sen Vegueres, ni Baciarios de Cataluña, sino de Aragon, o Ri-
bagorza [illegible]
[illegible]
los [illegible] assi [illegible] todos los Oficiales
de [illegible] fueros de Aragon [illegible]
la [illegible] y observasen los ordenamientos echos, y que en adelante se hi-
zieren en las Cortes de Aragon, y [illegible], todos los quales
[illegible] el Justicia Don Ximen Perez de Sala-
noba (que sucedio en el Cargo a Juan Zapata Anno 1294) [illegible]
de su Premio, y le refiere el S. Justicia Jn. Ximenez Cerdan en su
[illegible]
[illegible]
[illegible] del articulo 13. que habla de los [illegible]
que se puso entre los abolidos.

El Siguiente año de 1301 bolvio a celebrar Cortes a los Aragon-
neses el mesmo S. Rey Don Jayme en la Ciudad de Caragoza en las
quales parece haver intervenido la primera Vez los Procuradores del
Reyno, y concluidas a 1 de Octubre se publicaron el mesmo dia
ocho fueros distribuydos en siete titulos el I. [illegible]
persequir a los Ladrones de los terminos de unas Villas en otras
en voz de apellido, y [illegible]
echo en las Cortes antecedentes del titulo 7. que habla de la Obliga-
cion que tienen los [illegible]. II.[1] Obliga a los Ba-
rones a dividir las Caballerias entre sus Caballeros en [illegible]
[illegible] en el [illegible] del Privilegio General, que deben dichos
Barones retener para si de quarenta o mas Caballerias quatro
o cinco, de treinta tres, de Veinte dos, y de diez a Veynte una

[1] Para que no [illegible] el fuero echo en las Cortes antecedentes tit. 2.

Con

con tal q. por esto no hubiese de disminuirse el servicio del Rey. III. Que
desde el dia de todos Santos en adelante de aquel año en adelante e assi
en Aragon como en Ribagorza [illegible] todos los moros de qualquiera
lugar q. fuesen no [illegible] de andar sin [illegible] sino [illegible]
[illegible] a diferencia de los Christianos, [illegible]
de [illegible] [illegible] para el señor del lugar [illegible]
[illegible] en caso de no [illegible] IV. Que en adelante [illegible] los instru-
mentos de Contratos q. se hiziesen Christianos con Judios o Moros, los
hubiesen de escrivir Escrivanos Christianos pena de [illegible] y [illegible]
testigos hubiesen de ser de la mesma condicion q. los Contrayentes como
hasta alli [illegible] q. [illegible] los Judios [illegible] Escrivanos
a si ellos no [illegible] con [illegible]. Y q. si aquellas
fuesen [illegible] de falsas se pudiesen advertir con el Escrivano [illegible]
de [illegible] instrumentales, y si el Escrivano fuese muerto con el
[illegible] instrumental, comparacion de [illegible] V. [illegible]
ninguno Christiano de Aragon y Ribagorza [illegible]
pena de [illegible] las usuras [illegible] los bienes [illegible]
[illegible] dichas usuras no se [illegible] el [illegible]
[illegible] todas las disposiciones fueros antecedentes
q. hablan desta materia, [illegible] la Pragmatica del Rey D. Jayme
del año de 1241. excepto en [illegible] los Christianos
en los Contratos q. tenian con los Judios por evitar los perjuicios q. en ello
se cometian. VI. Que los Prelados y Religiosos, y todas las Personas
Eclesiasticas con todos sus vasallos [illegible] generales [illegible]
echos en estas Cortes [illegible] y se pudiesen [illegible] de ellos
y de todos los demas del Reyno, y los Prelados Eclesiasticos q. se halla-
ron presentes lo acceptaron, y [illegible]
[illegible] su inmunidad Eclesiastica
del VII. Que como [illegible] en Cortes
[illegible] Christianos y [illegible] Prelados [illegible]

[illegible] Barones, Ricoshombres, Cavalleros, Infanzones, Procuradores de las Ciudades, villas y lugares del Reyno que se hallaron presentes, y aquellos [illegible] obligados a guardar todos los presentes y ausentes, se [illegible] en todos los fueros assi perpetuos como temporales, echos en dichas Cortes, y con los demas que el Rey [illegible] a todos a que [illegible] y hiziessen [illegible] cumplimiento, y assi lo juraron el Rey y todos [illegible] [illegible] que se mandaron juntar al noveno libro de los fueros, y que los tenemos en la Compilacion de [illegible] [illegible] y con los de los [illegible] que estan entre los abolidos.

El año de 1307 bolvio a celebrar Cortes el mesmo Señor Rey Don Jayme en Alagon [illegible] [illegible] [illegible] Cavalleros y [illegible] [illegible] a dicho lugar en virtud de las [illegible] [illegible] del Reyno [illegible] [illegible] se hizieron otros [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] efecto contiene el I. [illegible] la Celebracion de las Cortes que en [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] en el [illegible] 28 del Privilegio General [illegible] [illegible] [illegible] en Cortes y confirmaron el Señor Rey Don Alfonso, y el Señor Rey Don Jayme [illegible] en adelante [illegible] en [illegible] años el dia de todos Santos en qualquiera lugar del Reyno a donde el Señor Rey quisiesse celebrarla quedando en lo demas firme el Privilegio General y assi lo juraron el Señor Rey y todos los que intervinieron en las Cortes.

II. Que se quiten las [illegible] comunes que se [illegible] introducido en las Ciudades, villas y lugares del Reyno [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] comunes y se [illegible] [illegible] antes tenian. III. Que no obstante la [illegible] del Señor Rey Don Jayme del año de 1236 [illegible] parte que [illegible] el fabricarse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] necessidad que [illegible] della en el Reyno se fabricassen quatroquentos [illegible] de manera que el medio fuesse de [illegible] de la [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] moneda se confirmo y bolvio a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ac

al Rey y Reyno, y demas muy estados en la materia IV. Que por consideracion de las familias pudiesen en adelante los Barones, Mesnaderos, Cavalleros, è Infanzones heredar uno de sus hijos el q̃ quisieren, y alos demas dexarles la parte de hacienda que quisiesen, y q̃ los hijos del segundo matrimonio no sucediesen alas hijas del Primero dotandolas en la forma q̃ mexor les pareciese V. Enmendando el fuero q̃ disponia las cosas q̃ el marido y la muger devian sacar a parte en caso de division de la hacienda por ser muy en perjuicio delos maridos les aumentò la parte que deben sacar con los derechos de la muger. VI. Que en adelante no se prendiese alos moros por deudas de sus Señores, si no fuesen sus fianzas o conociese obligados a la paga delas tales deudas. Y el VII. Previniendo la forma en q̃ devian hacer en adelante a las Cortes los Jurados, los Procuradores delas Ciudades, Villas, y lugares del Reyno por la libertad con que hasta alli lo havian llevado. Todos los quales se mandaron agregar al mesmo Libro Nono delos Fueros, y oy los tenemos en la Compilacion de q̃ usamos excepto el del titulo 6. q̃ esta entre los abolidos.

Siguese a todos estos fueros Una Pragmatica q̃ el mesmo Señor Rey D. Jayme mandò despachar para todos sus Reynos y tierras sobre materia de las usuras la qual fue dada en Huesca el 1 de Julio del mesmo año de 1307, y se devio de anular en estas mesmas Cortes, pues en el volumen viejo esta al fin de los fueros q̃ en ellas se publicaron, y havemos acabado de referir, pero en la Compilacion de q̃ oy usamos esta entre los abolidos.

El Año de 1311 tubo quarta Vez Cortes el mesmo Sr Rey Don Jaime en Daroca Sabado a 16 de Noviembre en las quales se publicaron seis fueros debaxo de otros tantos titulos El I. extendiendo la disposicion del fuero delas Cortes antecedentes 1. del tit. 4. en favor de todos los del Reyno, excepto los vecinos de Teruel y Albarracin q̃ se tenian sus fueros particulares sobre ello. II. Revocando y anulando todas las Cofadrias de Oficiales, y menestrales, y prohi-

biendolas

[illegible] pag. III. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] IV. [illegible] Cortes de [illegible]

del año de 1300 [illegible]

[illegible] V. [illegible]

[illegible] miento sin hijos legitimos [illegible] los bienes en virtud del qual se admitia alos hermanos y otros parientes, excluyendo alos Padres del difunto en adelante [illegible] caso heredassen los Padres, y aun los Abuelos y el VI. Para que [illegible] letras selladas con el sello de algun Baron ó de otro qualquiera sino con instrumento publico de escrivano excepto las [illegible] Personal y escrib[illegible]

[illegible] de Gozamos.

¶ Finalmente haviendo el mismo S. Rey Don Jayme [illegible] de 1321 [illegible] Rey Don [illegible] juntar en Cortes sobre ello en la misma Ciudad el año de 1325. se admitieron por los Brazos las respuestas que dió el S. Rey

elos

[illegible] año 1311 [illegible]

[illegible] IX [illegible]

[illegible] de Salanoba solo dijo que traslado de Romance [illegible]

[illegible] 32 [illegible]

XIX. [illegible] Alonso el IV. año de 1328 de [illegible] en el Volumen [illegible] 1330 [illegible] 1335 [illegible] Justicia [illegible] Ximenez [illegible]

XX. [illegible] Rey Don Alonso el IV. [illegible] D. Pedro tambien el IV. el año de 1336 el q.l [illegible] 1343 [illegible]

[illegible] la Escrivania del Justiciado al oficio [illegible] quinientos mil [illegible] de Genoveses [illegible] los mismos [illegible] como veremos.

[illegible]

[illegible] VI. [illegible]

11 del año de 1300. del tit. 14. [illegible]

Debía [illegible]

[illegible] VII. [illegible] VIII. [illegible]

[illegible] no se [illegible]

[illegible]

[illegible] XVIII.

[illegible]

[illegible]

[illegible] XIX. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] XX. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] año de 1341. [illegible] año de

1307. y los demas fueros q̃ hablan della en la [illegible]

[illegible] del año de 1308. XXI. que no se

[illegible]

[illegible] XXII. [illegible]

[illegible] XXIII. [illegible]

[illegible]

[illegible] XXIV.

[illegible]

Que se reintegre el [illegible]

antes en el Reyno y se quinten los [illegible]

[illegible] XXV. [illegible]

[illegible] año de 1307.

[illegible]

[illegible] del año de 1307 [illegible]

[illegible]

comunes se mejora la parte de los maridos como en los fes

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] X. [illegible]

[illegible] que su Asesor no [illegible]

[illegible]

no se avoque las Causas de [illegible]

muy graves y atroces, ni [illegible]

ver del el Señor Rey. Del Salario (q. assi dicho Repite Como [illegible]

[illegible] Ordinarios y sus notorios [illegible]

[illegible] X. [illegible]

[illegible] XI. Que no se pudiese

[illegible] Christianos como prohibido en [illegible]

[illegible] XII. [illegible]

[illegible] XIII. [illegible]

[illegible] execucion contra Christiano alguno en sus Reynos

[illegible] de Judios, en los dias en que no pudiesen [illegible]

los mismos Judios. XIV. [illegible]

[illegible] XV. [illegible]

[illegible] XVI. [illegible]

[illegible] XVII. [illegible]

[illegible] XVIII.

[illegible]

[illegible] XIX. [illegible]

[illegible]

[illegible] XX. [illegible]

[illegible]

[illegible] año de 1341. [illegible] 1307. y los demas fueros q̃ hablan della [illegible] fueros del año de 1301. XXI. [illegible]

[illegible] XXII. [illegible]

[illegible] dela Consta. [illegible] del S. Rey [illegible] XXIII. [illegible] los Notarios tubiesen obligacion de continuar [illegible] XXIV.

[illegible] XXV. [illegible] año de 1307. [illegible]

[illegible] 1307 [illegible]

[illegible]

[illegible] su mesmo Proemio, y sepa el S. [illegible] Ximenez [illegible]

Cer[illegible]

[illegible] D. [illegible] año de 13[illegible] [illegible] año de 13[illegible] [illegible] de dicho año de 1340 a quien omité, y [illegible] de los [illegible] excepto el del título 13[illegible] por [illegible] se puso entre los [illegible].

[illegible] año de 1349 [illegible] en la ciudad de [illegible] I. Que [illegible] 23. pudiesen los notarios continuar en sus Protocolos por [illegible] de haverse de mudar la substancia de ellos, con tal [illegible] dentro del tiempo señalado [illegible] adelante [illegible] II. Que [illegible] de los [illegible] antecedentes [illegible] III. [illegible]

[illegible]

[illegible] en [illegible] el [illegible] parte [illegible] al [illegible]

[illegible] en caso [illegible] de muger. IV. Que si

[illegible] o [illegible] de [illegible] parie con

[illegible] menos edad, o pariente de qualquiera de [illegible]

[illegible] o [illegible] parte [illegible]

[illegible] de sus [illegible] o parientes [illegible] por [illegible]

[illegible] o [illegible] de [illegible]

[illegible] casada [illegible] el [illegible] que [illegible]

ser [illegible] su marido y [illegible] el [illegible] para [illegible]

o [illegible] V. Que los [illegible] de [illegible] se [illegible] del [illegible]

por espacio de diez años o mas, pasado dicho tiempo [illegible]

[illegible] sus [illegible] o [illegible]

de [illegible] despues de [illegible]

de [illegible] a [illegible] los [illegible]

[illegible] dicho primero [illegible]

caso de [illegible] el [illegible] se [illegible]

[illegible] dicho [illegible]. VI. Que [illegible] a

[illegible] para poder [illegible]

[illegible] se les [illegible] dicho [illegible]

[illegible] a [illegible] mas [illegible]

[illegible] fuera [illegible]

todo el [illegible] VII. Que por [illegible]

[illegible] de los [illegible]

[illegible] los [illegible] necesarios para [illegible]

qualesquiera [illegible] o [illegible]

[illegible] sobre [illegible] principal [illegible]. VIII.

Que desde el dia de [illegible]

mes de Junio [illegible] en cada un año nadie [illegible]

Perdizes con Redes ni lazos, sino en los [illegible] donde no pu-

diesen cazarse de otra suerte, ni en dicho tiempo [illegible]

[illegible]

quebro de los [illegible] de ley [illegible] pena de x sueldos por cada vez.

IX. Que los Medicos, Cirujanos, y Boticarios [illegible] se
[illegible] en las recetas [illegible]
las [illegible] o medicinas necesarias [illegible] para
de cien sueldos jaqueses dividideros en tres partes, señor del lugar,
comun del y acusador, [illegible]
a los Medicos ni Cirujanos, [illegible]
[illegible] por [illegible]
cetas, y antes de empezar a exercer su oficio [illegible] de cumplir
assi debaxo de la misma pena arriba expresada dividideros como
alli se dize. X. Que los menores de [illegible] años no pudiessen hazer
[illegible] algunos a sus [illegible], ni agenar los bienes [illegible]
que poseyeran, sino en caso de necessidad, o evidente [illegible] con
decreto de Juez, salvo por testamento, o codicilo, y [illegible]
que fuessen mayores de [illegible] años. XI. Que ningun Christiano
pudiesse dar dineros a usura para si por ello, y al tiempo [illegible]
que hubiesse [illegible] aplicando la mitad del di-
nero al [illegible] del lugar, y la otra mitad al que diesse el dinero a
usura, y [illegible] admitiesse por testigo [illegible]
[illegible] XII.
Que si alguno vendiesse a otro [illegible] hubiesse de [illegible]
sus bienes [illegible]
[illegible] tres terceros [illegible] los bienes
y a los Sucessores aunque antes se les hubiesse [illegible]
[illegible] en qualquier titulo, [illegible] legado, o otro qual-
quiere, [illegible]
o de su misma [illegible] o delegado [illegible] en socorro de al-
gun otro pariente o amigo suyo. XIII. Que nadie [illegible]
[illegible] privilegios como [illegible]
[illegible] cien sueldos jaqueses por cada vez
dividideros en tres partes, señor del lugar y denunciador, y el

señor

11

ser castigado antes desto en sus bienes sumariamente a arbi-
trio de su Ex.ª omnimodamente, y que las mugeres pudiesen ser testigos
en semejantes casos. XIV. Que los Sobrejunteros, sus Lugartenientes
o otros oficiales no pudiesen [illegible] los Sarracenos ni [illegible]
[illegible] de cultivamiento de sus dueños, excepto por los daños que hi-
ciesen en las [illegible] o terminos agenos. XV. Que
en quanto a la [illegible] con los estrangeros del Reyno se he-
cha alli no aura [illegible] en los [illegible] de [illegible]
quedase en adelante la misma de ellos [illegible] con los
Barones, Cavalleros, Ciudadanos y Burgeses del mismo Reyno.
XVI. Que el que en adelante por si o por otros [illegible]
[illegible] no pudiese valerse de la possession
de ellos antes que se mostrase pudiese todo el derecho que a ellos
podia tener [illegible] legitimamente [illegible] XVII.
Que nadie pudiese matar palomas mansas pena de 60 sueldos
[illegible] y destierro en caso de no pagarlos, [illegible]
por el dueño del Palomar [illegible] la tercera parte, [illegible]
[illegible] y la tercera parte a quien perteneciese segun fuero. [illegible]
XVIII. Que los [illegible] y sus servientes, o las personas que
tocase [illegible] en adelante [illegible] a los [illegible]
paga de las Alfardas y [illegible] de [illegible]
los las pagasen dentro de 15 dias, y en caso de no hacerlo pudiesen
ser [illegible], vendidas las [illegible] y cumpliendo de la paga
de dichas Alfardas por las personas a quien tocase como se
fuere [illegible]. Todos los quales [illegible] en [illegible]
el Señor [illegible] de [illegible] y [illegible] este mismo
año en el oficio al [illegible], como
parece en su mismo [illegible] y lo [illegible] el [illegible]
[illegible] en la [illegible] y se mandaron [illegible]
[illegible] del mismo [illegible] Decreto y [illegible]
la Compilacion de [illegible].

El siguiente año de 1350 [illegible] a celebrar Cortes [illegible] vez [illegible] el Rey Don Pedro en la Ciudad de Zaragoza [illegible] [illegible] [illegible] de fuero [illegible] el [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cantidad de oro [illegible] [illegible] en su [illegible] [illegible] las [illegible] [illegible] [illegible] se [illegible] en tiempo del Sr. [illegible] [illegible] el año de 1307 [illegible] [illegible] [illegible] fuero de [illegible] lib. 3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] entre el Rey y el Reyno, [illegible] [illegible] el mismo. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] en el [illegible] de [illegible] de su Mag.d y de la Corte como lo dice el mismo fuero que lo refiere el Sr. [illegible] [illegible] Ximenez Cerdan en la [illegible], en el libro [illegible] este dicho fuero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sin alguna, que en la Compilacion de [illegible] [illegible] en el lib. [illegible] t. 8.

El año de 1352 [illegible] quartas [illegible] Cortes el mismo Sr. Rey D. Pedro en Zarag.za en las quales [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] por [illegible] el Sr. Rey en el [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mas [illegible] fuero el I. [illegible] el fuero del año de 1348. [illegible] 20. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] del Reyno. el II. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] las mismas Cortes [illegible] 5. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] el [illegible] de [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] del Reyno [illegible] [illegible] [illegible] Criminales, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]. Vol. III. sobre la renovacion de [illegible] ordinacio-
nes echas en orden á los Vicarios de los [illegible] y oficiales, de
los quales solo el Sr. Rey se conforma [illegible]
[illegible] y los [illegible] entre los [illegible], y [illegible]
haver servido [illegible] por este tiempo el [illegible] de [illegible] en
[illegible] el mismo S. [illegible] de [illegible]
despues en el mismo oficio el S. D. Blasco Fernandez de He-
redia año de 1360 y [illegible] Don [illegible]
[illegible] de quien [illegible] del [illegible]
[illegible] quiso en [illegible] el dicho D. Jayme
[illegible] como queda dicho, y [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible] se [illegible] en tiempo del S. [illegible]
[illegible] el S. D. [illegible]
[illegible] como afirma [illegible]
y [illegible] en los Codices impresos y
manuscritos el nombre de dho [illegible]
por S. [illegible] por S. Ferdinandi
[illegible] S. Fernandez de Heredia
[illegible] por D. Ferdinandi [illegible]
[illegible] de D. Jayme [illegible]

El año de 1362 [illegible] el mismo [illegible]
a [illegible] en la villa de [illegible] a los naturales
de los Reynos de [illegible] Valencia [illegible]
de Barcelona [illegible] de [illegible]
publicaron [illegible] de [illegible] quatro [illegible] que
[illegible]
que [illegible] el [illegible]
[illegible]
[illegible] de [illegible] en conformidad de lo
[illegible] del Principado [illegible]

sus Declaraciones, y bien es claro q hablan dello, q el q̃ lo conocinió siguiere [illegible] privado por [illegible] del exercicio de su oficio. II. que los Notarios [illegible] obligacion de poner en sus signaturas el lugar de su havitacion pena de pagar las costas y daños q de [illegible] a arbitrio del Juez III. Que no se cobrase [illegible] de [illegible] de los casados que [illegible] por [illegible] lugares [illegible] sino en aquellos [illegible] q se [illegible] pena de mil sueldos jaqueses [illegible] por mitad entre S. Mag. q̃ el denunciador IV. [illegible] el fuero [illegible] q̃ las Escrituras se debiesen exhibir originalmente en los [illegible] quantas veces la parte lo pidiese se ordeno q̃ en [illegible] casos [illegible] otra [illegible] por la parte presentando [illegible] dellos en los Autos [illegible] fuese [illegible] [illegible] original del libro q̃ a exhibir [illegible] [illegible] ordinarias de [illegible] y si en [illegible] casos [illegible] [illegible] se condenase en costas a la parte q̃ las [illegible] [illegible]. V. Que el q̃ maliciosamente opusiere excepciones [illegible] en los Procesos por animo de dilatar la causa si fuere [illegible] en ellos pagase las costas a la pte [illegible] de la sal Causa. Del VI. que en los Pleitos [illegible] q̃ no [illegible] de [illegible] sueldos jaqueses se [illegible] [illegible] y de [illegible] [illegible] a la Ciudad del [illegible] los [illegible] de [illegible] [illegible] Cerdan, q̃ sucedio este año al S. Just. Blasco Fernandez de Heredia se [illegible] [illegible] en [illegible] del libro [illegible] y otros todos en sus [illegible] de [illegible]

y todo pertenece a D. Juan Perez de Caseda de q̃ hace mem.ª el S. Just. D. Ximenez Cerdan en su epistola

[illegible] año de 1366. [illegible] el mesmo S. Rey D. P.º [illegible] Cortes generales para el [illegible] de [illegible] en la Ciudad de [illegible] [illegible] en ellas [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] de los quatro [illegible] de la Ciudad de Calatayud se [illegible] en ella [illegible]

ño tres fueros el I. [illegible] los [illegible] de los [illegible] Reyes y sus Sucesores en el Reyno [illegible] el oficio de la Governacion General del Reyno, jurando primero en la Ciudad de Zarag.ª en poder del Justicia de Aragon de guardar los fueros, y [illegible] en [illegible] al [illegible] el fuero q. habla de este oficio del año de 1348. [illegible] 3. el II. [illegible] q. [illegible] de [illegible] de los [illegible], y el III. [illegible] en las Cortes [illegible] se [illegible] el [illegible] Regnare [illegible] Justicia [illegible] se [illegible] a los [illegible] del [illegible] y [illegible] de la [illegible] del [illegible]

[illegible] año de 1367 [illegible] a convocar [illegible] el mismo [illegible] para el [illegible] en la Villa de Tamarite y [illegible] despues por [illegible] el [illegible] de [illegible] de [illegible] a 6 de [illegible] del mismo año en la Ciudad de Zarag.ª [illegible] de [illegible] y de su [illegible] se [illegible] un fuero por q. el [illegible] y sus [illegible] no pudiesen [illegible] [illegible] lugar, en qualquier manera q. fuese [illegible] aquella [illegible] de [illegible] el oficio [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] excepto en los [illegible] de [illegible] de la [illegible] de [illegible] [illegible] de Cataluña de [illegible] a otro, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] el [illegible] del §. [illegible] q. [illegible] fuero [illegible] el año de 1325. [illegible] de [illegible] fuere [illegible]

Rey el [illegible] Capitulos [illegible]
[illegible] pertenecientes [illegible]
[illegible]
[illegible] Decima [illegible]
[illegible] l. 4. [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] primeras [illegible] el II. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] alguna [illegible]
[illegible]
[illegible] agasse. en el III. Que si [illegible]
[illegible] o otro [illegible]
[illegible] a pagar [illegible] ella [illegible]
[illegible] contribuciones [illegible]
[illegible] IV. Que [illegible]
[illegible] Causas [illegible] el V. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] disminuo [illegible] en [illegible] [illegible] Corona [illegible]
del [illegible] [illegible]
[illegible] V. [illegible]
[illegible] por el S. [illegible]
[illegible] al [illegible] Cortes [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] o, en [illegible]
[illegible] V. [illegible]
[illegible]
[illegible] no podrá el [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Mag. [illegible]
[illegible] assi [illegible]
[illegible] en oro y [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Valor [illegible]
[illegible]
[illegible] Mag. [illegible]
[illegible]
del [illegible]
[illegible] en el [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] de 1573 [illegible]
[illegible]
[illegible]
pa-

[illegible] y [illegible] se [illegible], [illegible]
[illegible] pudiesse [illegible] en Caso de
no [illegible] el [illegible] o no permitir [illegible] a [illegible]
[illegible] se [illegible] por [illegible]
[illegible] se [illegible] por [illegible]
la [illegible] Castellana y otra qualquiera [illegible] se [illegible]
assi en [illegible] como en qualquiera otra parte del Reyno, [illegible]
[illegible] no se [illegible]
[illegible] del Reyno [illegible]
de la [illegible] VII. Que [illegible] las Causas de [illegible]
se [illegible] en [illegible]
[illegible] Prelado, [illegible]
[illegible] y [illegible]
[illegible] VIII. Que [illegible]
[illegible] del Reyno [illegible] tienen en [illegible]
[illegible] y vasallos [illegible]
[illegible]
[illegible] en adelante pu-
diesse [illegible] para ello y
para [illegible] por no poder [illegible] se pu-
[illegible] del IX. Que [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] el [illegible]
[illegible]

El año de 1375 bolvió a Combocar Cortes Generales el mismo Señor Rey Don Pedro en la Villa de Tamarite para cinco de Febrero en las quales no se hizo mas que hazer perpetuo el fuero tocante a los Sobrejunteros y sus lugartenientes que en las Cortes antecedentes del año de 1372 se havia echo como temporal hasta las primeras Cortes copiandolo con sus mismas palabras, y mandarlo colocar en el mismo libro Decimo de los fueros de Aragon y queda en la Compilacion de que usamos l. 2. f.

Y Finalmente el año de 1381. haviendo buelto decima vez el mismo señor Rey Don Pedro a convocar al Reyno a Cortes Generales para 16 de Octubre en la Ciudad de Zaragoza se publicaron en ellas treynta y tres fueros, divididos en Capitulos que en efecto contienen el I. La Confirmacion de dos fueros el primero del S. Rey D. Jayme del año de 1307. y el seg.do del mismo S. Rey D. Pedro del año de 1348. sobre que en Aragon se huviesen de Celebrar perpetuamente Cortes de dos en dos años mandandolos observar de alli adelante inviolablemente II. Que los delegados del S. Rey o del primogenito sobre qualesquiere causas assi Civiles como Criminales siempre que por las partes se declinase su Jurisdicion diciendo quieren estar a drecho delante de su Juez ordinario cesasen en sus Comisiones pena de nullidad, y de ser castigados segun fuero; y de que en tal caso se les pudiese resistir como a privadas personas, excepto en el caso de sospechas de los Juezes ordinarios, en los quales bien podrian delegarse dichas causas III. Que la Clausula que acostumbraban poner los Juezes ordinarios o delegados en sus letras inhibitorias, siempre que alguno firmasse de derecho delante dellos de que por ellas no entendian impedir al Juez de hazer de su oficio si segun fuero podia de se quitase en adelante como injusta pues con ella venia a quedar inutil la provision de semejantes letras inhibitorias

y firmas de drecho. Y que por relevar de gastos a los Regnicolas para
si succediese darse algunas Comisiones por el Señor Rey al lugarteniente
del Primogenito, Justicia del Reyno o otros qualesquiere Juezes ordinarios
del, en materias sobre que podian conoser sin necessitar de las dichas comisio-
nes, no llebasen salario alguno por razon dellas sino que se reduxesen a exer-
citarlas de la mesma jurisdiccion que ya se tenian, y que el fuero echo en las
Cortes del año de 1371 sobre los que impetrasen cartas para impedir al Justicia
de Aragon el exercicio de su officio y su disposicion se estendiesse a todos
los que las impetrasen para impedir el officio de qualesquiere de los demas
Juezes del mesmo Reyno III. Poniendo tasa de xij sueldos al dia
a los Sobrejunteros y sus lugartenientes en las execuciones que hiziesen
los [illegible] para el notario a mas del salario de sus escrituras y [illegible] vij para
el y dos hombres para [illegible] sino que pudiesen llebar mas, pena de perder
los officios y de restituirlo doblado. ordenando que los Juezes ordinarios o
delegados de Aragon no embiasen Porteros, ni otros Comissarios a hazer
las execuciones en causas Civiles sino que todas se hiziesen por los Sobrejun-
teros o sus lugartenientes en los lugares adonde hubiesen acostumbrado
exercer sus officios, y en los demas las hiziesen los mesmos Juezes ordina-
rios pena de pagar su negligencia con resarcir a las partes las costas
y daños. Y que los Porteros solo pudiesen ser embiados por razon de causas
criminales, o, de causas civiles contra las Universidades, Ciudades, villas, y
lugares que no fuesen de Justicia y entonces jurasen en poder de quien
los embiase de guardar los fueros, y de mostrar sus Comisiones siempre
que sobre ello fuesen requeridos. Y que los Alguaciles del Señor Rey ni del
Primogenito no pudiesen prender a ninguno sin mandamiento del Señor Rey
o de su Primogenito o, del Canciller del Señor Rey, o del de su Primoge-
nito excepto en delito flagrante, o en caso de ser criados del Señor Rey, o del
Primogenito, o hombres baxos y estraños del lugar donde se hallase el
Señor Rey o su Primogenito, y en estos casos a instancia de parte o con
mandamiento como se ha dicho, y que debiesen contentarse con el salario

que se les señalo en la Ordenanza dicha Casa Real la qual se inserta
en dicho fuero, III. que los Sobrejunteros y otros oficiales y executores con color
de execuciones a ellos echas por algunas Universidades, o Singulares
personas dellas, para impedir las execuciones que se mandaren hazer
por el S.r Rey su Primogenito, Governador, de dicho Reyno, o otros
oficiales competentes no pongan guardas Reales en dichos lugares, y que
puestos se quitasen sin derogacion en lo demas del dicho fuero que trata
de los Sobrejunteros, y su oficio, y procesos ante ellos se hazen. IV.
Que supuesto que el Asesor del Regente el oficio de la General Governa-
cion tiene señalado salario no llevase como lo havian introducido,
otro salario para despachar los despachos de su Corte los quales dispensa
conviniese hazerse al dicho letrado se le dava algun salario por las
partes, sino que precisamente hubiese de despacharlos con su asessor ordina-
que le fuese nombrado por el S.r Rey el qual se hubiese de contentar
con su salario sin poder llevar otra cosa delas partes V. que los
Procuradores del S.r Rey o de su Primogenito no llevasen otros ni mas
salarios que los señalados por fuero VI. que los escrivanos de Justicia
o de Mandamiento no llevasen por las despachos y cartas de justicia mas de
cinco sueldos, y dos a ... de las Universidades diez sueldos y por livio
... o, alguna vez mas segun la naturaleza dellas, conformandose ...
... de la Casa Real y fuero del Reyno. Y que los Notarios ...
obligasen de entregar a las partes los instrumentos de ...
Procesos, y Constituciones de letras, ... en todas las causas y
Procesos que se hiziesen por otros que por el Canciller, o Vicecanciller ...
Regentes, o Cancilleria del S.r Rey o del Primogenito debiesen ser
... en el Reyno ... 1367.
...
VII. Que los ... obligados ... partes ...
... de darles copias autenticas de los Procesos ...
... satisfechos de sus Salarios,
... mandando el Juez siendo requerido, o no executandolo
el

el Notario despues q le fuese notificado, dentro de dho termino com-
petente hasen instancia en las penas contra los oficiales delinquentes
contra fuero. VIII. que el q deve apellido si no lo prosiguie-
re, o mudase su substancia, o le paresiere al Juez antes q sentencie
ser aquel calumnioso en qualquiera destos casos sea condenado
por el mismo Juez en las costas y daños doblados q el apellidado
hubiere padecido por dicha Razon. Itẽ que los concejos conveni-
dos por las Universidades del Reyno o, oficiales dellas no puedan
ser citados, presos, o personalmente convenidos por razon destos
apellidos sino los oficiales de la misma Universidad, y de los
singulares vecinos della hasta dies personas, o menos si le
paresiere al Juez segun su buen arbitrio. Itẽ que supuesto q segun
fuero, y uso del Reyno los Apellidos, è interrogaciones no tienen
lugar sino en fragante, los Juezes no tuviesen ocasion de pro-
veer los tales apellidos luego al punto o, al menos dentro de tres
dias, y quando a los fragantes se guardase lo dispuesto por fuero.
Itẽ que por quanto hasta alli havian sido muchos privados de
sus posesiones con apellidos fingidos por proveerse aquellos con sola
la alegacion de la parte, en adelante no se pudiesen proveer
sino constase por informacion sumaria q el q dava el apellido
se hallaba en posesion de los tales bienes, y en tal caso antes
de proveido se oyese a las partes sobre ello sumariamente, y se enco-
mendasen los bienes al q [illegible] posesion dexando en
salvo a las partes sus drechos sobre la propiedad. Itẽ que para
[illegible] aumentar su afficion al aflixido, los [illegible], y otros
executores y oficiales no llevasen salarios algunos dellos q prendie-
sen con color de apellidos sino q aquellos cobrasen de los apellid-
antes pena de ser condenados por el mismo [illegible] antes q
por razon desto deben ser condenados. IX. que en adelante
[illegible]
[illegible]

14

interlocutoria dentro de un mes, y definitiva dentro de tres meses desde el dia que se concluyese en la Causa, y lo mismo se observase en las causas de apelacion pena de ser castigado segun fuero. Otro en todas las excepciones que segun fuero no pueden probarse sino por instrumentos o juramento de la parte estubiese obligada la que las propusiese a hazer recado de ocho dias de los tales instrumentos, o depuesto el juramento de la parte contraria adivinado que el que fuese vencido en las tales excepciones pague las costas, y daños en conformidad de lo dispuesto en el fuero del año de 1362 tit. 5. aunque no se hace mencion del. Otro en qualesquiere causas que se tratasen ante qualesquiere Jueses estubiese obligado el Reo de responder a la peticion del Actor contestando el pleito siempre que fuese necesario el contestarlo dentro de tres meses, desde el dia que el Actor pusiese en juicio su peticion y se mandase al Reo que respondiese a ella, o poniendo tambien en dicho tiempo la fori declinatoria y qualesquiere otras excepciones dilatorias, y si se apelare por razon dellas se reserve el proseguir las apelaciones para despues de la sentencia difinitiva, y que el Juez dela apelacion siendo superior on ne sano al que dio la sentencia, no este tenga obligacion de obedecerle caso que de esto le inhibiese a aquel avisa en la Causa como si tal inhibicion no hubiese, y si en dicho tiempo no respondiere el Reo como es dicho quedara la Causa [illegible] [illegible] siendo el caso que huviendo contestado la causa se hallase no haverlo echo [illegible] entonces tendra otros tres mas para enmendar dicha contestacion sin incurrir en pena alguna, como tampoco ha de incurrirse quando por culpa del Actor se pone

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Y que las
letras Inhibitorias que en qualquiere causa civil o criminal se acos-
tumbran [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
segun fuero y costumbre del Reyno, [illegible] [illegible]
[illegible] las pidiere sin [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
o dela otra parte o otro qualquiere impedimento, porque de otra manera
[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Y que si al-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] del Juez [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] señalase [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
termino para que las reduxere a escrito y las verificare, sobre [illegible]
[illegible] impedimento [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fir-
ma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] el Juez [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] y conde-
nar en costas al que quiso maliciosamente dilatar el que se recibiese dicha
firma, Y si las propusiere y verificase, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] el negocio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
o negar dicha firma pena si no lo cumpliere de ser acusado y casti-
gado [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuero X. Que los
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
y otros Oficiales delas [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] del Reyno [illegible] [illegible] XI. Que

ningun Christiano o christiana, fuesen osados de estar en servicio [illegible]

[illegible]

[illegible] y [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] XII. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] XIII. [illegible]

I X X.

Corte revocando los privilegios que havia concedido a algunos particu-
lares contra el Reyno, para no pagar los mayores pechos que a otros toca

y que hasta las primeras Cortes no bolveria a concederlas, y si las con-
cediesse fuera nulo y de ninguna fuerza ni valor. Todos los qua-
les se mandaron traducir de Romance en Latin por [illegible],
a los demas del libro Decimo que concluye con ellos, y assi los tenemos
en la Compilacion de Fueros excepto quatro que son el ultimo del
titulo [illegible], y los tres del tit. 17. que estan entre los antiguos, y es
particular mencion de todos los de dicho libro el D. Justicia del Ximenez
Cerdan en su Epistola, donde afirma haver oido decir que antes
de los fueros de la Union que es del Decimo libro los negocios de la
Cort del Justicia de Aragon eran muy pocos, pero empues que [illegible]
[illegible] el Regno [illegible] mayores al Rey por razon
del qual la Union fue suscitada en Aragon, è en Valencia, è se
siguieron muytos peligros, muertes, guerras, è escandalos contra el
dito Senior Rey D. Pedro è los sobreditos del Regno de Aragon
è de Valencia, en las Cortes Generales de Caragoça (del año de 1348)
las quales tuvo el dito Senior Rey D. Pedro, el dito Privilegio fue
revocado por el dito Rey, è renunciado en otros articulos [illegible]
tes por todo su tenor, è dictado, è por aquesta razon los ditos fueros
del dito Decimo libro fueron feytos, è el dito officio fue muyt am-
pliado è acrecentado, assi en feytos de firmas è manifestaciones
como en otras cosas seguientes en los ditos fueros es conte-
nido, è los [illegible] por razon de aquellos [illegible]
garida de los fueros del Regno a la Cort del Justicia de Aragon

Lo que parecemos [illegible] advertir aqui para que se reconozcan [illegible]
[illegible] el officio [illegible] [illegible] aun que le
Vieimos [illegible] por aquel tiempo el [illegible] D. Domingo
Cerdan [illegible].

XXI.

XXI. Al Señor Rey Don Pedro el IV. sucedió su hijo el S. Rey D. Juan el I. año de 1387. el qual tuvo Cortes a los Aragoneses en Monzon el de 1390, y en ellas se questionaron diez y nueve fueros, divididos en nueve títulos, [illegible] contiene I. Que por quanto el Oficio del Justicia de Aragon era Universal en el Reyno, y se grababa a algunos con las declaraciones de ser oficiales delinquentes en sus oficios [illegible] no se podian apelar del segun los fueros del año de 1348 del tit. 5. como les era muy grabosa de conseguir justicia [illegible] por los fueros del mismo titulo [illegible] las penas contra el Justicia se executasen precediendo declaracion en las Cortes no [illegible] forma [illegible] de proceder en ellas assi contra el dicho Justicia, como contra sus Lugartenientes, Notarios y Vergueros [illegible] a suplicacion y con consentimiento de las Cortes, o de los Diputados del Reyno en su nombre se establecio por el S. Rey y sus Sucesores se eligiesse en adelante quatro personas de cada brazo, de ocho [illegible] las Cortes, las quales tubiesen poder y facultad de inquirir a sola denunciacion [illegible] y [illegible] [illegible] contra dicho Justicia de Aragon, Lugartenientes [illegible] y Vergueros y Notarios [illegible] en [illegible] nombre del denunciador, y renuncia de la denunciacion contra dichos Justicia, Lugartenientes, Notarios, y Vergueros, [illegible] qualesquiera crimenes, excesos, delitos, negligencias [illegible] [illegible] [illegible] de dichos sus oficios, o con color y ocasion de ellos [illegible] [illegible] la qual inquisicion [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de Alcañiz, [illegible] juicio y sentencia [illegible] [illegible] Cortes notario, jurando [illegible] a nombre del Rey [illegible]

Corte

[illegible] en poder del Señor [illegible] o del [illegible] [illegible] [illegible] y del
[illegible] [illegible] [illegible] bien y fielmente [illegible]
[illegible] de [illegible] y de [illegible] en secreto dichas Denunciacio-
nes [illegible] [illegible] generales o particulares las quales
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] en [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] y que en ellas [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] se publicasen dichas Denunciaciones
y [illegible] de [illegible] [illegible] de quatro [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] y [illegible]
y [illegible] tiempo para sus defensas, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] al [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] para [illegible] dichas causas de Denunciaciones, y [illegible]
[illegible] [illegible] tiempo competente para [illegible] a dichas
defensas, y [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dentro de dichos quatro meses, [illegible] en ellas
los dichos Inquisidores [illegible] y de plano, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a la Verdad, [illegible] [illegible]
[illegible] dichas causas no se pudiese [illegible] a [illegible]
[illegible] de dichas [illegible] [illegible] [illegible] por sentencia
difinitiva [illegible], o condenando a los [illegible] en [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] excepto las de [illegible] y daños e interese
[illegible] de las partes, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obligado a pagar [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], dichas sentencias [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de la [illegible] por [illegible] [illegible]
quatro braços [illegible], o por la mayor parte de cada [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] del Reyno [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dichas Inquisiciones [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] el [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

por ningun modo, y q̃ si succediesse privar de su [illegible]
o morir aquel, o vacar en qualquiera otra forma dho [illegible]
sus lugartenientes tengan obligacion de regir aquell [illegible]
[illegible] al officio de la [illegible] hasta q̃ el Rey lo
[illegible] la qual
[illegible] dentro de 30 dias [illegible]
la dha vacacion. Y que el officio de los Inquisidores [illegible]
[illegible] por los Reyes se mandasse [illegible]
dispuesto, y [illegible] obligacion de hazer
[illegible]
[illegible]
[illegible] dispuesto [illegible]
se obligo a no impedir a dichos Inquisidores [illegible]
de su officio ni [illegible] las penas [illegible]
[illegible]
no lo cumpliessen dichos Inquisidores, ni [illegible]
[illegible] Y si [illegible]
[illegible] de dichos Inquisidores [illegible]
o al Governador [illegible] del [illegible]
[illegible] dentro de quinze dias, y no lo haciendo [illegible]
[illegible] dichos Inquisidores, la q̃ el [illegible]
[illegible] dispuesto. Y q̃ para [illegible]
[illegible]
se les [illegible] dichos Inquisidores [illegible]
[illegible] de la [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] del Reyno. Y los Inquisidores [illegible]
[illegible]

paga.

pagaderos en tres tercios al fin de [illegible] meses de
Marzo, Julio y Noviembre, para que pudiesse mantenerse con decen-
cia [illegible] a sus officios [illegible] Consejeros [illegible]
[illegible] la continuacion de los Consejos, [illegible]
[illegible] del Justicia [illegible] de sus officios [illegible]
perder las Pensiones, y de [illegible] aplicados a las
necessidades del Reyno. Y que el Justicia ni sus Lugartenien-
tes [illegible] no puedan [illegible] de qualesquiere [illegible]
Universidades, Colegios, o otros [illegible] personas, beneficios
[illegible], o otros [illegible], ni [illegible], lo qual [illegible]
[illegible] Justicia [illegible]
assi a instancia de Don Balthasar de Bardaxi y de Don
[illegible] de [illegible] de la Ciudad de Zarag[oza]
[illegible] de sus [illegible]
[illegible], y [illegible] Castro [illegible]
[illegible] en las penas de [illegible]. [illegible]
[illegible] de la dicha Corte [illegible]
a la muy breve expedicion [illegible] el Justicia
[illegible] las [illegible]
[illegible]
[illegible] Justicia [illegible]
[illegible]
[illegible] no pudiessen [illegible] a persona alguna en la Corte del Justicia
Justicia, [illegible] de todos otros negocios [illegible]
[illegible] a la buena y breve expedicion de los [illegible]
Y [illegible] de obedecer [illegible] Provisiones
[illegible], y [illegible] del Justicia [illegible]
[illegible] aplicados, [illegible]
[illegible]
en los

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Tesorería [illegible]

[illegible] y [illegible]. II. [illegible]

[illegible] a el [illegible]

que por muebles como [illegible]

en adelante en [illegible]

tiempo del Matrimonio [illegible]

[illegible] III. [illegible]

[illegible]

que el [illegible] se tenía experiencia, y el [illegible]

[illegible] delos hijos del difunto [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

modere dicha [illegible]

[illegible]

[illegible] IV. [illegible]

[illegible] assi en las [illegible] como en [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] delos Procuradores delas Universidades, o de

otro

[illegible]
[illegible]
los [illegible]. V. [illegible] 3. del tit. 9. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] VI. [illegible]
[illegible]
de ninguna Ciudad, Villa o lugar del Reyno ni de todos
sus derechos, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] VII. que a los que [illegible]
o [illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] VIII. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
intereses, De [illegible] IX. mandamos [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] o [illegible] por el S. Rey [illegible]

[illegible], [illegible]

[illegible]

[illegible] los Capitulos de [illegible]

de la [illegible] de [illegible] otros algunos [illegible] privilegios [illegible]

[illegible]

[illegible] que se podrian y deuian

[illegible]

[illegible]

[illegible] Pedro el [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Rey [illegible]

[illegible] el Capitulo [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] se [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

XXII. [illegible] Rey [illegible] el [illegible]

[illegible] Rey D. Martin [illegible] 1381 [illegible]

en Caragossa a los Aragoneses el de 1398. en las quales se

publicaron [illegible]

CI.

[illegible]
[illegible]
[illegible] V. [illegible] 3. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] VI. Que el Rey [illegible]
[illegible] pudiesse deteriorar [illegible]
de ninguna Ciudad Villa o lugar del Reyno [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] VII. Que a los [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] VIII. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] IX. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] o otro [illegible] [illegible] [illegible]

dho Reyno; [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] al [illegible] Rey [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de Corts

de lo [illegible] de [illegible] [illegible] otros [illegible] fueros y privilegios [illegible]

Reyno [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] dichos fueros [illegible] [illegible] podian [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] de [illegible] [illegible] el [illegible] [illegible]

[illegible] Pedro el [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] el

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dichos fueros [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] del [illegible] Rey D. Juan. [illegible] [illegible]

[illegible] de [illegible], [illegible] el Español [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

titulos se mandaron [illegible] [illegible] [illegible] fueros [illegible]

Libro onze de los fueros [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] el

del [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible].

XXII. [illegible] [illegible] Rey [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Rey [illegible] [illegible] [illegible] el año de 1395 [illegible]

en Caragoça a los Aragoneses el de 1398. en las quales se

publicaron [illegible] fueros [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] I. [illegible]

[illegible]

[illegible] ni en [illegible]

[illegible]

[illegible] en adelante [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Abogados [illegible]

[illegible] Abogados y Procuradores [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] o Abogados [illegible]

[illegible] ninguno pudiese hacer oficio de Abog[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Apelaciones, Sospechas, o Deman[illegible]

[illegible]

[illegible], se [illegible]

[illegible] 1381. II. [illegible]

[illegible]

[illegible] 1381 [illegible]

[illegible]

[illegible] en adelante sobre las excepciones [illegible]

[illegible] de las partes se les pudiese [illegible]

[illegible] caso de proponerse con [illegible]

[illegible]

17

de la [illegible] [illegible] [illegible] Y que
en las Cortes de [illegible], y [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] la Verdad [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
partes [illegible] y [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
se determinase [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] no [illegible] de [illegible] se [illegible] [illegible]
y [illegible] [illegible] y si [illegible] memoriales o [illegible]
[illegible] se [illegible] [illegible] sobre ello [illegible] [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible] Y que en las Cortes [illegible]
[illegible] y [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] la Verdad y [illegible] las [illegible]
[illegible] y [illegible] [illegible]. III. [illegible] [illegible] [illegible]
contra el Justicia de Aragon y sus [illegible]
se [illegible] en adelante en [illegible] [illegible] no [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] y [illegible] [illegible] [illegible] el fuero I.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1467 [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] y [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
y [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] y [illegible] [illegible] en los [illegible] [illegible]
contra el dicho Justicia y [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Consejo de
[illegible]

sin embargo del fuero 2 del título 1. de dichas Cortes de
Huesca del año de 1387 que dixo aquel en todo lo demas
en su fuerza eficacia y valor. IV. Que siendo alguno acu-
sado por algun delito formado de derecho sobre ello si antes de
recibirse la firma le pusiesen acusacion de nuevo por otro delito
no fuese oydo el segundo acusador sino jurando que aquel delito
ha llegado nuevamente a su noticia, lo mismo se observe en el
tercero acusador. Y que si el acusado a quien se ha recibido su
firma no se representase durante [illegible] sus procu-
ras dentro de quince dias se procediese no obstante en su
ausencia hasta la sentencia difinitiva, aunque fuese de muerte
y si se representase antes de la sentencia se le admitiese en el
estado en que se hallase la causa pero no se le admitiese la firma
de derecho y si [illegible] dicha sentencia aunque fuese en ausencia [illegible]
[illegible] o quisiese sino fuese consintiendolo la parte
interesada antes sin embargo se executase la sentencia, ni le
pudiese valer la [illegible] Casa de Infanzon, o qualquiera otro lugar
privilegiado, y contra los fiadores se procediese segun lo dispuesto
por fuero, y esto durase hasta las primeras Cortes. Que si alguno
fuese preso y llevado al lugar donde residiese el Juez que le man-
do prender y no se le hiziese dentro de tres dias juridicos el
cargo se le hubiese de dar por libre de dicha prision, y lo mis-
mo [illegible] se le [illegible] personalmente compareciendo a la Cita-
cion no se le hiziese el cargo dentro de dos dias juridicos
se pudiese volver, quedando para dicho efecto por citado.
V. Corrigiendo el fuero 5. del tit. 9. de las Cortes de Çarag.[a]
del año de 1381. en quanto habla [illegible]

para prorogar los tiempos a las partes en algunos casos. Y orde-
nando que en adelante fuesen improrogables los de medio se
señalan en dicho fuero. Y que si el juez ordinario de algun
lugar mandare prender a alguno de los sujetos a su jurisdicion
a instancia de parte legitima no pudiesse impedirse la tal
prision con pretexto de qualquiera inhibicion en virtud de firma
de drecho dada ante el S.r Rey, su Primogenito, Governador
o Justicia de Aragon, sino en caso que dicha firma se diese
delante del S.r Rey su Primogenito o Governador estando pre-
sentes en el lugar donde se hiziese dicha prision, siendo
aquel de Realengo o delante del Justicia en fuerça de gravamen
o lesion de fuero que impidiesse dicha prision. Y que en adelan-
te las manifestaciones de personas y firmas de agravios que se diesen
ante el Justicia huviessen de jurarse por los Procuradores, y que
los mismos dichos firmantes en sus autos. Y que siempre que sobre
agravios estos se firmase de drecho ante el Justicia estuviese
obligado el firmante de verificarlos dentro de XV dias salvo
justo impedimento el qual probado ante el mesmo Justicia
pudiesse prorogar dicho termino a su arbitrio. Y en la Causa
se procediesse sumariamente y de plano, pronunciando en ella
dicho Justicia difinitivamente dentro de otros XV dias despues
de renunciada, y concluida la Causa y las interlocutorias den-
tro de 8 sin que se puedan prorogar. Y que los officiales y ministros mi-
nistros contra quienes se puede proceder por via de inquisicion, dando
sufficientes fianças de estar a drecho en la Causa no pudiessen
ser presos, salvo en caso que por confession suya o por instrum.to
o test.s o publicos probados dentro de dies dias se hubiesen

su ley

tales delitos que por ellos seles pudiesse condenar a pena de muerte
ni pudiessen ser sacados dela Ciudad, Villa, Lugar o Territorio de su
jurisdiccion, ni tubiessen obligacion de pagar cosa alguna por el Processo
original, ni por la capcion caso que seles mandasse prender ni por
las costas, Saiones, o otros salarios, en caso de ser absueltos de los car-
gos q. seles hizieren salvo lo que tocare a sus defensas. VI. Que
por quanto segun fuero del señor Rey D. Jayme el 2. y uso del Reyno,
el Rey debe tener en el su Procurador fiscal que aga parte en sus
Causas delante del Justicia de Aragon, y de algun tiempo se havia
introducido el nombrar Su Magestad muchos fiscales q. no solo delan-
te del Justicia pero en otros diversos Juicios vexaban alos Regnicolas
contra fuero, y uso antiguo del Reyno, Por tanto se declarasse Su
Mag.d no pudiesse tener en Aragon sino un Procurador fiscal q.
hiziesse parte en sus Causas delante del Justicia de Aragon y no
en otro Juicio alguno el qual pudiesse sostituir en su lugar uno, o
dos mas para el mismo efecto, pero que por esto no se impidiesse
tampoco a dicho Procurador fiscal ni alos substituidos por el
hazer parte en las Enquestas delos Officiales exercientes la Jurisdi-
cion ordinaria, ni contra los moros y Judios contra quienes po-
dia Su Mag.d exercer Jurisdiccion, ni en las Causas Criminales en que
contestada la Causa se apartassen de ellas los Actores, ni contra
todos aquellos contra quienes pudiesse hazer parte el fiscal en fuerza
de sumissiones echas por ellos. VII. Que si alguno huviesse
hecho algun emparamento y despues no fuesse hallado en la Ciudad
villa o lugar donde el tal emparamento se hizo pudiesse ser
citado con pregones por razon del tal emparamento, y q. Su Mag.d
Su Primogenito o, el Regente el Officio dela G.l Governacion
no

no pudiesen hazer emparar los bienes de los Singulares del Reino sino en caso de haver prorrogado de jurisdicion o de hallarse en alguna Ciudad della o lugar de su Jurisdicion en donde assi mesmo estuviesen los bienes emparados, Ni el Justicia de Aragon pudiese hazer dichos emparos en los bienes de los que no hubiesen prorrogado su Jurisdicion VIII.

INCIPIUNT FORI EDITI PER DOMINUM IACOBUM REGEM ARAGONUM. &c. IN CURIIS ARAGONENSIBUS CELEBRATIS IN CIVITATE OSCÆ: QUI FUERUNT PUBLICATI VIII. IDUS IANUARII. ÆRA M.CC.LXXXV. ET ANNO A NATIVITATE DOMINI M.CC.XLVII.

Nos Iacobus Dei gratia Rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, Comes Barcinone et Urgelli: et Dominus Montispesulani. Peractis conquisitis nostris sarracenorum acquisitionibus: et quidquid citra mare orientale: fines debite acquisitionis nostre continent, miseratione divina nostro dominio vendicantes, quasi nos armorum pressure tempori intendentes pacis providere temporibus sollicitudinem nostram ad foros Aragonum: per quos ipsum regnum regatur potissime porreximus: eo quod regnum illud sit caput nostre celsitudinis principale. Verum ut actiones nostre condiantur maturius: et fori Aragonum, addendo, detrahendo, supplendo, exponendove necessario vel utilitati congruerent: in Urbe nostra Oscensi generalem curiam duximus inducendam: ubi presentibus illustri patruo nostro Domino Fernando Infante Aragonum et venerabilibus B. Cesaraugustanensi. V. Oscensi episcopis: et nobilibus, Richishominibus domino P. Cornelij Maiordomo Aragonum. G. Dentenza. G. Romei. R. de Luna. A. de Luna. Eximino de Focibus, et pluribus militibus, et Infantionibus, et procuratoribus, et civibus civitatum, et villarum pro suis concilijs destinatis, foros Aragonum, quos ex varijs predecessorum nostrorum scriptis collegimus in nostro fecimus auditorio recitari: quorum singulis collationibus discusse omnia subtilius, et detractis superfluis et inutilibus consultis minus bene loquentibus, et obscuris competentibus interpretationibus expositis sub volumine et certis titulis antiquorum fororum: quosdam amovimus, correximus, supplevimus, ac eorum obscuritatem elucidavimus

in-

omnium dictarum personarum consilio et convenientia pariter annuente. Per quos foros in pluribus quos antiquitus fieri non sine magno temporalium rerum incommodo, et animarum periculo, non causa iustitia, sed ambigua multa infligebant; dominio nostro per eos nihil accrescendo penitus, nec subditorum nostrorum libertatibus aliquatenus detrahendo. In virtute itaque debiti nobis fidelitatis omnibus Baiulis, Iustitiis, Zalmedinis, Iuratis, Iudicibus, Alcaldibus, Sobreiunctariis, Officialibus quibus officium cognoscendi et [illegible] candi de causis committitur: et eisdem nostris subditis iniungimus, quod his foris tantum utantur in omnibus et singulis causarum decisionibus et terminationibus earundem. Ubi autem dicti fori non sufficerent ad [illegible] lem sensum vel equitatem recurratur. Profecto qui secus contraversati fuerint, ipso tanquam rei lese maiestatis [illegible] animadversione lesura punientur.

Notae

"Ad Foros. Nota 1. quod Fori Aragonum sunt secundum [illegible] aliquibus praeter ius, et in aliquibus contra ius, videtur tamen omnes habent bonam equitatem et possunt defendi [illegible] propter libertates seu franquitates Aragonensibus ab antiquo [illegible] sas ita firmiter tenuit et dixit Dominus ex[illegible] Petrus de [illegible] nova in Consultatione sua 10. quae incipit Consilium ad [illegible] lenta. Item nota ad Foros idem esse ac ad leges nam [illegible] in Aragonum sub Fororum vocabulo restringuntur, ut [illegible] in [illegible] 1. l. xj. in principio. Et vide in Proam. [illegible] vanius. ibi: quod leges et sanctiones et et quid sit forus, d[illegible] [illegible] quod forus est exercendarum litium locus, [illegible] citur forus a fando id est loquendo Cap. forus, extra de V[illegible] signific. sive a Foroneo Rege qui primo Graecis dedit [illegible] d. c. forus, et cap. Moyses. 7. dist. de quo dic ut [illegible] in [illegible] Dom. Ioannem de Patos.

"Per quos. Ergo non regnum Valentiae, vel aliquis communi[illegible] licet sit sub ditione Domini Regis, quia quod de uno [illegible] de alio negari videtur M. Sagarra. De quo latius [illegible] lectura, et vide quae terrae in Regno Valentiae gaudent [illegible]

et de [illegible] [illegible] et [illegible] qui [illegible] sunt de Regno Aragonum, licet [illegible] [illegible] Regnum [illegible].

"[illegible]. Nota id quod dicitur in [illegible]. [illegible]. infra de [illegible]. [illegible] in fine in Foris Calataiubij.

"Principale. Dic quod [illegible] [illegible] [illegible] vocari [illegible] quia res omnes tangebat, et omnes quos negotium tangit vocandi sunt [illegible] ab omnibus debet [illegible] cap. ad hec de [illegible]. [illegible]. [illegible] cap. quod omnes de Reg. iur. l. 6. de quo ibi per Dominicum. Et [illegible] [illegible] Procuratorij quam debent portare [illegible] [illegible], et qui a Civitatibus vel alijs locis mittuntur [illegible] for. 1. de forma Procuratorij lib. 9.

"[illegible] [illegible]. Nota quod [illegible] verbum aliquis [illegible] [illegible] l. si quis §. 1. C. de nat. lib. cap. ex parte de [illegible] [illegible], cap. accessorium de Reg. iur. lib. 6. [illegible] qui dicit quod [illegible] hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dominus [illegible] debeat [illegible] [illegible] [illegible] dixi super hoc in lectura [illegible] vide.

"Convenientia. Et sic nota quod [illegible] Aragonum de Consilio omnium qui ad consilium suum [illegible] sunt [illegible], [illegible], et infra de [illegible] general. l. 8. Id [illegible] de [illegible] [illegible], et quod sicut in communi consensu et non in discordia, [illegible] hic [illegible] [illegible] et convenientia partium [illegible] hic in [illegible]. [illegible]. [illegible], et idem dicit [illegible] Io. de Patos quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Curie adde for. de [illegible] de [illegible] [illegible] l. 9. [illegible] autem [illegible] de Consilio procerum [illegible] Principem [illegible] [illegible] [illegible] ff. de [illegible]. nam [illegible] consilio [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de hoc, sed [illegible] [illegible] quam illud quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legibus l. digna vox C. de legibus [illegible] [illegible] [illegible] quia populus Romanus [illegible] [illegible] condendi leges [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. de iure nat. §. [illegible] quod Principi placuit, [illegible] [illegible] secus est de foro [illegible] [illegible]. et hoc propter vim copule hic posite [illegible] [illegible] [illegible]. l. si quis ita stipulatus ff. de verb. oblig. [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] §. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cap. super, [illegible] de his que fiunt a Prelatis, ubi dicitur irrita [illegible] [illegible] Episcoporum venditio et commutatio rei Ecclesiastice absque consensu, et [illegible] [illegible]. Patos.

"Per hos foros. An Compilatio Dom. Vitalis sit ex hoc reprobata [illegible] hic in [illegible] [illegible] dicitur quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] textualis.

"Animarum periculo. Cui est obviandum foro 1. infra de [illegible]. l. 9.

"[illegible]. [illegible] generalibus, [illegible] [illegible] particularibus, for. 1. [illegible] [illegible]

infra de his quae Dom. Rex. De origine diversarum [illegible] pulchre et vtilia vide materiam diversam vide omnia quae super his verbis in lectura huius Proemij diximus.

"Baiuli. De interpretatione istorum scilicet Baiuli, Iustitiae et Zalmedina vide in lectura huius Proemij super unoquoque verborum istorum ubi ponitur significatio cuiuscumque.

"Fidelibus. An et quando subditis gaudeant foris Aragonum vide pulchre in lectura super verbo: et cunctis nostris fidelibus, et an Constitutio communis ligat non fideles, et an extranei fideles gaudeant foris, et de omnibus istis ibi vide, Et an foris [illegible] tum ligat subditos extra territorium aliquid facientes, et qui in accidente extra Regnum inimicum fuerunt quem intra Regnum fidaverit. Postea de illo qui [illegible] intra extra Regnum offendit, de omnibus his supradictis verbis vide, sunt quaesita quotidiana, et menti tenenda.

"Ubi autem. Qualiter hoc intelligatur vide post Dominum [illegible] bum [illegible] super eisdem verbis in dicta lectura Proemij.

"Fori: vide consultationem Domini [illegible] Petri de [illegible] quae incipit. ad Regnum Valentiae [illegible] dicit qui fori servari [illegible]

"Ad naturalem. Qualiter haec verba intelligantur vide quae super lectura huius Proemij, et adde quod cum hoc concurrit quod voluit Bald. in l. finem [illegible]. ff. de origin. [illegible] ubi dixit quod naturalis aequitas est attendenda circa ea quae sunt in iure expressa et pro hoc videntur iudicis commissa, et vide [illegible] textum ad hoc quod aequitas sit sequenda [illegible] si iure [illegible] deficimus in l. 2. §. item Varus. ff. de aqua arcend.

"Secus. vide super hoc verbo in dicta lectura

"[illegible]. Ergo apparet quod quilibet tenetur [illegible] foros [illegible] quod verum credis observari in iudicijs, et nota quod qui [illegible] forum iudicant, puniri possunt ut rei lesae maiestatis.

INCIP.

INCIPIT PRIMVS LIBER FORORVM.

I. DE SACROSANTIS ECCLESIIS, ET EORVM MINISTRIS.

Qvicumque # sacratam " ecclesiam violaverit, et homicidium " ibi perpetraverit, det de calonia DCCC. s. ad Ecclesiam " & homicidium vltra et si sacrata non est, det sexaginta solidos de calonia et homicidium.

Notæ.

" Quicumque. Sed pone quod extra Cæmetrium percutitur, & percussus ingreditur Ecclesiam, et ibi moritur, numquid pena istius fori habeat locum? et dic quod non quia ibi censetur mortuus, vbi fuit percussus, l. huic scripturæ §. pro hoc. ff. ad leg. Aquil. l. 1. ff. de pænis, ^Arnaldini.+ ~~Cap. nunc in gloss. ad hoc extra de consecrat. Eccles. vel altar.~~ Et vide Cap. si quis in Cæmeterio / et Cap. si quis, & cap. si quis contumax & cap. quisquis. 17. q. 4. M. de PERTVSA.

" Sacratam. Contrarium est de iure nam idem est in non sacrata dummodo ibi celebrentur diuina ut notatur in cap. ... extra de immunit. Eccles. tamen de consuetudine Regni non habemus sacrilegium, nec de iure vt notat glos. 17. q. 8. cancum multo pacto. M. de PERTVSA.

" Et homicidium. Si homicidium non fuerit perpetratum soluitur calonia non homicidium ~~cap.~~ ~~Arnaldini~~ A. de FRANCIA

" Ad Ecclesiam. Nota quod inter caloniam & homicidium forus facit differentiam. M. de Pertusa

+ A. de Francia.
... si extra Ecclesiam quis percutiatur, et in Ecclesia moritur et inibi effluat sanguis, non est Ecclesia polluta, nec ... vide Io. Andre. et Archidiac. extra de consecrat. Eccles. vel altar. c. 1. lib. 6. Vbi ~~dicitur~~ glossa in verb. verberaverit, puta ad effusionem sanguinis vel alias atrociter quia pro levi percussione ... nisi pro vel col. ... de ... Et ... in ... per Calmedinam Cæsaraugustæ et ... super obs. 1. tit. prox. seq. A. DE BAGES.

II.

Quicumque # Presbiterum " aut Diaconum " verberaverit " aut occiderit, " pro Presbitero DCCC. solidos. Pro Diacono DCC. " solidos pro calonia soluere compellatur.

Notæ.

Quicumque. Sed numquid ~~principium~~ ^pena istius fori habet locum secundum Regni consuetudinem sic quod soluatur per Laycum ut in dicto foro continetur? ~~et~~ dic quod non secundum Regni consuetudinem sed habet locum pena fori ~~...~~ de pænis, ^c. 1. et hoc si in villa murata probetur factum fuisse, alias debetur pena

"Percusserit] Sed quero. quid si clericus dimisso habitu clericali ... in armis occiditur? non habet.

... nota habetur calvmnia

"Occiderit, sed quid. Quid si clericus dimisso habitu clericali insistendo in armis occiditur? non habet penam occidens ut ... l. 1. c. ... vel ... Hoc est excommunicationis ut extra de sent. excom. c. ... et c. cum non ab homine. A. de BAGES.

cet. [illegible] et sic intelligatur For. ~~de homine [illegible]~~ de [illegible] ~~For. quicumque~~, de iniurijs, c. quicumque et sic fuit pronunciatum per Iustitiam Aragonum die sabati 5. Idus Martij A. D. ~~1408~~ 1328 in Causa Ioannis Godo Notarij Barbastri, et Sancij de Estada, Clerici INFANTOS. Et adde in ... hic dicitur de Diacono, tantum pro subdiacono ... et quod ego. Cap. qui subdiaconum 18. q. Sed hodie pena sacri... non habet locum ut notat glos. ord. cap. cum multa ... pater. 15. q. 8. Sed de subdiacono hic non dixit et sic ... inter sacros ordines non computatur ut olim cap. a nonnullis extra de etate et qualit. Tamen per Observantiam Regni non servatur quoad penam hic contentam forus iste, sed quoad penam homicidij, Obs. 2. isto tit. Ubi que sit ratio huius, et circa hunc Forum cap. 2. extra de penis et remissionibus notatus. M. de PERTUSA.

"Diaconum. ... Cap. qui subdiaconum 16. q. 4. M. de Pertusa

"Occiderit. ... tantum fuel quod si clericus interficeret ... vel Laycus clericum, Rex et Episcopus dividunt calonia homicidij ut in obs. isto tit. M. de Pertusa.

"Dec. Hoc videtur solum pro calonia et homicidio ... in precedenti Fori, sed contrarium videtur intelligi ~~For. Infantio~~ c. si infantio infra de homicid. ... pariter tantum pro uno, ... prima videtur verior, per ea que notat Bartol. in Authent. ... tit. c. 6. et vide Bald. ibid. et eundem Bartol. in l. 1. §. quia ... sente ff. quarum rerum actio non debetur c. 6. M. de Pertusa

Aqui ha de entrar la hoja ...

II. DE IIS QVI AD ECCLESIAS CONFVGIVNT, VEL PALATIVM INFANTIONIS.

Si "Quis" malefactor perpetrato crimine vel maleficio, se "defendendo" ecclesiam intraverit, vel Palatium In... non debet inde extrahi "violenter" nisi fuerit latro, vel ... publicus manifestus."

Nota

Si. Nota quod iste Forus non habet locum nisi pro crimine et per consequens quando mandatur capi propter Comm... bene potest extrahi de Domo Infantionis. M. de PERTUSA

"Quis. Circa hunc Forum vide in Declaratione privileg. generalis ... Petro de Mesonsa l. 9. et Obs. Item de super narratis nova in tit. de Citatione, ubi omnino videas. M. de Pertusa

"Pro se. An quis intus Domum capiatur pro debito, si ... assignandum bona non consignaverit, vide in libro ...

tionum in tit. de his qui iure vocando [illegible] de citatione reali etiam. D. 1471. M. de Pernisa

Defendendo. Secus si se posuerit iuxta Ecclesiam [illegible] perpetrato homicidio intret Ecclesiam quia tunc homicidium Ecclesia non defendit cap. ex ea de homicidijs. et cap. inter alia de immunit. ecclesiar. habita tamen super hoc aliqua sumaria cognitione, in predicto modo intrageni, et [illegible] testes, ita declaravit iustitia Aragonum. Patro. Et vide quod habes infra Tor. statuimus. t. de testibus, super verbo certificet se lib. 9. ubi omnino vide. M. de Pernisa

[illegible] Ideo [illegible] quia si intres in Ecclesiam, vel Palatio Infantionis commiseris maleficium tunc non [illegible] defendit eb Ecclesia nec gaudet immunitate quia frustra legis [illegible] qui committit in legem cap. fin. extra de immunit. Ecclesiar. cap. quia frustra. de usuris. Patro M. de Pernisa

Infantionis. Sed quid si intraverit castrum aut locum Infantionis vide Obs. [illegible] lib. 9. [illegible]

extrahi. sed quid si extrahat [illegible] fur. l. tit. 2. [illegible] et si extrahatur de Palatio [illegible] [illegible] D. sub tit.

violenter. Secus si sponte et dolo [illegible] semel. [illegible] cap. inter alia de immunit. Ecclesiar. et cap. fin. eod. tit. Ut si Iudex in hoc casu assecuraverit eum de non capiendo vel alias procedendo contra eum etiam si exierit, nihilominus potest eum capere non servato dicto assecuramento quia talis dolus licitus est. ut notatur in l. 1. §. de dolo ff. de dolo. ad quod facit §. neque [illegible] in autenth. de mandat. principis §. neque [illegible] ff. de re militari, et l. si quis forte in princip. [illegible] ff. de Poenis. Patro. M. de Pernisa

Patro. ad hoc facit l. pastores. C. de episcopis et clericis. M. de Pernisa

Dominus [illegible] Sed quid si aliter quam ex proditione accusatur [illegible] vel [illegible] de-bet per Infantionem custodiri, et Infantio hoc casu teneatur malefactorem in sua custodia recipere vel permittere intrare officiales certe non tenetur custodire malefactorem, nec permittere intrare officiales, imo potest sibi resisti; et tunc officiales [illegible] debet [illegible] ire per carrerias et exeuntem capiat, sic declaravit Dominus Iustitia et ita servatur. Io de Patro. Et nota quod isti casus sunt [illegible] in quibus quis non gaudet immunitate Ecclesiae et sunt etiam alij casus qui notantur in cap. inter alia de immunitate Ecclesiae, et cap. fin. et in Authent. de mandat. Princip. §. quid si delinquentes in princip. [illegible] [illegible] perpetravit [illegible]

[Left-column annotations:]

Quod si per officiales ducatur captus scilicet officiales seculares et transierit per Ecclesiam [illegible] dicti officiales ipsum captum possunt inde extrahere dicit [illegible] quod ibi demittendus non est captus [illegible] et propositio [illegible] et allegavit super hoc l. si quis [illegible] [illegible] A. de BAGES.

Et [illegible]

[illegible] de [illegible] Tamen Moarius de falso accusatione in Ecclesia nec palatio Infantionis non potest se salvare ut fuit [illegible] de pace [illegible] t. de [illegible] lib. 12. in pluribus curijs. A. de BAGES.

[illegible] si extrahatur ab Ecclesia [illegible] etc.

Et vide super hoc. etc.

qui traditor alias proditor. LOPEZ. Vel etiam [illegible] etc.

Et qui dicatur manifestus etc.

Et super hoc [illegible] de Consuetudine Regni [illegible] tamen [illegible] Regni [illegible] in eadem [illegible] lib. 9. [illegible] BAGES.

Tamen solum [illegible] personis immunitatem denegat alijs vero non [illegible] gravia crimina perpetraverint [illegible] scilicet publicus latro vel nocturnus depopulator agrorum qui [illegible] publicas stratas obsidet aggressionis [illegible] perpetrato Ecclesia extrahi. tamen qui in Ecclesia vel cimiterio sub spe [illegible] immunit. Eccles. [illegible]

[illegible] cap. [illegible] vide Bar. [illegible] ff. de [illegible] et [illegible] in [illegible] § [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] § manifestus est [illegible] § [illegible] per confessionem [illegible] in Tr. [illegible] quidem [illegible] manifestum, aut per [illegible] de [illegible] c. homo quidam [illegible] cap. [illegible] Vel [illegible] et [illegible] in [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].

III. DE PIGNORIBVS.

[illegible] homo recipit pecuniam ab alio [illegible] pro qua [illegible] dat ei fidantiam" [illegible] ei pecuniam [illegible]: et [illegible] debitor non vult persolvere pecuniam debitam [illegible] constituto, fidantia coactus" et districtus" ab ipso creditore, [illegible] sat debitorem", et vult reddere pignora creditori [illegible] [illegible] illa pignora, sed dicit contra fidantiam non teneri [illegible] dare pignus quod pignoravit debitori; super quod dicit [illegible] quod ipsa fidantia" non debet ei dare pignus quod [illegible] pignoravit: sed quocumque modo potuerit debet [illegible] ut faciat pacare" creditorem".

Nota

" [illegible] vide [illegible] de [illegible] [illegible] de distract. pignor. [illegible]

" Fidantiam. Nota quod creditor potest agere contra [illegible] rem suum, antequam contra debitorem si voluerit, [illegible] secundum forum, secus de iure, nam primo est conveniendus [illegible] defectum principalis fideiussor ut cap. de [illegible] [illegible] in authent. [illegible].

" Coactus. Et sic nota quod fidantia non potest pignorare [illegible] nisi primo fuerit [illegible] et districtus a creditore [illegible] cap. 1. extra de pignoris. et cap. pervenit, et cap. [illegible] de [illegible]. de quo ut ibi: [illegible].

" Districtus. Ex quo nota quod [illegible] antequam [illegible]

est orta actio contra debitorem, et nota ex eodem textu quod fideiussor non potest compellere creditorem ut recipiat pignus quod ipse pignoraverit debitor.

"Debitorem. Pro hoc bene facit l. procuratorem §. si ignorantes ff. mand. ubi est textus quod fideiussor condemnatus potest solvere ex debit. debitoris, et ibi ponitur per Bart. et sangitur Auth. si captivi. C. de episcop. et cler. per Bart. et vide ipsum tit. in obs. Item questio iuris, et in questio. que incipit Item quero an Creditor Insr. tit.

"Fidantia. Sed si dederit, et creditor receperit debet reddere suam pignoram debitori, nec ipsos debitorem, et fideiussorem debet insimul pignorare, nisi pignora simul inveniet utrique, quia tunc potest cum enim pignus consequatur, et est etiam sciendum quod quandiu tenuerit pignus debitoris non potest fideiussorem pignorare vel è converso.

"Paccare. Vel solvat fideiussor cap. quicumque extra de fide instrum. et vide Tr. fideiussor eo tit.

"Creditorem. Ad aliud non tenetur, l. stipulatio in princip. de. v. o.

II.

Cum ullus homo "pignoraverit" alium hominem debitorem" aut paccatorem vel fidantiam pro aliquo debito, et tenuerit aliquas bestiam pignoratam: proinde dicit Forus quod si ipsa nocte collegerit" ei commestionem", quandiu tenuerit ipsam bestiam, debet ei colligere commestionem, Et si dederit eam pignoratam, debet ei colligere commestionem, Et si dederit eam ad manulevandum, debet eam ibi presenti deliberare per frenum" aut per capistrum ad manulevatorem in tali convenientia ut in eadem die" que fuerit inter eos constituta manulevatur reddat ei ipsam bestiam, si fuerit viva" aut sana: aut aliam bestiam que tantum valeat quantum valebat ipsa bestia pignorata, que prius" erat in die illa" quando fuit data ad manulevandum. Tamen si in prima die quando bestia iam dicta fuit pignorata: ille qui pignoravit eam noluerit" ei colligere commestionem teneat illam in loco scampato" et solutam", et si tandiu steterit ibi quod Dominus eius non traxerit illam donec sit mortua ille qui pignoravit eam, faciat ipsam caute excoriari, ita quod" corius capitis et omnes pedes ipsius bestia teneant se simul cum corio, et aures, crines, et cauda", ut possit ipsum corium domino bestia "demonstrare": et de hoc antequam bestia moriatur faciat

faciat duos testes, quod tenet eam ad forum de pignore, et demonstret pignoratam bestiam testibus: et hoc facto nihilominus remanebit quin pignoret ei aliam bestiam donec directum consequatur: id est donec sit ei emendatum de clamo quod [illegible] tamen si voluerit pignoratus" quod bestia illa pignorata [illegible] tur in manu cursoris" publici, et vendatur", precium illud [illegible] atur pignoratori, et si quid superaverit, reddatur pignorato [illegible] si non sufficiat venditio illa ad solutionem debiti extunc [illegible] rator possit magis" pignorare, quousque sibi fuerit satisfactum [illegible] ista forma"

Nota

"Cum ullus homo. Nota casus in quibus res non possunt pignor[illegible] Primo frater non potest obligare res communes quas indivisas hab[illegible] fr. cum fratres. [illegible] fr. omnes infra famil. [illegible] sub tit. de commun[illegible] Item res emphiteoticas, fr. 1. infra de iure emphiteoti. Item res li[illegible] fr. si causa infra de fid. et de pena temere litigantium Item [illegible] c. 1. Item uxoris vel viri fr. vir et non vir sine uxore. fr. 1. de [illegible] Item res specialiter obligatas fr. si aliquis eo tit. Et nota in d[illegible] quod antequam quis pignoret debet monere adversarium suum [illegible] sam testibus ut satisfaciat sibi, sic habes ad hoc fr. si aliquis ho[illegible] infra de pescriq. et fr. quicumque infr. de [illegible] munit. Sed qu[illegible] hic dicitur tantum concessum dominicatus generosis ut infra [illegible] extraneus eo tit. et fr. Item omnino fortius quamlibet ambe[illegible] debet precedere monitio, vel denunciatio, ut est textus in l. [illegible] iberus ff. de servit. urb. pred. et cap. de [illegible] infra de pigno. [illegible] et [illegible]ac. [illegible]

"Pignorabit. Hoc quod dicitur [illegible] potest propria auctoritate pignorare debitorem suum, ut h[illegible] de rerum contestacione, et est etiam notandum. fr. s. sed [illegible] sit pignoratio ut infra tit. proximo fr. homo quidam [illegible] servatur de consuetudine quod per curiam [illegible] et authoritas iudicis interveniat et intercedat iuxta [illegible] cui creditor in hoc tit. positam, et videtur michi text[illegible] nus de meliri parti. tamen [illegible] pignorat prose non debe[illegible] [illegible] in foro eum aliquis infra eo [illegible] que infantio hodie per illum s. de rerum contestat. s. [illegible] tandem non servatur quod hic dicitur [illegible] nullus prose pignoret sed per iudicem.

"Debitorem. Quoniam alis pignorare non po[illegible] in foro nullus infra ead. de hoc etiam habes [illegible] de obs. Item animalia eo tit. vide etiam fr. [illegible] [illegible] pignoratio [illegible]

[illegible] Authentic. quoniam sententia non servatur [illegible] pignorationem tenuerit non potest alterum [illegible] mo illud pignus liberetur ut in eo [illegible] si pignoravit aliquis. Patos.

[illegible]

[illegible] potest [illegible] sua et obtione vel debitorem, vel fidantiam convenire, ut [illegible] [illegible] fasa de hoc.

"Collegerit. Nota quod ex ipso facto quis tacite renunciat iuri suo [illegible] primo infra de advocatis, et [illegible] 1. de iure iurando. Patos.

"Commestionem. supple vel potum, quid si non collegerit, licet ipsemet dederit de proprio, dic quod semper tenetur dare donec [illegible] ut infra [illegible] de pignoribus, et in Magna Compilatione.

"[illegible] vel [illegible] nec porcus bestia.

"In eadem die. Nota quod capleuta debet fieri cum diei apertione, et hoc etiam de Observ. regni qui non reddit capleutam die assignata, debet capi in personam. Nota manulevatores vel non esset manulevator sed potius videretur fidancia, tunc sufficeret [illegible] Nota verbum reddat, quod intellige nisi dominus bestia presentaverit fidantiam de directo super clamo quod de ipso habet [illegible]

"Viva. Dic quod si capleuatur moriatur, vel infirmetur caplevans non tenetur ipsum representare.

"Prius. Nota quod res que succedit in loco alterius eodem iure debet censeri cum illa ut infra [illegible] gloriosa maria de [illegible], ut [illegible]. Patos.

[illegible] manulevandum faciat illam per duos probos viros extimari. [illegible] cum causa non [illegible] et quam si [illegible] sine causa.

"Voluerit. Ergo non compelletur.

[illegible] quia cecidit inter lapides vel [illegible] dicit in culpa [illegible] cuiunque infra eod.

"Solutam. Hoc intellige cum quis per se vel per nuncium [illegible] pignorat alium secus si per curiam vel eius nuncium quia tunc non potest teneri ad forum de pignoribus secundum consuetudinem. Patos.

[illegible]

super hoc [illegible]

dic [illegible] antequam moriatur debet adhibere [illegible]

[illegible]

pignoribus ex hoc, et post eius mortem [illegible]

statur eius iuramento super eius corio & aliis ex dictis [illegible]

Patro.

[illegible] cum aliquis de [illegible]

[illegible]

iustitiae complementum, contra vero [illegible]

tis pignoribus habet solvere debitum; [illegible]

aliquis loquitur in fidemiussore qui pignorat de [illegible]

ventum, quibus et licitum pignus distrahere [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ut sic ideo [illegible] habet vendi [illegible]

[illegible]

"Cursoris. scilicet [illegible] ad decem dies, et transactis [illegible]

fiant tres almonetes de ea per tres dies continuos [illegible]

moneta vendatur, et detur plus offerenti; et hoc [illegible]

[illegible]

immobilibus quia illis sunt necessarii triginta dies [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Ego [illegible]

[illegible]

[illegible]

& sir. Lege in fine, eo tit. vel si sententia [illegible]

ad executionem, potest iudex ex officio suo [illegible]

tione tamen legitima praecedente vendi [illegible]

"Magis. Idem possunt facere [illegible]

nuper supra eod.

"[illegible]

etiam si casu perierit ut supra de dubiae. pign. [illegible] receperit commissionem creditor, ex quo pignus dixerit [illegible] dum, ut supra in Maiori Compillatione Domini Vitalis, quae Com- [illegible]

III.

Cum aliquis homo, qui pro demanda de pecunia, vel quolibet alio iusto negotio, voluerit alij homini pignorare bestiam, vel aliam causam, quia non vult facere directum [illegible] da quam ei facit: si ille cuius est pignus non [illegible] [illegible] de directo super ipso pignore, cum fuerit hoc [illegible] [illegible] [illegible] pignorare: ille [illegible] [illegible] ab alio fidantiam [illegible] pignora in posse suo plenarie et potenter.

Nota

"Cum aliquis. Pro intellig. huius fori vide infra §. Item statuimus de confirmat. pacis, hoc quod de isto foro dicitur de pignorando [illegible] notandum infra de rer. contest. et facit optime forus supra de pacti. §. quod nullus pignoretur.

"Iusto. Nota iusto, quia secus iniusto.

"[illegible] pignorare, et quod [illegible] [illegible]

"Defendit. Nota quod licitum est resistere iniuriam patienti super fidantia, nec pertimescat crimen, sive poenam cum fuerit sibi arbitrium ultionis esse concessum ut hic. et cap. [illegible] infra Debitum. lib. 12. et nota extra locum. cap. final. ex C. de iur. emphiteut. l. si etiam [illegible] ut ibi notatur, de quo vide quae dixi in titulo de [illegible] in libro Determinationum.

"Fidantiam. Nota hunc textum a contrario sensu quod [illegible] [illegible] nulla fidandi argumento istius textus a contrario [illegible].

"Non accipiat. Alia poena ponitur infra for. Si ille [illegible] de [illegible]

"Fidantiam. Nota hic textum [illegible] a contrario sensu [illegible]

[illegible]

IV.

Omnis villa in qua Rex habet clavigerum et [illegible] gena qui ibi pignorat pro aliquo clamo [illegible] per tres dies non debet inde [illegible] ipsam bestiam.

Nota

Clavigerum. Id est Meadum, Maiorem [illegible]

[illegible] quia habet iurisdictionem civ[illegible] cognitionem.

[illegible]

V.

[illegible] misit in pignore ipsam hereditatem [illegible] potuerit solvere Creditori pecuniam [illegible]

[illegible]

[illegible]

sati [illegible] vendere: et amplius non potest habere [illegible]

[illegible]

Notae

"Sepe contingit. [illegible] allegari [illegible]

hypothecaria.

[illegible]

pignorare prius debitorem [illegible]

[illegible] obligavit [illegible]

[illegible]

in optione creditoris [illegible]

[illegible]

fidejussor qui iuxta tenorem huius [illegible] pignorat, [illegible]

expresse [illegible] 1. de distrac. pignor.

[illegible]

Secus vero in instrumento, quia [illegible]

mancipiorum, ipsa mancipia donata intelliguntur. [illegible]

[illegible]

[illegible] 5

[illegible] l. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] pignoris [illegible] pignoris [illegible] [illegible]

[illegible] pignor. l. 2. ff. de pact. et de [illegible]

Eccles. Sanctæ Mariæ [illegible] R. de [illegible]

[illegible] est verum nisi [illegible] vel si [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]. Tamen et verum [illegible] vel [illegible]

[illegible]

[illegible] Tex. [illegible]

"[illegible]. Et hoc est verum quando [illegible]

pignore reddendo aliàs si [illegible] ante [illegible]

poterit [illegible] eod. [illegible] 2. [illegible] dicitur [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ex maiori [illegible].

"Per Succam. Nota quod sententia debet ferri per [illegible]

[illegible] nec debet alium committere [illegible]

[illegible] alioquin nulla. l. 2. C. de sententiis à peric. recit. [illegible]

tantum quod [illegible] appellare extra [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible], et hoc cuiuscunque fuerit conditionis persona [illegible]

"Cursoris. Servatur tamen de consuetudine quod [illegible]

[illegible] creditoris [illegible]

[illegible]

[illegible] continuaretur per [illegible]

[illegible] venditionem, per [illegible]

[illegible] cursor denuntiabit iudici [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] venditione [illegible]

[illegible] de pignor. [illegible]

[illegible]

"[illegible]. [illegible] quibus [illegible] venditur [illegible]

sed dic quod non [illegible].

"Tamen. Qualiter [illegible]

[illegible]

vel. in eod. quoniam extra de ferijs.
"Diebus. In continuatione iiii. vum dierum dixi infra ... l. §. verumtamen, et de appellat. fin. l. ubi nos. Sed numquid istis diebus potest renuntiari, et consuetudine regni talis renuntiatio tenet quo ad partem, nihilominus iudex ex officio dabit hanc dilationem non obstante renuntiatione, dicunt. ...
"Apostolorum. Idem in diebus quatuor Evangelistarum et Doctorum ... de reliquijs et veneratione sanctorum.
"Inducias. Sed quid si post istud tempus antetamen quod res vendatur ... venerat numquid auditur, dic quod sic non habita distinctione fueris praesens vel non tempore subhastationis nisi nominatim excommunitur per legem si eo tempore C. de remissione pignor. talis enim ... non praejudicatur ...
et vide Obs. praescriptam §. Nota quod si aliquis habet, et hodie se opponens aut se opponit iure crediti, aut iure dominij. et quis processus sit, habetur in Obs. nova de empt. et vendit. §. 1. lib. 4. et in opponense se iure dominij vide in tit. de pignor. §. 1 ... nota quod aut bona executor. et §. item et ... facit. §. Nota quod quando res mobiles deterr. cont. in quibus locis omnino vide.
"Non potuerit. Non potuerit commode venditio esse facta per ... iudici ... quod ... nihilominus ... l. ... ff. si cert. petat. l. quia tamen §. fin. ff. de distrac. pignor. l. adversus C. de Verbor. oblig.
"Vendatur. Et quod creditor possit pignus vendere habes in l. non est nobum ff. de eo qui cred. et §. contra. Princip. Instit. quibus alien. et l. etiam C. quae res pig. oblig. pos. Sed si pignus per sententiam vendatur Iudex vel curia de evictione non tenetur nisi dolum adhibuerit. l. quaestioni circa princip. ff. familiae erciscund. et in §. non magis, tenetur autem debitor de evictione quia pignus ... etiam si non ... quia ... distrahuntur sua bona l. rescriptum §. si aliena ff. de distrac. pig. si autem creditor vendit, tenetur se cavere, et alijs creditoribus l. 1. C. cred. evictio pign. n. debere.
"Creditor. Et si infra xxx dies venditio commode fieri non potest ... inducias moderate quibus elapsis ... nullitatem obtinebunt, sed creditor contra fidejussorem per pignora quibus non sufficientibus, per ... principalis ... exigeret a termino praefi-

[illegible] ff. [illegible]

"Ille. [illegible] ad Trebell. [illegible] non magis ff. familie [illegible] pignore ff. [illegible] ff. [illegible] l. si plus ff. [illegible] l. [illegible] ff. de distract. pignorum.

"Auctoritate. sed quid si talis hereditas post venditionem [illegible] ff. [illegible] distrac. pignor. Gilbertus.

"Curie. si post dictos xxx dies, sed si fieret [illegible] venditio non valet, et hoc nisi voluntas domini hereditatis veniret, ratio est nam solemnitas [illegible] non servaretur [illegible] [illegible] in iudicijs, de qua solemnitate [illegible] offic. et potest. iud. deleg. cap. de causis [illegible]

"Valorem. Et nota hunc textum quia ex eo invenitur venditio facta per curiam [illegible] quod si dominus habet [illegible] illa, et exponitur venalis [illegible] an curras [illegible] de precarijs [illegible] §. 2. [illegible] de op. [illegible]

"Venditio. Pro hoc habes l. [illegible] quid §. sed si [illegible] [illegible] funer. ubi dicit textus quod bona [illegible] minimum habet qui emit a [illegible]. Io. [illegible]

"Instrumenti. Hoc tamen intellige quod si [illegible] [illegible] formae [illegible] si autem non sit tunc vigore obligationis principalis [illegible] potest procedere ad residuum recuperandum ad [illegible] [illegible] 2. Martinus Sgerra.

"[illegible]. [illegible] hereditatem impeditam ob. nova, dic quod [illegible] in [illegible] hereditatem ipsam quocunque modo voluerit [illegible] tem vendatur hereditas auctoritate curiae [illegible] valorem.

VI.

Homo forancus si pignoraverit in Civitate [illegible] [illegible] non debet valere [illegible] [illegible] [illegible]

sibi casas dare ubi mittat illud pignus, et transactis tribus diebus, si voluerit poterit per forum ducere ipsum pignus ad aliam villam: donec habeat directum de illo de quo habet ... .

... teneris ei dare casam in qua ... pignus: ... qua illud pignoraverit potest per ...

... pignus ... illud pignoraverit: ... in quo possit illud salvum facere, et ...

donec directum suum consequatur. Sed hoc est sciendum quod antequam ipse qui se clamat trahat ipsum ... de villa ubi illud pignoraverit debet ... ... fidantiam, quod teneat ipsum pignus de manifesto: et quod ... ... pignus aliquo modo, donec dominus suus ... pignus ... ... complevit.

Nota

De Civitate. Nota quod privilegium Civitatis, quod pignorator non potest inde extrahere rem pignoratam quod clare ... ... intravit.

villis. Sive servitio sive negotio dummodo ... ibi ... ... et supra eod. ... omni villa.

tribus. Simile habes in foro quoniam pignorat ... .

bonam fidantiam. Et si non potest dare fidantiam de illa villa ... ... librum, et crucem, et sic debet ... ... de fidantia. Et si nullum potest dare tradat pignus custodiendum baiulo ... qui ... ... venit de illa villa ... , de pignor. ... Pignus ... in magna compil. et fere hunc forum habes ibi; et in quantum dicit ... ... homo infra eod. et ... in ... Castellae. et in quantum dicit bonam ... et sufficientem ... in foro ... qui simile ... ... ca. ... nomine ... statuimus.

de manifesto. Nota quod super re mobili firmamur de tenendo de manifesto.

alienet. Nam aliter ... ... tenendo ... ...

for. quilibet. et quicumque co tit. et quod in glo. [illegible] homo qui pignorat infra eod. nec debet illud [illegible] que nec ille debet uti.

"modo. alias tenetur occasione furti ut l. si pig[illegible] Idem si alij obligaverint vel commendaverint [illegible] teneatur ad ad pignorum quod habet pro expleto [illegible] mationem iuxta arbitrium iudicis ut optime [illegible] pignorat in princip. eod. tit.

VII.

Si extraneus "homo id est foraneus voluerit p[illegible] qua villa vel castro ubi sit domina Infantiona [illegible] illius castri vel villae, vel uxor domini vel filiae, [illegible] noret debet illi significare: et extunc sive [illegible] vel non pignoret secundum forum: nisi fecerit [illegible] fi[illegible] solvere debitum. [illegible] vel plures [illegible] habens dominium in castro vel villa in ipsa [illegible] eis significare: et postea pignoret, sive debeat [illegible] sive non. Et qui pignorabit [illegible] [illegible] pro calonia lx solidos [illegible] illius [illegible] si est una: vel si "plures, dividantur secundum partem quelibet earum habebit in dominio castri vel villae. [illegible] quis "voluerit pignorare aliquam dominam "castri vel [illegible] debet ei prius significare: et [illegible] accipiet de calonia [illegible]

Nota

Et dic quod non servatur iste forus.

"xiiiij. Nota qualiter debet fieri [illegible] [illegible] in Obs. de privileg. domin. Infanc. Obs. [illegible] "illius domine. Nota quod pena [illegible] 1. de sacros. Eccles.

"vel si. Nota hic expresse quod si pluribus [illegible] simul, non punitur nisi in una pena, sed secus [illegible] inferuntur iniuriam uni, ayguntur huius [illegible] sermo quia quelibet [illegible] quia [illegible] punitur in x. solidis, [illegible] [illegible] in causa [illegible] [illegible] Petro [illegible]

[illegible]

[illegible]

hoc autem [illegible] videt [illegible] quod [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] de quo, [illegible]

fr. 1. secus tamen videtur dicendum si diversis temporibus [illegible] illatae. Petr.

"partem. Nota quod proventus et commoda iurisdictionis adquiruntur dominis castri pro modo suarum portionum [illegible]

[illegible]

[illegible]

pignorari aliqua [illegible]

"[illegible] Habes Obs. in titulo de privileg. domini Infantionis. in vers. Item si quis alle hunc forum et praecedentem.

"dominum. Et ad [illegible] fr. 1. [illegible] et text. in fr. quicumque infra de iure iurando, ubi late.

VIII.

Quidam" [illegible] cc. solidos mutuo usque ad certum terminum: pro quibus solvendis [illegible] fidantiam quendam suum vicinum: [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] suam fidantiam pignorare [illegible]

tam de vineis quam de campis": unde quia iam dicta fidantia [illegible]

iustitiam" appellavit: iustitia vero" [auditis] hinc inde rationibus, iudicavit per forum [illegible]: ut creditor retineret ipsam bestiam, unam" quam [illegible] vellet de illis quas pignoravit [illegible]

[illegible] non posset aliam bestiam" de ipsa fidantia pignorare.

Nota

"Quidam. Colligitur ex isto foro quod aliquis quando pignoravit [illegible]

[illegible]

[illegible]
usurarij. [illegible]
"postulabat. Ex urbanitate non de necessitate debet [illegible]
anus creditoribus ut eis solvant l. debitores C. de [illegible]
[illegible] ff. de contrahend. stip. [illegible]
[illegible]
[illegible]
aliquis homo ipsa de necessitate [illegible]
tar. et est text. l. quidam heres ff. [illegible] servis. [illegible]
[illegible]
[illegible]
"conducto. Idest per acta coram iudice facta vel [illegible]
ito civitatis id est convocato iudice vel secundum glos. [illegible]
id est convocato Çalmedina vel iudice civitatis.
"preposito. idest sagione vel Nuncio.
"suos fructus. sic collectos quia qui nondum sunt percepti [illegible]
[illegible]
dicantur. l. fructus ff. de rei vindicat. [illegible]
[illegible]
[illegible]
pignora simul fieri.
"de campis. Et sic est arg. [illegible]
tantur ad ho[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ex hoc fundatur quod ad [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod [illegible]

generetur, et in omnibus alijs similis est processus.

"unam. idest alijs rebus; nam intelligitur quod multa quantitas numerata aliqui plures res, et bestias pignorare [illegible] tit. for. de pignoribus. Pater.

"aliam bestiam. dic quod est verum, nisi dederit eam ad manulevandum, quia tunc bene potest aliud pignus pignorare. infra eod. for. de pignor. faciend. in fine de hoc vide sup. ibi tit. for. 2. et 3. Pater.

IX.

[illegible] se ultra forum gravari, traxit creditorem ante [illegible]: exponens [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] forum, quod ex quo manifest[illegible] [illegible] tres terminos in quo pec[illegible] quod credi[illegible] [illegible] per forum [illegible] poterat una die pignorare debitori, et nominibus suis proprijs quantas bestias eis invenerit in diversis locis: tamen considerata debiti vel [illegible] quantitate, vel qualitate. Et [illegible] [illegible] pignoret pro illo ut pignus [illegible] quia curia loci pignoret pro illo vel pignus [illegible] [illegible] tenetur pignorare quotiescumque fuerit ab aliquo requisita.

Nota 2

"Homo quidam. De huius fori intellectu vide Obs. similem [illegible] [illegible] contrarius [illegible] [illegible] vero de non usurarijs. Item est alia differentia, quia creditor non potest pignorare in loco uno plura pignora in multis tamen uno bene.

"multas bestias. Intellige quia si creditor esset usurarius non posset pignorare nisi unam ut supra in proximo foro dicitur.

"in una. Sed contra in eodem foro si pignoraverit.

"die. et ita hoc ut si pignoret in mane [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] dicitur infra eod.

for. de pignoribus, quia unum pignus [illegible]
una die, et hora licet diversis locis.

"ultra forum. Nota iudicium [illegible] esse [illegible]
facti; et in hiis quae pars pro una auctoritate [illegible]
potest.

"inde. Nota quia merita causarum [illegible]
ubi habetur expresse. [illegible], de quo [illegible]
[illegible].

[illegible]

[illegible]
minifestam.

"iniuria. Et sic nota quod nemini facit iniuriam qui [illegible]
ut hic habetur.

"per forum. Nota quod secundum forum est [illegible]
contra [illegible] pro infectis [illegible] [illegible]

"debitores. intellige de extraneo et non de [illegible] cod. [illegible]
et intellige debitorem pignorandum esse cum [illegible]
ad hoc for. sepe, licet videatur contrarium, et for. [illegible]
et hominibus. Nota hic quod pro [illegible] pignora [illegible]
mile cod. for. de pignoribus, sed pignora non vendi [illegible]
[illegible]
causam de probat. ad finem, et hec faciunt ad [illegible]
[illegible]
[illegible].

"debitas. Nota quod ex quo qui confitetur [illegible]
termino solutionis transacto potest creditor pignorare [illegible]
etiam una die, et si dixeris se soluisse debet illud probare [illegible]
[illegible] generaliter [illegible]
et sic potest intelligi for. I. [illegible].

[illegible] [illegible] col. [illegible]
[illegible]
infra de pace §. Item statuimus quod nullus pig[illegible]
servatur et est [illegible] de [illegible]. §. et est etiam [illegible]
[illegible]
[illegible]
Observa et est etiam notandum in tit. [illegible]
[illegible]
de debitis, vel de solutione per instrumentum [illegible]

sum ipsi curiæ, vel per aliquam summariam cognitionem [illegible] enim absurdum esset, et æquitati contrarium quod subitò statim ad querellam alicuius aliquem pignoraret, et patet l. si quis in fine. C. ubi [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] expositionem [illegible]

X.

Item si ullus" homo pro aliquo clamo pignoraverit alteri hominem pro [illegible] et [illegible] præsentaverit" ei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nora, secundum forum tenetur dare se ipso pro [illegible] [illegible] [illegible] in corte levabit" iudicium, stando eorum pignus in posse pignoratoris."

Nota:

"Item si ullus. Iste forus habet locum quando debitum non est manifestum, quia quando est manifestum fidantia iuris non debet recipi [illegible] for. homo quedam infra famil. ercisc. et in privileg. gener.
"præsentaverit. Et sic habes quod pignus debet absolvi ex quo quis paratus est stare iuri, ut hic. et l. si cum nulla. ff. de re iud. l. 1. et 2. cum similib. C. de execut. rei iudicat.
"sufficientem. nota fidantiam de directo debere esse sufficientem [illegible] illo tit. for. de homine. servatur de regni consuetudine q. [illegible] petitione sive sit realis sive personalis tenetur dare [illegible] [illegible] fidantiam statim a principio causa oblata petitione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] super [illegible] [illegible] per pignora quæ species citationis et dabit fidantiam et comparere ad satisfaciendum iuri, et si non comparat procedetur contra eum ut infra de eo qui mittitur in possessio causa rei servan. for. 1. Et sic qui contra hoc pignus retinet hunc forum offendit, et merito punitur.
"pernoctabit. similiter habes infra for. nullus debet. et for. quis pignorat. et
"sz. sed numquid idem erit si dederit manulevatorem videtur [illegible] [illegible] sur ut infra eod. tit. de homine, et dic quod [illegible]

[illegible] solvit pignoratus si pignoratum pignus [illegible] [illegible] plenaria iuris super eo [illegible]. Cum [illegible] [illegible].

[illegible]. Hoc verum nisi [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] iudicium.

[illegible]avit. sed pro deo dic mihi qualiter contabit quis [illegible] iudicium cum pignore, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prius ad [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] nullus, [illegible]. Si quis pignoratus. [illegible] [illegible].

[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] pro facto si pernoctat pignus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pignus. [illegible] [illegible] [illegible] pignore. [illegible].

XI.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] pignorare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Si quis reclamat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] querit secundum forum, debet mitt[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de illo qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si exivit ille pignora [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] exivit infra predictos dies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

de illo homine nisi habuerit casas =

[illegible]

"ium. Hic Forus non loquitur. Petr.

"[illegible]. [illegible] nota quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non debet sibi mittere alicui pignorare. concordat [illegible] eod. for. [illegible]. quidam. & for. preced. Petr.

"ad portam. an quis sit in domo pignorandus. vide in §. item in Aragonia de privileg. gener. in observ. antiquis.

"de foris. Nota quod quis potest pignorare suum debitorem si invenerit eius res extra portam ut hic & facit ad questionem istc forus. Pone quod Cives Caesaraugustae et privilegiati quod quis non potest extrahi a domo sua pro aliquo maleficio, et non invenitur in domo sed in banco extra domum vel portam, dic quod potest capi per istum forum qui hoc [illegible] dicit licet [illegible] contrarium [illegible] [illegible] [illegible]. venal. for. 1. sed ibi faber publicus hic non.

"pignorabit [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] pignorare [illegible] [illegible] [illegible] for. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

"mittere. aut in capere aut capere ipsum in presenti, & detinere ipsum [illegible] donec solverit eius ut infra de iur. iur. for. 2. vide etiam for. secundum forum de dilat.

"[illegible]. [illegible] si [illegible] [illegible] nisi [illegible] [illegible] ut infra de Condic. Infantionat. for. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tem in hereditate infantionis de for. [illegible]. for. 1. [illegible]. [illegible] [illegible] licit in casu, dicit tamen quod non potest intrare domum alias fieret sibi iniuria l. qui in domum ff. de in ius voc. [illegible] quid si [illegible] mandat ut coram eo compareat, et ipse dicat certe non faciam? dic quod [illegible] potest facere ut domus eius destruatur l. si is cumque ff. [illegible] diuid. & facit for. nulla infra de homicid.

"[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] for. 1. de iur. iur. quem vide et extra de pignor. cap. 2. & l. obes. Cod. de [illegible]. [illegible] [illegible] l. 1. C. [illegible] [illegible] [illegible] iste videtur contradicere & vide obs. tit. 1. proximo §. Item notandum c. 6. sed si condicitur pro re mobili & contumaciter noluerit coram iudice comparere, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per iudicium donec satisdet ut hic, & l. si fidei iussor. ff. qui satisd. cog. §. ult. & tit. de fideiu. for. si quis pignorare. in fine Petr.

XII.

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] necessitate, miserit in pignus partem hereditatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] vendere [illegible] partem [illegible] alij misit in pignus, secundum [illegible] non potest vendere partem illam que est in pignus. donec terminus [illegible] sit completus. Si tamen in revera habuerit hereditatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hominem qui velit [illegible] partem illam, [illegible] donec terminus [illegible] sit completus, bene potest [illegible] [illegible]

Notae.

"Si aliquis. ex illo textu nota quod res specialis [illegible] vendi, sed tamen cum modificatione hic posita [illegible], et [illegible] rit rem duobus debet [illegible] uni eorum [illegible] poterit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] crimen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"hereditatis. [illegible] [illegible] similibus quasi per totum idem [illegible] sup. eo. [illegible] [illegible], et de tota hereditate dicuntur eadem parte. l. que de tota ff. de rei [illegible] Pater.

"hominem. Est hoc verum si debitum fuerit cum carta, et si [illegible] [illegible], vel alias probatum, quia alias [illegible] [illegible] [illegible] executione sed a cognitione, ut l. 1. c. de execut. rei iudicat.

"vendere. sive nec alij obligare. l. 1. C. de crimi. stellionat. quod [illegible] rei crimen, nec enim pena locum habens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] tamen crimen nec eius pena locum habens de [illegible].

"completus. similem textum habes in lectura [illegible] [illegible] [illegible] quo dic ut ibi.

"hereditatem. quam si non habuerit licite potest eam vendere infra locari [illegible]. multotiens, sed dic quod ille [illegible] loquitur de diverso.

"completus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] factum, ut infra [illegible]. [illegible]. qui impignorat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod res generaliter [illegible] [illegible] [illegible] cedentis creditoris sed si specialiter non, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. quia [illegible] [illegible] [illegible]. Cap. [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]. Pater.

"de ratione. Nota rationem allegari [illegible] [illegible] [illegible] in Cap. ratio expressa de prevend. et dignitat. et vide supra [illegible] [illegible]. licet. lib. 10.

XI

XIII.

[illegible]

[illegible]

"Cum pro. Et nota ex isto fero, ubi reperij notandum infra de domino [illegible] [illegible]
infra de fideiussor. et fr. cum aliquis de debitore. pignor.
"ad manulevandum. vide formam qualiter quis debet [illegible] ad [illegible]
[illegible]
retinere in pignore.
"de cetero. fidantia debetur pro fide manulevatori.
"[illegible]. pignorator bene poterit iterum pignorare.
"fidantiam de directo. contra infra de fideiussor. fr. quicumque alij: [illegible]
contrarium quod initium ad querellam [illegible] pignorans [illegible]
C. ubi in rem actio. C. si quis fere. & C. de bon. aut. iud. possid.
C. cum proponas. & iste fero habet locum in debito [illegible]
quia in manifesto non habet locum fidantia iuris.

XIV.

De Homine qui intrat in iudicium" cum pignore in corte, et
levat iudicium et ibi Calumnia" lx solidorum". Si forte pigno-
[illegible]

vator leuauerit "iudicium cum pignore in Corte, [illegible]
[illegible] lx. [illegible]. Item qui pignorat alium, [illegible]
noctet vel remaneat ipsa pignora apud eum [illegible]
[illegible], et [illegible] "lx" [illegible].

[illegible]

"in iudicium. conquerendo de suo [illegible]
"calumni. vide sup. eod. sr. si illum [illegible].
"lx. solidorum. pro quo infra de appellat. sr. 2.
"pignoratus. secundum hoc videtur intelligi quod [illegible]
si vllus. §. illud.
"iudicium. sed pone quod intrat iudicium antequam [illegible] vel
fidantiam iuris et post introitum dat fidantiam ipsam [illegible]
[illegible] cum pignore in [illegible] an iudicat [illegible] lx solidor.
"ffro. [illegible] pignus retineri [illegible]
ex quo insurrexit practica presentantium firmas.
"caplebatorem. in alijs minime, nota in pignoribus [illegible]
tiam, et caplebatorem in alijs minime supra in [illegible]. [illegible]
[illegible]. §. [illegible].
"[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ad declarationem non incurrit hanc penam [illegible]
§. hoc autem [illegible] quod motus causa, et [illegible]
tandem est necessaria protestatio [illegible] pignorum [illegible]
suum paratus retinere si sit qui caplevet eum [illegible]
[illegible]
"calumnia. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].
"[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
tantum vna quia vna calumnia non inducit [illegible]
[illegible]
[illegible]
"lx. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] super [illegible] [illegible] [illegible] ex quam illud
qui [illegible] iudicium [illegible] [illegible] [illegible] in lx [illegible]
an bene dicat dic quod non cum fenus loquitur in pignore [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et dic quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] do-
mini Joannis Silbenti.

XV.

Quilibet pignorator [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
debet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
eandem formam [illegible] et sine diminutione [illegible] con-
servare, et qui contra fecerit rapine criminis [illegible].

Notæ

"Formam. de qua habes supra eod. tit. cum illis, et tit. homo uxsine
[illegible] eod. tit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dom.
"Infra. [illegible] etiam quod non pignoret nisi [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] pignora non faciat retinendo pretia infra eod. tit. si pignorave-
rit non extrahat pignus de [illegible] [illegible] [illegible] illo tit. tit. homo
foraneus, et quod non pignoret in camino sed tantum in ville, vel
civitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
contra legem facit, et penas furi incurrit ut hic et illo tit. tit. quicunque
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et de
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
simile habes infra eo. tit. quicunque, et tit. de pignoribus, et colligitur
quod creditor usens pignore furti tenetur quod intellige in pignore
rei mobilis. l. si pignore ff. de furtis, et est ratio quia ipso usu con-
sumitur, et diminuitur, et consumatur, et hoc est verum nisi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] l. [illegible] C.
de pignorat. act. vel con restituere infra tit. nullus, si autem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
fructus in sortem, infra eod. tit. qui pignorat, et est ratio quia
immobilia per culturam meliorantur l. non intelligitur. §. [illegible]
[illegible] ff. [illegible] [illegible] [illegible].

XVI.

XVI.

De hereditate" quam duo fratres mittunt in pignus: et [illegible] ea unus eorum exit de terra et alter remanet: et ille qui [re]manet vult ipsam hereditatem trahere de pignore contra illum non tenetur eam reddere nisi voluerit fratre suo [illegible] existente, Et si forte dixerit quod mortuus est: non debet credere: nisi monstraverit sepulturam" vbi iacet frater suus [illegible] testimonio clerici qui illum sepelivit: et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] interfuerunt; [illegible] tamen sufficiat testimonium vel sacramentum, Et [si] frater unus dixerit homini illi qui tenet ipsam hereditatem in pignore dabo tibi [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible], et [illegible] et quod non [illegible] [illegible] [illegible] frater [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] aliam legitimam probationem" de morte eius: potest [illegible] hereditatem".

Nota

"De hereditate. vide sup. [illegible] fratres, et propinquiores lib. x. [illegible] [illegible], et intelligentiam huius supra [illegible] quandam [illegible] [illegible] in §. [illegible] [illegible] reprobatione, [illegible] die 2. julij [illegible] [illegible] instrum. in lib. determinat. super lib. [illegible] sive [illegible] [illegible] pignorat. alias [illegible] contra sup. [illegible] si aliquis sup. [illegible] [illegible] [illegible] sup. [illegible] infra. [illegible] vel propinquiores lib. 10.

"Sepulturam. nota hic quomodo probetur [illegible], et [illegible] mortuus est vltra mare vel in partibus longinquis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primo Carte [illegible] in tit. quo tempore [illegible] et nota quod [illegible] quod presumitur [illegible] nisi contrarium probetur, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et ex ista littera satis clare colligitur quod [illegible] iste [illegible] morte recenti vel in loco propinquo, nam si vltra mare [illegible] vel magnum tempus effluxerit non [illegible] [illegible] [illegible] in istis duobus casibus satis credo sufficere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad hoc quod fama sufficiat l. item. §. 1. ff. de testibus, et [illegible] [illegible] quod presumitur quis vivere nisi probetur contrarium [illegible] hoc. l. nec nos. C. de captiv. et postlim. revers. sed non [illegible] vivere, cum sit contra naturam, et ideo si a tempore [illegible]

[illegible]

[illegible] nem, nisi bonum inesse [illegible].

"donec frater. vide [illegible]

"[illegible]

[illegible] vers. 11, sed quid si iste est alienigena, et vide Bar. in l. 3. §. si debitor [illegible]

"[illegible] rerum immobilium quae dicuntur [illegible]

XVII.

[illegible] accipere in computum si quid ex praedium acceperit [illegible] tatem, aut res mobiles si eas [illegible].

Nota

"res mobiles. [illegible] [illegible] quod creditor teneat aliquid restituere, an ex dicta petitione [illegible] condemnatus, et videtur quod non quia non est petitum, [illegible] [illegible] fructibus rei obligatae ut supra dictum est petitur id quod ultra [illegible] [illegible] reliqua solvere. l. quis in primo ff. de Condic. et demonstrac. et vide [illegible] l. 4. C. de [illegible]

"statim. intellige verum elapso termino [illegible] [illegible]

XVIII.

XVIII.

[illegible] fructus debeant semper in sortem debiti computari: pacto [illegible] inter contrahentes [illegible] non obstante: [illegible] [illegible] fructus [illegible] et [illegible], vel [illegible] [illegible] expendunt in [illegible] [illegible] [illegible]

Nota

"Fructus. [illegible] et fructus recipere donec principale solvatur ut dicit [illegible] tit. de denat. in Vasilic. [illegible] quod si abiisi.

[illegible]

[illegible]

"computari. de quo per Dom: Amgnum in cap. [illegible] de [illegible] [illegible] l. 1. C. [illegible] dat. l. 2. eod. tit. et l. se. C. de Usuris. §. ex praedictis. [illegible] distrac. pignor. l. si dominum. C. et ff. quib. mod. pig. tacite contr. et l. 2. C. de pact. pigno.

"pacto. nisi fuerit pactum ad mandandum, vel ad [illegible] exobar, quia tunc debet pactum ut in obs. de pignor. [illegible]

"expensis. [illegible] late [illegible]

XIX.

De pignoribus quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ubi teneat ipsam pignoram per tres dies, [illegible] debet pignorare pignoram de ipsa villa [illegible] [illegible] aut villanum. Et si ita [illegible] pignorare pro villano: nec [illegible] [illegible] Sarraceno: nec [illegible] [illegible] similiter [illegible]

Nota

"De pignoribus. Nota primo pactum [illegible] quem concedunt repraesalia [illegible]

"abstulerit. hoc intellige [illegible]

[illegible]

"pignoram. quo casu poterit inde pignus extrahere prima die, ut sup. eod. §r. stramus.

"forum. Sententia decessit sic fuit factum in venta viri Carvagal. §. Item constituimus.

"invenerit. Nota hunc forum pro materia [illegible] in quo unus pro alio pignoratur, licet regulariter [illegible] puniatur sine culpa non tamen sine causa Petrus. de quo in dicto casu sine culpa qui alium pro alio pignorat punitur, ut infra eod. §r. illus.

"pro [illegible]. [illegible] pro alio [illegible] pro alio [illegible] totum [illegible] ab illo et [illegible] pignoratus [illegible] l. [illegible]

[illegible]

XX.

[illegible]

Nota

"Facto. simile sup. eod. §ro homo quidam [illegible] de [illegible] §r- [illegible] Petrus.

[illegible]. quia [illegible] pignoratus [illegible]

de bon. auct. iud. possid. aut ei qui iurat [illegible] estimatione [illegible] et ut lite non contestata §r. qui [illegible] mo modo debit Petrus.

XXI.

Si [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ma fiunt [illegible]

[illegible]

Nota

[illegible]

potest nisi in casibus ibi:

"ea die. multo minus videtur potest nisi dederit ei illud pignus ad manutenendum ut sup. eod. §r. [illegible] homo, tamen contra [illegible]

videtur eodem tit. fr. Homo quidam.
"novem plus. contra sup. eod. tit. homo [illegible] vel dic quod [illegible] quitur in debito non manifesto ille [illegible] in manifesto [illegible] contra.
"[illegible] sup. de [illegible] pignor. § cum [illegible] homo.

XXII.

Si pignoraverit" aliquis homo [illegible] per suum senyiorem", idem [illegible] fidantia de directo aut quomodo [illegible]. [illegible] bestiam pro illo qui tenet ipsam locatam, aut [illegible] dominus bestie debet eam tradere", et potest"

Nota

"Si pignoraverit. vide infra de Iudeis tit. cum [illegible].
"Seniorem. id est pro debito domini sui scilicet bestie [illegible] vel commendatarij ut infra sequitur. Pater.
"[illegible]. commendatarius [illegible] tamen [illegible] propter hoc [illegible] [illegible] l. [illegible] §. [illegible] ff. commodati; quia [illegible] cap. [illegible] noratur.
"eam tradere. sine aliqua fidantia probando tamen [illegible] quod sua est.
"et potest. vide in obs. item si bestia de pignoribus.

XXIII.

Quicumque" dominum pignorat" pro suo" homine, [illegible] desempararà" eum, [illegible]" ad [illegible]

Nota

"Quicumque. Nota qualiter dominus [illegible].
"pignorat. De materia huius tit. [illegible] cap. [illegible] extra de [illegible] [illegible] de [illegible] cap. [illegible] municat. lib. 6. et ibi per Aretinum
"pro suo. de consuetudine sui homines pignorantur, [illegible] tur pignora talia, postquam non fuerint ipsi homines [illegible] fideiussoris nomine obligati, qui sit liber [illegible]
"desemparabit. [illegible]
[illegible] Pater.
"[illegible] vel [illegible]

XX[illegible]

XXIV.

De homine qui pignorat bestiam, et mactat[illegible] iuxta forum [illegible] bestiae [illegible] debet habere ipsum corium totum completum [illegible] suis [illegible], et [illegible], et aures, et caudam: et quod mittat pedes suos super corium et iuret [illegible] librum, et [illegible] quod corium quod [illegible] [illegible] pedes suos est de [illegible] quam [illegible] pignoraverit et quod mactabit eam ad forum[illegible] de [illegible] et per [illegible] hominem [illegible] qui erat ei [illegible] per [illegible] [illegible] pactis omnibus: ille id est debitor pro quo fuit salantia pignorata[illegible] [illegible] emendare salantia centum solidos[illegible] pro ipsa bestia: et si ipsa bestia erat minoris [illegible] centum [illegible] iuret dominus bestiae quantum valebat. et si erit minoris precij iuret dominus bestiae [illegible] ei tantum[illegible]

Notae

[illegible] forma pignorationis collectum [illegible] cod. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quidam, de quo vide plene supra [illegible] [illegible], aliqui tamen [illegible] cod. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ret de manifesto. Catos.

[illegible]mactat. quid debet [illegible] [illegible] [illegible] cod. [illegible] ullus, et dic mactet id est non permittat non recipiendo ei commer[illegible] [illegible] cod. [illegible] 2.

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]pignorata. iurando salantia quod tantum valebat, [illegible] sequens.

[illegible] [illegible] pro [illegible] [illegible] si autem plus vel minus valeat secundum quod iuret pars cui iuramentum a iure defertur, [illegible] dare debebit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]

C. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible], nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] hanc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1. de iur. iur. [illegible] [illegible] [illegible]. Et non [illegible] [illegible] [illegible] iuramento [illegible] super [illegible] [illegible]

[illegible]. De [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible].

XXV.

XXV.

[illegible] tenet ipsum pignus per tres dies in ipsa villa [illegible] transactis tribus diebus [illegible] pignus [illegible] tenet ipsum pignus [illegible] non habet [illegible].

Nota

[illegible]

[illegible] tres dies. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] cum aliquis ibi [illegible] rem.

[illegible]

[illegible]

[illegible] quicumque.

XXVI.

Si [illegible] de aliquo homine, et voluerit eum pignorare, ut [illegible] directum ei, et forte ille quem vult pignorare non [illegible] sed tantum molendinum [illegible] se clamat, [illegible] secundum [illegible] [illegible] directum [illegible] antequam faciat directum [illegible] si [illegible] Regis [illegible] lx solidos.

Nota

alia causa. nota hic quod non solum pro debito sed pro [illegible] foro cum aliquis ibi [illegible]. et sic nota [illegible] secundum forum potest quis alium [illegible] causa [illegible] cum pro illo.

bene, nota hic aliquid bene fieri quod secundum [illegible] quod denotat hic [illegible] et [illegible]

"pignorum. [illegible] Patos.

"[illegible]. Et [illegible] quod [illegible] habet [illegible] [illegible] suum, [illegible] pignorare non debet simile [illegible] ead. [illegible] si quis pignoraverit bovem.

"[illegible]. per hoc videtur [illegible] regis et ideo puniri [illegible] sequitur. Et [illegible] nota quod qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] petorio pignore. Patos.

"[illegible]. argum. [illegible]. [illegible] signatur [illegible] le iur. iur. et [illegible] cum aliquis homo sup. eodem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "signum regis. [illegible] [illegible] Regis [illegible] [illegible] supra [illegible] Cum fuer de signo. et [illegible] cum [illegible] homo le [illegible]. et [illegible] [illegible] hoc de iur. iur. quod [illegible] dicitur quod nota super ea [illegible]. de homine qui pignorat in [illegible] glos. [illegible] dicitur sed pone [illegible]

"[illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] poena [illegible] [illegible] sed poena quam debet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qualitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] compet. [illegible]. si aliquis Patos.

XXVII.

Cum" homo aliquis habet in [illegible] [illegible] [illegible] cum si forte alius homo habuerit clamorem de [illegible] [illegible]: et propter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod non possit eum pignorare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] in illa [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], debet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fructus, nec dividet eos cum suo [illegible]: [illegible] ille qui se clamat possit consequi [illegible] [illegible]. Et si taliter factum [illegible]: nullus homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Notae

"Cum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

XXVIII.

XXVIII.

Quicumque infançó altus, vel bassus", pro qualicumque vel ciènio [illegible] pignoraverit res aliquas de [illegible] [illegible]: debet tenere pignus de manifesto", et non [illegible] illud negare", nec debet illud vendere" illo modo quod [illegible] fecerit: non est pignorator, [illegible] raptor" et [illegible] [illegible]: et ita debet iudicari eundem" facti quantitatem et qualitatem"

Notae

"bassus. hoc ita dicit quia sunt plures species infanzo-[illegible] et quia [illegible] de Condic. Infanzonat.

"de manifesto. ut sup. eod. tit. homo [illegible] et [illegible] qui pignorat.

"negare. concordat sup. eod. tit. quilibet infanzo, si enim [illegible] [illegible] quod non pignoraverit, nec pignorator non est [illegible] ergo quod sit raptor cum [illegible] voluntate domini [illegible] [illegible] alienam pro ut infra sequitur, et ideo tali deberet [illegible] [illegible] fieri contra eum [illegible] dicit contra [illegible] si damnum per inimicitiam dedit. et si [illegible] in duplo [illegible] condemnetur l. 1. C. ad l. Aquiliam. contra negantem. Patr.

"vendere. nec occidere infra tit. 1. de lege Aquilia quando [illegible] creditorem pignus vendi [illegible] [illegible] 3. Vol. de [illegible] de pignorat. [illegible] et in l. 3. C. de iur. dot. et l. creditor C. [illegible] distrac. pignor. Patr.

"raptor. simile supra eod. tit. quilibet, et tit. quicumque [illegible] [illegible] [illegible].

"eundem. [illegible] [illegible] secundum formam quantitatis [illegible] qualitatis.

"qualitatem. infra in Carta pacis. §. Item statuimus [illegible] iste forus loquitur [illegible] [illegible]. Patr.

XXIX.

Nullus" debet pignorare vicinum suum", si fidator [illegible] debitor suus non est, et si pignoraverit vicinum [illegible] non est fidator, vel debitor suus [illegible] de calonia [illegible] quinque [illegible] et reddat pignus. [illegible] si creditor [illegible] [illegible]" de directo ille qui pignoratus est, et [illegible] pignoratum, et [illegible] noctaverit pignus, debet [illegible] [illegible] pignorator pro calonia" et pignus reddere, et [illegible] [illegible] tales dare quales iudicat forus, et [illegible]

[illegible] pignori recepit [illegible] pignorare ho-
minem foraneum si sit ei debitor, aut [illegible] [illegible]
qualicumque geremonia quam de ipso habeat, quousque
det fidei fidantiam de directo aut [illegible] [illegible]
[illegible] quantum [illegible] [illegible]. Et si venerit et
invenerit illi pignus [illegible] permittat eum recedere a se
quousque faciat illi directum secundum iudicium [illegible]
et non habet in hoc calumniam. [illegible] tamen quod
homo foraneus non pignoretur contra formam prece-
dentis fori qui incipit quilibet homo undecumque [illegible]
debet facere ius &c.

Nota

Nullus. [illegible] iuxta huius fori panam quod secundum ius qua-
druplum reddet, et cadit ab accusatione C. Ne uxor pro marito, et
omnino intellige si pignoratus [illegible] [illegible] aliquis non
debet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
foro [illegible]. [illegible] quilibet potest tamen foraneus pignorari [illegible]
inventa. sup. [illegible] tit. fori de pignorib. et in carta pacis §. Item ba-
[illegible] et debitor [illegible] super eo foro homo quidam a do-
minum pro homine suo foro [illegible] [illegible].

Vicinum suum. hic est casus quod si quis pignorat vicinum
suum, et postea appareat quod non est eius debitor vel fideiussor
debet puniri in [illegible] [illegible] solidis et si postquam [illegible] de-
derit fidantiam de directo, et transnoctaverit pignus apud eum
[illegible] [illegible] lx. solidis. si vero pignorat extraneum [illegible] postea
appareat quod non erat ei fideiussor aut debitor in nulla puni-
tur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
causa pignoris dare pro pena sunt alia auferre de quibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
debet [illegible] pro quolibet solido quem solvit ratione fidantiae [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] si solvit
centum solidos det ei centum denarios et centum obolos, o du-
centum [illegible], et operas quos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
alia damna procurata propter pignorationem. Illud reperi
quibusdam fori valde antiquis notatum.

[illegible] nota etiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Collat. v. [illegible]
tamen hoc cum alius pro alio pignoratur in capitulis consensis supra
eodem

eodem tit. de ... ius per suum et vendere ... maniç
alias sunt si responderit infra de fidencia. fr. quicumque alij intellig
na est fidantia pro fuero aliquo si no ... non pot. quiquam
prohibetur ... pignorare eadem ... et uij fideiussorem
"viginti. ista pena non servatur de consuetudine.
"tradat. secundum ius etiam quemcumque reddere et cadit ...
auth. et ego C. Nersor pro marito.
"fidantiam. isto verbo hic ad trix tenebatur.
"Ex. negando debitum alium ... tenetur ... cum recime
de fidencia. fr. quecumque ... in viam ... pign. in quinque ...
et ei fidantia, nec debeat, et ipsum pignorat credo ipsum omnino
pena huius fori quia eadem ratio et in homine ...
ubi est eadem ratio idem forus esse debet infra de usuris. fro.
ibi et his similia. Patro.
"calonia. simile supra eodem foro Item si aliquis homo cum ...
libus etc.
enqueras. id est pesquisas vel ... et ... vulgare ...
vel dic id est ... occasione pignorationis pro ...
simonis. Et iste enquere debent esse tales quales ...
pignori accepto et in ... vicinorum ...
in quibus ... cum quibus consuevit pignorari laborare vel
locare ad hoc infra de ... per pauperum.
"hominem. non tamen in camino vel extra ut infra de
mat. pacis. fr. In nomine Domini, et fro ... el
"fidantia. iste forus allegatur quotidie ad hoc q. fideius
nove prohibitiones ... non solum in loco ubi moratur
etiam in loco ubi ... concordat supra de fidenç. fr.
pignoratus.
"qualicumque. intellige si ... contraxerit aliter
tunc non debet impediri si ... iudice respondeat
ut infra de fr. compet. fr. quilibet homo.
"de directo. nota quod ante iustitiam illius loci ...
si noluerit, vel ante iustitiam loci ...
complementum ... infra de fro compet. ...
... habere non potest ... cruce id est de fideiu
... pignoratus.
"iudicare. solvendo ... vel cedendo bonis infra de ...
fr. i. ... de hoc. Patro.
"cum. hoc est ... lege ... hoc textu nota quod
de foro potest quis capere debitorem suum ..., concor
l. tamen hoc. §. ... si quis debitorem ... et hujus ...
crediret in quibus casibus sit alicui licitum capere ...
c. quoniam liceat unicuique sine iudice ...

alium casum infra de hiis que dominus Rex pro statuimus [illegible] lib. 10. Item ubi primus et suspecta ratione rei que pro re mobili convenitur donec se defendat vel satisdet vel [illegible] accipiat. l. si fideiussor. ff. qui satisd. cog. extra eod. C. Later. l. generaliter C. de decurionibus lib. 10. l. exeat. ff. quod met. caus. l. nullus ff. de iudic. a contrario sensu l. pignorum C. que res pig. oblig. pos. et auth. agricultores alium casum vide infra de for. compet. for. si aliquis seq. for. si alter. Petrus.

"recedere. nota quod in debito quis potest cogi pure scilicet et sic intelligitur, et ad hoc allegatur in summa Obs. Item de pignor. sup. eodem verbo hic iunge quod non nisi seu de pace [illegible] firmed aliter non veretur, et debet pignorari in [illegible] partem in una tamen bestia [illegible] quam habeat, et quandiu vixerit non pignoret aliam sup. eodem for. homo quidam de satisdando. for. 1. in fine. Petrus.

"precedenti. id est sequenti, et melius.

"undecimus. quem habes [illegible] de for. compet. alii habent hoc in lib. 4. in tit. de fideiussor. et ita allegatur hic in aliquibus foris antiquis.

XXX.

"Omnis homo qui fuerit fidantia de directo, potest se clamare ad pignoram.

"In hoc foro nichil habetur.

XXXI.

Qui pignoraverit semen" quod ducit ad campum pro seminare peytet LX solidos de calonia.

Notae

"semen. sed quare ita talis non debeat pignorari vel animalia [illegible] semen quod [illegible] ad campum [illegible] de [illegible] c. 2. et [illegible] [illegible] et dicit [illegible] [illegible] quod ad agriculturam pertineat auferre non [illegible] [illegible] ita talis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obligari [illegible] [illegible] pignor. C. que res pig. oblig. pos. et licet [illegible] animalibus [illegible] intelligendum quia licet semen non pigneretur si pigneratur bestia que semen portat [illegible] et ac si non pignoraverit semen quia [illegible] aliquo prohibetur omne id per

per quod debentur ad illud ff. de sponsalib. l. vobis ... in habetur de tregua et pace ... sunt etiam alia res. pignorari vel obligari non possunt infra de lege aquilia ... executores. C. quae res pig. oblig. poss. sed quid si non habeat alia pignora dic quod bene pignoratur ut notatur in d. l. executores ... hoc sup. eod. ... nullus ibi cum dicitur et si inveniat quod ... inveniat ille pignus, quod secus ibi conceditur ... defectum pignoris ita hic huiusmodi rei pignorari prohibetur. ...

XXXII.

Qui pignorat boues brabos, equas, vacas, vel oues: et ... rit eos in currali" peytet pro calonia lx." solidos, nisi ... pro malefitio quod ipsi fecerint: vel nisi non habeat ... pignora.

Nota

"currali. vel quia ... pignorato mihi rebus vide ... huius tit. super ... pignorum. ... si non habuerit aliud pignus ... pignus ... illum de quo conqueritur.

"lx. an ista pena imponitur ... sine.

XXXIII.

"Si equus, equa, mulus, aut mula: aut asinus emissar... aliquis ... fecerit ad aliquo cui ... et qui eum posuit ... voluerit ... ... qui eum posuit) solvat de emissarijs pro ... noctium v. arrovas ordei, secundum forum. Pro asi... vero emissarijs: tres arrovas ordei solvat tantum pro ... que asino.

"In hoc foro nihil habetur.

XXXIV.

Si quis miserit ... et dixerit ... num inde ... evenerit de ista ... super ... mum" aut super illam hereditatem ... tenean... et ... habuerit ... ille non poterit ... aut illam hereditatem mittere alij in pignore: ... obligare" donec illam ... tenet. et ... illam hereditatem in pignus acceperit: illi non ...

si primus qui meus fuerit non habuerit inde" testes" illi non valebit" et vis non habebit, et si secundus habuerit inde testes hereditatem illam teneat.

Nota

"domum. et sic est obligatio specialis. secus autem si esset generalis. Patet.

"teneatis. et talis tenentia est pignus l. cenes aliena vel transactis. ff. de pignerat. acti.

"obligare. specialis obligatio non potest alteri obligari, aliquid habeat in textu hic, nec vendere vel cambiare.

"non valebit. contra frag. de equo. ser. si aliqui iure o. et vi-deas omnes limitationes ibi positas.

"inde. iuramentum autem super fenni glosa probans non defer-tur in preiuditium tertij ut hic appareo.

"testes. et sic videtur quod assertioni creditoris et confessioni debitoris non statur in preiuditium tertij nisi per testes et instrumenta vel fidantia suam intentionem probet et dic quod etiam ex debitoris confes-sione etiam cum iuramento non statur in preiuditium creditoris secun-di, l. rationes C. de probat. Nota quod obligatio rei immobilis probat per testes sic alciatus de iure et ff. de eodem l. contrahitur que fit tam per instrumentum quam per testes ut hic et d. l. contrahitur sed contra Suppl. eod. gor. sese in fine. per quod videtur requiri instrumentum dic quod illud loquitur quo ad faciliorem probationem que fit tam instrumenta quam per testes ut hic. et dicta l. contrahitur. Nota etiam quod testes debent deponere de tempore ubi tempus, et de substantia alias autem non ut extra de fide instrum. cap. cum dilectus. et cap. causam etiam de testibus quia hic non bene caperetur quis isto-rum creditorum esset potior vel primus iure specialiter obligata nisi per dicta testium constaret quo tempore fuerit obligata. Patet.

"non valebit. quia perferetur illa speciali arg. l. de gradu sim. ff. cum quis, et ita servatur de facto de iure tamen preferetur generalis vel specialis secunda generali vel speciali l. 2. c. de pign. remiss. et de remiss. pignor. l. 3. et ff. qui cura si cum negotij ut te ff. hide fact. vel certam arg. c. de fact. l. in civilem non de-siderat ita fuit practica textus quam audivi in studio.

XXXV.

Cum aliquis miserit" in pignus ad alium casas, campos aut aliam hereditatem cum carta" firmitatis, et terminus secundum quod est foxus: postquam terminus fuerit transactus in quo debuit recuperare suam pecuniam creditor qui eam

emprestabit: si forte debitor voluerit succurrere suis fidanc[ias]
quos misit in illo debito: inde creditor pignoret suas [...]
ut faciant ei paccare suam pecuniam quam emprestavi[t]
fidantie debent illud demonstrare ante iustitiam et an[te]
nos homines, quomodo non vult eis succurrere ille qui [...]
eos fidantias: ut trahat eos de illa fidancezia in qua eos m[...]
et etiam quomodo sunt pro illa pignorati; et hoc facto" [...]
fidantie secundum forum possunt mittere ipsam here[ditatem]
in manu cursoris" publici usque ad xxx dies, et postea ve[ndere]
illam et mittere fidantias salvitatis de venditione ipsa, [...]
pretio quod de illa acceperint paccent creditori; Et si a[liquid]
superaverit reddant illud domino de quo fuit hereditas [...]
dicta. Et si aliquid minuerit: fidantie ipse per autorem [...]
pirse ipsos paccent creditori: sicut continetur in instru[mento]
impignorationis.

Notae.

"miserit. specialiter obligaverit.
"cum carta. sive ad cautellam, quoniam si pretermittatur
non vitiatur, ut sup. cap. proximo de quo ibi notavi, et infra
c. de homine. Patos.
"fidantias. pone quod est inter debitorem, et creditorem ut c[re]
posit vendere pignora propria auctoritate dic quod licet tale [...]
c. de pignor. in l. pactum, et l. pignus et C. si adversus venditio[nem]
et l. creditor de pignor. Nota quod creditor potest pignorare fid[eiussorem]
antequam principalem sup. eod. c. 2. ubi de hoc. Item nota [...]
ditor potest pignorare suum debitorem, vel fidantiam sine
specialem obligationem ut hic, et sup. tit. prox. c. lege. Pat[os]
"et hoc facto. Nota quod pignoratio solutionis loco [...]
hoc ut fideiussor posit agere contra principalem quia [...]
teneretur prout ac si solvisset. Patos.
"cursoris. et nota hoc qualiter res impignorate vendantur [...]
nota etiam et que superius ibi dixi de pigno. et C. de pi[gnor]
impetrando l. fin. §. 1. 2. et 3. ~~et~~ not. de pignor. actio. l. 1. [...]
rit, et l. Libertus. Et hoc facto de licentia iudicis [...]
sup. eo tit. c. proximo. et cap. lege. nisi alias esset conve[ntum]
eos ut postea vendere posit quia cum sic vendatur non [...]
sit iudicis necessaria nec requirenda quia omnis contractu[s]
bentione partium ~~legem~~ accipit l. 1. §. si convenerit. ff. depo[siti]
nitiis et honestis et ut parte citata per quem constat [...]

debitum solutum non est auctoritate iudicis hic fiant ut hec. d. cap. sepe de quo ibi, vel circa conuentionem vel presidalem iussione causa debiti res debitoris arbitrio suo auferre non potest C. de pig. nor. actio. l. pignoris, verum sive fiat de mandato iudicis sive non, ut supra dicitur semper debet poni in manu cursoris publici ad licitationem que vulgo dicitur almoneda. Ita enim dicit textus q. si duo sunt qui hereditatem comunem diuidendam habuerint et interesse non conuenerit ad licitationem poni debet extraneo emptore admisso l. officium C. communi diuidundo. Petrus.

"auctorem. sciendum est quod primus et secundus auctor dicitur cuius res est et ponit legem qualiter res vendatur est qui vendit si ipsi fidantia vel huius, et ideo dicit lex illud queritur an is qui mancipium vendidit debeat fideiussorem ob evictionem dare, quem vulgo authorem secundum nominat l. illud in principio ff. de empto, sed quid si dictum non est quod creditor ipse vel fidantie ipse detur fidantiam salutaris dic quod non potuit dare nisi nominatim dictum sit ut id faciat sed debet compelli debitor il est primus auctor qui ad solvendum debitum se obligavit, et nota ex hoc textu quod auctor in quacumque parte litis debet admitti ad id faciendum quod si de iure facere teneretur Item nota quod licet de off. regni nullus ad agendum admittitur in iudicio primo sine mandato sufficienti quia illud est verum nisi fideiussor sed est ratio quia eius interest.

XXXVI.

Cum aliquis miserit" in pignore casas suas aut campos vel vineas, vel aliquas alias hereditates: et miserit fidantiam secundum quod est forus postquam fuerit terminus transactus quo debuit pecuniam solvi creditori si forte noluerit, et distulerit ipsam pecuniam persolvere: unde creditor pignoravit fidantiam quam accepit taliter quod ipsa fidantia coactus, et districtus velit noluit pacaverit" ipsam pecuniam pro quo est fidantia, secundum forum igitur qui posuit ipsum fidantiam restituet illi damnum in duplum quantum pro illo pacavit: ita quod solvet summam debitam pro qua tenebatur simpliciter, et solventis eam: et aliud damnum quod inde sustinuerit" vendendo vel manulevando" aut alio

modo: soluat in duplum. Et de hoc damno credantur fideiussori proprio sacramento. 13

Notæ

"miserit. in pignore id est specialiter obligaverit.
"paccavit. quod facere potest quod unus pro alio debito creditori sit hereditates obligare Aug. tit. cod. cap. Sepe. Patos.
"in duplum. sed videtur contra l. inter causas §. Preterea ff. dati ubi dicitur non plus a reo fideiussorem consequi debere quam solvit dic quod illud loquitur in debito principali hic in dam quod est notorium, et non debet sustinere unde videtur premium ruisse propterea tenetur ipsum servare, idem ne extra de fid c. pervenit, et infra eo tit. cap. quicumque sed erare tenetur damna, et ad duplum non ne sufficit simplum, dic quod gra[...] sua vendidit quas recuperare non poterit et sic ipsam commodi amisit ff. de evictionib. et quasi per totum, et specialiter l. 2. [...] si dupla non permitteretur, et eo nomine agetur in duplum nandus erit reus. Item alia ratio ne quia per iniuriam [...] his hoc clamum datur fideiussori C. ad l. aquiliam. l. contra [...] tem. Patos.
"Sostinuerit. [...] quo est textus in cap. pervenit extra de fidei[...] f. Gilbertus.
"manuleva[...]. vel alienando etiam communiter solitum exigi usuras si quis solvit crediteribus de hoc vide plene extra de fideius. c. pervenit. Patos.
"in duplum. quod evenit fideiussori pretexto solutionis debiti [...] tenetur sibi in duplum emmendare.

XXXVII.

Si quis homo accepit in Commanda aut in pignore vel mutuo de aliquo homine anulum aureum cum lapide pretioso: et forte perdiderit ipsum, quantumcumque tenetur dare domino anuli centum solidos: et non ultra et si eodem modo perdiderit anulum argenti cum lapide quantumcumque valeat: tenetur dare quinquaginta solidos, et non ultra.

Notæ

"anuli: hoc habet locum quando pretium non potest [...] quia cum probari potest pretium vel alicuius vel extimando dum hoc debet fieri emmenda Aug. de pignor. cap. [...] infra de iur. iur. cap. de mantello, et de commodato cap. quicum[...] in quibus ferio fit emmendatio cum iuratore anime extimans [...] vel pretij post multa dixit Patos hic [...]. vel intelligo [...]

vitalem quando actor recusat facere sacramentum pro ipsa extinctione anuli quia tunc iurante reo super ammissione ipsius condemnabit eum iudex in quantitate hic expressa et non ultra quantumcunque valeat vel si actor noluerit iurare in litem admittitur etiam ultra istam quantitatem taxatione iudicis precedente ne infinitum iuret, et hoc probat. sup. de pignor. sir. de homine et 2. et ff. de in litem iura. l. videamus §. placet. vel §. per mult. et sua adidem supra c. proximo. Bator.

XXXVIII.

Si quis miserit" in pignore cultellum et qui acceperit perdiderit illum: si valuerit de xij denarijs inferius dicendo suam veritatem aut iurando caput" patrinorum suorum, aut compatrum ille qui pignoravit eum quantum valebat" qui perdiderit illum taliter eum emmendet. Et si se non vult facere qui habuit ipsum in pignus: habeat tres cultellos unum de xij denarijs: et secundus de sex denarijs, et tertium de tribus denarijs, et si voluerit accipere illum de duodecim denarijs: ut superius scriptum est quod tantum valebat cultellus suus, et accipiat illum: et si noluerit iurare accipiat aliud de sex denarijs, aut de tribus denarijs sine iura: et si suus cultellus valebat ultra XII. denarios, iurando super librum, et crucem quantum valebat suus cultellus pacet ei qui acceperit illum cultellum in pignus.

Nota

"miserit. de materia huius capituli satis dictum est sup. cap. prox. Bator.
"caput. de iuramento capiti patrinorum suorum vide hic, et infra de sacram. defer. cap. Christianus.
"valebat. simile habes infra de iur. iur. cap. in omni petitione Bator.

XXXIX.

Si aliquis homo miserit in pignore spatam in qua sit aurum, vel argentum, et forte perdiderit eam is qui acceperit eam in pignore cum fuerit per testes notarum" quod aurum vel argentum erat in ea, sua calumnia et

centum solidorum, et si non fuerit in ea aurum vel argen[tum]
qui perdiderit eam paret aut mittat dos spatas ante d[omi]
et si voluerit accipere meliorem, iuret quod tantum vale[at]
spata quantum melior, et sic accipiat eam. Et si noluer[it]
iurare, accipiat de duabus alijs peioribus quam voluerit
iura,

Nota

"probatum. Et sic ei qui debet incumbit onus probandi, vt
cavetur. Instit. de legatis §. non solum in fine. Petrus. Et Cum
finis super tit. de pignoribus.

IV. DE RERVM "TESTATIONE".

Nota.

"Rerum. sed pone quod facta emparas partes condenuntur n[on]
potest signum amoveri sine licentia iudicis vide supra de [...]
regali imponendo cap. 1.
Testatione. Nota quod testatio idem est quod empara sive m[an]
de re detinenda vel alij tradenda vel solvenda, vt de ista ma[teria]
vix aliquid reperitur in iure excepta quadam mirabili lege [...]
ff. de lege comi. et L. dominus de exhereda. Petrus.

I.

De Rerum testatis "de Infantione et villano: si testaverit [...]
infantio ad villanum aliquam causam sine iustitia au[t]
homo de Infantione, nihil aliud inde faciat villanus [...]
suum testamentum, Et si villanus ante iustitiam" testa[ve]
rit villam causam ad infantionum, vel sine iustitia" mi[...]
faciat infantio, et si testatus fuerit infantio ad villan[um]
iustitia, aut villanus ad villanum cum iustitia: et
qui tenet tortum, et qui conqueritur de una villa. cau[sa]
quæ testata debet esse testata usque sit paccans qui [...]
mat. Et si ille qui se clamat est de una villa, et qui
tortum de alia, res testata" debet esse testata usque ad [...]
dies: et perfecti triginta diebus si ille qui tenet tortum [...]
rit complere directum conquerenti: qui se clamat [...]
causam quæ fuit testata penes se, et debet dare [...]
de vedra", quod nunquam demandet illum furtum [...]

causa ad illum hominem de quo habebat ecanum aut quod
reddat ei causam illam que erat testata: quando deberet ei solu-
tum de directo: aut quod emmendet ipsum textum quod illi
fecerat, cum hoc fecerit debet recuperare suam Causam que
extiterat testata.

Nota

"testari. Nota istum forum quia per eum sumitur consuetudo
quod res mobilis emparata si per triginta dies steterit emparata
et per emparationem fuerit firmatum de tenendo rem emparatam
de manifesto et de servando curiam inde proveniet debet ei tradi, secus
tamen si res testata esset mobilis nam tunc sufficiunt x dies secun-
dum Petrum Lanasa.
"ante iusticiam. empara debet fieri ante iustitiam sed quid si em-
para non fuit parti notificata numquid poterit per partem alienari
et dic quod secundum Egidium et Petrum de Salanova et alios et
valebit alienatio, sufficit tamen quod notificetur Procuratori nam
ex tunc non poterit alienari secundum consuetudinem Regni.
"res testata. sed pone quod res est testata et emparata sed empa-
ramentum cum non est certificatum numquid poterit alienari et
dic quod sic, et sufficit quod intimatio fiat Procuratori etiam a
lites ut in Off. si bona ista sit.
"sine iustitia. supra in isto foro id est sine iudicis mandato secus
in pignore sup. de pignorib. c. de homo quidam sed hodie secus est
quia etiam pignus debet fieri per curiam ut in Carta pacis §. Item
statuimus, et etiam ut dictum est sup. de pignoribus c. si ullus. Item
nullus debet sibi ius dicere c. ne liceat. empara requiritur quod
sit scripta. Item quod sit parti intimata et notificata quia si inter-
im ante denuntiationem fieret alienatio teneret quamvis scripta repe-
riretur, et quod ista denuntiatio seu intimatio requiratur patet. ff.
de legi. l. mulier, et hoc verum si fiet inter absentes quia si inter pre-
sentes fiat sufficit quod scribatur, postea alienetur vel quod preiudicile
fiat revocatur et contra faciens punitur in calonia lx. solidis.
"triginta. Vide in libro determinationum in tit. de firmis iuris §. de
Preces. Versic. M.D. dico Versic. Ann. Domini DCCCCXXXIII. die
Nona Mensis Aprilis.
"decedra. id est de tenendo rem de manifesto secundum consuetu-
dinem Regni. Patr. Et nota quod iurisfirma per lapsum xxx dierum
debet poni quod det fidantiam de tiara et quod non sufficit dicere quod
salvaverit Curiam indemnem etiam si lepsit in iurisfirme et inepta,
et ita fuit determinatum in Consilio Iustitie Aragonum xxi Mensis
Marcij Ann. 1449. In facto Nobilis Domini Ioannis Urrea contra Michaelem
de Roda super iurisfirme facto. Nota quod quam est firmatum per

test

testantem, per lapsum XXX dierum si dominus rei dederit fidantiam de directo tenetur restituere rem testatam ille testans.

II.

Secundum forum Aragonum nullus homo pro aliquo clamo quod habeat de aliquo homine: potest per se ipsum" testare vel infestare ullas causas mobiles aut immobiles de illo homine quo facit clamum: sed illud debet fieri per baiulum Domini Regis, aut de illo alio domino cuius est locus qui non est de dominio regali", et istud non intelligatur de vicinis sed de extraneis".

Nota

"per se ipsum. vide obs. t. iii sit. ubi allegatur hic forus, et vide etiam notandum ubi disponitur q. in hoc foro dicitur.

"regali. exceptis dominibus militum, quidam habent hoc in textu.

"de extraneis. et hic habes quod bona mobilia non debent de foro te... vicino extraneo autem sic dumtamen fiat testatio per baiulum, ... neos, et de rebus mobilibus ut dictum est, id contra habes dig. eod. ... tio habet locum inter vicinos, et ideo videtur quod iste forus debet ... quod contra vicinum meum possum sine baiulo per me ipsum test... in extraneo vero debent fieri per baiulum.

III.

Si aliquis vendiderit suam domum aut hereditatem ... buerit alicui censum facere: ille cui census debetur: bene ... rit testare hereditatem emptori, usque quo faciat illi ... censum dare, aut fidantiam iuris.

Notae

Nulli sunt in hoc foro.

V. DE POSTVLANDO.

Si Dominus villae dicat alicui tu hoc malum fecisti ... responsio" debet ei fieri quia Dominus villae est: et quid ... ei placuerit sive bonum sive malum dicere potest ... ibi non adsit"; sed ille clamans de manu domini" non ... cipi" sed clamans pro se metipso" debet clamare, et de ... secundum forum" amborum debet iudicare"

Nota

"nulla responsio. Et nota quod ex isto foro colligitur quod exceptio non competentis actionis vendicat sibi locum ante litis contestationem cum dicat iste forus nulla responsio debet ei fieri, et pro certo teneas quod exceptio non competentis actionis vendicat sibi locum ante litis contestationem ut not. Innoc. in c. super his de caus. de quo dic ut ibi per d. Innoc. notabiliter, et per Archidiac. et Gloss. ordinar. in l. qui de crimine c. de causa que concordat cum dno Inno. vide Bar. in l. cum sume ff. familie ercisc. et vide Bal. in l. possumus §. si quis ff. de inoffi. testam.

"non adsit. sed videtur contra. C. quodcunque universitatis. C. ubi dicitur quod potest dare unum hominem qui in [illegible] domini faciat reptationem sed intellige illud quando dominus reptat de illo quod vers facit contra ipsum contra fidem quia domino tenebatur sed hic quando de privato.

"domini. Nam clamum de manu domini non debet accipi.

"recipi. Nota quod iudex ex officio suo de foro non potest contra aliquem procedere si accusatorem non habeat, per hanc literam argum. ff. de muneribus et honoribus l. rescripto §. si quis accusatorem non habeat. et extra, ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur c. l. in princip. cum ibi notatis. Quia in Aragonia sine accusatione contra privatas personas procedi non potest ut hic, et arg. c. secundum ibi tit. de advocatis. extra ut in pene c. l. [illegible] in c. unic. de confirmat. pacis §. si vero de quo ibi super verbo iustitie complementum.

"pro se metipso. Si iniuria fuerit illata alicui officiali domini ratione suo officio eo quia illa iniuria principaliter fuit illata ratione dicti officij domino et subsequenter persone dicti officij tunc ratione iniurie dicte due actiones concurrunt. et possunt concurrere due petitiones una ex parte domini alia ex parte officij; non obstante isto foro. et sic fuit iudicatum per Sancium Ferdinandi de Castro Iustici. Arag. in quadam causa. Pater. Dominus pro se potest prosequi puta calumnias homicidij de quo constat per famam. Item quando alius quam iudex Regius facit iustitiam vel extremam quia tenetur pro quolibet membro [illegible] solidis infra de iudeis, et Sarracenis c. l. Item cum aliquid in prejuditium sue iurisdictionis atemptatur argum. d. c. Item in calonia adulterij infra de adulterijs c. l. Item in custodia armata quia et custode vinearum tenente infr. de [illegible] c. quicumque super [illegible]. Item in calonia [illegible] urbium de quibus vide infra de [illegible] c. l. in calonia iudicat. et manifestat. Item in caloniis temere litigantium et alijs per partem accusatis post litis contestationem de stipend. c. 2. et inf. de pen. tem. litig. c. l. Intellige tamen quod solum potest suam petere partem illarum in quibus pars non habet ius alia autem petere non potest nisi pars exemplificat. puta repolis persecutionis quia tunc dominus sine clamante non potest quia illa iniuria specialiter non domino Regi sed iniuriato licet secundario competat sibi ius in pena, Item non potest procedere contra receptantes bannitorum sive [illegible] sine parte [illegible]

ea

sententiarum contra fiscalem qui egit contra uxorem Petri Buena ... gutes per tres sententias. Martinus Segurra. Item in pres. in c. de ... infr. de probat. et in cap. de ganis c. 1. cum multis similibus. Patos. ... pro se metipso aut per suum advocatum ut supra de postul. ...

"secundum forum. vide in ... Item si quis homicidium ... libus quibus ad materiam huius ...

"debet iudicare. Nota quod Iudex debet iudicare secundum forum ... rum partium, et in quantum dicit secundum forum iudicare id est ... cundum rationes ambarum partium vel allegationes. de hoc nota ... de offic. ordin. c. 1.

VI. DE PROCVRATORIBVS.

Quicumque petierit debitum, et non poterit probare per cartam" vel noluerit si adversa pars negaverit," si est infanzon vel Infanzona qui negat iuret vel det iuratorem quod ... per se vel per alium non debet illud debitum, tamen Infanzona propter talem demandam non tenetur venire ad ... nec ante iustitiam nisi voluerit, sed stando in Ecclesia mittat procuratorem, advocatum vel Nuncium suum qui iuret ... ea super anima" Infanzone: tamen Infanzo vel Infanzona eo quo semel in tali forma dederit iuratorem ut supra dictum est: ex tunc quotiescumque negaverit ut dictum debitum: ipsemet iuret in propria persona": Si autem qui ... verit non fuerit Infanzo vel Infanzona in tali casu ... vel ipsa persona iuret personaliter."

Notæ.

"per cartam. Et intellige quod erat debitum aliter quam mutuum ... debitum ex causa mutui non probetur nisi per cartam infra de fide ... c. final. Item alium casum habes infra de probat. c. si aliquis ... quia alia probatio in veritate non admittitur. Patos.

"negaverit. Et sic nota quod quilibet prestet iuramentum ... in propria persona, et non per procuratorem nisi de consensu partis adversæ recipiatur ... nam si infanzone vel infanzona ... te in contrarium ... ratio est ff. ad municip. l. 1. in princ. ... c. fin. circa hoc vide ut supra instrumento procurationis ... h. t.

"super anima. scilicet quod ipse nec per se nec per alium non debet illud debitum.

"propria persona. scilicet super libro et crucem si ... de iuram. c. in omni persona ... extendas et ... et nota hic etiam forum quod quando quis tenetur iurare in ... persona vel personaliter excluditur prescriptio iuramenti per ...

licet hodie contrario iure utantur. c. 1. de iuram. prest. per procurat. super quibus iure exceptis h. vers. vide Archidiac. in cap. ecclesia de elect. lib. 6. et ubiquantur dicitur personaliter suple excepta universitate que per alios iurat. Inf. de iur. iuran. l. inter duos, et Iudeo et Sarraceno, et Christiano l. si quis pangeniem fecisse di. c. a. frioners.

"personaliter. supple et absolvatur ne aliquid exigatur ut inf. de off. q mili. c. si alicui lib. 5. et nota insuper quod reus qui debitum inficiatur tenetur se purgare per iuramentum qualiter specialis hoc requirat, et ut liti decisorium, veruntamen procurem habens speciale mandatum poterit huiusmodi iuramentum liti decisorium prestare ut infra de iuram. prest. per procurat. super exceptis. Aliter etiam vel absolvatur ut infra de fris ca. si alicui que omnia ulteriate ibi super hoc loquentia.

II.

Item nullum debitum" probatur" nisi per cartam publicam.

Nota

"debitum. Intellige de debito mutuato, vel ex mutuo proveniente non in aliis debitis bene potest probari seu admittitur probatio cum testibus et sic intellige debitum mutuum quia mutuum non probatur nisi per cartam infra de fide instrum. c. finali.

"probatur. nisi per cartam infra de fide instrum. c. finali. videtur contra in cap. si quis iudens Inf. de probat. et vide obs. de probat. §. Item de ora.

III.

Cum aliquis homo" fuerit interrogatus ab alio homine de aliqua demanda vel causa, vel fecerit ei directum de illa secundum forum: si interrogatus voluerit" bene potest mittere procuratorem" loco sui talli modo quod ante" Iustitiam et bonos homines alios constituat et mittat illum procuratorem" prose et in loco suo dicens ita: item folen constituo procuratorem meum super demanda quam mihi facit folen aut ego demando illi: et ero quidquid ille fecerit accepto vel recipiendo primum heseo, accepto, et extremo; et hoc si presens est. Sed si presens non fuerit, qui constituere procuratorem voluerit, constituat eum cum publico instrumento" et valeat talis procuratio, ac si coram Iustitia esset facta.

Vide

Nota

"homo. Nota quod iste textus quod in principio causa ad instan-
actoris iudex interroget reum an possideat rem de qua agitur.
"retinuerit. Adde tu si interrogatus noluerit respondere, sed quia si-
vult respondere petitioni propositæ contra eum certe habetur pro con-
et secundum consuetudinem Regni antequam habeatur pro confes-
terrogabitur per iudicem si vult respondere primo, secundo, et tertio
quod respondeat, et si per plures vices respondere non vult ha-
tur pro confesso. Petrus Lanasa. alias nunquam de criminoso sen-
tia nam non responderet, et amici sui darent ad comedendum,
sic periret iustitia et bonum ipsius
"procuratorem. Et intellige in casu civili quia in criminali de con-
dine non consulunt procuratorem ac eo nisi data sibi licencia ut in off. e-
Nota quod in casu.
"ante. Nota qualiter constituitur Procurator apud Acta, et sub no-
ma debet scribi in processu altera parte presente. Petro.
"illum procuratorem. Et nota quod quis compellitur esse procurator
ut ff. de proc. l. filius familias reus tamen dicitur in iudicio
statis vel oeconomo, et in actore sive curatore quia cum ip-
sius alia muneris conferuntur ut notat per Odofredum in sumula
suorum tit. qui pro aliis possunt agere Vers. et ordo cum seq.
"instrumento. Casus in quo requiritur [illegible] iste quod nota.

VII. QVOD CVIVSQVE VNIVERSITAT

I

Quicumque "homo fuerit reptatus de domino: vel de toto con-
villa: non tenetur se saluare ad dominum nec ad totum conc-
nisi tantum ad unum hominem "qui reptauerit eum: et quod
pondeat "ad illum dictorem in illa forma qua tenebatur s-
vel concilio, tamen si reptatus fuerit de honore "quem te-
reptatus non tenetur se saluare secundum forum, nisi p-
tituatur ei tenentia illius honoris de quo reptatur.

Notæ

"quicumque. procuratori domini vel concilij vel quando no-
mini vel concilij iniuriam voluit prosequi ut dicitur et. [illegible]
"respondeat. quid si non vult respondere petitioni contra eum
an et quando habeatur pro confesso vide sup. tit. proc. c. fin.
"Seniori. argum. sup. tit. prox. cap. si aliquis dominos [illegible]
et sic nota quod spoliatus non tenetur respondere spoliatori c-
civili vel criminali donec fuerit restitutus. extra de restit. spoliat. c
quens. lib. 6. Ioa. Gilbert super verbo homini. et dic quod iste p-
tum quando dominus prosequitur iniuriam propriam alias
terius sup. de postulando c. 1. et per istum forum habes quod

potest petere iniuriam propriam secundum quod quilibet aliter aliàs possent interfici officiales seculares et non possent eorum nomine vel familie sue aliquid petere Martinus. vide in tit. de generalibus priuileg. obs. Item Obseruatur quod si dominus ville

"de honore. vide infra de gener. priuileg. §. Item testatur de honore.

II.

Mulier" habens maritum: si quis accusaverit eam tenetur se salvare viro suo" et non toti concilio si eam accusaverit. Et si forte non fuerit parata, ut se salvet de crimine dicto contra eam secundum forum possunt eam saluare consanguinei vel eius parentes.

Nota

"mulier. obs. Item omnis mulier de priuileg. domina Infançonae.
"viro suo. Infra de adulteriis c. 1. lib. 10.

III.

Si aliquis" homo iacuerit infirmus," et alter homo petierit ab eo ut faciat ei directum de aliqua re tam de hereditate quam de aliis causis quamdiu fuerit" infirmus non tenetur" facere directum" conquerenti: donec infirmus de infirmitate" illa convaluerit: et possit ire ad Ecclesiam: nisi forte" fuerit infirmitas incurabilis."

Note

"Si aliquis. quidam habent illum forum in tit. de f. tert. iudi. ad finem illius tituli et non habent rubricam de satisdando sed omnes fori illius tituli continuantur cum foro primo, dic tamen quod si excipiatur per procuratorem de infirmitate sui principalis debet mitti ad eum medicus per iudicem in presentia cuius excipiatur expensis excipientis, et sic fuit factum in causa quam habebant Abbas Calataiubij contra certos de ciuitate super sisa vide obs. dixi de gener. priuil. Item et generale priuileg. et que super illa obs. dixi.

"infirmus. idem si captus detineatur vel alia iusta foret causa impedimenti; infra de accus. c. 1.

"fuerit. contra infra de aduocat. c. contigit. sed dic quod ibi notatur loco gendre, vel quod erat infirmitas incurabilis, et sic non est contra.

"tenetur. hoc intellige in causis ciuilibus incipiendis quia in inceptis tempore infirmitatis tenetur mittere procuratorem. si enim intelligitur in absente ex causa reipublice infra, de priuileg. abs. causa reip. c. 1. Petrus.

"directum. pro hoc extra de dolo et contumacia. c. cum dilecti. glos. pro hoc videtur et quod notatur extra de proc. c. querelam, et obs. de re iud.

iud. l. qui fuir. C. Liberales.

"de infirmitate. simile nisi constituerit procuratorem ex infra de advocato. c. 1.

"nisi forte. ponamus quod hoc fuit semel allegatum per procuratorem habentem speciale mandatum et assignatum eidem ad faciendum et finito tempore petitur assignari dicto procuratori ad publicandum die quod post omnia et singula superveniet suo principali infirmitas novo adversarius petit ipsum incarcerari certe fuit incertatus et fuit pro Tr. per domi. Joannem Lupi de Laran contra Garsiam de Anie. per locumtenentem Iustic. Arag. decima die mensis Septem. Ann. 1426. et in isto casu quando fuit secundo infirmitas allegata non fuit facta fides de potestate procuratoris, nec fuit petita. dubium est an fuerit ex isto capite principali sed audivi dici antiquis practicis quod in quodam Alcaldo de Crasinos servantur ... admissa faciendo semper fidem de sua potestate.

"incurabilis. quia tunc tenetur mittere procuratorem etiam in ... Patris. ad allegandum causas absentiae simile haves in l. de homicidio secum ff. de re iudicata.

VIII. DE NEGOTIIS GESTIS."

Nota

"De isto Tit. vide infra de Alegamentis et ibi remissi quare hic plura non ... in praesentiarum et ideo ibi late vide.

De filijs aut filiabus qui miserint aut fecerint aliquam expensam in patre vel matre: et non miserunt eandem missionem cum ... tione" in carta," et cum fiantia," et talibus non debet respondere ... aut mater illis aut alijs germanis, sed debent eis reddere, et cum hoc debent esse paccati qui fecerint missionem.

Nota

"fidantia. id est protestatione nam alias non auditur ... pensas et si eas fecerit in extraneo ut not. glos. C xxx, vij ... fin. et cap. de emptio l. presens et clarius in l. nescimus ff. ... gest. et l. alimenta C. eodem.

"combentione. iste forus debet intelligi cum Pater et Mater ... vivant alias secus ut tit. de sustentandis pat. et mat. ... nihil facit ad propositum. c. 6.

"in carta. Nota casum in quo requiritur instrumentum ... alium habes de fide instrum. c. fin. sed an potuit ... tia procuratori sufficere per testes dic quod non sufficit ... dicitur quod contractus in scriptis fiat instrumentum ... scriptis, de empt. et vendit. circa princip.

I

IX. DE DILATIONIBUS."

"Vide Observ. Item quidam in Aragonia, de Generalib. privileg. & Obs. seq. ubi de hac dilatione, et an post curiam perducantur vide cap. une. infra de forumli sublatis ubi prohibetur quis in eadem causa esse Procurator & Advocatus. Item prohibetur Advocato ne recipiat salarium advocationis, & procurationis, et è contra.

I.

Si quando alicui homini fuerit adiudicatum", ut monstret suas cartas" quas dicit se habere contra demandam quam ei faciunt de hereditatibus quas habet, aut de convenientiis aliquibus, sive de aliis causis: si ille cui est adiudicatum ut monstret suas cartas, forte petet inducias ut querat easdem cartas, secundum forum debet habere inducias decem dierum": in quibus satis sufficienter potest querere ipsas cartas, si potuerit eas habere aut non, ultra per forum non potest habere inducias largiores ad ipsas cartas querendas.

Nota

"adiudicatum. vide quia intentio actoris erat fundata de foro infra de probat. c. si aliquis.

"cartas. vide quod simile est in aliis defensionibus ut infra de probat. c. si aliquis, immo dic ut infra eod. c. unic.

"dierum. in aliis foris et hac continuatione, si non habent illas in loco suo in qua civitate vel villa agitur causa quia si ibi essent non haberet nisi quinque dies in quibus sufficienter querere posset habere ipsas cartas. Et nota ex isto capite quod allegans exceptionem apositionum dicens de illa constare per instrumentum publicum habet decem dies ad faciendum fidem et non potest probari nisi per cartam c. 1. infra de exceptio. que non probantur. per tales lib. 10 ubi late per doctores ibi scribentes videre, & menti tenere potes.

II.

Secundum forum antiquum et approbatum Aragonum, cum Çalmedina aut alius baiulus fecerit poni signum" domini Regis in domo alicuius" hominis: aut monstraverit ei signum regale pro aliqua querimonia facta de eo ab aliquo homine pro debito pecunie, vel pro fidanceria, vel pro aliqua iusta ratione

postea

postea Çalmedina" aut alius baiulus, non potest nec a[illegible]
forum induciare ipsum signum sine voluntate et a[illegible]
conquerentis.

Nota.

"poni signum. subintellige si casas non habuerit ut ind. c. cum [illegible]
"alicuius. simile sequitur de dictae. pignor. c. cum super sed h[illegible]
demonstratio non servatur sed empara, pignus et clausura domus [illegible]
"Çalmedina. Nota quod signum regium ad partis instantiam [illegible]
potest per iudicem tolli nec induciari sine consensu partis [illegible]
in emparamento, et sic factum instante parte non potest [illegible]
illius voluntate nam hic requiritur consensus conquerentis [illegible]
iudicijs c. omnis ubi requiritur consensus iudicis.

III.

Omni homini qui est de servitio Regis: si pro illo [illegible]
pro aliquo clamo, baiulus villae monstraverit eidem [illegible]
signum" regis ut faciat directum" illi qui facit clamum
si eadem die non satisfecerit conquerenti, et per unam
et unam noctem ipsum signum remanserit super eum [illegible]
si die tenetur dare regi quinque solidos" pro calonia:" qu[illegible]
a Rege dato noluit obedire. Tamen si ipsa die quod [illegible]
fuerit monstratum dederit fidantiam sufficientem [illegible]
sum signum, usque ad alterum diem: non potest [illegible]
caloniam super se propter ipsum signum quod [illegible]
monstratum: sed de prima die in antea (ocasione [illegible]
cessante) debet facere directum conquerenti: quod nisi [illegible]
debet dare pro calonia v. solidos. Veruntamen hoc [illegible]
quod calonia non adducit aliam caloniam.

Nota

"regis. hoc verbum videtur includere Infanzones [illegible]
infanzonat. c. villanus, et infra de muner. agnosc. c. homo [illegible]
"signum. de isto signo dic ut supra de pignor. cap. cum [illegible]
c. si aliquis homo, et infra de iure iur. c. 1.
"directum. nota hic quod emparans est actor, et conquerens [illegible]
reus originarius et vide hic glossam.
"quinque solidos. et sic nota quod contumax de foro debet [illegible]
quinque solidos, et forte secus de consuetudine locorum [illegible]
"calonia. optime facit pro hoc dicto c. de Oneri [illegible]

posito. et intelligi hunc textum putari dico si incidisse in calonia lx solidor. et tunc jab. h. non solvet alios lx solidos quia una calonia non inducit aliam exhic, vel dic quod super aliqua pena fuit ostensum aliquod signum alicui pro provocatione, vel avocatione ejus signi nulla pena irrogata, sed de calonia litigar per citationem hujus textus qui intelligitur super principali, secus super incidenti, et ita fuit pluries Cæsaraugustæ pronuntiatum, vel dic secundum Dominum Vitalem in sua compillatione hoc est intelligendum pendente 2da calonia solutione pro eodem debito quia soluta prima calonia si iterum frangas, vel auferat signum iterato positum iterato punitur hac pena cum aliud sit delictum, et ex hoc loco dicitur quod si agatur ratione iniuriarum vel alia propterquam petatur calonia, et reus neget quamvis probet suam intentionem non punietur in calonia sexaginta solidorum ratione negativæ ut infra de pena temere litigantium c.1. Sed si forte agatur aliqua actione in qua principaliter res petatur quia puta spoliatus agit ad resumptionem rei, et petat spoliatorem condemnari in pena sexaginta solidorum propter occupationem possessionis et conventus negat petitionem probata spoliatione reus condemnabitur in duobus caloniis unam propter occupationem possessionis aliam propter negationem, quia neutra inducit aliam immo quelibet per se et ex adverso et separato facto verificata fuit pluries indicatum per Justitiam Aragonum, idem si agatur super aliquo facto ex qua plures occasiones concurrunt personales quia tunc neutra tollit aliam ut in casu pelerij infantionis infra de condic. infancion. c. pena, et de violatione regalis protectionis. c. 1. vide insti. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. §. si. Patos.

IV.

De fidantia qui intrat debitor ad decem dies sine iustitia, bene potest in antea quantum vult usque sit ante iustitiam sed ex quo ante iustitiam sit non potest differre ultra decem dies.

Notæ

fidantia. nota quod si quis habuerit recursum ad fidantiam si est absens dantur ei decem dies, et si est in villa citatur tertio, si vero est in curia non habebit aliquem diem et si quis habuerit recursum ad auctorem suum qui eum posuit fideiussorem, dantur ei triginta dies de consuetudine regni.

dies. Et nota quod qui constituit se soluturum pro se vel pro alio tenetur actione de constituta pecunia et hoc aut infra decem dies non potest compelli ad satisfaciendum ut ff. de constit. pec. l. promissor vs hic

latij

satis declarat Ja. Gilbertus. alias est in textu triginta dies scilicet c...
rem suum sobenendum id est debitorem principalem & similem d...
habes supr. eod. c. 1. & infra eod. tit. prox. & c. ult. & super hoc quod ...
dixi dantur, & viginti dies, dicas quod dantur ad querendum debitorem
cum Sacramento seu iuramento in qualibet dilatione quod debitor cum ...
inuenire. de iure tamen dantur sex menses ut in l. statuimus C. de
fideiussor. An autem fideiussor possit recipere defensionem rei dic quod
ut ibi; et hoc verum in causa Ciuili secus in criminali; de quo vide ...
Speculator. in tit. de accusat. §. sequitur. Vers. sed quid, et tit. de dilat. ...
... & ex isto foro colligitur per foristas quod fideiussori xxx contra princip...
assignatum xxx. ad habendum recursum ut hic. secus vero quum petitur ...
sus contra fideiussorem per illum cui datus est, in contra tunc ad arbi...
iudicis conceditur tempus recursus videlicet foro dierum plus aut minus
sic seruat curia Çalmatina Cæsaraugustanensis & contrarium seruat
Justitiæ Aragonum nam equaliter non conceduntur xxx dies ad habend...
cursum contra fideiussorem secundum quod conceduntur fideiussori contra
principalem, & ita fuit obtentum in Curia Domini Justitiæ Aragonum.

V.

De homine" qui se clamat ad autorem pro qualicumque" ...
debet dare fidantiam quod dabit ipsum auctorem ad decem dies ...
non nominabit ipsum nisi voluerit." Et si non dederit illum ...
x dies ante inititam sicut conuenit debet soluere" pro "calumni...
et ad demandam quam ei faciunt tenetur respondere si ipse ...
in ipso regno fuerit. sed si forte dederit ipsum autorem, ...
eum per manum" & autor ille donet fidantiam de directo ...
illum dicens ego sum autor de ista causa, aliter non est autor.

Nota

"de homine. Nota formam quam debet tenere clamens se ad ...
& quis dicatur auctor vide sup. auctor, & infra de furtis c. cum quis ...
materia auctoria vide que dixi sup. c. de voluntad del Rey ...
in foris Calatayubij vide obs. & notandum tamen est infra de ...
vide quoad quid est hunc foro derogatum & vide in tit. de ...
"qualicumque. preterquam in accusatione facta ut infra de furtis ...
quis nam illud est speciale in furto secundum Petrum Lanaja et ...
"voluerit. verum est nisi autrix sit furti alicuius bestia nam ...
nare debet autorem.
"illum. de obseruantia cadit a causa nisi potestatis fuerit quod ...
in autore possit se defendere iure suo hoc haues in obs. nona de ...
priuileg. totius regni §. decem tamen tenemat sine causa.

"soluere. licet dicat per illa verba in rebus tamen furatis cum illud quod dicitur in illo foro inf. de furt. c. 2. qui videtur esse contrarius, et sol. tamen non est quod ibi non dedit fidantiam de authore: hic vero sic dedit.

"pro. et si petierit tempus ad authorem habendum, et non dederit infra illud tempus et post illud tempus venit author an admittitur dic q. admittitur et non soluit illam caloniam in obs. nota tit. de gener. priuil. vers. et notandum est.

"calonia. sed quid si dederit authoritatem nec tamen obtinuit author numquid qui nominabit dabit hanc caloniam, videtur quod non infra de furt. c. cum quis.

"sexaginta solidos. istud non seruatur per fugam de Agora pro quo vide text. et ibi notat. per doctores in l. summus C. de fide instrum.

"per manum. Idem si non per manum dum tamen se concedat authorem in presentia iudicis quia tunc ex confessione habetur pro reo ut sup. Item intelligas quod de obs. postquam aliquis inceperit contestatam litem non potest habere recursum ad authorem quemlibet de iure secus. Ioann. Gilbertus.

VI.

Cum aliquis infantio vel alius demandat hereditatem quam alius tenet: et ille qui possidet demandat inducias, ut querat suas autoritates et defensiones, secundum forum "debet habere inducias de decem diebus "in quibus satis potest querere suos monstras et suas auctoritates, quas possint et debeant illi suffecere, et ultra secundum forum non potest habere inducias nisi cum voluntate illius qui demandat.

Nota

"Secundum forum. concordat sup. eod. c. si quando.

"decem diebus. nisi iudex videns quod in aliquo maliciose peris duxerit denegandas quod ipse iudex facere potest per S. Item quilibet. et seq. de gener. priuileg. in obs. eius qui demandat vel nisi fuerit iusta de causa impeditus quia tunc probata causa debitur totidem tempus Ioann. Gilbertus. et adde his que hic dicuntur sup. eod. c. secundum forum ubi requiritur voluntas requerentis et infr. de induc. c. omnis requiritur voluntas iudicis quidam habent hic plus in textu, scilicet iurando quod ut habet in illis illa aliter vero non habet nisi tres dies sed dubito de hoc textu.

X. DE ADVOCATIS."

"De pena Aduocati accipienti a duabus partibus vide cap. vnic. infra de iuste vendend. et non vendenda fol. 31. et est hodie prouisio fori noui.

noví sub Rubric. forus Inquisitionis officij bellic. Arag. cap. fin. §. e.. mesuras. causa tricentesima quarta, et de illo qui est aduocatus diu.. partium litigantium, et Contrariarum.

I.

Contigit reum quendam infirmari qui coram iustitia ad e.. veniente: in causa advocatum" constituit sub his verbis: talem.. mei constituo: et quidquid ipse fecerit" in hac causa firmum, et .. tum habeo: quo facto tam iustitia quam advocatus coram re.. iudicium reddiderunt: cum vidisset iustitia regem dixit ille .. mus hunc hominem loco sui posuit in hac causa: quo dicto .. git dicere advocatus: domine rex ille infirmus michi con.. nitatis linea est coniunctus: et ideo supplico ne displiceat vo.. in hac causa quae vestra est, eius tenere rationem: cui re.. neatis, inquit, quia nobis nullatenus dici licebit: tandem cu.. rex esset actor, dixit eidem advocato quid velletis dicere ad.. advocatus dixit ei placeret vobis quod in hoc negotio p.. mo taceretis: tunc rex incepit querimoniam proponere .. et curia optimatum": qua proposita incepit dicere advoc.. domine ego sum procurator in hoc iudicio constitutus: .. cum non possim habere advocatum, peto eum michi .. Regia maiestate: ad quod rex respondit, iam incepta c.. et vos procuratorem hactenus non dixistis, sed incepistis .. nem in hoc iudicio iam tenere, unde non debet dari .. ammodo advocatus; maxime cum iam in alijs causis .. curia pro alijs tenueritis rationem, super quibus cum .. inde iuditium peteretur curiae, iudicaverunt unanim.. mater", predictum advocatum in ratiocinatoris officio .. premissa" adeo processisse, quod nec ipse" nec predictus .. advocatum petere, vel alij" rationem committere po.. us in hac causa.

Notae

"advocatum. id est procuratorem Patris. Et nota quod cri.. minam causam debet assumere et illam debet defendere .. insidijs pro ut notatur 23. q. 2. in can. Dominus noster Patr.. cap. cupientes de electione lib. 6. ?? hoc quod attribuit Patr.. in cap. advocatus sup. eod. tit. lib. 1.

"fecerit. protestari debent quod utilia proposita per advo..

et firma habebit, inutilia vero non. Et sic si quid per maliciam vel dolum advocati vel per negligentiam fiat non imputatur clientulo, et est idem in procuratore C. de procurat. l. maritus de quo in speculatore. part. 2. tit de Advocat. et ibi plene per eum Jo. Gilbertus.

"iustitia. proquo extra de offic. iudicis, Proconsulis et legati C. nequid. et ff. de postulando l. 1. §. an prætor 18 et si non detur revocatur.

"optimatum. loquitur in texta secundum antiqua tempora ubi optimates erant in curia hodie vero proh. dolor. ab optimatibus desertae.

"incepisti. Nota initium esse spectandum in actibus iudicialibus tam perfectis, quae mutari non possunt in alterius detrimentum urhic Latos.

"unanimiter. Nota quod iustitia Aragonum in curijs non iudicat solus sed tota curia ubi in foris Exce §. Item quod in omnibus et quae ibi dixi.

"optimates. Verum est in causa domini sed in alijs dominus iudicares sup. de proced. c. 1. in fine.

"premissa. à contrario sensu videtur quod si adeo non processerit in causa quod posset petere Advocatum, vel petere causam committi alijs licet sine potestate advocaverit et eam est non haberet.

"nec ipse. suple predictus infirmus nec alius de hoc nota extra ut lite non contestata c. 1. glosa si aliqui.

"alij. ad quem habendum conceduntur tres dies si in villa iudicij fuerit, alias conceduntur sex dies et ita servatur de consuetudine Latos.

II.

Forus tamen est, quod si fixte causa mortis, infirmitatis, captionis, vel alia causa sufficiens impedimenti ante finem causae ipsius contigerit advocato, fiat alius."

Nota

"fiat alius.

III.

Advocatus "tantum" debet loqui in causa, adeo quod nec dominus nec alius debet aliquid allegare. Et si allegaverit alius pro non dicto penitus habeatur.

Nota

"advocatus. hodie ff. c. 1. infra de iudicijs in foris Maella Domini Regis Martini dicas contrarium per quem forum corrigitur c. qz properatius de iudicijs l. xii.

"tantum. intellige si est presens secus si est absens quia tunc quidquid factum fuerit vel dictum per dominum vel eius proc. erit firmum ut hic. B. de Lanuza

IV.

Dari debet "advocatus a iudice petenti, "tamen se non posse sacramento prestito affirmanti.

Notæ

"dari. et si non datur advocatus petenti est determinatum in Curia Iustitiæ Aragonum quod revocantur omnia quæ sequuntur in causa. dixi reg. off. Iu. illo tit.

"petenti. et si propter imbecillitatem non petierit possunt petere tenentes pro eo off. Iu. illo tit.

"affirmanti: vide sup. tra ff.

V.

Secundum forum, et allegationes "advocati "sententia "est ferenda nec potest dictum negative prolatum etiam si errorem contin. revocare": si tamen ante revocationem super hoc testes fecerit adversa. Dictum autem affirmative potest mutari, "et semper antequam causa sit assecurata nisi quis confiteatur versarij petitionem: tunc enim ex quo adversarius testes fecit revocare "non potest etiam affirmative dictum.

Notæ

"allegationes. pone quod aliquis proposuit aliquam exceptionem vel aliquid, et in dicta exceptione vel in his quæ dixit confiteatur aliquid intentione parti adversæ valebit eius confessio, et nocebit ei de prob. contra ius, quia qui excipit non confitetur de iure c. cum vend. de opio illis. qsi protestatur qui excipit quod per ea quæ dicit non intendit contestari, nec aliquid confiteri de intentione parti adversæ nihilominus habetur pro confesso, et nocebit ei nec iuvabitur sua protestatione opinio istis per omnes sapientes fuit approbata habetur in foris de Iaco. de balle in princip. sic infra c. 1. de exceptio. lib. 9.

"Sententia. Nota quod semper sententia iuxta petita et allegata ferenda. et vide sup. de pace, et reb. guerreantium c. 1. in fine ... tamen hoc dic quod aut notum est iudici tanquam iudici, aut privato si tanquam iudici puta per probationem vel confessionem dico quod debet iudicare secundum conscientiam ex talibus iudicis actibus habitam et non secundum allegata ad hoc. sup. de pignor. quidam ibi ex concessione eorum, et supr. cap. proximo advocatus. vt privato. tunc secundum allegata vt hic. Pactos.

"ferenda. ad hoc infra de satisdando c. omnis homo iuditio.

"revocare. reus negans debitum vel crimen commisse potest velut proponere exceptionem solutionis vel probato delicto velut exceptionem excipere quoad sui defensionem facit non audito non simpliciter negasset puta quia dixit se non esse culpatum

bene potest excipere et probare quod ad sui defensionem facit non auditur si tamen non simpliciter negaret puta quia dixit se non esse culpabilem tunc bene potest excipere et probare quod ad sui defensionem facit quia ille confessum videtur negare quod illud maleficium iniuriose commisit et postea per exceptionem patet quod iniuriose non fecit immo iuste et pro hoc plures variaeque opiniones concordant. Patr.

"mutari. sub eodem die secus si dies transiret illa quia extunc positio quod cum non sit assdantiata sive afirmatione sive negatione prolatam mutata vel revocari potest positio quod cum non sit essdantiata et hoc de consuetudine, Patr. Et circa huius fori intelligentiam sive intellectum vide omnino Obs. 4. in tit. de confess. per quam Obs. textus iste declaratur. et vide Obs. sri. circa hunc text. in d.c. de confessis.

"confiteatur. excipiendo qualitercumque et quod intentionem adversarii confiteatur valet satis confessio, et habetur tunc pro confesso Martinus habes Obs. 1. in tit. de confessis in tit. de probat. fac. cum causa Vers. Item si procurator in causa.

"revocare. In fine fori ante tamen receptionem testium potest revocare dum tamen intentionem suam in continenti; quia si post negationem prosequeretur ius negatum tunc revocare non potest cum prosequendo videtur probare Jo. Gilbertus.

VI.

Aduocatus "potest constitui ad unam horam, vel ad unum diem vel ad totam causam.

Nota

"aduocatus. in Supple id est procurator, et quero sed quid de procuratore, numquid potest constitui ad unam diem Doctores dicunt quod sic, et allegant gloss. l. Item ait Praetor §. fin. in Verb. ad tempus ff. ex quibus causis, et illas ibid. quod notatur per Doctores ff. de procurat. l. 1. §. 1. Jo. Gilbertus.

VII.

Si aliquis homo fuerit fidantia pro aliquo homine pro pecunia, vel pro alia qualibet causa, postea in eodem facto, pro quo est fidantia non potest esse aduocatus eius.

Nota

"non potest. nisi tempore promissionis fuerit protestatus salvo iure advocationis illam promissionem concedit, quia tunc admittitur, et ita servatur. Patr. et ex hoc invalebit illa particula salvo iure procurationis.

XI.

XI. DE EXDENDO.

Cum aliquis homo "demandaverit ad alium hominem de
de debito pecunie, aut cibaria seu de aliquibus combenhomi
ille cui demanda fit interrogaverit demandatorem, quod
si demandat demandam illam cum carta: si demandator d
quod cum carta facit illam demandam secundum forum
monstare illam cartam, ut per illam demonstret suam de
Et si dixerit quod non habet cartam de illa demanda, et
ad quem fit demanda timet quod non dicit verum, et qui
celat ipsam cartam ut postea faciat ei gravamen cum il
etiam qui interrogat secundum forum potest demandare f
riam ad demandatorem de ricdra ut nunquam neque re
met ad cartam, quantum ad illam demandam quam de
facit, et sic postea per iudicium demanda illa potest detin

Nota

"homo. per hunc forum est consuetudo quod si declarat su
titionem sine carta ex tunc ad cartam recursum habere non
: concordat infra de confess. ca. et nota in quantum hic dicitur
bet monstrare et etiam quod qui cartam allegaverit illam m
debet et tenetur. Item quod quis tenetur ostendere titulum o
nis quod est contra ius, ut spec. de dilac. c. cum illus et infra
cap. de homine.

XII. DE PEDIANDA HEREDITAT

De pediare hereditatem": si per iudicium de iusticia fuer
ipsum pediamentum non debet ibi esse fidantia, et per pr
fecerit non calonniet illum. Et si non fuerit per buccam
tum debet ibi esse fidantia: ut pro pediare quod fuerit in
nec sit ibi calonia. Et si hoc totum non fuerit taliter fa
calonia sexaginta solidorum.

Nota

"hereditatem. Nota quod iste forus de pedianda hereditate
quando proprietas vel posessio alicuius hereditatis petitur, sea
riter vel alia ratione petatur calonia tantum non erit tunc necess
rium quia sufficit ut qui petit rem verbo assentiet et
"pediare. vel ostendere ut hic et confrontare ut infra de emat.
Petr. idem et et dicitur pediare id est pediatim monstrare
vel ostendere hoc tamen scias quod castrum villa cum petitur
suis non pediatur, secus si petantur certe partes terminorum
diationibus locus, et hic indi servari Martinus Off. f. 1. lib.
pediare in cap. multa castella. commun. di id.

XIII. DE IURISDICTIONE OMNIUM IUDICUM.

Quicumque "Infantio" aut alius homo qui non teneat honorem aut bauliam pro domino Rege, et fecerit iustitiam aut extemam" de aliquo homine regis: quia fecit contra forum, pectet de calonia mille solidos" pro unoquoque membro", aut sit de illo facto ad mercedem" Regis: quoniam iustitiae" aut extemae corporum, et membrorum specialiter sunt et expectant ad dominum Regem, et ad suos baulos."

Nota

"quicumque. a contrario sensu innuit forus iste quod iurisdictiones civiles pertineant ad dominos locorum, et hoc videtur innuere forus quod si aliquis de homicidio, infr. et nota hic quando dicit iudicians qui non debent aliquid recipere pro reddenda iustitia. eod. tit.

"infancio. sed ad hoc posset seri per causam simplicem vel habet poni constitutio et dicitur quod accusatio quia non debet quis audiri in criminalibus absque accusatione. ff. de poena delictor. l. fin. ff. de furti. l. fin. c. de iur. iur. l. fin. nota quod debet per buccam et vide Obs. 1. in tit. item illud notandum de ver. contestat. et in cap. sepe. de ignor. Obs. vide sup. eod. verb.

"extemam. simile infra de homicid. c. si aliquis, et de ferijs. c. nullus

"solidos. quid autem in deliberantem alium audebat perdere tale membrum quale debilitaverit alteri, seu alicui videtur quod sic infra de iur. s. pena sed ante teneatur ad ipsus quibus careat vel cariturus est talis, vide sup. Obs. fin. isto tit.

"membro. que membra sint pro quibus solvitur hec pena vide in Obs. fin. hoc tit. ubi annumerantur.

"ad mercedem. nota hic quod exurpans iurisdictionem punitur secundum mercedem domini Regis ultra calumniam.

"iustitiae. id est iurisdictiones, et causarum criminalium cognitiones et declarationes. Gatn.

"baulos. contra infra de foro competenti cap. ult. et nota ibi dum dicit domini Regis quia quantum ad merum imperium domini Regis est ad prosilendum.

XIV. DE SATISDANDO.

Per forum Aragonum" Infantio debet dare ad alium Infantionem fidantiam de directo super aliquam demandam quam ei faciat de hereditate: fidantiam oportebit esse Infantionem": et quod habeat casam propriam in ipsa villa ubi est hereditas quam demandat petitor: et quod ipsa casa sit cum habitatore, qui faciat ibi ignem et adhuc quod habeat propriam vivam

in eadem villa, cavallum aut equam aut mulam vel mulum
vicinum aut asinum sive asinam que intret et exeat de casa
fidantie, veruntamen qui demandat per forum numquam de
pignorare caballum proprium quem fidantia cavalcat si
sed si non est miles qui demandat potest per forum pignora
qualemcumque invenerit bestiam sue fidantie, et tenere
bestiam sicut est forus de pignore: et si moritur ipsa best
litor pignoret aliam bestiam donec directum suum consequa
Iste forus est de villis et de castellis. sed si qui demandat, et qu
demandata sunt hereditates, sunt de civitate ille ad quem
mandat potest per forum dare demandam de directo super
manda de hereditate: suum vicinum qui sit de pignore,
signo Regis: de tali scilicet pignore qualem iudicat forus,
habeat pignus vivum, quod valeat unum morabetinum a
minus: alius autem homo: nisi fuerit Infantio aut civi
est accusans fidantia in talibus, Veruntamen villanus su
reditate infantiona, numquam est fidantia de redra inter infa

Notæ.

"aragonum. pro intelligentia huius fori vide intelligentiam in Ob...
& Obs. item quamplura de fideiussoribus.
"fidantiam. sed pone quod principalis fuit condemnatus per iudicem
per eum de stando iuri tantum erat sufficienter in executionem
vers. in sententia ipse nec bona eius non reperiuntur, numquid eade
demnatio demandabitur executioni in bonis fideiussoris sine aliquo li
dic quod si est fideiussor de iudicato solvendo tunc ei preiudicat et i
executioni demandabitur sine aliquo libello secus si sit fideiussor
alicuius namdum sententia non preiudicat fideiussori imo sibi
bellus si verf. solvendo non est ut notat Speculator in tit. de exe
tic §. sequitur. Vers. quod si sententia. Item quid si fideiussor
in iudicio excusatum dare vult tamen eum defendere et ipse
suscipere numquid potest et dic quod non. Item si fideiussor promisit
accusati representare certa die in iudicio vel solvere certam
sed infra illum diem accusatus bannitus est propter illud
noluit comparere super crimine responsurus dic quod ...
beniter quia eum non representavit an ex talli banno habeat
nem, et dic breviter quod non habet fideiussor exceptionem
Speculat. pretermissis duobus casibus de quo decidit in tit. de
§. sequitur videre de contumac. Vers. sed quid si fideiussor ...
& Vers. item queritur, Et an fideiussor alicuius contractus ...

ex sententia lata contra principalem et de fideiussore de iudicio isti et de fideiussore de iudicato solvendo dic ut notat. per d. Andream Ylleris extra de iur. iur. c. et si pignorationes ubi nota quod condemnato principali condemnatus non intelligitur fideiussor contractus, nec iudicio isti sed bene sit de fideiuss. de indicat solvendo de quo dic ut ibi per eum notatur.

"infantionam. simile infra de fideiusso. c. si quis pignoratus et c. de ductus et cap. qui et infra de iur. iur. c. 1. in fine et eod. tit. c. ult. et de pena temere litigant. c. quicumque simile de consuet. in rº de privileg. milit. §. equeles. sed licet hic et in aliis foris multa requirantur que requiruntur in fidantia tamen sufficit quicumque demus et villanus dum tamen sit de cruce habens sufficientem hereditatem in villa ubi petitur hereditas, et idem intellige in fidantia de vedra et ita servatur de consuetudine. Patos.

"cavallum. Idem intellige in qualibet alia equitatura.

"rocinum. que diferentia sit inter rocinum, et equum vide in cap. de equis multiplicandis in foris Turolii ubi dixi modo.

"caballum. Idem intellige in quolibet alia equitatura infanzonis supra de iure iurand. c. 1.

"nisi fuerit. Nota quod equiparantur cives et infantes idem infra de pena temere litig. c. 2. in fine ubi vide latius pro quo etiam vide obs. fori in tit. interpretac. et qualiter intelligatur privileg. gener. et que ibi dixi.

"fidantia. talis autem potest esse infra de pena temere litig. c. quicumque

"de vedra non fixnatur quod detur talis fidantia quia sic retraheret videntur agere vel hoc intellige si potest vel procedatur iuxta. c. si quis pignoratus §. 1. infra de fidantia. Arnaldus.

II.

Omnis homo "qui dixerit ante "iustitiam" contra alium hominem quod sit latro, raptor, vel homicida: aut dixerit contra illum capitale crimen, propter quod accusatus velit nolit oportet eum dare fidantiam de directo quod salvet se de crimine contra eum obiecto: si postea ille qui infamaverit eum voluerit dimittere clamum illum postquam fuerit affidantiatum" in manu" aut in potestate iustitie aut domini ville: non est in manu" seu potestate eius ut dimittat clamum illius": nisi cum voluntate" iustitie", aut domini ville in cuius potestate fuit affidantiatum et ea voce, et eo modo debet causa ipsa duci et tractari quomodo fuit affidantiata".

Nota

"omnis homo. Nota in isto foro quod actor vel accusator potest desistere usque ad litis contestationem postea vero non.

"ante

"ante. secus si extra iudicium, de qua iniuria sciret cum inaec ... defexit l. 2. contra finali & 2. q. 1. can. deus omnipotens Dominus ... "iustitiam. Notabiliter dixit ante iustitiam & in iudicio quia ... dicium, de qua iniuria Iudex potest eum punire & incontinenti ... beat pro tribunali, et condemnare arbitrarie in aliqua quantitate ... fexit l. 2. carte finali 2. q. 1. c. deus omnipotens parte alia hoc ... et intellige hoc ... quia alias si ... ut ... cap. ...

"in manu. id est in potestate iudicis aut Domini ville & notabiliter ... dicit de hoc ... clamum ... c. autem ... immo expresse ... non est esdannatum quia tune potest desistere alias non.

"esdannatum. hic non sumitur pro ... de ... grivileg. §. Item quilibet actor.

"non est in manu. §. de delac. 2. cap. & ultimo tamen requiritur conquerentis.

"clamum illius. Ergo fruere iste non habet locum nisi quando clamum iudicialiter potest tamen agere actione iniuriarum ... talem que iniuria reputatur valde atrox ut patet instit. de in ... atrox ... tamen ... debet ... actore, et nota quod actor potest desistere & quando non, vide ... Item quilibet de ... grivileg. & seq. lib. 7.

"voluntate. per ... dicitur quod ... litem contestatam potest ... dimittere clamum sine voluntate Domini ... immo actor potest compelli ad prosequendum causam criminalem ... vel per captionem ...

"instice. aut Domini ville, nota ...

"esdannatum. Nota tamen quod accusans debet se inscribere ... nam talionis ut in cap. ... de ... c. inquisitiones & Cod. de accusat. l. 3. & ... l. fin. tamen ... accusator ... in ... cessetur ... c. ... l. si ... & ... c. de accusat. ... l. fin.

"esdannare. id est contestata quod ea voce & eo modo ... non debet terminari ad hoc facit quod nota per extra de causa ... c. ...

III.

Statuimus "per forum quod si aliquis coram iudice ... in forma de ... "dixerit contra alium capitale crimen ... ... iustificari, vel ... nari ... ille ... dixerit tale crimen probare ... poterit, sustineat illam pœnam, quam ... homicidio"

Notæ

"Statuimus. Nota hic in quibus casibus habet locum pœna talionis et vide alium in tit. de notarijs c.2. ad finem, et c.1. de officialibus procuratoribus sive sententiam in foris Cæsaraugustæ et latius dixi super isto capitulo in lectura eiusdem ubi videas alium casum infra cap. statuimus de hijs qui item. Dom. in §. quod si contra prædicta, in cap. unico in fine et deterrui falso in foris novis calamo.

"de aliqua. et sic apparet quod si aliter diceretur in alia forma quam talionis pœna non habet locum. Item dic de aliqua id est in modum accusationis quia secus si aliter ut sup. cap. proximo. in principio. Verbo excepto, nam tunc non tenetur ad pœnam talionis cave tamen tibi in causa hoc quod suam vel suorum iniuriam prosequaris alias repelleris ab accusando, et teneris actione iniuriarum accusare per libello diffamatorio qui de foro in crimine publico vel in populari actione nemo admittitur nisi si cuius interest principaliter, et ideo licet de consuetudine regni sustineatur quod in libello exprimitur ut bene cum dictus reus sit diffamans de dicto crimine, et alijs per eum commissis et hoc propter generalitatem licet pœna deficiat in alijs sub generalitate comprehensis nulla actione iniuriarum tenetur si tamen descendat ad speciem, et deficiat in probando, tunc actione iniuriarum bene tenetur, et ita fuit pluries iudicatum et ad hoc facit c. de homine 1. de probat. in dictis ne Martini.

"probare. Ad hoc ergo ut locum habeat pœna huius fori sufficit quod lis sit contestata [illegible] contestationem non recipiuntur probationes ff. [illegible] c.1. et [illegible] potest desistere a clamo sine pœna c. proximo in fine.

"pœnam. simile quoad pœnam infra de custo. c. quicumque.

"de homicidio. Item in percussione quæ dicitur esse facta concorditer propter quam petatur fieri condemnatio ad mortem, quia [illegible] percussione occiditur [illegible] si talis sit persona quæ [illegible] in capite [illegible] habet cum tali persona [illegible] nec in tali percussione, et in [illegible] quod dicit homicidio etiam si de eo [illegible] [illegible] [illegible] Episcopi Petri de [illegible] [illegible] Et nota quod in omni [illegible] criminali [illegible] in [illegible] tenetur ad pœnam talionis exceptis ipsis criminibus [illegible] potest interveniri procurator ad agendum ex parte actoris quando [illegible] agatur criminaliter quod est contra ius, in alijs autem criminibus in [illegible] actor tenetur ad pœnam talionis non admittitur procurator ad agendum nec defendendum immo offerendus est libellus per principalem et reus [illegible] se debet defendere donec fuit [illegible] [illegible] certa Juris [illegible] quo locum habeat et tunc petita, et obtenta licentia a iudice quam [illegible] debet concedere [illegible] agere, et defendere per procuratorem exceptis dictis actionibus iudicialibus videlicet

videlicet in libelli oblatione, litis contestatione, testium publicatione, sententia; aliàs tamen iudex non concedit partibus vel alteri earum [illegible] litigandi in causa per procuratorem debet exprimere, et mandare in istis tribus actibus debeant coram eo personaliter comparere, nec actor rei debet in hijs esse coram auditorio, et non debet licere actori quod [illegible] [illegible] non existat [illegible] pena [illegible] non habet locum, quod [illegible] [illegible] inducit. Petrus.

IV.

Omne questum, vel demanda sive qualiscumque causa [illegible] fuerit tam de petitione hereditatis, quam de alijs rebus [illegible] versitatis: excepto homicidio probato vel proditione: [illegible] [illegible] data [illegible] de directo, unde causa ipsa sive [illegible] sit tractata coram iustitia, vel coram Domino villae, [illegible] [illegible] ipsius villae sive iustitiae, [illegible] nullus [illegible] coloniam [illegible] [illegible] [illegible]: si petens [illegible] componere vel desistere a clamo.

Notae

[illegible]. [illegible] de litis contestatione quia [illegible] alia [illegible] litis contestationem locum sibi non vindicat [illegible] de [illegible] c. [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] c. [illegible] vel [illegible] de [illegible] c. [illegible] quia et [illegible] in [illegible] [illegible] §. item [illegible] [illegible] vers. sed [illegible] [illegible] de [illegible] cleric. et [illegible] c. fin. sed [illegible] maxime [illegible] in alijs criminalibus, et ita servatur [illegible] confessus pro condemnato habetur c. de confess. l. [illegible] sed [illegible] quid confessio habet fieri parte presente, dic quod in criminalibus [illegible] secundum observantiam [illegible] quod fieri [illegible] quocumque officiali [illegible] sente parte immo secundum observantiam [illegible] debet recipi [illegible] rei separatim sicut dicta testium.

[illegible] [illegible]. intellige tamen [illegible] quod sufficit quod [illegible] contestata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] pars accusans resilire ab accusatione secundum consuetudinem [illegible] ante litis contestationem bene poterit, et sic interpretatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnis homo, sed [illegible] duo fuerint dati fideiussores in causa, Numquid ambo tenebuntur [illegible] defectum principali in simul, aut quilibet in solidum, et [illegible] [illegible] una [illegible] dati fuerunt, aut diversis horis, si una hora [illegible] tenetur pro parte, si vero diversis horis tunc quilibet in solidum [illegible] [illegible] quod si fideiussor fuerit datus in [illegible] [illegible] [illegible] netur pro tota causa secundum consuetudinem [illegible] [illegible] datus fideiussor iuris in [illegible] [illegible] quia [illegible] pro tota causa [illegible] tur fideiussor secundum consuetudinem [illegible].

"de directo. si lis fuerit contestata, sic intelligitur isto casu per [illegible] gener. privil. §. Item quilibet actor vel accusator.

"villa. quanquam in aliqua villa [illegible] dominus villae iudicare potest.

"compareat. Nota quod in causis criminalibus [illegible] etiam citra fidantiam de directo possunt partes desistere a clamo.

"desistere. etiam invito reo et hic, tamen tenetur reo actione iniuriarum per libello diffamatorio [illegible] §. si quis ff. de iniurijs, et quod hic dicitur [illegible] iuramentum [illegible] de ferijs c. si quis.

V.

Quicumque homo "demandaverit alteri homini, calas, campos, aut vineas, aut aliam hereditatem: in initio iudicij "debet dare secundum forum illi qui possidet hereditatem illam, bonam, et sufficientem fidantiam de "recta per se, et per suum genullum, talem qualem iudicat forus, quod si illo iudicio fuerit victus ipse petitor, ipse aut aliquis de suo genullo "nunquam petat "nec moveat causam in hereditate quam petit. verumtamen si petitio quam petit alicuius quicumque rei fuerit de re mobili cum petitor, et ille a quo petit fuerint ante iustitiam: antequam iustitia det iudicium, petitor per forum debet dare bonam, et sufficientem fidantiam de recta per se, et pro omni homine in voce sua: et si vicerit de petitione quam fecit nunquam ipse aut aliquis homo demandet, aut possit demandare causam mobilem, quam petivit.

Nota

"homo. similiter in [illegible] infra desenatenere litis.

"iudicij. [illegible] in causa [illegible] de [illegible] c. [illegible] de [illegible] et hic datur fidantia in initio iudicij [illegible] c. [illegible] et qualiter [illegible] c. 1. [illegible] infra eod. c. quicumque.

"de recta. sed ista fidantia hodie non servatur [illegible] super [illegible] infra [illegible]

"genullo. et [illegible] fidantia de recta non [illegible] libus, datur tamen pro se, et suo genullo ut hic dicitur, ac etiam

datur

[illegible] super [illegible] [illegible] [illegible] pro omni nomine [illegible] [illegible]
infra dicetur.
petat. Nota quid sit [illegible] de redia et qualiter [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] et [illegible] de observantia cum in omnibus
[illegible] in isto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] iudicij [illegible]
de quo infra de [illegible] iudicij c. item tenetur [illegible] [illegible].

VI.

[illegible] contingit quod homo mittit se in servitio alteri
hominis sub certo pretio usque ad terminum inter eos con[illegible]
tum: transacto postea tempore aliquanto: nondum tamen [illegible]
[illegible] consumato: recedere vult serviens, et dimittere servit[illegible]
quod domino suo [illegible] convenientia facere tenebatur: n[illegible]
tamen pro aliqua iniuria quam dominus suus ei fecit
sed [illegible] propria voluntate: [illegible] quod dicit forus: q[illegible]
[illegible] manifestum, est: quod non [illegible] ratione: sed [illegible]
propria voluntate, vult dimittere servitium quod dom[illegible]
facere tenebatur: [illegible] [illegible] faciat [illegible] [illegible]
no suo in pace, usque ad terminum inter eos constit[illegible]
aut donet illi tam bonum servientem qui compleat [illegible]
domino servitium quod serviens reddere tenebatur. [illegible]
si serviens sepedictus voluerit in pace servire domino [illegible]
ad terminum inter eos constitutam: et dominus nolu[illegible]
eum retinere, in suo servitio, tunc debet ei dare integr[illegible]
salarium secundum forum: scilicet quantam soldatam
[illegible] pro quanto debebat ei servire. Similiter si [illegible]
eius dimiserit ante terminum servitium quod facere [illegible]
nebatur domino secundum forum reddat domino [illegible]
quantum comedit de cibis illius usque ad [illegible] [illegible]
[illegible] quod serviens sepedictus, si voluerit accip[illegible]
uxorem: et dominus suus noluerit eum dimittere, [illegible]
dominus: serviens ipse in die nuptiarum dimittet [illegible]
domini sui; et accipiet uxorem suam: salvo salario [illegible]
suum; quod dominus ei dare debebat in die nuptiarum [illegible]
[illegible] si voluerit potest recedere a servitio memorato: [illegible]
domino [illegible]: dato vel [illegible] [illegible] temporis [illegible]
vel mercede vel salario constituto.

Nota

"[illegible] conveniencia. [illegible] quod [illegible] conditionis [illegible] tenetur respondere super conveniencia quae [illegible] [illegible] supra de [illegible] c. cum quis aliquem. Secundum quod per conventionem servitio implere cogitur, si sine ratione, et sua propria voluntate nequit [illegible] dimittere servitium ff. [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] tenetur ut complere [illegible] vel per se vel per alium. Petrus.

"[illegible]. [illegible] servitij est quod tenetur, et dic quod [illegible] tenetur ad alterum illorum quod dicitur supra eod. §. similiter tenetur ad [illegible], ut supra de mercena. c. si serviens lib. 4. licet videatur contrarium tamen non contradicit. Nota quod ad id quod tenetur actor alias principalis tenetur [illegible], et habes simile supra de mercenarijs. c. multotiens, sed dic quod ibi non est tale capitulum, sed est [illegible] capitulum quod in hoc tit. bene [illegible] [illegible] ad §. [illegible]. c. cum quis, et sup. [illegible] c. 1. [illegible] Petrus.

"Servientem. Nota quod [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] liberatur.

"in pace. Nota hic [illegible] simul [illegible] fore [illegible] iuxta quod vide extra de locato et conducto c. [illegible]. Petrus.

"serviens. Sed quid si conveniens serviens neget, et fuit probatum per [illegible] dic quod condemnabitur [illegible] in lx. solidis ratione exceptionis negatae, et ita servatur. Arnaldus.

"reddere. Secundum [illegible] debet reddere quantum [illegible] [illegible] ad [illegible] et sic et [illegible] interesse non arbitrarium sed certum, nec iudex poterit diminuere, vel augere. Petrus.

"iudic. quia a modo non compelletur servire, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c. Item in Arnaldus.

"nuptiarum. Nota verbum nam ante nuptias non [illegible] [illegible] imo interim post contractum matrimonium servire tenetur Petrus.

"nuptiarum. Et sic per matrimonium est a servitio liberatus, [illegible] matrimonium quis emancipatur, et liberatur a patria potestate [illegible] habes bonum argumentum.

VII.

Quicumque "homo cuiuscumque conditionis sit demandabit aliquam hereditatem: quam teneat, et [illegible] [illegible] homines religiosi: aut data alicui ordini: et evenerit per iudicium "ut demandator [illegible] [illegible] de vera" secundum [illegible] est [illegible]: [illegible] [illegible] debet esse [illegible]; et etiam quod [illegible] [illegible] [illegible] loco, secundum quod indicat [illegible], quod si forte habere non poterit de illo loco donet eam de Cruce.

Nota

"Quicumque. Nota ex hoc foro quod clerici et religiosi [illegible] [illegible]

"per iudicium. Iudicium invenitur ubi causa proponitur [illegible] vel discutitur. Et dum finitur iudicium vocatur, [illegible] [illegible] quantum [illegible]

iuris dicto, et est de tertia parte [illegible] extra de Verb. signif. c. [illegible]

[illegible]. Petr.

"de vedra. Ista fidantia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] Annalibus. Ista verba [illegible]

5. isto tit. super verbo de vedra que hic debent esse et non ibi [illegible]

vertentiam scribentis.

"de cruce. quam habes infra de fidensis. c. si quis [illegible] rem.

VIII.

Quoniam "oriuntur questiones multe, et frequentes demande hereditatum, aut aliarum rerum accidit per judicium, quod qui demandat debet "dare fidantiam de vedra illi qui ponit, si demanda fuerit de aliqua hereditate: ipsa fidantia vero talis debet esse secundum quod fuerit hereditas, scilicet "vel villana: et etiam quod habeat hereditatem in illa [illegible] vel hereditas ista pro qua causa movetur. Sed si ipsa [illegible] non habuerit hereditatem propriam "in ipsa [illegible] qualem facit demandat: et ille [illegible] sufficienter concedet, et "maritus suus sit fidantia de vedra pro illa [illegible], qui [illegible] eum in fidantiam dare pro ipso: ille presentatum non potest, secundum [illegible] eum recusare debet eum accipere ex concessione quam uxor antedicta suo marito: ut se concederet esse fidantiam de vedra pro [illegible] hereditate [illegible] illo qui [illegible] ipsum fidantiam: tunc uxor predicta obligat hereditatem "suam illi homini cui maritus suus [illegible] se fidantiam de vedra: si forte [illegible] tempore aliqua demanda fuerit facta de hereditate [illegible] ipsa fidantia de vedra fuit ~~facta~~ dicta.

Nota

"Quoniam. Nota fidantiam de vedra qualis esse debeat.

"debet. Nota quod secundum conditiones et variationes [illegible] hereditatum [illegible] fidantiam [illegible] idem, supra de [illegible] c.1. [illegible] Petr.

"hereditatem. supra de [illegible] c.1. [illegible] quod habet [illegible] [illegible], et alia que [illegible] [illegible] c. cap. 1.

"propriam. Sed quid si [illegible] [illegible] nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] enim intelliguntur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 1. [illegible] 5. [illegible] ubi dicitur quod [illegible]

in istum [illegible] si [illegible] uxor [illegible] maritus [illegible] [illegible] mio etiam videtur quod sit necessarius [illegible] proximorum supra de contractibus emptionis c. non valebit. Petr.

"concedit. de illa [illegible] quam habet in illa [illegible] specialiter obligata per maritum. Et hoc casu non sufficit generalis obligatio [illegible] hic invenitur et sic semper manet obligata, [illegible] tenet in [illegible] de [illegible] iuri, quia tunc mortuo fideiussore nec uxor nec [illegible] tenebuntur infra de fideius. cap. quoniam, [illegible] si causa incepta aliter. si quis dederit vel obligandi non possit ille super eo conveniri infra de expiendis liberorum c. 1. §. aliter, contra hoc infra de fideius. c. quidam. Petr.

"recusare. quod si fuerit tenetur iniuriarum actione quia idoneum fideiussorem recusare non debuit. ff. qui satisd. cog. l. si non pro condemnat. §. 1. notatur. extra de iur patronat. c. pastoralis. Petr.

"hereditatem. simile infra de fideiussor. cap. quoniam secundum forum lib. 4. [illegible] l. si uxor. C. ad Velleyanum.

IX.

Qualiscumque Homo tenuerit bailliam pro aliquo homine domino: et bailliam ipsam tenendo manlevaverit pro domino suo aliquid sine carta: et non fuerit interrogatus de persolvenda summa, scilicet ipsa manlevata ab omnibus illis a quibus eam accepit: ita ut eam pacare [illegible] postquam perdiderit honorem illum, creditores (secundum forum) non possunt illum aut causas suas distringere aut pignorare, ut pacet illud debitum.

Nota

Nulla sunt in hoc [illegible].

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

I. DE PRIVILEGIO ABSENTIVM CAV-SA REIPVBLICÆ.

Secundum" approbatam consuetudinem, et antiquum [illegible] rum Aragonum: nullus çalmedina, aut baiulus poten[illegible] nec debet distringere," aut grauare aliquem hominem [illegible] aliquo" debito quod debeat, nec pro aliqua firmantia, quam [illegible] diu fuerit cum rege in hoste" siue exercitu: vel cum al[illegible] principe," nec etiam infra decem dies postquam fuerit [illegible] versus ad suas casas: nec firmancia" huius qui fuerit in [illegible] vel [illegible] infra dictum tempus.

Nota

" [illegible] huius fori intelligentiam vide obs. 1. [illegible] tit. de generali priui[illegible] §. Item pro aliquo debito de [illegible] [illegible] huius fori vide [illegible] tit. [illegible] habemus quod fori [illegible] intelligitur in causis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"distringere. et vide [illegible] in cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib. 6. [illegible] [illegible] 3. [illegible] [illegible] [illegible] vulgariter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"aliquo. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] §. Item pro aliquo, & §. [illegible] cum [illegible] de priuileg. gener. in obs.
"in hoste. Idem si de mandato Domini Regis [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"principe. hoc est verum quando princeps est loco Regis [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] Domini [illegible] de Hospital, [illegible] intelligitur de consuetudine Regni quando Princeps ille est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obs. 1. [illegible] tit.
"firmantia. Nota quod priuilegium concessum principali [illegible] fideiussori.

II. NE PATER VEL MATER PRO FILIO TENEATVR.

[illegible] "Pater vel mater qualicumque modo se habeat" fili[illegible] eorum: non tenentur respondere pro illo: aut complere [illegible] tum: nisi in certis casibus:" scilicet si commiserit hom[illegible] um," furtum, vel rapinam; sed si filius habuerit [illegible]

aut fuerit in clericum ordinatus eo ordine quod non possit nec debeat accipere uxorem." vel erit miles de caetero pater aut mater pro malefficio quod ipse filius fecerit, facere aut complere directum pro eo non teneatur, nec etiam de debitis aut de alijs causis.

Notae

"Circa materiam huius fori vide quandam consultationem factam per dominum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cuiusdam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] Observant. post consultationem Domini eximini de Salanova.

"se habeat. dic filius existens in potestate patris, sed quid si fuisset bastardus vide Bartol. in l. item qui in potestate ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, [illegible] [illegible] in [illegible] qui filij sint legitimi §. 1. [illegible] quorum de statuto in additione [illegible].

"casibus. supple et dic quod pater vel mater [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuerint consentientes maleficij, et similiter si de domo sua eximit [illegible] [illegible] versus fuerit argum. de receptis c. 1. aliter cum ille qui personaliter delinquit ille solum tenetur, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vel posset dici quod pater debet respondere in quantum se extendit pars filij quam debet habere in bonis paternis. [illegible] tamen quod pater dum vixerit non fraudetur iure suo, sed actor vel dominus expectet donec pater moriatur [illegible] [illegible] pater de pignor. c. si aliquis [illegible] ex quo enim semel est ius acquisitum, Domino pro malefficio filij post mortem parentum dominus cum alijs filijs sortientur bona paterna arg. infra [illegible] ereisc. c. si quis [illegible] lib. 4. et partem malefactoris habebit dominus salvis alijs partibus [illegible] [illegible] arg. infra de homicidio cap. pro homicidio lib. 8.

"homicidium. vide Obs. 1. isto tit. et ibi de remedio appellationis [illegible] mater vel pater pro delicto filiorum non tenetur.

"uxorem. vide consultationem Domini Petri de Alliis quae habetur in libro de Observantijs post consultationem Domini eximini de Salanova.

III. NE FILIUS PRO PATRE VEL MATRE TENEATUR."

Si pater aut mater alicuius hominis dederit" alicui filio, vel filiae certam, et determinatam partem alicuius [illegible], cum causa, cum [illegible] et cum [illegible], sicut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habuerit clamum de patre aut matre [illegible] [illegible] [illegible] non potest nec debet pignorare, aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aut ipsi filij"

Notae

"TENIATUR. [illegible] ad quos [illegible] in cap. [illegible] infra de con[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] patris [illegible] ad eius generationes quod non simile habet in cap. 1. in quo quis debet suam [illegible] [illegible].

"dederit. Nota ex isto foro quod donatio bonorum immobilium debet [illegible] de foro, et iste textus probat ita bene sicut alius foros [illegible] servatur ad litteram, concordat etiam cum isto foro Obs. Domini [illegible] [illegible], in fine, [illegible] [illegible] quod [illegible].

"consuetudo ut infra de fide instrum. c. quicumque, [illegible] [illegible] non valet [illegible] [illegible] in cap. [illegible].

"[illegible]. Simile infra de fide instrum. c. [illegible] in fine de c. [illegible]

"suas. Nec [illegible] si donatio facta [illegible] [illegible], tamen [illegible] [illegible] libris non reperiuntur, [illegible] [illegible] de facto.

IV. DE FILIIS ILLEGITIMIS.

Filius non legitimus" si habuerit determinatam partem [illegible] propriis cum carta sufficienti; [illegible] [illegible] in debitis patris [illegible] non tenetur: si [illegible] pater [illegible] [illegible] erat: aliqua [illegible] dare debebat.

Nota

"legitimus. Nota ex isto foro quod donatio [illegible] [illegible] de parte [illegible] suorum filio spurio valet, et tenet. [illegible].

"solvere. [illegible] idem in filio legitimo ut in cap. quidam [illegible] de fide instrum. aliar ex tunc ex quo heres [illegible] ex tunc tenetur [illegible] [illegible] [illegible] c. si aliquis iudex, et d. cap. quidam [illegible] infra de fide instrum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possint [illegible] [illegible] infra de hered. [illegible] cap. quicumque [illegible] lib. 8. [illegible] tenetur de filiis adoptivis infra lib. 5. nec tenetur filius si [illegible] [illegible] in aliqua causa si pater [illegible] causa [illegible] [illegible] infra de [illegible] cap. si causa [illegible] lib. 4. [illegible] [illegible].

"debebat. et verum nisi illa bona [illegible] essent obligata [illegible] [illegible].

V. NE VIR SINE UXORE AUT UXOR SINE VIRO ALIENARE POSSIT.

Nullus homo" [illegible], aut alius [illegible] sit ex [illegible] [illegible] legitimam uxorem" aliquas hereditates quas habeat [illegible] habeat filios aut non: de cetero secundum forum non [illegible] nec debet ullam de ipsis hereditatibus," sine assensu," et [illegible] [illegible] uxoris vendere, [illegible] [illegible], [illegible] permutare, vel [illegible] alio modo" vel causa alienare," ex quo iure hereditario [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad eos pertinere. [illegible] [illegible] [illegible] de uxore

Notae

"nullus bonis. Et hoc intelligitur de hereditarijs communibus non de his quae pertinent ad alium tantum, illis bene valeret [illegible] alienatio et remanerat in suo casu ius civitatis supervenient [illegible] pro quo vide obs. Domini Iacobi de [illegible] in tit. de iur. dot. quae [illegible] item vir etc.

"uxorem. Id quod uxor legitima de suo dicitur quae in facie Ecclesiae catholicae contractis nuptijs nubitur. c. quicumque inf. de secund. nupt. Patm.

"ea vivente. Ea autem mortua videtur a contrario sensu quod possit alienare quod verum videtur si habuerit dominium cum filijs, ut infra de donat. c. cum vir etc.

"hereditarijs. Secus idem in dote infra de contract. genera. c. 1. et de iur. dot. c. vir et uxor. nam in praedictis casibus assensus uxoris non sufficeret nisi secundum thenorem ibi positum in alijs differens, et infra ne vir sine uxore c. 1.

"assensu. sufficit voluntas et assensus viri et non dum [illegible] vendere, ut vendito valeat vide. sta. 1. de non alien. poss. iud. vel sarracen. nec non fallit in dote infra de contract. coniug. c. 1. et infra de iur. dot. c. vir, et uxor. nam in praedictis casibus uxoris assensus non sufficit nisi secundum thenorem ibi positum, in alijs vero sufficit utique.

"aut alio modo. Nec etiam [illegible] cum ipsius voluntate omnia bona [illegible] obligare infra de [illegible] c. secundum [illegible].

"alienare. ut infra de exheredat. liber. c. in hereditarie lib. 5. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cap. quoniam [illegible] et infra de [illegible] c. quoniam secundum lib. 4. [illegible] quod valet alienatio in bonis quae vir habebat antequam [illegible] contraheret matrimonium salvo iure uxoris.

II.

Statuimus, quod vir sine uxoris assensu: nec uxor sine assensu viri sui, possit alienare bona eorum.

Notae

"Nullae sunt in hoc [illegible].

VI. DE FORO COMPETENTI.

Cum aliquis in [illegible] debeat pecuniam homini de [illegible] Regis: aut posuerit ibi [illegible], et noluerit [illegible]: aut tradere ipsum de ipsa [illegible] in qua [illegible] [illegible]: [illegible] bonis" quod si non habeat in quo possit [illegible] [illegible] eum qui conqueritur. dominus qui habeat dominium in illa villa super illum, ubi hoc evenerit: debet et potest

mitter[e]

mittere clamantem in hereditate" ipsius infantionis donec [illegible] non conquirendi [illegible] quam [illegible] debet aut quod cadat" [illegible] de ipsa [illegible] in qua eum posuit."

Nota

"[illegible]. [illegible] quod [illegible] in causis [illegible] et de [illegible] [illegible] talis qualiter [illegible] in hoc tit. in off. [illegible] causis criminalibus [illegible]. item nota [illegible] quod in causis [illegible] habeat [illegible] missio in possessionem [illegible] quando [illegible] et contumax l. si quis [illegible] §. fin. c. de [illegible] xxx vel xl annorum.

"[illegible]. simile [illegible] de [illegible] c. cum quis lib. 4.

"in [illegible]. [illegible] dominus [illegible] mittit signal in capsas [illegible] [illegible] de [illegible] cap. cum [illegible] de [illegible] c. [illegible] habet. nota quod [illegible] potest agere contra debitorem [illegible] ut extrahat eum de [illegible], de [illegible] vero non auditur in causis [illegible] de [illegible] et [illegible] in l. [illegible] ff. mandati et l. si [illegible] C. eod.

"posuit. non tamen possunt vendi nisi specialiter [illegible], in de offic. [illegible] c. item [illegible] lib. 6.

II.

Omne placitum" quod fecerit inter homines [illegible] [illegible] extraneos: [illegible] firmatum" in [illegible] et in [illegible] iustitia: iudicium et [illegible] debet habere de ipsa curia [illegible] hoc evenerit: [illegible], et [illegible] ipsius loci: quoni[illegible] si aliter esset factum: dominus [illegible] debet perdere suas [illegible] de sua [illegible].

Nota

"[illegible]. [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible], ac etiam [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illius loci [illegible] regulariter [illegible].

"[illegible]. Intellige [illegible] [illegible] nam ante [illegible] bene potest [illegible]. l. si convenerit ff. de iurisdict. omnium iud. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] non debere.

III.

Quilibet homo undecumque sit debet facere ius in illa villa [illegible] fecerit delictum si ibi inveniatur, item [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] fuerit accusans debet respondere [illegible] [illegible] aliis causis, vel casibus, non debet [illegible] [illegible] ante iustitiam loci" vel [illegible] [illegible] item de [illegible] te debet respondere in illa villa ubi fuerit [illegible]" [illegible]

duo vel plures fecerint rapinam vel furtum, ubi cumque "inoc-
niatur unus vel plures de illis raptoribus seu malefactoribus
debet respondere de toto illo maleficio: tamen quo ad emendam
in quantum consequens fuerit eo mo solum sunt aliis. sed quo
ad penas & iustitiam aliorum non sunt salvi aliis.

Nota

"allegaverit. Iuxta hunc forum pone quod aliquis singularis fuimus [illegible] coram Iustitia Aragonum super gravaminibus pendis, ad instanciam singularis citatur [illegible] singularis ad cuius instanciam vi dicitur fuimus [illegible] [illegible], si [illegible] crediderit timere coram Iustitia Aragonum comparens proponit fori declinatoriam dico quod est singularis. & quod habet suum iudicem. Iustitia vero Aragonum non obtemperata fori declinatoria pronunciavit se iudicem competentem, & sic fuit processum in causa Dni Egidij Camudo contra Martinum de Pedraja in Anno 1428. alias bene valet sup. eod. cap. omne plejtum [illegible] iudicium coram illo quia tunc non posset allegare dictum cap. omne plejtum.

"loci. Sed quid si Iustitia Aragonum veniat ad locum? Idem dico quia adveniente maiore iudice minor iudex non emittit iurisdictionem ut C. de Donat. l. si hac.

"respondebit. Quando fiammam coram iudice loci ubi res ponitur, per cognitionis [illegible] in captionem & coram suo iudice respondebit, non tamen tenetur dare fidanciam de comparendo certa die sibi assignanda coram suo iudice.

"ubi fuerit. Simile C. ubi in rem actio ultima in §. finali & C. de hered. agric. l. ultima in fine

"hereditas. Sed pone quod dominus loci fuimus super hereditates sita in loco Regis vel alterius coram Iustitia Aragonum contra aliquos singulares, & [illegible] [illegible] [illegible] causa [illegible] [illegible] contra singulares [illegible] non. si singulares proponunt fori declinatoriam dicto domino quod ratione rei non posset coram eo conveniri per istum forum nec ratione commissi pene singularis his non obstantibus et practicatum quod Iustitia Aragonum pronunciat se iudicem competentem, & sic fuit practicatum in causa domna Francisce de [illegible], contra Guillelmum Cleber Ann. 1428. Innovari potest eo hoc quod latro unus pones vicarius [illegible] [illegible], & penam [illegible] ad hoc facit cap. [illegible] infra de hom. latro.

"Primus. Quod intellige si fuerit villa vel locus [illegible] [illegible] imperio illius loci, argum. infra de homicidio c. si aliquis. Petro.

"solvi: Simile ff. ad leg. Aquiliam l. item mella §. si plures. vers. & ff. [illegible] [illegible] ff. [illegible] [illegible] l. si plures, et sic [illegible] hic [illegible] [illegible] vel pena unius ex delinquentibus liberet alios.

IV.

Si aliquis homo infancio aut alius persequatur latronem, aut predonem manifestum, et non potuerit eum consequi donec sit infra terminos villae alicuius infanzonis: et tunc fuerit

ingressus

captus: ille qui ceperit ipsum non debet eum trahere" de ter-
ro" infanzonis, secundum forum Aragonum. Sed debet eum tr
domino" ville ubi hoc evenerit, et dominus ille incarceret
et puniat", secundum quod gradus culpe requirit restitui" fur
seu rapina illi domino cui dampnum factum fuerit. Si tamen
latro aut raptor poterit dampnum restituere quoquomodo fur
autem persona malefactoris sit in potestate senioris ille
laxare, vel per iustitiam".

Nota

"si aliquis. Nota hic qualiter persequendo furem manifestum potest quis
terminos ville infanzonis et qualiter quilibet potest etiam capere
fur. Item nota quod loquitur iste forus cum aliquis privatus prosequitur
non sine officiali, et sine universitate, et sine voce appellitus. Secus autem
quando prosequitur malefactorem cum officiali, et cum universitate et
appellitus quia tunc extrahitur cum ipsum de termino, et de villa
[illegible], et degradata de manifesto, et faciunt eos iudicari per iustitiam
convenientem ut infra de off. suprajunctariorum c. 1. lib. 8. et de furtis
[illegible] per rapinam ablatis c. 1. eod. lib. quod intellige cum flagrante crimine
insequitur ut ibi si vero non flagrante crimine non possunt ipsum
here ut hic, et si dicatur quod nonest in villa vel castro sicut infra de
cap. nulla iuncta vel iunctarij, et si dominus castri nolluerit restituere
malefactorem tenetur ad omnes expensas illorum qui prosequti fuerunt
malefactorem nec restituitur castrum, ante tamen non confiscetur
propter hoc hodie vide infra de restit. suprajunctarijs facta lib. 12.
materia huius fori vide infra de furt. et reb. per rapinam ablatis
lib. 10. c. unico.
"latronem. Nota latronem, predonem, vel raptorem idem esse.
"tra here. Dominus, quia si suprajunctarius vel aliqua universitas
vel prosequitur malefactorem, et ipsum obsidet in aliqua villa vel
dominus illius ville vel castri, et homines ipsius tenentur malefactorem
dere suprajunctarijs vel illis qui eum prosequuntur, et ille vel illi
malefactorem iustitie domini Regis, vel alterius loci, et faciant illum
illum iudicem iudicari et iustitiari et sic servatur. argum. infra de
c. si aliquis homo in privilegio.
"de termino. Iuxta hoc vide obs. Item per forum de privil. milit. et
plura de foro competenti.
"domino. Vide obs. que incipit Item in consilio domini regis que
habeat bannum remissio hoc casu, et est in libro [illegible] dom.
"et puniat. De quo vide obs. Item malefactor. de privileg. milit.
"et restitui. Ergo primus debet restituere vel reddere furtum, et
na debet imponi.
"per iustitiam. Contra habet leg. de iurisdict. omn. iud. c. unico
iustitiam scilicet reddendo eum regi vel suo baiulo ut infra de homicid.
quis, et sic supplendo nullum recipit contrarium, et hoc intellige
nus vel senior non habeat in loco merum imperium.

V.

Clericus pro delicto aliquo quod debeat laico: nullo modo potest se appellare ad Episcopum: sed pro tota alia causa que pertinet ad Ecclesiam, aut ordinem suum, bene potest se appellare ad Episcopum

Note

Nulla sunt in hoc textu.

VI.

"Si clericus habuerit clamum de laico debet ire ad iustitiam secularem, et si laicus habuerit clamum de clerico debet ire ad Episcopum." Et si laicus habuerit clamum de clerico pro hereditate Ecclesie clerici ipsius Ecclesie debent accipere de terra ipsius hereditatis: et ponere eam super altare eiusdem Ecclesie: et ille qui petit ipsam hereditatem iuret super altare quod hereditas ipsa de qua fuit terra que est super altare, sua fuit, et debet esse: et accipiat ipsam terram que est super altare, et sic sit sua hereditas. Tamen clerici ipsius Ecclesie quando laicus venit ad iurandum debent spoliare ipsum altare, et circumdare de spinis, et ponere virtutes Ecclesie super altare, et pulsare campanas, et sic debet laicus iurare.

Note

[illegible] in materia huius textus debet scire quod in precedenti textu incipiens. quilibet homo [illegible] in verbo respondebit isto tit. et in fine postilla seu glosa dum dicit [illegible] coram suo iudice debet [illegible] addere et [illegible] gere verba sequentia, suo iudice, aliqui [illegible] cautelam in hac materia dicentes quod respondebit coram suo iudice [illegible] [illegible] [illegible] conquerenti [illegible] et quando [illegible] [illegible] [illegible] tamen quod semel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] iudicium [illegible] [illegible] principali coram isto iudice [illegible] iudicium, et postea non poterit declinare ut supr. c. proxim [illegible]. Nunc vero redeamus ad textum nostrum sextum in ordine [illegible]:

"Si clericus. Intellige hunc textum procedere in causa iniuriarum vel violentie [illegible] coram iudice seculari [illegible] [illegible] [illegible] cap. [illegible] generale, et circa istum textum vide infra de iur. iur. cap. in cap. [illegible] quod ibi habet [illegible], et vide [illegible] super [illegible] [illegible] c. 1. que incipit [illegible], et defendio [illegible].

[illegible] Episcopum. Et sic iudex secularis [illegible] debet [illegible] de [illegible] clericorum cap. in omni et cap. [illegible] [illegible] [illegible] c. si aliquis [illegible] c. homo, et c. cum aliquis in [illegible] de furt. et c. cum quis infra de [illegible] c. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible].

VII.

Item amodo in hereditatibus "datis, emptis, cambiatis, vel [illegible]
voluntate "relictis, habeat locum prescriptio "anni et diei: [illegible]
qui eam allegat in pace, et sine mala voce tenuerit cum [illegible]
mento publico "de venditione, donatione, vel cambio, viden[te]
et sciente "petitore: quia ignoranti vel minori, vel absenti [non]
currit hec prescriptio: nec potest nocere alicui domino in [illegible]
vel dominio quod debet habere in hereditate quam aliquis [illegible]
dit, vendidit, vel cambiavit, sed ille qui tenebit illam he[re]
ditatem pro alio: sive tenebit eam tanquam emphiteota: sive
tanquam depositarius: vel creditor: vel baiulus, vel aliquo [alio]
modo, nec inter virum et uxorem habeat locum prescriptio
anni et diei, nec inter germanos in rebus germanorum "vel [illegible]
rij: tamen si testator precipit in suo testamento, quod [illegible]
rij vel manumisores vendant: dent: vel cambient: [illegible]
verat de bonis suis "proprijs: tunc heres minor non [illegible]
minor, "imo currit prescriptio anni et diei contra eum.

Nota

"In hereditatibus. Nota hunc forum de prescrip. anni et diei et qu[e]
in ea necessaria, et dic quod in omni prescriptione tria sunt necessa[ria]
cet titulus, bona fides, et continua possessio ut ff. de usucap. l. [illegible]
et non ideo dicit hereditatibus quia de rebus mobilibus non habet lo[cum]
prescriptio.

"voluntate. Nota per hunc forum quod semper valet [illegible]
nec obstat iuramentum, vel verba derogatoria, secundum glosam [illegible]
et ad hoc semper allegatur Martinus.

"prescriptio. Nota hic prescriptionem fori in rebus [illegible]
titulo habere locum. Item nota hic quod prescriptio anni et [diei]
etiam habet locum et [illegible] contra instrumentum [illegible]
quia si ille qui obtulit infra annum et diem non [illegible]
esse verum amodo non valet infra de fide instrum. [illegible]
Item qui desistit a causa per annum et diem infra de per[illegible]
relinquantium for. 2. Item in causa fideiussionis infra de fid[eiussoribus]
for. si causa incepta. Item qui vult recipere hereditatem [illegible]
vendicari infra familie ercisc. [illegible] communi divid. for. [illegible]
Item [illegible] non [illegible] infra annum post [illegible]
creditori in foro proximo. Item fidanza [illegible] admittitur illi qui [illegible]
per annum, et diem possedit infra de fideiussor. for. [illegible]
Item [illegible] inter [illegible] non [illegible] [illegible]

cida infra annum, et diem fr. fin. de homicidijs. Item in heredita-
tibus vendetis per manumissores ... infra iis et ea ... fine
Item in restarijs

"Anni et diei. Suple idem est in debito si non fuerit petitum infra de
fide instrum. fr. cum super, et in adversione instrumenti accusanda de
falso ut cit. prealegat. fr. si aliquis homo. Item hec prescriptio locum
habet si frater vult recuperare hereditatem vendidam a fratre suo, et non
offerat prezium infra annum et diem vel infra decem dies a tempore
??
Sicie ... infra communi divid. fr. cum frater a fro quicumque volue-
rit. Item habet locum quando consanguineus interfecti non donavit
recipere ius ab homicida infra annum et diem infra de homicid. fr. o-
mnis homicida. Item locum habet si per diem, et noctem puella
corrupta tacuerit infra de adulterio et stupro fr. nulla puella. Item
locum habet in restarijs quia post annum et diem non potest
quis restari si tantum tacet infra de reptis in fro de homine l. 6. 8.
Marth.

"Cum instrumento publico. Nota quod scire debes quod in prescriptio-
nibus hereditatis necessarium est instrumentum publicum alias non
procedit prescriptio hic in hoc. Sunt tamen quedam specialis prescriptiones
in quibus non requiritur Carta. primum fr. ordinare destruend.
infra eod. fr. si aliquis imbenerit. Item fr. campum eternum
quis plantet infra eod. fr. si aliquis homo. Item si quis casale
operetur infra eod. fr. si aliquis homo in aliquo casali et in his
tribus, et etiam in possessione cuiuscumque hereditatis non est necessa-
ria carta infra de falsitor. fr. de duobus. Prescriptio tamen xxx.
annorum currit contra omnes infra eod. fr. quicumque hic tenens
Egidius, et Latro.

"Videnti. Suple Petitorem Rem possidere, et titulum per visu
vel quia vidit et audivit legi instrumentum, vel quia fuit presens
quando fuit confectum instrumentum vel fuit in dicto instrumento
testis vel falsitor nec habet hic locum illud scimus, quod an-
dierimus, quia auditus hic non est vera causa scientie ejus titu-
li quia non tenetur credere cuicumque, et maxime quia ista prescriptio
est valde brevis, et odiosa et ideo ... ad talem scientiam
Sed quis potest scientiam ... quod ille qui allegavit prescriptio-
nem, per illud quod hic dicitur quia non sufficit probare fine ti-
tulo prescripsisse nisi probetur quod genere scientie prescripsit.

"Sciente. Nota hic quod debet constare de scientia illius contra
quem prescribitur, vel per instrumentum quod fit in nominatione
de possessione prescribendis, vel quod fit testis in instrumento emptionis

vel quod sit ... vel simile quia ad hoc quod habet locum
prescriptio anni et diei alias aliquis non posset prescribere nisi per
tempus xxx annorum, et minus dici infra fro. eg. Et nota generaliter
quod si quis inpignoraverit rem aliquam, et post mortem vendidit
eam alteri si emptor ignoraverit de pignore quod potest prescribere p...
quam iustum titulum, et bonam fidem habet, quamvis aliqui dicunt
quod verum est si actio est personalis non tamen in hipotecaria p...
textum in l. intelligere debes C. de luycion. pignor. Io. Gilberti.
"petitore. qualiter hec verba intelligantur vide d. Obs. proximo ...
et que ibi dixi per quam Obs. declaratur Obs. item non de proba...
adde quod si quis habet ius in aliqua re et illa exponitur vena...
et publice preconizatur non propterea currit prescriptio anni et
diei nisi probetur quod pars adversa sciat titulum Obs. 2. infra ...
quod intellige nisi servata forma Fori Alagonie incipiente
tas vegadas in tit. de opositione textij et vide que dixi in foro s...
sup. de contract. pignor. et de ista prescriptione anni et diei vide
for. in tit. interrupt. et qualiter intellig. invidis. general. ubi dixi ...
dic etiam super verbo petitoria quod hoc videtur impossibile ...
probandum ut d. l. ult. C. de prescrip. longi temporis in fine et vide
iure non requiritur scientia nec ignorantia ut ibi:
"quia ignoranti, vel minori, vel absenti. quibus non currit prescrip...
Patr.
"germanitatis. ut si frater alienus emat ius quod frater suus ...
in aliqua hereditate inter ipsos fratres, vel frater suus vendere
suum ius licet frater dicat titulum non currit sibi dicta prescrip...
et est ratio quia cum hoc pertineat ad famil. iudicium omnes
dicuntur possidere ut hic et infra famil. ercisc. per tot. et hec ...
sunt quamvis eam alter detineat corporaliter, infra famil. ...
Homo quidam Martinus.
"tamen si testator. querentibus de potestate executoris tenor ...
menti est inspiciendus. Bald. in l. id quod pauperibus C. de ...
"de bonis suis. proprijs ut sup. eod. for. 1. in princip. Patr. ...
quod valet venditio simile in l. predium rusticum C. quod ...
opus non est. Obs
"reputetur. Nota quod minor non reputatur minor in hijs ...
fiunt per sponsalerios testamenti mandato testatoris.
"minor. Tu dic quod idem est in casibus qui in hijs versibus ...
nentur. Coniugio, voto, et si de nece patris agatur, vel si ...
quod dos restituatur. Ar. Et est ratio huius fori quia non
curritur minori, ex contractu patris vel paterno. Patr. Et ...
verum quod non succurritur minori ex contractu paterno ...
si patre mortuo tempus solutionis incidat in tempore mino...
etatis ff. de in integr. restit. l. et milites et ff. de hijs quibus ...

dignis l. poste. eff. ex quibus caus. in poss. eatur l. apud. eff. de iure l. sicut. de ista materia minoris ætatis nota quod plene dicitur per ehi de Sacrosanctis eccles. l. ir inser dominus de quo dic ir ibi per eum.

II.

Nobilis" quidam misit in pignus suam hereditatem alteri homini per centum morabetinis cum fidantia, et testibus et cum carta sufficienti: postea transactis aliquantis temporibus nobilis ita dictus voluntate propria ductus nondum tamen morabetinis solutis hereditatem quam impignoraverat occupavit violenter: ille autem qui tenebat eam in pignore infra" unum annum et unum diem" ex quo eiectus fuit de hereditate iam dicta: dum debuit et potuit non pignorabit fidantiam quam acceperat de salvitate de iam dicta hereditate et de pecunia sibi reddenda die et termino inter eos constituto: quamvis ipsam fidantiam sepe invenisset, super tale factum dicit forus: quod ipsa fidantia quam de salvitate de predicta hereditate, et de suis morabetinis ut faceret sibi reddi accepit post unum annum et unum diem transactos" ex quo" ipsa violentia fuit facta: de cetero ipsa fidantia nullo modo tenetur" facere ipsam hereditatem salvam nec quod faciat ei reddere morabetinos antedictos: Ille idem" forus est de hereditatum" emptionibus qualescumque sint."

NOTÆ

"Nobilis. Nota hic quod impignoratio non sumitur pro speciali obligatione immo tradidit possessionem rei suo creditori.

"infra unum. Nota ex isto textu quod contra agentem unde vi cum alicui aliquid per violentiam aufertur vel si in possessione vincat currit sibi prescriptio anni et diei ut hic &c. unde in l. 2. et de vi, et vi armata l. 5. atque sed si deiectus deiicientem deiicerer quod sibi licet etiam ex intervallo congregatis amicis ff. de adquir. possess. l. quod meo §. ultimo, et l. clam possidere §. qui ad nundinas et extra de restitut. spoliat. c. olim per exceptionem propria deiectionis [illegible] ptti servitij ad hoc extra de restit. spoliat. c. cum super, et c. cum enim sup. eod. tit. 1. et infra eod. tit. si aliquis

lauro currit prescriptio trium capitulum d. in c. qui currit cum prescriptio xxx annorum Patr.

"et unum diem. Nota de prescriptione anni et diei et in quibus casibus locum habeat vide omnino supra illo tit. et c.

"transactis. Nota hic argumentum a contrario sensu quod fideiussor de salvitate teneatur de violentia infra unum annum, et unam diem suple id et duas saltim quia specialis locutio dum unico et contenta ut ff. de testibus l. ubi d. c. pluralis de reg. iuris extra l. 6. cum similibus.

"ex quo. Nota hic qualiter contra agentem interdicto unde vi obstat exceptio anni et diei concordat l. 2. c. unde vi, et de exceptionibus c. licet C. de vi d. vi armata l. 1. §. omnes.

"tenetur. quia non possidet, et quia nullus fideiussor salvitatis sive sit ratione pignoris sive sit ratione emptionis tenetur de salvitatem a licui de eo quod non possidet ut hic cum sui... dantijs quia amittit possessionem d. copia defensionis anni diei sibi obstante denegatur, cum non possideat ut hic, et de evictio. l. si dictum §. inspiculans ubi dicitur si tamen ... usucapere emptor, vide ad idem C. de evictio. l. si obligata ...

"Ille idem. An illud ius pignoris et crediti salvitatis remaneat contra ipsum debitorem dic quod sic. C. de pignor. l. usucap... et l. distractis. Quia licet fideiussor liberetur huiusmodi prescriptione ubi hic. non tamen debitor principalis cum mihi ... eo dicatur et actio personalis duret xx annis infra de fide... fr. cum super infine et ma peraltoram non sollemn... luitione pignoris. l. 2. Patr.

"hereditatum. sub de id et ordo in omni alienatione per... dominium transferatur. argum. sup. fori 1. in princip.

"sint. Et bene videtur innuere iste textus quod causam debet inchoari infra annum porquam et nota controversia super hereditate. Patr.

III.

Si aliquis invenerit molinare destructum: et operatus ... illud usque ad consumationem" in tantum quod rota ... vior moveat se in gyrum" impetu aque subtus eam currentis: et cibariam molendo faciat ex ea farinam: si ... aliquis postea voluerit movere pleytum super ipso molino: et dixerit quod in sua hereditate et constructum ...

unde vult ipsam habere: si ille qui possidet eam dictum molendinum poterit probare quod ille homo qui ipsum molendinum demandat intravit" et exivit" per aliquas vices" in illa villa in cuius termino illud molendinum est constructum, ex quo incieptum fuit operari: et istud fecerit probatum per testes idoneos: de cetero ille qui molendinum memoratum demandat: non debet illud per sirum habere, et demanda sua non debet valere: quia tacuit" cum clamare debuit, tamen non noceat minori quatuordecim annorum.

NOTÆ.

"usque ad consumationem. Intellige in pace, et sine mala voce
"in gyrum. Nota casum in quo quis prescribit sine titulo. alium casum habes infra eod. for. si aliquis, et for. si quis, et vide quod notatur supra eod. tit. for. reg. vers. instrum. publico.
"intravit. intellige dum ibi operabatur in ista foro proximo. Petro.
"exivit. simile infra eod. for. si aliquis homo et foro quicumque infantio.
"vices. simile infra eodem foro si aliquis intellige duas vices quia pluralis locutio duorum numero est contenta de reg. iur. c. pluralis locutio lib. 6. et C. de testibus l. ubi numerus. Petro.
"quia tacuit. sic per taciturnitatem consensisse videtur cum posset contradicere maxime cum tanto tempore, et presenti possedisset, et sic est presumptio iuris et de iure contra ipsum contra quem probatio non admittitur quod dicitur extra de sponsal. cap. ad id. Io. Gilbertus.

IV.

Si aliquis homo aperuerit campum: et postea plantaverit eum vineam: et tandem excoluerit eam donec sit de tribus foliis, quod evenit in laboratione trium annorum, et postea alius homo miserit malam vocem" et clamum" in predicta vinea dicens quod vinea illa est plantata in sua hereditate propter quod petit sibi eam reddi si ille qui eam plantaverit potuerit probare per testes" sufficientes: quod ille

qui eam demandat dum laborator fodiebat et plantabat
eam ingrediebatur," et egrediebatur per vices aliquantos in
villa illa in cuius termino est plantata, et infra termi[num]
ante dictum dum debuit et potuit non vetabit" cum testibus
ne laborator eam dictam hereditatem laboraret de cetero
demandator per forum non potest nec debet habere vocem, [ne]
eius successores demandet vineam supradictam. Tamen non
nocet pupillis nec minoribus quatuordecim annorum.

NOTÆ

"Malam vocem. Idem verbum habes infra foro proximo, et
foro quicumque, et in foro de homine habes utrumque et [in]
quod interrumpitur prescriptio per clamum seu petition[em]
in iudicio propositam, et in dictis casibus interrumpitur etiam [prescri-]
ptio vetando ope tamen infra eod.
"cum testibus. Item pignorando infra eod. c. de homine. Item contra[dicen-]
do infra de fideiussoribus for. de duobus
"absque contradictione. a contrario sensu ideo dicitur quod cum ali[qua]
et sufficiendo sufficiat interruptio pro prohibitis vel contradictis [...]
ut hic et d. for. de duobus ex post facto vero et opere consumato [...]
quod debeat fieri per pignorationem vel clamum trahendo ad cu[riam]
ut d.c. de homine; interrumpitur etiam prescriptio anni et diei [per]
oblationem pecuniæ infra communi dividundo c. quicumque [...]
turi et de pluribus modis interrumpendi prescriptionem vide
per Gloss. extra de prescript. c. illud et C. de prescript. 30. annor.
Patr.
"clamum. In aliquibus libris non reperitur licet in antiquis reperia[tur]
"ingrediebatur. Hoc est primum quod requiritur.
"infra terminum. Hoc est secundum quod requiritur
"vetabit. Et sic debet denunciare ne labores in fundo vel aliqu[id]
novi faciat cum testibus per quos si necesse fuerit probare, et in [...]
melior est conditio probantis quia sufficit ei probare per testes qu[od]
vetavit, et nota quod si hæc inhibitio omittatur non solum
opus novum parat præiudicium immo etiam circa proprietatem
hic; sed post factam inhibitionem inhibens auctoritate pro[pria]
poterit destruere quidquid factum fuit post illam infra de
nuntiatione et Constrict. munic. for. 1. et ut ff de novi operis nun[tiatione]
l. de pupillo §. meminisse et talis vetatio dicitur novi operis n[untia-]
tio, Patr.

"cum testibus. Et sic nota denuntiationem novi operis de foro fieri posse cum testibus. tamen habes in principio fori et quasi per totum titulum quod interruptio sit per clamum et sic quandoque pignorando ut sup. eod. for. nobiles, et infra eod. for. de homine ide circa hoc flor. in d. cap. in operis supra allegat.

V.

Si aliquis Homo in aliquo casali veteri" aperuerit fundamenta super quibus tantum postea construxerit in girum donec opus illud sit de tribus tapialibus in altum" et miserit ipsum casal in arreno" et fecerit ibi portal", super quo firmaverit portal" et hoc facto postea alius Homo miserit in ipsum casal malam vocem dicendo contra ipsum qui ipsum edificavit, quod in sua hereditate est constructum: unde vult et petit sibi eum reddi" si ille qui facit eum construere potuerit probare per legitimos testes" quod ille homo qui eum petit ingrediebatur, et egrediebatur in ipsa villa in qua constructum est casale" illud, de cetero ille homo non potest secundum forum habere locum ant vocem qui debeat demandare ipsum casale postquam manifestum est ex opere illo" quod portales firmati sunt in ipso casali cum aliis suprascriptis. Non tamen noceat pupilis et minoribus"

NOTÆ

"veteri. De fundamento cepto in casali alterius.
"tapialibus. Nota hic ceterum actum edificandi de quo supra for. proximo. Patr.
"in atuno. alias est in carreria
"Portal. quia iam est Casale ex quo portales firmavit in parietibus et posite porte Patr.
"reddi. Quia quidquid plantatur seminatur vel edificatur solo cedit ut hic habetur de edificantibus.
"per legitimos testes. Simile infra de probationibus for. de homine et si quadrug. pauper. fecis. dicat. for. ult. et de testibus. for. 2.
"casale. Subde dum ipse construebat seu edificabat illud, ut sup. eod. foro si quis invenerit molinare et for. si aliquis homo aperuerit campum.
"ex opere illo. Nota hic probationem et ad hoc allegatur quotidie

ef

et allegatur ad hoc per obs. antiquas in tit. de fide instrum. in princ. et vide in c. quatuor 12. q. 2. ad idem supra de satisdando c. multoties et infra de lege Aquilia §r. quicumque, et de pace §r. in termine et supra de pignoribus §r. homo quidam et hæc probatio fit per usum agrimensorum extra de praescript. c. quia indicante.

"et minoribus. quatuordecim annorum, hoc habent aliqui in textu sed etiam quod non sit in textu debet intelligi de minoribus quatuordecim annorum, §r. enic. de contractibus minor. lib. 6.

VI.

Quicumque infanzo aut alius tenuerit aliquam hereditatem pacifice per triginta annos" et unum diem," et post transactum terminum alius homo," quicumque sit miserit in illa malam vocem" demandando illam hereditatem, si ille qui possidet potest probare sufficienter quod ille qui eam demandat ingrediebatur," et ingrediebatur in villa illa ubi est hereditas antea qui eam demandat non potest nec debet eam consequi" ratione qualecumque secundum forum Aragonum. Si tamen potens poterit probare aut monstrare suam auctoritatem" per ... sam sibi exituram: et quæ ei sufficere potest secundum forum salvo anno et die in suis casibus sicut continetur in foro anni et diei.

NOTÆ

"Hereditatem. Nota hic quod hereditas dicitur praedium urbanum exito foro et ex multis aliis ex quibus minuitur quod ic, et quod ... bum sumatur pro re immobili vide obs. in tit. de rerum ... §. et et ab aliquibus.

"per triginta annos. alias et hic in textu per 30. annos et unum annum et unum diem et ita reperitur in pluribus libris.

"et unum diem. completos sine illa interpellatione iudicia facta de quo supra eod. §r. si aliquis. Catos.

"alius Homo, sive sit consanguineus sive non, et sic in hac praescriptione non excipiuntur illa quæ excipiuntur in praescriptione anni et diei, nec per istam illa revocatur, sed etiam quod ... casu, et ista omnes actiones excludit ut hic infra sequitur. Catos.

"ingrediebatur. simile supra in tribus proximis foris.

"malam vocem. Nota quod praescriptio interrumpitur per malam vocem positam, quod fit trahendo possessorem coram Iudice

pignorando, vel dando pignus ad capiendum infra de pena te-
mere litigantium fo. 2. item nunciando cum testibus vel pigno-
rando sup. eod. for. 2. et foro si aliquis. item offerendo securitatem
infra familie ercisc. for. aviceum et communi dividundo foro
cum frater, et foro ult. item contradicendo infra de filiis formatis
foro de duobus.

"contradictione. Et ita videtur quod si aliquid est in faciendo sufficit
contradictio ut sup. eod. for. 2. et d. foro ex duobus, ex postfacto dicitur
quod debeat fieri per pignorationem eod. tit. for. 2. et for. vel trahen-
do ad curiam Batis.

"consequi. Servatur ad litteram iste forus et ita prescriptio currit
sive agens ignoret titulum possidentis sive sciat, et in hoc differt a
prescriptione anni et diei, quia in illa agens probare quod possessor
sciverit et viderit titulum alias non currit ut ibi Arg. Nota etiam
ex isto foro quod longa tenentia sine titulo non dat ius prescribendi
aliquam hereditatem et probatur infra eodem foro si aliqui infan-
tes secus tamen in servitutibus que adquiruntur in prædiis alienis
quia in illis dicitur possessio si que est a tanto tempore quod non
extat memoria eorum in contrarium sufficit ad servitutem prædic-
tam adquirendam ff. de aqua quotid. et æstiva l. hoc iure §. ductus
aque Arg. vide in tit. de prescript. in ista prescriptio in servitu-
tibus et vers. fin. ubi determinatur ista materia et totum hoc latius.

"si tamen possessor. Nota quod prescriptio cum titulo valet ad ius
tribuendum alias non, vide in foro fo. 1. tit. Et nota hic quod non
sufficit longa tenentia sine titulo nisi sit tanti temporis cuius
contrarium memoria hominis non habeatur nam talis prescriptio
loco tituli habetur ut in Reg. 1. extra de prescript. l. 6. vide infra
ea prox. ibi tit.

"auctoritatem. Id est titulum donationis, cambii vel stima volun-
tatis, vel cuiuscumque alterius contractus idem C. de prescript. 30.
annor. l. si quis emptionis quia hec prescriptio non favore possesso-
ris sed tantum odio id prosequi negligentis introducta est, quare
restringenda, et nota quod hec prescriptio tenetur quamlibet
possessorem cum titulo vero et bona fide licet non sufficiente ut posset si
unus ex fratribus rem communem sine aliis vendiderit vel maritus
sine uxore vel socerus sine socero et per 30. annos illo titulo possessa
fuit tenebitur possessor huius prescriptionis quia titulus licet insuffi-
ciens cum bona fide sufficit ut hic Bata et de prescriptione anni et diei
cum titulo insufficienti vide in omnibus obs. Item si aliquis possidet
de prescript.

VII.

De homine qui ab alio homine emit, aut accipit in pignus aliquam hereditatem quæ non sit divisa in re vera aut determinata per certas metas, de illo homine qui vendit aut impignorat eam: si postea alter homo miserit clamum in ea infra unum annum, et unum diem; si ille qui possidet hereditatem illam non habuerit aliquam pignorum viam in qua possit eum pignorare: ille qui facit clamum debet eum distringere per baiulum loci ubi hoc evenerit: donec possessor velit nolit demonstret quomodo tenet ipsam, et sic iustitia auditis rationibus ex utraque parte iudicaverit; quod possessor ipsius hereditatis donet fidantiam de directo super eam. et si forte infra unum annum, et unum diem causa ipsa per iudicium non fuerit terminata; ille qui se clamat quandocumque voluerit potest ei qui tenet hereditatem demandare suum directum: et non poterit se defendere qui possidet eam per unum annum, et unum diem sine mala voce.

NOTÆ.

metas. quicumque qui emit ab aliquo terram cum instrumento emptionis debet fieri apponi confrontationes infra de emptione fir. 1. ut per hoc sciatur quid et quantum solvere debeat ut ibi dicitur, tamen licet res empta divisa vel determinata per causas certas non sit, si per annum et diem possideat videtur quod possit præscribi; et habeat dominium emptor ut innuitur nec contra dixit dicto. fir. de emptione quia ibi non dicitur quod non valeat emptio vel venditio sic fidantia non tenetur solvere nisi empta hereditas sit certis affrontationibus determinata, nec etiam negat quin currat præscriptio si tamen vendatur villa, locus castrum vel caput mansum debet si potest unam possessionem ponere et loca civitatis et certas affrontationis si potest assignare, sin autem sufficit caput mansi signare ut d. fir. 1. de emptione, quia illa clausula cum universis iuribus, et pertinentiis suis solvat totum cum possessione sequenti et præscriptione ut hic Calm.

clamum. scilicet extra iudicium de consuetudine, et facit ad hoc ff. de curiis l. honores §. fin. ad principium huius usque ad finem eadem verba sequentia videlicet ibidem homine qui habebit etc.

"qui tenet. Contra infra de probat. fr. si aliquis Infanzo; ... ibi agitur petitorio tantum et res se defendit super eo. hic ... reus se defendit super possessione tantum offerendo Iurisfirmam ... ea primo audietur quia prima terminari debet infra de fir. fr. de duobus, et. C. de appellat. l. 1. Patri.

VIII.

Si aliquis "Infanzo" demandaverit "alij homini aliquam h[ere]ditatem quam possidet: et forte possesor non poterit sciencia per cartam valituram: aut per aliam rationem iustam et [suffi]cientem: sed ad defensionem suam proposuerit "longam te[nen]tiam, propter quod fuit iudicatum", ut ex quo ille qui posside[t] potest se defendere aliqua iusta vel sufficienti ratione: il[le] petit illam hereditatem in propria persona: sive sit m[ulier] sive vir: nec tamen per advocatum iuret "super librum, [et] crucem quod hereditas quam demandat debet esse sua [quia] fuit a suo avolorio aut patrimonio, et ad eum spectat pleno, et integro iure", et quod antecessores "sui non vendi[derunt] nec alienaverunt eam aliquo modo, quo facto petitor de[bet] ipsam hereditatem pacifice possidere.

NOTÆ

"Si aliquis. Nota ex isto foro quod longam tenentiam non ... in Aragonia nisi ostendatur titulus sue possessionis ... proxi.° quod est notandum, et menti bene tenendum ... "Infanzo. Hunc forum intellige quomodo Actor demand... dicit et res continuetur se continuata prescriptione ... titulo. Si autem non poterit constare de iure actoris ... in sua possessione qui tenet dando firmam de directo: ... colligitur. et infra de fidejussoribus fr. de duobus ... Et ... quod idem voluit hic. Dominus Ioannes de Patos et ... dictum forum in verbo quas possidet dicit quod ... sine iusto tt. ut hic; quod est bene notandum ... "demandaverit. Intellige ratione patrimonij, vel avolorij, ... cens quod Pater, vel Mater, vel Abus suus istam hereditatem ... nuit, et possedit pro sua nec vendidit nec alienavit ... modo. Io. Patri.

"proposuerit. Nota hic quod longa tenentia sine titulo non prestabit causam rescribendi de quo in principio huius §ri dixi et subde q. non valet de iure agenti in rem si titulum non ostendit ut C. de longi temporis praescriptione l. nec petentem.

"iudicatum, suple quod sola non sufficit sine titulo ut hic patet quod est bene notabile cum petitor antequam adiudicetur sibi iuramentum habeat probare intentionem suam ut infra de probat. §ro si aliquis homo alias iniquum esset si actor nihil probet, sed quod provisio est pro reo defertur sibi iuramentum.

"iuret. Contra supra de probat. §r. quicumque dic ut ibi et similis eiusc. §r. Homo quidam et dic quod antequam iuramentum adiudicetur ipsi petitori dictus petitor habet probare intentionem suam infra de probat. §ro si aliquis infanzo Io. de Petro. sed contra extra de probat. c. 2. sed dic standum §ro huic §ro et quod hic dicitur est verum nisi possideat hereditatem illam nam tunc super altare illius Ecclesiae debet iurare ut supra de Foro competenti §ro si Clericus, et adde quod delatio huius iuramenti a §ro est introductum de iure et non conceditur reo nisi cum semiplene probaverit vel ubi delatum esse aparte.

"de pleno et integro iure. Nota de Verbo pleno integro iure et de Verbo potenter et plenarie de quibus vide latius in §ro 2. sup. de constituc. pignor.

"antecessores. Simile habes infra de finalibus §ro cum aliquis infanzo lib. 8.

In principio huius §ri si aliquis infanzo debet ... quod quidam habent hic Rubricam de Possessore, sed communiter non habetur.

VIII. DE MVTVIS PETITIONIBVS

Reus" id est rei petitae possessor possessionis sue offerens documenta: antea audiri in iudicio postulabat quam documenta actoris quae super proprietate eiusdem rei idem actor primo audiri cum instantia expetebat. Super quo Proceres curiae decreverimus, ut primo possessoris documenta in iudicio audiantur, et in continenti postea petitoris.

NOTÆ.

"Reus. Nota hic qualiter prius possessionis et abinde proprietatis causa debet expediri quando proprietatis et possessionis causae concurrunt adversis partibus.

"auditus

"qui ab alio. vt sup. eod. tit. Nobilis quidam, in interruptione anni et diei facienda de necessitate prescribendi auctoritate tituli in fine contenti. Petr.

"et unum diem. Ideo non valet alienatio vel pignoratio infra communi divid. tit. 1. duo videntur hic contra textum dici primum quod res indivisa possit vendi; secundum quod in pignore habet locum prescriptio anni et diei cum pignus etiam si venderetur prescribi non posset infra eod. tit. fin. sed ad hoc ut omnes contrarietates cessent dic quod duobus modis potest intelligi primo quod intelligatur inter extraneos in re communi pro parte empta vel data aut in ultima voluntate relicta, et sic non obstat tit. pro contrario allegatus, potest etiam intelligi cum in rebus avolarij quam alijs quia prescriptio inter germanos in rebus germanitatis prohibetur non inter extraneum vt supra in tit. 1. de emptione pignus autem non prescribitur vt hic dicitur quod prescribatur, sed pignoris oblatio quae minus valida erat per lapsum anni certificatur. unde dicitur quod minus iustus titulus dat causam prescribendi Petr.

"pignorare. et sic habes per istum textum quod quoniam clamo facto debet pignorare possessorem in quo si habeat pignores alibi sit inhibitio cum testibus supra eod. tit. si aliquis homo.

"demonstret. Intellige hoc capitulum cum actor agit cum iusti: ciendi titulo alias possessor non cogitur titulum sue possessionis exhibere vt in fine huius tit., et tit. homo quidam. ibi: cum dicitur manifestum est et C. de petit. hered. l. cogi Petr.

"tenet. quod sic est sic nota quod quis tenetur ostendere titulum sue possessionis. de tit. simile supra de edendo tit. 1. et de dilationibus tit. vlt. et de probationibus tit. vlt. et vide dimissiones infra familie tit. vlt. et de probationibus tit. vlt. et vide dimissiones infra familie ercisc. tit. 1. secus de iure, et habetur in predicta l. cogi C. de petitione heredit.

"determinata. Intellige licet fuerit per sententiam sive iudicium prosecuta alias si ista causa per iudicium infra annum prosecuta non fuisset de iure antecedens non vincitur vt infra de fideiussor. tit. si tamen in fine contra videtur infra de pena temere litigand. tit. quicumque vbi auditur post annum causa prosequta.

"quandocumque. Nota ut quae semel interrumpitur prescriptio alicuius hereditatis vel debiti ex prescriptionem male vocis vel alias quod numquam currit prescriptio quia iam non potest habere bonam fidem Petr. quae bona fides requiritur in prescriptione etiam longi temporis vt sup. isto tit. tit. quicumque ibi notat.

"proceres. Nota hic verbum proceres simile secundum de Alvarez

TIT. I.

DE SACROSANCTIS ECCLESIIS.

I

De consuetudine Regni, Procurator Episcopi potest accusare interfectorem clerici.

Potest accusare] Quia circa vindictam sanguinis suas incurreret irregularitatem, sed potest accusare ad effectum habendi calonium vel propter sacrilegium. QUESTIO. Queritur quidam Testator legavit in suo testamento omnibus Ecclesiis seu parrochianis omnis civitatis certum quid: an capelle collegiorum habebunt partem illius legati? et conclusio quod sic cum capelle veniat nomine Ecclesie ut in textu Tit. de capell. Monach. extra.

II.

ITEM capitulum quicumque. Presbiterum [illegible] non creatur eis ad penam ibi contentam, sed tantum quo ad penam homicidii: et est ratio quia si clericus interficeret laicum, non solveret nisi homicidium tantum: ergo nec laicus interficiens clericum: cum non debeant ad imparia iudicari. Et sic est de consuetudine.

Penam homicidii] i.e. calonium cuius medietas erat Ecclesie [illegible] et alia Domini Regis ut Obs. Item nota quod clericus tit. de homicidiis lib. 8.

Ad imparia] Imo equiparantur ut dicta Obs. Item nota quod clericus [illegible] et etiam [illegible] calonii homicidii Obs. Item nota quod si clericus [illegible] tit. de homicidiis lib. [illegible] ~~Dominus Arnaldus de Francia locumtenens Iustitie super Foro 1. 2. 2.~~

[illegible] licet [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] Item [illegible] licet [illegible] [illegible]

[illegible] lethaliter [illegible] ff. ad l. [illegible] [illegible] lib. [illegible]

extra Ecclesiam [illegible] [illegible] in Ecclesia moritur et nihil [illegible]

at sanguis non est Ecclesia polluta nec immunitas violata vide Io.

Andr. et Archidiac. extra de [illegible] Eccles. vel [illegible] c. 1. lib. 6. [illegible]

dicitur verberarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

quia no levi percussione non [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]

notat. gl. de homine, conclusio [illegible] ita [illegible] Iudicans

[illegible] excommunicatum in [illegible] Martini [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible] notat [illegible]. [illegible] QUESTIO.

[illegible] quero. Quid si clericus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

armis [illegible] non habet penam [illegible] [illegible] 1. [illegible] [illegible]

[illegible]. Nec est excommunicatus [illegible] [illegible] [illegible] excom. Cap.

[illegible] et Cap. Cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

super [illegible] [illegible] dicit [illegible] [illegible] pena [illegible] [illegible]

[illegible] secundum Consuetudinem sic quod [illegible] [illegible]

indicis [illegible] [illegible] et dicit [illegible] non [illegible] [illegible]

Regni ideo habet [illegible] pena [illegible] de [illegible] c. 1. et hoc [illegible]

[illegible] probetur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] pena [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

c. de homine et de [illegible] c. quicumque. [illegible] [illegible]

[illegible] Dominum [illegible] Petri de [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] V. [illegible] [illegible] Ann. Dom. M.CCCXXVIII in Causa Ioannis [illegible]

[illegible] B[illegible] [illegible] [illegible]

III

III.

Si aliquis [illegible] maleficium [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

TIT. II.

DE HIIS QUI AD ECCLESIAS CONFUGIUNT VEL PALATIUM INFANTIONIS.

I.

Si aliquis perpetraverit maleficium ea intentione ut perpetrato maleficio incontinenti se recolligat in domo seu Palatio Infantionis non [illegible] inde extrahi.

Hic agitur de immunitate Ecclesiarum et Palatii Infantionis [illegible] quod fuerit hac materia est [illegible] simili modo [illegible] quia continet quod si quis malefactor perpetrato crimine vel maleficio pro [illegible] fugiendo Ecclesiam intraverit vel palatium Infantionis non debet inde [illegible] violenter, nisi fuerit latro vel raptor, aut praedator manifestus et nocturnus. Ex eo quia in dicto foro dicitur etiam intraverit, quia [illegible] per officiales ducatur captus, scilicet officiales seculares et transferri per Ecclesiam [illegible] officiales ipsum captum possunt inde extrahere dicit [illegible] quod est dimittendus non est captus, cum ibi non fuit eo proposito [illegible] remaneat in ecclesiam, [illegible] hoc l. si quis post. C. de [illegible] [illegible] vero per mediam Civitatem. Ex eo quia in dicto foro dicitur vel Palatium Infantionis. [illegible] intraverit in castro aut loco infantionis [illegible] de ipsa Obs. 1. t. de [illegible] lib. 8. Quid si intraverit in Palatio [illegible] dic quod idem ut 16. q. 4. c. [illegible] de hoc. Tamen [illegible] de [illegible] accusatus in Ecclesia nec palatio Infantionis non potest se [illegible] [illegible], [illegible] de Tabellionibus S. [illegible] [illegible] lib. 12. in pluribus [illegible]. Ex quo in dicto foro dicitur ~~non debet inde extrahi. Sed quid si extraheretur~~ dic quod si extraheretur ab Ecclesia [illegible] Canonica DCCCC [illegible], si autem non est [illegible] et [illegible] [illegible] lx. solidorum ut foro 1. de sacrosanct. Eccles. [illegible] [illegible] [illegible] Palatium Infantionis [illegible] [illegible]

[illegible]

ubi in foro inquisitionem t. de condic. infanzonat. lib. 6. forum. sed illud ... quod citra ... et ... ferrari ... Hiberum ... usque ad ... terra quæ est citra ... et Hyberum ... vel illud quod est inde ... quid de Palatiis Pyrineos Montes, Citra et illud quod est inde est. Quid de Palatinum, Mesnaderiorum et militum? dic quod idem cum omnes infanzones sint, quia omnes sunt modi infanzonatus in Aragonia ut ... t. de condic. infanzonat. lib. 6. quia infanzonia ... et genus ... et mesnaderie et milicia sunt species, ut ... Obs. 3. de condic. infanzonat. et vide super dicta extensionem ... Bar. in l. ~~infanzonum~~ praesenti ff. ... lib. A. de BAGES. ~~Ex eo quia in dicto foro dicitur violenter.~~ Vide super hoc ... et XVI confirmationis Privilegii generalis lib. 9. et eius expositionem et etiam XVIII caput dicte expositionis confirmationis, et eius responsionem, et etiam super hoc ... Observ. Item donis ... de privileg. militum lib. 6. ~~et notata super eam;~~ secus tamen si volens et non violenter ut ... q. 4. ... ch. de hoc, et Barg. ... c. secund. A. de BAGES ~~Ex eo quia dicitur in dicto foro ...~~ vel ... homicida qui aliquem ex proposito occiderit, vel ... Ecclesiam, vel sit latro ... vel depo... ... apertum, ut extra ... immunit. Ecclesiar. ... A. de Bages c. 1. ~~Ex eo quia in dicto foro dicitur manifestus et publicus~~. Et quis dicatur manifestus? dic quod ille qui cum furto vel rapina invenitur ... pace ... manifestus et obs. ... depriv... ... Et ... dicitur manifestus ... quia ... nullam ... habet ... nulla posset tergiversatione celari ... ... de verb. sign. c. cum olim et sic dicitur manifestus ... et c. cum olim et 2. q. 2. c. qui manifestus et ... quid dicatur notorium et quid manifestum ~~extra~~ ut extra de Cohabit. Clericor. et mulier. c. ... Sed in Aragonia dicitur manifestus si ... furtum vel rapina capitur; et idem dicitur in quocumque delinquente in alio ... con-

[illegible] [illegible] homicid., [illegible] [illegible] generum clo [illegible] [illegible]
se [illegible] per eadem ratio, et [illegible] super hoc in fine glosa Obseru. sed
si homicidium [illegible] [illegible] [illegible] genere. tot. Reg. lib. 6. sed quae ad disp.
[illegible] latronem et furem, et unde [illegible] fur, et latro: vide super [illegible]
notata super. lib. 1. in [illegible] [illegible] [illegible] tat. [illegible] scito [illegible], [illegible]
materia latronis, et furis punitione [illegible] latius lib. 2. et vide c[illegible] super
hoc. Bartol. in l. fin. ff. de furtis. [illegible] de Bages.

~~In domo seu Palatio Infantionis] intelligendum in [illegible] eadem Domo~~
et mitit. de oblig. quae ex delict. nascuntur §. manifestus aut per
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex quo manifesti ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ex quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] mulier. c. fin. et [illegible] [illegible] de [illegible] manifestis [illegible] [illegible] male-
ficio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Domo [illegible]
[illegible] vel Ecclesia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod

—c—

Ad For. Inic. Tit. de las Sospechas q se daran contra los Juezes y Consejeros Anno 1564.

COMMENTARIUS.

1 Recusans Iudicem tenetur causas suspicionis proponere, et eas adverare cum iuramento, dicendo non recusare animo differendi litem, sed credendo suspicionem esse veram, et non fictam; et ~~per collegas causa suspicionis~~ quando relinquitur suspicio iuramento Iudicis per collegas causam suspicionis iudicandam esse h. foro statuitur.

1 Iudicem recusans tenetur causas suspicionis proponere, et adverare cum iuramento et debent a collegis decidi.

Et est sciendum, quod hic Forus partim sequitur ius canonicum, partim civile, nam in quantum tenetur iurare dictam suspicionem ultra probationem illius ut diximus, sequitur ius civile, quo attento est iurandum recusanti Glos. et DD. in l. apertissimi C. de Iudiciis, licet eo iure attento non sit suspicionis causa alleganda ut ibi DD. Orianus in cap. quoniam vers. recusationes de probat. sed sufficit solum suspicionem allegare: In quantum vero dicitur causam suspicionis esse allegandam ita q. ut sufficiat dicere suspectum esse Iudicem et allegare suspicionem concordat cum Iure Canonico, quo attento non sufficit allegare suspicionem, nisi et causa insertur suspicionis. Cap. cum speciali ibi: suspicionis causa. Cap. secundo requiris §. 3. de Appellat. Orian. ubi sup. Et sic ~~pinguius~~ patet quod pinguius providet Forus, quam ius commune, nam iuri Canonico addit hoc scilicet quod ultra probationem iuretur, iuri vero civili addit, quia vult quod allegetur causa, et probetur, cum de eo iure, nec causa erat allegada d. l. apertissimi nec probanda suspicio, etiam in genere, nam sufficiebat cum iuramento allegare Iudicem esse suspectum dictis iuribus

2 Iudicis recusanti est iurandum secundum ius civile

3 Suspiciones Iudicis allegare de iure Canonico ut sufficit, nisi causa suspicionum exprimantur

Deinde Forus iste in alio est contra ius civile: nam illo attento Iudex ordinarius non potest in totum recusari, sed datur illi adiunctus Auth. si vero contigerit C. de iud. At vero de Iure Canonico et de Foro potest in totum recusari et repelli ut hic et d. Cap. cum speciali.

4 Iudex ordinarius de iure civili ut potest in totum recusari.

Deinde in alio hic Forus est contra ius commune, in quantum dicit quod suspicionis causa est iudicanda per collegas; quando relinquitur suspicio iuramento iudicis, nam attento iure civili et Canonico ad arbitros recurritur, ut pronuntient super suspicione dictis iuribus sup. allegat. c. si quis contra Unum de offic. deleg. ibi. nisi cum clausulis dantur Iudices, quo casu etiam collegii tractantur suspicionis causa contra alterum allegatae d. cap. si quis contra unum? Covarrub. in pract. c. 26. n. 5. quo etiam modo secundum Forum

5 Suspicionis causa est iudicanda per collegas, quando relinquitur suspicio iuram. iudicis tam de iure civili quam Canonico

cerum collegii tractanr hec causa recusationis. Et quod dixi ad Arbitros recurrendum ad decidendum causam suspicionis, intellige quo ad iure civile attinet respectu delegati, nam ordinarius illo iure non recusatur ut omnino, ut

6. respectu delegati sed iure Civili, non de Causa suspicionis solum sed de principali. De iure vero Canonico de omni Iudice sed tantum de Causa suspicionis

dixi. Et respectu Iuris Canonici intellige de omni Iudice sive ordinario sive delegato, nam ad Arbitros recurrendum est, ut illi de iure Canonico cognoscant de suspicionis causa tantum, et alia faciant, de quibus ibi in dictis Iuribus, et de iure civili non de suspicione sed de Causa principali cognoscant, d. l. Apertissimi ibi, tamen Vers. Idem tenet Bald. etc.

7. Iudex recusatus exequitur sententiam latam per Arbitros

Et nota quod si partes non fuerint concordes in Arbitris ipse Iudex eligat d. l. fin. et sententia latam per Arbitros exequitur Iudex recusatus d. l. fin. et si provocatum fuerit ab Arbitris iure civili attento non appellatur ad recusatum, sed ad delegantem qui delegavit recusatum. d. l. fin. Ratio est quia dicti Arbitri sunt delegati a iure d. l. apertissimi et a delegato appellatur ad delegantem.

8. Suspectus Iudex an cognoscat de suspicionis causa

Et nota quod licet secundum Obsv. Item nota de probat. fac. cum Cartha. Iudex recusatus aut suspectus cognoscat de suspicionis causa, hoc solitum fuit practicari in Regia Aud.a Vbi solet votare hoc modo. Sed et ubi teneatur votare fuit huius ratio d. Obs. Item Nota. Et in Curia Iustic. Arag. semper est quia non votat Iudex recusatus vide Portol. verbo Iudex Bardax. in suo 17. Tit. sobre del Consejo del Justicia de Aragon. Hic D. Sese decis. 41.

~~Sed an si plures Domini pro suspectis sive recusatis possint etiam votare in causa alterius recusati, et an Iustic. Arag. possit etiam votare in suspicionibus dic~~

Ad For. Parag. Tit. Quales Iudices Recusados.

Anno. 1678.

Licet Iudices de iure non possint terminare nec decidere proprias causas suspicionum eisdem oppositas iuxta text. in l. Apertissime C. de iudic. l. cum speciali. Cap. secundo requiris de Appellat. Ramon. cons. 3. n. 117. Fontanella decis. 2. n. 17. p. 2. Repert. variar. resol. c. 2. n. 134.

Contrarium tamen practicatur in Reg. Sesse decis. 41. a n. 4. et seq. et decis. 200. a n. 2. Suelves Cons. 23. n. 6. Cortiada decis. 18. n. 64. n. 64. in ~~fine~~ et. ~~decis.~~ n. 651.

Licet omni ~~de~~ iure Iudices delegati de causis recusationum suarum non cognoscant, legitime sint nec ne, sed Arbitri, ut Authen. Imp. Iuliano ac Ioanni PP. PP. rescripsit in l. Apertissimi 16. l. cum specialis 18. C. de iudic. et a Celestino III in Cap. Secundo requiris ~~et~~ Innocentio III. in Concil. Generali Later. relat. in cap. Cum speciali de appellat. et ~~cap. legitima eod. in 6. in eius~~ ~~causam fuerit~~ ac Innocentio IV. in Concil. Lugdun. relat. in cap. legitima § eod. tit. in 6. ~~in eius causam~~ ~~servato quoque canonum~~ ac Bonifacio 8. in Cap. ab Arbitris de offic. et potest. iud. deleg. in 6. ~~et idem servatur in Gallia~~ ~~Io. Coton. ad H. Gallia art. 10. fol. 34. et Albernia Regno Bablier in Consuet. Albernia tit. 5. art. 2. n. 3. et 4. fol. 14. idem~~ etiam cautum fuit, ~~atque~~ omnia uti mundi servari ~~generaliter~~ ~~ordinem~~ singulariter sinus ~~...~~ Harthmen. Observ. lib. 2. c. 15. Tamen contrarium ~~fuisse~~ visum esse in Gallia ~~tradunt Io. Coton.~~ ~~ad H. Gallia art. 10. fol. 34.~~ et Albernia Io. Coton. ad H. Gallia art. 10. fol. 34. Rebuff. tom 3. fol. 151. glos. 3. n. 1. 2. et 3. Regno Bablieiso in Consuet. Albern. tit. 5. art. 2. n. 3. et 4. fol. 14. alijsque testantur, a quibus ad nostros forte ~~derivatum fuit qu~~ delamavit ~~cum qui in ...~~ ~~antiquis~~ inter antiquos Regni consuetudines scriptas habeamus. Si Iudex ut suspectus recusatur ipse idem potest et debet cognoscere de ista Causa suspicionis et super ea pronunciare de consuetudine et si invar non esse veras causas possit cognoscere ut in Obs. Item nota 23. de probat. fe. cum casta quam lenis illustr. And. Bagias in Glos. Ms. et post eum Mol. in Repert. Verb. Iudex. Vers. Iudex ordinarius Ubi ait dicta Observ. secundum ... in deliberanse ... in Iudice ordinario; de delegato vero consulendus Fr. Calasanz tit. de Advinctis fol. 170. cui et adstipulatur ipsius ~~...~~ ... Eliseum. Ayer. Cortolerius ibid. n. 42. qui idem ab Rege Aragonie ... Consiliarijs ... ut si ... suspecti recusati fuerint ipsimet simul cum alijs collegis suis de causa ... suspicionis iudicare ... ... Sed adveniente Fori Anni 17. Tit. Reparo del Consejo del Justicia de Aragon ~~Ann. 1528.~~ ... suspicionis ...

De quibus Ramon cons. 3. n. 117. Vers. ... Fontanella decis. 2. n. 16. et decis. 1. n. 1. et n. 27. Vers. in Catalonia part. 1. Cancer part. 1. variar. c. 11. n. 24. et part. 3. c. 10. n. 74. Repert. variar. c. 2. n. 14. praxim per ... ~~in Curia Illerde~~ ... Dom. Regis Iacobi 2. part. ... Col. 4. cap. 15. n. 10. fol. 174. In Regno et in Cathalonia observatur tamen respectu Iudicum ~~ordinariorum quod~~ delegatorum ~~...~~ quam ordinariorum iuxta Const. 1. et 10. De recus. de Iut. Juges. ~~non autem ac~~ ~~per in~~ Valentia Morla in Empor. iur. part. 1. tit. 2. in praeamb. n. 180. et Sardinia Reg. ... lib. 1. tit. 1. Cap. 23. Depart. in Cap. Curia 3. ... et ... offic. ac per

Anno Dom. 1354. cum in Catalonia Principatu a Petro II. Rege cautum fuisset respectu Iudicum quos ... et in ... recusatione ... ut ... coram ... cognoscant de causis suspicionum ... et ... recusatos ... recusationis cognoscat ... recusatio et admittetur. ut in ... 2. ... ~~...~~ ... Dom. 1508. ... et ... in Curia Barcin. ... Dom. Regis Iacobi 2. ... 1. Collat. 4. c. 7. n. 124. fol. 198. ... Cap. ... cap. 6. n. 19. et 64. ad ... Anno in Regno fuit ... Ann. Dom. 1528. in

devenisset de ...

~~+ ...~~ ...

a partibus electi ac nominati.

Bonifacio VIII in Cap. ab Arbitris de offic. et potest. iud. deleg. Gregorio IX. in Cap. ... de offic. et potest. Iud. deleg.

~~atque Iacobo II. Rege Cathaloniae~~ ~~...~~ ~~et in Const. 1. tit. de recusatione de Iut. Juges. et de ...~~ ~~...~~ ~~in ...~~

quas inter ... ordinarios ... ces secundum ius commune ... ut ... Auth. ad vero C. de Iudiciis ~~...~~ et tamen ... Debeant ut observatur in ... Regnis et tradunt Valenzuela con. 170. n. 11. et 16. ... Hermosilla in Cap. de quis contra clericum q. 5. de ... tamen ... qui

+ Idemque servari in Catalonia respectu Iudicum Cathol. quos ordinarium si esset recusatio non collegis ... sed alij non recusati ... suspectus de causis suspicionum ... et de ... recusati fuerint alius collas non recusatus ... cognoscit

+ Id quod et postmodum cautum fuit etiam in eodem Cathaloniae Principatum respectu visitatorum Doctoris deputationis, ut in Cap. 1. curiar. novis reformat. 1599. de quo Ferrer in Spec. visit. cap. 6. n. 19. et 64. et Ameron eundem Dominus Ripoll ad Regular. in praed. visit. tab. 9. n. 21.

P Idemque servari in Regia Audientia Cathaloniae patet ex Const. 2. de recusació de ... Fontanella cons. 3. n. 120. vers. Secundo Ripoll. var. resol. c. 2. n. 229.

tenentium d. Iustitiae declinatur, a conocimiento del dicho Iusticia è dellos Lugartenientes, o della mayor parte dellos, id indicit Curia Dom. Iustic. Arag. observari capit. scilicet q. si unus ex d. locumt. et suspectus recusatus fuerit spe de causis suspicionum contra se oblatarum simul cum alijs suis collegis id cognoscat sed ab ea cognitione excludatur et causa suspicionum per solos ceteros collegas pronuntiatur ut [illegible] idem Portolesius ... d. n. 43. ... Ib. de Bardaxi in Comm. ad d. for. 17. ubi n. 23. ubi locumt. recusati exclusionem fortasse Iustitiae novo addito corrigatur. Nec aliud innuit etiam Mich. Palo in Notis ad d. for. ubi quaestionem remissive prosequitur an recusatus possit esse praesens q. de ipsius recusationis causa cognoscitur. Anno insuper 1564. venit forus inscr. Tit. de las Sospechas y declarar contra los Iuezes y Consejeros, quo cautum fuit hoc circa ut dentro de 3. dias despues de la desp.a (iudicis nempe suspecti) sea obligacion los Colegas del Iuez de declarar las dichas sospechas si proceden, o no proceden, quem exponit D.A. ... decis 41. num. 1. ... visionem Regiae Aud. ac Curiae Dom. Arag. Iustitiae Praxim [illegible] memorans cum in illo non excluderetur suspectus a suspicionis suae cognitione sed insimul cum alijs collegis de illa iudicaret q. in Curia iam ab anno 1528 observasse tradidimus Perit. Serenissimo illustriss. Dom. episcop. Balthas. in Tractat. de Competentijs q. 12. et fuit [illegible] d. Ann. 1564. [illegible] refert et Praxim asserit eandemque servari in Iudicijs Competentiarum audiuimus quasi iam ubique supra allat. Observ. et d. fori consuetudinem observa... propugnat, et esse in facti contingentia ita observatum Anno Dom. 1653 ... [illegible] Pascualis sup. part. 3. ... 8. a n. 2. ... 19. ubi num. 28. in ... [illegible], atque iterum in eod. Tract. de Compet. q. 68. Ego ad illustrationem vei [illegible] ... Serenissi. Dom. Philippus 3. ... nostri Anni 1564. Curiis, idem seq. anno 1565. die 11. Decembris observandum in S. ac. S. ... Coronae Regis Concilio ... per in Pragmatica Sanctione illius Sobre las Sospechas ... contra los del Consejo Supremo ibi: De las quales Sospechas, poniendose en tiempo admisible, ayal de conocer el ... [illegible] y se deben admitir o no, el nuestro Vicecanciller y los otros ...

gel

Del nostro S. S. R. Consejo q no fuera interesado, sin interven-
ción del q lo fuere. integral ac fus. Dom. D. Christ. Crespi. Obs. 9. n.
66. ~~et~~ Praxis tandem nostri Regni ~~[illegible]~~ praeter allatos
supra Regni indigenas [illegible] Amicus [illegible] in Collect. decis p. 5.
collect. 1526 in fine [illegible] in Collect. ad text in Cap. Pastoralis
n. 2. Armada decis 18. n. 64. sed adveniente tandem hoc nostro foro
~~[illegible]~~ expressa differentia quae ad tractandum
in Regijs, Regiae Audientiae atque Curiae [illegible] [illegible] an-
tiqua consuetudini quae in ~~[illegible]~~ Regni adhuc Audientia vigebat
quotiens illa Curia admissa fuit accedit dictum como se hamas
razonable q el mismo Juez dado por sospechoso no intervenga
en el [illegible] de la misma Recusacion. quando enim [illegible] quis
[illegible] Judex in propria causa. Unde Practici omnes Regni super
allatis [illegible] veniunt.

Ad Gr. Unic. Tit. Ut Iudices etc

1547.

In Iudicijs causarum Civilium et Criminalium sunt perscri- 1
ptae dictae clausula motiva gestio iam tum quam iuris, quae sunt describenda in lib. Consilij Iudicis pronunciantis.

Nota Brunimonem Aragonensium Salutarem, quia ut refert Paris cons. 102. vol. 1. n. 3. Motiva declarant voluntatem et mentem Sententiae, et in simili probat textus in l. fin. C. quae res pignori obligari possunt et in l. in permittendo ff. de iure dot. Decius in consil. 374. ut ex dispositione Motivis fori pars contra quem est lata possit deliberare an sibi expediat appellare, et appellationis causam prosequi.

Item non potest negari quin sententia lata cum expressione causae non regulentur ab ipsa causa cuius expressio apertissime declarat mentem pronunciantis, et aperit ipsius animum, super quibus iudicium pervellerit ut tradinur per Bartolum et alios post Gloss. per illam textum in l. si quis ad exhib. ff. de excep. rei iudic. Et Iudices debent esse hebes in Motivis ut advertit Curtius Iunior in Cons. 81. in princip. Maria. cons. 141. lib. 2.

Regulariter tamen non est necessarium secundum terminos iuris communis exprimere causas et motiva quare sic vel sic feratur sententia per text. in cap. sicut de re iudic. ubi pervellit textum nenat omnes Canonistae. Alex. in l. Iulianus ff. de condic. indebiti. Paulus in l. si potest n. 10. ff. de adquir. hered. In textum quod Ioannes Andreas notat in d. cap. sicut, Iudices non solum non teneri ad exprimendas causas et motiva sententiarum, verum [illegible] esse si exprimant secundum eum, ea ratione quia facile potest mala, et iniusta causa exprimi, et bona et vera supprimi, sicque non valeret sententia iuxta notam in cap. ex parte de concess. praebendae et l. qui [illegible] de excusat. tutor. cap. cum ex litteris de [illegible]. Gloss. regulariter per exceptionem nullitatis executio rei iudic. etiam si [illegible] contrarium non impeditur Clem. 1. de re iudic. etiam si nullitas sit evidens ut creditur DD. tenent Ripa in l. 4. §. condemnatum

natura n.15. de re iud. Immola Card. d. Clem. 1. Roman. singul. 287. Didac. practic. quest. c.25. n.2. etiam si probatio in contrarium afferatur, nisi ex eisdem actis resultet. Ripa d. n.15. Decian. cons. 41. n.19. vol.1. Paris cons. 98. n.13. lib.3. Ruini cons. 131. in fin. lib.1. et cons. 27. n.5. lib.5. Menoch. casu 9. Fallit tamen in aliquibus casibus quos refert Abbas in d. c. sicut n.11. et tamen in illis adhuc non est de substantia ipsa expressio adeo quod omissio vitiet sententiam ut tenet Paul. Castrens. cons. 7. allegatus per Capellam in verbo ex causis ~~supra ad~~ et ibi Abb. Salicetus in l. properandum §. illo C. de iudic. et ~~supra~~ ibi Abb. n.12. quod tenebit sententia etiam si omissio expressionis causae contigerit in dictis casibus exceptuatis. Hic ratione sufficiat attento iure communi. Attento vero iure municipali requiritur quod iudices dent motiva [illegible] quod intelligitur in sententiis definitivis nec fuit [illegible] ad quod facit textus eod. tit. de anno 1553. et in hoc [illegible] ~~supra~~ ibi: hayan de dezir las causas y fundamentos principales, et ~~dicta~~ ibi: los quales se hayan de asentar en el libro del Consejo, verbum debet importat necessitatem §. Curare Instit. de Actio. cum vulgaris, quia licet iudex non teneatur causam in sententia exprimere d. cap. sicut, et ibi notatur, tamen si causa inepta exprimatur vitiatur ut tradit Innoc. in cap. in presentia de renunciat. Innoc. et Abb. in cap. fin. de Procurat. Dec. in cap. cum super Abbatis de offic. deleg. cum similibus. Nam quando nullam rationem dat iudex est praesumptio pro iudice quod iusta ratione et causa moveatur, sed ubi inepta et erronea causa exprimitur tollitur illa praesumptio quia in claris non est opus coniecturis l. continuus §. cum ita de V. O. Io. de Bardaxi.

INCIPIT PRIMUS LIBER FORORUM.

I. DE SACROSANTIS ECCLESIIS ET EORUM MINISTRIS.

Quicumque sacratam Ecclesiam violaverit et homicidium ibi perpetraverit, det de Calonia DCCC. solidos ad Ecclesiam, et homicidium ultra, et si sacrata non est, det sexaginta solidos de calonia et homicidium.

EXPOSITIO VITALIS.

De las Santas Eglesias y de los sus sierbos o Ministros.

1 En el nompne de nuestro Seynnor Jesuchristo, qui es comenzamiento y nascimiento et fin de todas las Cosas: en el Comienzo de la nuestra obra con debocion ordenamos que en hondra de Dios todas las Eglesias sean tennidas, y hondradas de todos los omes, ningun ome de qualquiera condicion el sea que non sea osado de fazer fuerza ni crebantar las Eglesias.

2. Establescemos otro si que si alguno engaynado por el diablo crebantando o violando la Eglesia fiziere homicidio en ella, lo que fazer no se pueda sin menospreçio de la fe peyte DCCCC solidos si la Eglesia violada es sagrada, y si sagrada no es peyte LX solidos et por qualquiera de las Eglesias violadas peyte el homicidio segun costumpne de aquellos logares.

EIUSDEM INTERPRETATIO. DE SACROSANCTIS ECCLESIIS ET EARUNDEM MINISTRIS.

1 In Nomine Domini Nostri Jesuchristi, qui omnium et principium est et finis, et ad cuius honorem sine quo nihil est veri gaudii vel honorum, et in principio nostri Operis cum debotione duximus statuendum, ut Ecclesiae omnes ob Dei reverentiam, ab omnibus hominibus honorentur, nec alias cuiuscumque conditionis homo eas audeat violare.

~~2 &c.~~ Quicumque vero instinctu diabolico Ecclesiam violando homicidium perpetraverit in eadem quod fieri non potest sine contemptu fidei christianae DCCCC solidorum poena, si violata Ecclesia fuerit consecrata, et si consecrata non fuerit LX, sine remedio feriatur, et in utroque casu poenam homicidii pecuniariam

nihilominus solvere compellatur.

// OBSERVANTIÆ COMMUNES

I. DE SACROSANCTIS ECCLESIIS. #

1 De consuetudine Regni Procurator Episcopi potest accusare [illegible] clerici.

GLOSSÆ. ANTONII DE VAGES.

NOTÆ VARIORUM.

//Criminis. sed [illegible] quod extra [illegible] [illegible], [illegible] Ecclesiam, [illegible] [illegible], [illegible] pœna [illegible] [illegible] [illegible] quod non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] casus. l. hinc scriptura §. pro hoc. ff. ad leg. Aquil. l. 1. ff. de [illegible] cap. inc. [illegible] gloss. ad hoc extra de consecrat. Ecclesiæ vel [illegible] [illegible] cap. si quis in [illegible] [illegible] cap. si quis, et cap. si quis [illegible] max et cap. quisquis. 17. q. 4.

//Sacratam. Contrarium est de iure nam [illegible] est [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cap. penult. extra [illegible] immunit. Eccles. tamen de consuetudine Regni non [illegible] legum nec de iure ut notat. [illegible] 17. q. 8. [illegible]

//et homicidium. Si homicidium non fuerit [illegible] [illegible] calonia non homicidium. ARNALDUS.

//ad Ecclesiam. Nota quod inter caloniam, [illegible] [illegible] differentiam..

II.

Quicumque Presbiterum aut Diaconum verberaverit, aut occiderit, pro Presbitero Dccc solidos, Pro Diacono Dcc solidos pro calonia solvere compellatur.

EXPOSITIO VITALIS.

3 A hondra daquil qui dixo en el Psalmo por boca de David Profeta, no querades nocer a los mis Christos, es asaver a los Preites y las otras personas ecclesiasticas, que son a servicio de Diós, y non querades ser malignos contra los mis Profetas ni contrariar a ellos, con humildat y debocion de Dius Establecemos y ordenamos, que qui firiese o matase subdiacono o diácono que peyte Dcc. solidos, si Capeyllano Dcccc. solidos.

INTERPRETATIO EIUSDEM. Ad honorem eius qui dixit nolite tangere Christos meos, et in Profetis meis nolite malignari, cum debonore animo statuimus, ut quicumque timore Dei post positum Diaconum, vel Presbiterum occiderit, vel in eo manus iniecerit violentas, pro Diacono in Dcc et pro Presbitero in Dcccc solidis puniatur

OBSERVANTIÆ COMMUNES.

2 Item Caput Quicumque Presbiterum eiusdem tituli non servatur quo ad pœnam ibi contentam: sed tantum quo ad pœnam homicidii: et est ratio quia si clericus interfecerit laicum, non solveret nisi homicidium tantum: ergo nec laicus interficiens clericum; cum non debeant ad imparia iudicari, et sic est de consuetudine

GLOSA OBSERVANTIARUM ANTONII BAGES.

NOTÆ VARIORVM

[illegible]

II. DE HIIS QUI AD ECCLESIAS CONFUGIUNT, VEL PALATIUM INFANTIONIS.

Si quis malefactor perpetrato crimine, vel maleficio prose defendendo, Ecclesiam intraverit, vel Palatium Infantionis non debet inde extrahi violenter, nisi fuerit latro, vel raptor, aut traditor manifestus.

FORUS IACCETANUS.

De Malfaytor que se empara en glesia o, en Palaci dinfanzon. l. 4. t. 68.

Si alguun malfaytor per defenare se intra en glesia, o en Palaci dinfanzon non deu estar trayt per forza si doncs no es manifest layron, o traydor probat.

EXPOSITIO VITALIS.

De los que fuyen a la Eglisia o, al Palacio por ser defendidos de illos.

Quar la divina magestad y el poderio de Dios por perdon, è por ayuda establesció las Ciudades a les qui habian menester. Nos qui venimos de manifesto qui somos sus Siervos maguer non dignos segund la pobreza y pequeñez de seundo semeillar quanso podemos a la su misericordia segunt daquello que dise la Palaura de Dios, Sed misericordiosos assi como vuestro Padre de los Cielos es misericordioso: Establescemos y ponemos que qui por qualquiera crimen o malfeyta fuyere a le Eglesia o, al Palacio del Infanzon por ser defendido, ninguno non sea osado de sacarlo dendi por fuerza.

INTERPRETATIO EIUSDEM.

De hijs qui ad Ecclesias confugiunt vel Palatium Infantionis.

Quia divina maiestas indigentibus veniam refugia constituit Civitates, nos qui servos eius indignos esse merito profitemur iuxta nobilitatem nostram, cupientes eius misericordiam imitari iuxta illud estote misericordes sicut qui in Celis est misericors pauperum. Statuimus ut nemo quocumque crimine vel flagitio ab eo commisso ad Ecclesiam vel Palatium Infantionis fugiens exinde violenter aliquatenus extrahatur.

Iosue c. 22. V.º Boher. decis. 18.

De his qui ad Eccles. confug. vel Palatiū Imperatorum.

Tit. 11.

1. In noviss. Compilac. II. similes Tit. in ~~cod.~~ fine Sacerdot. Tit.

TIT. II.

DE IIS QVI AD ECCLESIAS CONFVGIVNT, VEL PALATIVM INFANTIONIS.

Cap. unic.

Si quis malefactor perpetrato crimine vel maleficio pro se defendendo" Ecclesiam intraverit" vel Palatium Infantionis" [illegible] inde [illegible] violenter" nisi fuerit Latro" vel Raptor aut traditor" manifestus." et probatus, et probatis casibus captus non dam sub [illegible] de directo.

"Defendendo. Secus si posuerit se intra Ecclesiam [illegible] vel perpetrato homicidio [illegible], quia tunc tale homicidium Ecclesia non defendit ut extra de homicid. c. 1. et de immunit. Ecclesiarum [illegible]. [illegible] tamen fuga. [illegible] quia [illegible], an praedicto modo intraverit recipiendo testes, ita enim declaravit Justitia Aragonum. I. de PATOS. Et vide quod habes infra de testibus [illegible] fuer [illegible] lib. 9. [illegible]. M. de PERTVSA.

"Intraverit. Ideo dixit intraverit quia si [illegible] in Ecclesia vel Palatio Infantionis [illegible] non [illegible] nec gaudet immunitate, quia frustra legis auxilium invocat qui committit in legem ut extra de immunit. eccles. c. fin. et de [illegible], c. quia frustra. M. de PERTVSA. Quid si per officiales ducantur captus scilicet officiales seculares, et transeunt per Ecclesiam, [illegible] officiales ipsum captum possunt inde extrahere dicit Oddo quod ille [illegible] non est captus cum ibi non sit eo proposito ut ibi remaneat, et allegant super hoc l. si quis post. C. de adseijs. privat. super verbo per mediam Civitatem A. de BAGES. et M. de PERTVSA.

"Infantionis. Quid si intraverit in Castro aut loco Infantionis? vide Obs. 1. t. de [illegible] lib. 8. Quid si intraverit in Palatio Episcopali? dic quod idem est. 15. q. 4. c. [illegible] de hoc. Tamen Notarius de falso accusatus in Ecclesia nec Palatio Infantionis non potest se salvare ut in foro [illegible]. Como de [illegible] T. de Tabellionibus §. Cumque [illegible] lib. 12. in plurimis casibus A. de BAGES.

"Extrahi. Sed quid si extrahatur dic quod si extrahatur ab Ecclesia sacrata et Calonia DCCCC solidorum si autem non est sacrata et Calonia lx. solidorum ut in foro 1. de sacrosanct. Eccles. Et [illegible] extrahatur de Palatio Infantionis dic quod si Palatio Infan-

tio-

tonis et ultra Serram est ibi pena xxv. solidorum citra et citra [illegible]
et pena lx. solidorum ut in foro [illegible] de Condic. Infa-
nat. lib. 6. [illegible] Sed istud citra Serram, et ultra Serram quid
dic quod ultra Serram de illa Serra quae est [illegible] [illegible]
et Azcabium, et ab inde usque ad Pyreneos Montes. citra est il-
quod ab inde est. Quid de Palatio Nobilium Megnadonorum
et Militum? dic quod idem cum omnes Infanziones sint [illegible]
[illegible] non sit Infanzonatus in Aragonia ut [illegible]. 4. de Con-
Infanzonat. lib. 6. quia Infanzonatus est genus, Nobilitas, [illegible]
[illegible], et militia [illegible] species ut ead. [illegible]. 3. de Condit. Infanzon.
et vide super dicta [illegible] Bart. in l. prefata [illegible]
de BAGES.
"violenter. Secus si voluntarie, etiam falsis suggestionibus Secundum
Hostiensem et Godfred. ut extra de immunit. Ecclesiar. c. inter alia
[illegible]. Ussi Judex in hoc casu assecuraverit eum de non capiendo [illegible]
aliter procedendo contra eum etiam si exierit, nihilominus potest
capere non servato assecuramento quia talis dolus licitus est [illegible]
[illegible] [illegible] l. 1. in fine, ad quod facit in Auth. de mandatis
[illegible] §. neque cum glos. et ff. de re milit. l. non omnes [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] lib. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] de Privileg. milit. lib. 6. et notam super eam; secus tamen si [illegible]
et non violenter ut 17. q. 4. c. [illegible], [illegible] de hoc, et [illegible]. extra de re [illegible]
cap. [illegible]. A. de BAGES.
"Latro Ad hoc facit l. raptores C. de Episcop. et Clericis. M. de FER[illegible]
"tur traditur. Aliter proditur LOPEZ. Vel etiam nisi fuerit [illegible]
qui aliquem ex proposito occiderit, vel nisi delinquerit intra Eccl[illegible]
vel sit Latro publicus, vel depopulator agrorum ut extra de immun.
Ecclesiar. c. inter alia, [illegible]. A. de BAGES.
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quo ille qui [illegible]
vel rapina [illegible] [illegible] manifestus. et [illegible]
[illegible] [illegible] de privileg. milit. lib. [illegible] [illegible] nec [illegible]
[illegible] quae [illegible], [illegible] [illegible] habet res quae nulla
tergiversatione celari ut extra de Verb. oblig. c. cum olim [illegible]
manifesto pro notorio ut [illegible] cap. cum olim [illegible] 2. q. 1. c. [illegible]
et et [illegible] quid dicatur notorium, et quid manifestum [illegible]
Cohabitat. clericor. et mulier. c. [illegible] [illegible] [illegible]

manifestus si cum suo cui iapetur [illegible] et eadem dicimus in quo-
cumque delinquente in alio crimine, sive in homicidio, sive in quo-
cumque alio crimine delinquere cum sit eadem ratio, et vide super
hoc in fine glossa observ. Item si homicidium [illegible] de [illegible]
gener. tit. Regni lib. 6. sed quae sit differentia inter Latronem et
Furem, et indicantur fur, et Latro: vide super hoc notata
super observ. 1. infra tit. de probat. super [illegible] Furum, et de-
natura Latronis, et Furis punitione ibi latius lib. 2. Et vide etiam
super hoc [illegible] in [illegible] ff. de furtis. A. de BAGES. Et infra
de oblig. quae ex delict. nascuntur. §. manifestus, aut per [illegible]
nem vel de signarentur, sive quadam, ibi ex quo manifestum, aut per
rei evidentiam, ut infra de praecept. c. si aliquis homo ibi: postquam
manifestum est, aut per sententiam, ut extra de Cohab. clericorum
et mulier. c. fin. et vide ibi de his manifestis, vel si [illegible]
malefactor insequitur et continuo malefactor includitur in domo sub-
feudatarius vel ecclesia talem, cum non defendat Ecclesia. Sed quid
si clericus quem de proditione accusatur nunquid talis accusatus de
morte vel de maleficio aliquo debeat per [illegible] custodire,
et Infancio hoc casu teneatur in sua custodia recipere vel permitte-
re intrare officiales: certe non tenetur custodire malefactorem nec per-
mittere intrare officiales, nisi possit sibi [illegible]: Et tunc officialis po-
test et debet domum custodire per carrerias ut exeunte capiatur,
sic declaravit Dominus Iustitia et [illegible] Io. de PATOS. Et
vide super hoc Observ. de Consuetudine Regni infra hoc tit. prima
tamen incipientem de Consuetudine Regni. Et Consultatoria Do-
mini Eximini Petri de Salanova in eadem observ. nominata [illegible]
et infra lib. 9. [illegible] [illegible] Iustitia Aragonum A. de BAGES. Et
nota quod tamen solum duabus personis immunitatem denegas
aliis vero non quantumcunque gravia crimina perpetraverint, quae
duae personae sunt scilicet publicus latro, vel nocturnus depopulator
agrorum qui dum itinera frequentata vel publicas stratas obsidet
aggressionis insidiis potest ab Ecclesia extrahi, tamen qui in Eccle-
sia vel [illegible] [illegible] [illegible] eidem gaudent immunitate
nullatenus gaudeant, ut extra de immunit. Eccles. c. inter alia et
c. fin. A. de FRANCIA. Et nota quod [illegible] [illegible] [illegible]

Ad Tit. de his qui ad Eccles. confug.

in quibus quis non gaudet immunitate Ecclesiae, etiam ... carcer qui notantur in cap. inter alia de immunit. Ecclesiae cap. fin. et in Auth. de mandat. princip. §. quid de deha... in princip. Obs. 4. cap. ... vide Bartol. in ... per... Et Obs. 9. 4. de Privileg. milit. §. supernumerarij. ...

" Referuntur casus in quibus malefactores non gaudent domo Infantionis. ex Ant. verb. Infancio. In delicto commisso de Consil. Infantis. Obs. 4. de Immunit. Eccles. Latro ... et praedo manifestus. fr. unic. de his qui ad Eccles. fugiunt. Obs. 2. eod. Residentes de quorum ... constat per instrum. public. fr. Vnic tit. de ... Accusans de homicid. quod ... commisit. Obs. 1. de his qui ad Eccles. Condemnatus de crimine in ... fr. 1. de ... Nominis accusans de falso. fr. unic tit. de Crim. fals. ... ad ... qui ... in domo Infanc. aliter quam pro maleficio Obs. ... tit. de ... Occidens seu damnificans Infanc. ... qui offendit Ecclesiam. 1

3 Infantionis. Bobadilla l. 2. c. 14. ... quid commi... V. Gadet ad l. unic. C. de ... g. ... v. in fr. ad tit. Ximenez 3. 15. ... n. 28. de vassallis ... §. fin. n. 13. et ... in ... Curia Regis ... Jacobus in ... mentatus ... D. Garcia ... V. Zurita de Confug. ad ... V. Valenzuel in ... 1. 5. g. 281. Bobadilla.

" si aliquis. V. Bobadillam in Polit. lib. 2. c. 14. n. 26. 29. 30.

" extrahi. l. plerique ff. de ... c. 1. de ... Bardaxi ... de his qui ad. Eccl. n. 40. 8. Faber ad l. nemo ff. de ... n. 186.

2 " si maleficium. Bardaxi ... n. 42. et not. ... Crim. praxi pag. 281. ... fr. 8. de ...

" si Infancio. Quid si Infancio sit dominus ... vel plurium domorum an hic immunitas sit in qualibet domo ... quaerendam ... in quibusdam fr. ... opinio ... de S. Angelo et ... dicebant ... procedere in habente plures domos ... vers. Si tamen. C. de ... qui textus ... a contrario sensu et ... in plurali loquitur ... Communem loquendi ... hic ... ad hanc quaestionem ... ad ... de adulter. ... de ... lib. 3. c. 16. n. 50.

" privilegio. V. ... Crim. lib. 6. c. 25. n. 16. ... Bobadilla lib. 2. c. 14. n. 10. V. lib. Consil. Crim. fol. 250. ... in l. ... ff. de ... Bardaxi ad ... 5. de ... Faber. n. 35. ... de immunit. ... 21. ... in l. nemo de domo ff. de ...

Gaudet immunitate. V. lib. Consil. Crim. fol. 225. ... Infancio fol. 133. ... debet ... damnosum ...

Scitu. ... fr. unic. sub tit. de ... scilicet qui occiderit dominum suum, vel concubuerit cum uxore domini, vel ... et eas ...

Compelli V. Obs. 7. in ordine ... decisae.

capi. vide circa ... Obs. ... lib. 2. ... c. 20. n. 17. ... fin. Bardaxi ad for. de his qui ad Eccles. n. 39. Guido decis. 121. ... Xamar ... iudic. defin. 129. in fin. p. 2. Sed quid si extrahunt pro homicidij, et deinde apponit aliud pro quo si possit extrahi, ... ditionis asserunt ... Aceved. l. 3. ... n. 28. lib. 1. tit. 2. ... Gutierrez reg. q. 1. n. 18. q. 2. n. 14.

Per carcerias hoc vetat l. 2. tit. 11. partit. 1.

Judex absque vocatione V. notat. ad for. de manif. reor. Guarino defens. 14. c. 1.

Committere Infanzoni Hodie ... servaretur quod ab Ecclesia extrahitur ut in Francia.

At Tit. de his qui ad Eccles. confug. vel Salac. hisfunc.

Raptam C. de raptorib. 36. q. 1. Peguer. decis. 6. n. 6. Gamb. de inim. c. 16. § 4. n. 11. L. presenti 6. §. sane C. de his qui ad Eccles. confug. D. Nic. Ant. de exilijs ad antiquum querendi furti modum, confert Petron. c. 57. Satyricon. Mornac. ad l. 1. ff. de serv. fugitiv.

Almutazaf oficialis itaque nam privatis soli non conceditur V. Suarez in. de reor. defens. 17. Mol. v. Almutazafes Mornac. ad l. 1. de serv. fug. v. S. Dibus cod. tit.

Etiam de Ecclesia Alex. cons. 24. vol. 2. Migd. lib. 5. de raptor. virg. Contraria opinio verior secundum canones fuit q.a admissa in quodam processu compet. D.a Ioan. Xexero 26. April. 1541. cons. Carolo de S.ta Cruze et midele tempore Cancellario D. Myer. de Lanuza Abate S.ti Ioan. sed in latrone insequuto, etiam n publico fuit ita obs. Practicata Cesar Cancell. 23. novem. 1642. in quadam competentia cuiusdam latronis vocati Damian, alias Castellanico, ~~nec~~ Carolo de S.ta Cruze Consiliario, si hoc verum exemplar v. lector prapim imunitatis n servan de latronib. ad observ. Mimantem de qua nos in Alleg. de cadaverib. punitor. v. observ. 1. de moder. rerum venal.

Homicidio videtur quod solumodo pena talionis in Aragonia n habeat locum in his delictis quasi secus in alijs secundum leuis disposic. Ut l. 3. C. de his qui acus. n pos. et in l. penult. et fin. C. de acusat. in l. libellor. ff. eod. C. ma de procuratorib. in 6. et v. observanc. Item nota quod saba inli; et observ. Item quicumque inf. de homicid. fol. 26. col. 4. et fol. 27. col. 1.

Alegrytho Cur ex singulari questione legem v. for. de v. s. salgad. de retenc. c. 9. p. 1. n. 51.

S.te Christine Bardax. in for. de his qui ad ecles. n. 36. et P. R. c. 5. n. 10.

Sagionib emenda prosagiones, qui v. Ramirez p 20. infin. for. Iurigo saionem. Sapio lib. 2. tit. 1. l. 16. glos. n. 5. v. Casiodor. lib. 1. epist. 24.

Extraherent Recte nam secundum canones n fruit imunitate ii debitor Remig. de immunitat. lib. 4. c. 5. Marius Stala de imunit. Ecoles. c. 5. n. 11. Suelv. cons. 36. t. 2.

Fuit Consilium Bardaxi de manifest. personar. for. 1. pag. 395.

Cum omnia secundum Philosophum bonum appetant, et cum Iurisperiti noviter de studiis venientes in practica Fori, seu Consuetudinis et Observantiarum Regni Aragonum per aliqua tempora existant peregrini; ideo ne in ipsa peregrinatione diutius valeant remanere praeparando viam practicae praemissorum.

Nos Iacobus Dei Gratia Rex Aragonum &c.] Regis enim est officium et facere iudicium, et Iustitiam, et liberare de manu calumniantium vi oppressos, et non solum liberare, sed nec pati debent eorum continentia ab aliis contristentur nec effundere sanguinem innocentem, ut notat per Bal. ~~[illegible]~~ in Summa tit. de elect. §. et quis eligi Vers. Item capitulo. et dicitur Rex eo quia regere debet Regni populum et salutem, et etiam a recte regendo Rex denominatur, et vocatur modestus, et temperatus ad contrarium impiorum Tyrannorum. et haec notantur per Archi. 23. q. 5. c. Reges, non quod in pace nulli quietem appetunt, et molestias fugiunt in dis. c. [illegible] Et propterea quilibet debet pacem desiderare seu affectare, nam et Civitates quae pacem servant ac affectant

Ad Foros Aragonum] Quaero an Forus et Lex municipalis seu Statuta Civitatum recipiant interpretationes vel non sicut verba in servantur et iudicentur respondeo quod sic quia sunt stricti iuris et illa non recipiunt interpretationem notat l. quidquid astring. ff. de Verb. oblig. propterea condens legem municipalem vel statutum debere dicere

Impresiones diversas de Fueros de Aragon

5

1517. Felici placidaque flante aura (studiose accipe lector) denuo consummatum explicitumque opus universorum fororum, tam antiquorum, quam novissimorum usque ad victoriosissimum Ferdinandum secundum Regem Aragonum, Castelle, utriusque Sicilie, ac Hierusalem &c. iam iam proxime vita felicissime functum. Deinde eiusdem Regni observancias, nec etiam duas epistolas quarum altera super bonorum (soluto matrimonio) diserit divisione: altera vero Iusticie Aragonum magistratus exordium successionemque reminiscendo luculenter explanat. Que singula olim fuere per egregium Doctorem Gondisalvum de Santa Maria, alterum tunc ex vicariis Iusticie Aragonum congruenter elimata. Postremo siquidem horum omnium habes tabulam in operis fronte sitam: iam decenter fideli perpendiculo trutinaque examinatam, necnon pluribus resecans superfluis limpide detersam: potissime titulorum in hoc opere contentorum seriem, atque locum indice certissimo numero invenies munitam. Per prudentem virum Cesarei iuris peritum, ac patrie legum interpretem fidelissimum: Michaelem del Molino (qui diligenti indagine totum discurrendo opus) sic copilatam: consulte operi duxit annectendam. Impressum in inclyta Civitate Cesaraugustana: arte, et industria largisque expensis circumspecti viri Georgii Coci theuthonici: anno Christiane salutis millessimo quingentessimo decimo septimo, absolutum vero sexto Idus Aprilis.

1542. Finiunt omnes fori Aragonum tam antiqui quam novissimi, antiqui vero usque ad Catholicum Regem Ferdinandum secundum Aragonum et Castelle &c. Regem, qui fuerunt correcti per egregium Doctorem dominum Gondisalvum Garsiam de Santa Maria, alterum ex vicariis Iusticie Aragonum, una cum ordinacione titulorum. Novissimi vero usque ad Cesareas, et Catholicas Maiestates dominorum nostrorum Caroli Romanorum Imperatoris semper Augusti Regis Germanie &c. et Ioanne eius Matris, et eiusdem Caroli Regum Aragonum Castelle, utriusque Sicilie, Hyerusalem &c. nunc feliciter regnancium

una cum

Vna cum foris per suas Maiestates usque in hodiernum diem editis, et cum observantiis, et duabus epistolis, una quidem super divisione bonorum soluto matrimonio, altera vero de ordine Magistratus Iustitiae Aragonum qui noviter fuerunt correcti per egregium virum Egidium de Luna, Iuris professorem, domini Regis Consiliarium in presenti Aragonum Regno ex comissione Regii Consilii, et iussu impensisque Ioannae Millian, viduae Petri Harduni, Cesaraugustanae, apud eandem Caesaraugustae urbem impressi Anno a nativitate domini 1542. die vero 22 mensis octobris.

6

Num.° 5. [illegible] Tú-
ros de Arión [illegible] se escriben [illegible]
se [illegible] todo el tiempo [illegible]
[illegible]
[illegible] por el [illegible]
de Joe. [illegible]
[illegible] de ellos se [illegible] lib. 3.
[illegible] escrito en los tiempos del Emperador Augusto donde
[illegible]
[illegible]
[illegible] mas de seis mil años antes que el [illegible]
[illegible] Inteligencia de este lugar, quanto al [illegible]
[illegible] lib. 1. c. 9. y [illegible]
que lo explican bien; sin que tengamos tampoco por digno
de mayor reflexion lo que el mismo Florian de Ocampo
lib. 1. c. [illegible]
XXVII. [illegible] como [illegible] antes de la
venida de Christo dio a los Españoles ciertas leyes [illegible]
sales que sirviessen para todos, y luego a cada Pueblo las suyas
especiales [illegible]
[illegible]
los Pueblos de España, porque la incertidumbre y variedad
conque corren estas noticias de los primeros Reyes de Espa-
ña, ni permite que se aga pie en ellos; ni puede ofrezernos
materia alguna solida para nuestro Discurso.

[illegible] parte de España, y la dominaron por algun tiempo, em-
pero nunca como Señores proprios de ella, y assi aunque

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] mal noticia de su observancia.

3. [illegible] España del Imperio Romano [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

bre Romano las leyes peregrinas que en ella habian in-

troducido, empezaron a promulgarse nuevas leyes por las

[illegible]

al de su conquista Eurico septimo Rey suyo, contando desde

Ataulfo, le promulgò ia leyes particulares, las quales des-

[illegible]

[illegible]

ledo, y poniendolas en orden San Ysidoro su Arcobispo

las redujo a un volumen que quiso se llamase Fuero Juzgo

como dando a entender que por el solo habian de [illegible]

los Reyes en España; Pero como aquel volumen por la

calamidad de los tiempos, o, por los tumultos de las [illegible]

[illegible] hubiesse venido a quedar poco [illegible]

[illegible]

[illegible]

restituyò al comun uso cassi a la mitad del siglo [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Pirineo [illegible] ~~[illegible]~~

4. [illegible] España por los Moros Año 714. de Christo, es [illegible] de todas las Historias que los pocos Christianos que pudieron escapar de su furor, se retiraron a las [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] las [illegible] que se procuraron hazer los Moros para impedirles la comunicacion por toda la dilatada cordillera del Pirineo, fue causa de que no pudiendo [illegible] unidos debaxo de una Caveza de quien ni podian recebir los ordenes, ni los socorros alzasen para su defensa ya [illegible] saludaron por sus Reyes, subrrogandose en ellos desde alli adelante dividida la antigua Magestad del Imperio Godo [illegible] niendo de aqui su mas seguro origen la diversidad de [illegible] dentro de España mismo el Patrimonio antiguo de los Godos. Y si bien en Asturias, adonde pareze haber cargado el mayor [illegible], como mas vezinos a su Corte [illegible] dos de los Moros, bolvieron brebemente a restaurar sus Reyes

las

las antiguas leyes [illegible] que
[illegible] no assi
[illegible]
[illegible] de la tierra, [illegible] formalidad [illegible]
[illegible] de leyes propias de ella, [illegible] lo que [illegible]
[illegible]
[illegible] haberse observado [illegible]
[illegible] que se llama con el nombre de Aragon [illegible]
[illegible] que las antiguas leyes
[illegible]
[illegible] Reynos [illegible]
[illegible] parece [illegible]
[illegible]
a cuya fragosidad se acogieron las reliquias de nues[illegible]
[illegible]
las Riberas del Rio Aragon, que al principio dio nombre a [illegible]
comarca, y despues a lo restante del Reyno, y si bien [illegible]
que Geronimo de Blancas en sus Commentarios de las [illegible]
de Aragon, hablando de Don Galindo Aznar segundo [illegible]
de Aragon [illegible] que [illegible]
en la mesma Ciudad Merino que la governasse, y [illegible]
hizo leyes muy excelentes con nombre de Fueros [illegible]
[illegible] de Christo [illegible]
que va hablando, lo qual si fuesse cierto pareze que [illegible]
[illegible]
leyes, siendo como lo es este Condado primitiva porcion de
nuestro Reyno, pero como no veo que Geronimo de [illegible]
[illegible] cosa [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
en el

[illegible] que [illegible] de [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Señor Rey Don Iñigo Arista, (desde
[illegible]
[illegible]
[illegible] asienta se formaron las leyes capitales [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]ores en que se hace alguna memoria de mas antiguas
[illegible]
[illegible]
[illegible]
en estas materias, sobre ignorarse tambien de todo punto el
[illegible]
[illegible]
[illegible]
del Fuero General de Nabarra, qué originalmente se con-
serva en la Camara de Comptos de aquel Reyno, de cuya com-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
brescrito lo manifiesta; su existencia nadie la negarà
con razon, pero el tiempo fixo y demas circunstancias
[illegible]
dose su compilacion original como habemos dicho. De

 la

la relación [illegible] de lo que [illegible]
[illegible] se descubre
las primeras líneas y dibujo de nuestro [illegible] en ella
se conservan [illegible]
tiempo del Rey don Sancho [illegible]
[illegible]
dichos fueros de Sobrarbe [illegible]
[illegible] poco tiempo [illegible]
que se [illegible] dichos fueros de
pudido [illegible]
[illegible] y aunque [illegible]
[illegible] que los mismos
compilaciones [illegible]
[illegible]
de Don [illegible]
[illegible]
[illegible] de las leyes
[illegible]
[illegible] como en otro tiempo lo [illegible] y se hubiera
concluido [illegible] atravesándole un accidente [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] Obs. [illegible] de [illegible] minor.

Interpretatio: [illegible] causa [illegible] quo [illegible]
[illegible] Mol. [illegible] Alfons. [illegible] col. 1.

Et [illegible] Obs. [illegible] de privileg. [illegible] et [illegible] minor. qui ibi allegat

Cod. [illegible] fin. lib. de [illegible] [illegible].

Interpretatio: [illegible] Causa Republicae [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] col. 1.

Et 1. [illegible] Cons. tit. de Contract. minor. & [illegible] de [illegible]
minor. quas ibi [illegible]

[illegible] Philipp. minor.

Interpretatio: [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

Inventario: [illegible] Regularis [illegible] contra eum praescriptio [illegible] verb. [illegible] fol. 1. col. 1.

[illegible] vel propinqui.

[illegible]: [illegible] per 10. [illegible] [illegible] fratres [illegible] [illegible] Procuratore [illegible] absentem constituto [illegible] administrent [illegible] [illegible] [illegible] col. 1.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pauls ante finitis dictis decem annos mittat talli Procura[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] expulsi ab administratione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et de [illegible] [illegible] mutetur de decem in decem annis nova procura[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] exclusi ab administratione bonor. abs. bone menti in Pract.

[illegible] de [illegible]

Intermedium. [illegible] [illegible] Rege in [illegible] [illegible] Guerre: n[on] potest [illegible] pro debito vel [illegible] [illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] a Bello causa [illegible] est [illegible] ~~[illegible]~~ secundum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~

Idemq[ue] in absense de mandato Dom. Regis ad expediendum ipsius negotia secundum eundem Petr.

Limitat. tamen nisi causa esset iam incepta et inchoata antequam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et Observ. Item pro [illegible] [illegible] Leg. tit. [illegible] [illegible] limitatur etiam in [illegible] Depositi q[uae] a restitutione Depositi non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Nota ad [illegible] Ann. 1300.

De [illegible] II. [illegible] [illegible] Zurita. [illegible] [illegible]

De huj [illegible] Zurita Annal. lib. 5. c. [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Inf. ad in [illegible] [illegible] Ann. 1300. m. 605 [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] Ms. p. m. pag. m.

Ad Proemium. [illegible] [illegible] [illegible] nomine et. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nomine, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2. [illegible] 7. [illegible] [illegible] [illegible] 3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib. 30 [illegible] [illegible] tit. 14. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] communi [illegible]

Huius sunt res quae [illegible] [illegible]

Ad Tit. [illegible]

Ad fr. 1. Ms. Verb. Abortium Iudicis fol. 42. col. 3. ante finem Vl. Portoles.

Ad Fr. 2. Idem Ms. Verb. [illegible] et Verb. [illegible] fol. 95. col. 3. in fine Vl. Portoles

Ad Tit. de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

De Mat. huius Tit. Hospitalis in suis Obs. Ms. Tit. de excep. [illegible] de [illegible] [illegible] cum [illegible] lib. 4. cui correspondet similis tit. in Obs. Comm. lib. 9. fol. 34. et ibi Aut. de Bages

Ad fr. 1. Ms. Verb. Accusatio fol. 4. col. 1. in fine. et Verb. [illegible] et Reus fol. 5. ante fin. et Verb. Contestatio Vl. Portoles

Ad fr. 2. Idem Ms. Verb. Calonia fol. 52. col. 2. et Verb. Censualia fol. 61. col. 2. ante med. Vl. Portoles

Ad Tit. De Nobilibus q. [illegible] [illegible]

Ms. Verb. Domini fol. 106. col. 3. in principio Vl. Portoles, [illegible] in not.

Ad Tit. Quomodo quis debeat [illegible] Infanzoniam

De Mat. huius Tit. Hospitalis in suis Obs. Ms. Tit. de [illegible] Infanzonia facienda lib. 9. cui correspondet Tit. [illegible] Infanzoniam faciendam in Obs. Comm. lib. 9. fol. 35. [illegible] [illegible] de Bages

Ad Tit. Ut omnes Officiales iurent.

De Mat. huius Tit. Hospitalis in suis Obs. Ms. Tit. de iuram. ab offic. [illegible] [illegible] Ms. Verb. [illegible] fol. 42. [illegible] [illegible] med. et Verb. Albaranum fol. 14. col. 1. ante finem Vl. Portoles Ms. [illegible] in not.

Ad Tit. de [illegible]

[illegible] materia huius Tit. [illegible] in huius Obs. Ms. eod. Tit. lib. 9. [illegible] in marginali [illegible] Tit. in Obs. comm. lib. 9. fol. 36. Ubi [illegible] [illegible] in [illegible]

Ad Tit. de [illegible] praeventione

De Mat.a huius Tit. [illegible] in huius Obs. Ms. Tit. de [illegible] servantes non faciat fieri matum lib. 9. Ms. Verb. [illegible] num fol. 94. col. 2. ad med. Ubi [illegible]

Ad Tit. de Immunit. Ecclesiar. et monasterior.

De Mat.a huius Tit. [illegible] in huius Obs. Ms. Tit. [illegible] officialibus lib. 9. Ms. Verb. [illegible] fol. 92. col. 2. [illegible] med. et Verb. [illegible] fol. 92. col. 3. [illegible] fol. [illegible] col. 1. [illegible] med. [illegible] in not.

Ad Tit. Qui bonis suis cedere volunt

De Mat.a [illegible] in huius Obs. Ms. Tit. [illegible] rum lib. 9. in marginali [illegible] Tit. in Obs. Comm. lib. 9. fol. 36. Ubi Ant. de [illegible]

Ad Tit. ut [illegible] habeant [illegible]

De Materia huius Tit. [illegible] in huius Obs. Ms. Tit. ut [illegible] habeant emendas de [illegible] Caballerijs lib. 9. Ms. Verb. Caballeria fol. 55. col. 4. in princip.

Ad Tit. de [illegible]

De Mat.a [illegible] in huius Obs. Ms. Tit. quod in [illegible] qui [illegible] lib. 9. cuius [illegible] huius Tit. in Obs. comm. lib. 9. pag. 36. Ubi Ant. de [illegible]

Ad Tit. Quod Barones et Milites [illegible]

De Materia [illegible] in huius Obs. Ms. Tit. [illegible] lib. 9. cuius marginalis [illegible] Tit. in Obs. comm. lib. 9. fol. 36. Ubi Ant. de [illegible]

Ad Tit. de Baronibus qui [illegible]

Ms. Verb. [illegible] fol. [illegible] col. 4. [illegible] fol. 69. col. 1. in princip. Ubi [illegible]

Ad Tit. quod ... in principio.

... [illegible] ... Tit. ...

... [illegible] ... col. 3. ad med. ...

Gurm Ms. q tiene el Conde de S.t Clem.te hasta el año 1398.

In presenti volumine sunt scripti et anotati omnes decem libri Fororum Aragoniae compositorum, et editorum per illustrem Dominum Iacobum Regem Aragoniae bonae memoriae, nec non et per Illustrissimum et Magnificum Principem et Dominum Dominum Petrum Regem Aragonum feliciter nunc regnantem prout in eodem volumine per ordinem de libro in librum sub...... ......scriptis rubricis seperatis dicti voluminis ..... largius explicantur.

Siguese el Indice por el mismo orden q el Impreso antiguo hasta el libro 12.

Al Principio ay una nota q dize asi

Hic continentur fori usq ad ann. 1398 inclusive et sic usq. ad fol. 98. Iuxta antiq.

En el Proemio del Rey D. Iayme entre los q concurrieron en las Cortes de Huesca dice R. Caesaraugustanensis y ha de decir antiguo B. Caesaraugustanensis como se lee en todos los Impresos, porq en el año de 1247. era obispo de Zarag.a D. Rodrigo de Ahones Carrillo ins Catal. pag. m. 249.

Las enmiendas q tiene en algunas Rubricas y orden de los fueros dexo ya puestas en mi volumen antiguo impreso. Donde tambien estan advertidas alg.s q faltan en el Ms.

~~Al tit. de pignoribus fol.~~

Al fin del Proemio del Rey D. Iayme ay esta nota.

<u>Nota quod deficiente foro, et ad naturalem sensum recurrendum</u>

El fuero unic. de his qui ad Eccles. acaba asi: <u>nisi latro manifestus vel raptor aut traditor manifestus sit et probatus, et pro his casibus capitur non datur sub fidantia de drecho.</u> y a la margen ai esta nota: <u>Nota tres casus in quibusurisfirma locum n habet et vide plenius in declarat. Privileg. gener. in S. Item similiter casu et in carta cy.</u>

En el fuero siqe continguit s. de pignoribus a la margen dice. <u>Nota de almonetis et solemnitatibus partis.</u>

En el fuero si fidancias hiere eod. tit. dice: <u>Nota quod quicumq habens pignorandi aut exequendi prius debet se presentare domino illius loci aliis sine potuit ei residi</u>

Al fuero quod homo cod. ar[illegible] ~~[illegible]~~ videtur ergo quod ex qui-
pit agere contra principalem quod non poterit habere recursum contra
ipsum non [illegible] huius principalis et idem videtur de [illegible]

el fuero Statuit Rex predictus. clar. Petrus [illegible] fol. 56. col. 2

Isti sunt fori compositi in Exea

Nos Iacobus Dei gratia Rex Aragonum &c. Statuimus et firmiter
1 etiam ordinamus Foros Nobis apud Exeam: Imprimis quod Nos [illegible]
successores nostros non demus honorem in Regno Aragonum alicui ho-
mi nisi fuerit de tali progenie et natura quod mereatur esse Ricom
et quod non sit de alio Regno.
2 Item statuimus quod neque Ricome, neque miles, neque Inf-
nes Aragonum dent neque teneantur dare nobis nec successoribus
erbagium nec bovalge.
3 Item statuimus quod nos nec successores nostros habeamus nec pos-
facere Inquisitionem super Ricos homines neque super milites, ne-
super Infanzones de Regno Aragonum.
4 Item statuimus quod duo milites possint salvare hominem
fanzonem sive sint de parentela ipsius sive non ita tamen
quod Dominus Rex habeat recurrere in illos milites si pro-
tur quod periurij sunt, et quandocumque unus frater erit salvus
omnes alij fratres sui sint salvi, et quilibet Infanzo qui [illegible]
modo erit salvus, solvat notario pro Instrumento illius [illegible]
xxx solidos.
5 Item statuimus quod in omni causa sive pleyto quod erit [illegible]
nes ex una parte, et ricos homines et milites ac Infanzones [illegible]
gonum ex alia, Iustitia Aragonum cum consilio Richorum hom-
et militum, qui erunt in Curia, et quod non sint de parte, in-
~~[illegible]~~ in illo, et in omni alia causa que erit inter Ricoshomines
sive milites et Infanzones Aragonum quod dicta Iustitia [illegible]
cum consilio nostro et ricorum hominum et militum, et quod non
sint de parte.
6 Item statuimus quod de caetero homines Infanzones, possint
emere de nostris hominibus hereditates et possessiones [illegible]
gales homines possint emere ab hominibus infanzonibus
et hereditates sive possessiones quas emerint ab eis [illegible]

cetero Infanzone franchi et liberi ab omni regali servitio.

7 Item statuimus quod nos nec ~~[illegible]~~ successores nostros de cetero demus terram sive honorem ~~terram sive honorem~~ filijs nostris qui sunt de Regina vel erunt in posterum.

8 Item quod omnes Infanzones qui habent salinas quod utantur de eis secundum quod actenus consueverunt

9 Item statuimus quod quicumque Ricome qui cingulo militari fecerit militem si persona illa non dependerit de progenie vel natura militari quod debeat esse miles generationem quem tenebit et numquam recipiet illum secundum quod alio suo et statum et honorem non tenebit numquam habeat ab illa hora in antea.

10 Item statuimus quod Iusticia Aragonum sit miles.

Omnes istos foros dominus Rex Iuravit ad sancta dei Evangelia pro se et successoribus suis fideliter observare prefatis Richis hominibus militibus et Infanzonibus Aragonum.

Ad §v. Item porque. Tit. Prision en caso

commentarius.

Dignit hic forus quod si ex causis suspicionum militaribus defeso et observantia Regni gentilitia et locum vel maiorem partem excluduntur unus vel duo

Anni Christi	Suprarbienses Reges	Justitiae Aragonum	[illegible]
724.	Garsias Eximini.		
758.	Garsias Inici I.		
802.	Fortunius I.		
815.	Sancius Garsiae.		
845. vel 868	Inicus Eximini Arista		
870.	Garsias Inici II.		
885.	Fortunius II. Monachus		
	Reges Aragonum.		
845. vel 905.	Sancius Abarca Ceo.		
862. vel 926.	Garsias I. Abarca		
905. vel 969.	Sancius II. Abarca		
929. vel 990.	Garsias II. Abarca Tremulus		
967. vel 1000.	Sancius III. Mayor Imperator.		
1035. vel 1063.	Ranimirus I. Christianissimus		
1063. vel 1065	Sancius IIII. eius filius		
1095.	Petrus I. Sancij filius.		
1106.	Alfonsus I. Bellator Imperator.		
1114.			
1126.		Petrus Petri	
1128		Sancius Fortuniones	
1129		Sancius Galindi B.	
1132		Lupus Sanz. B.	
1134.	Ranimirus II Monachus	Fortunius Acenarij B.	
1137.	Petronila Regina et R. Berengar.		
1140		Joannes Pelaius B.	
1145		Atho Sanz	
1152		Joannes Didaci	
1157		Petrus Munio	
1157		N. Didaci Jo. Didaci filius B.	
1163.	Alfonsus II. Castus	Petrus Medalla	
1164		Galindus Garsiae B.	
1168		Sancius Garsiae Santolella B.	
1172		Sancius Sances de S.t Vicente B.	
1173		Petrus Ferdinandi Castrus B.	
1179		Sancius Toha.	
1181		Stefanus N. B.	
1190		Petrus de Sesse.	
1196	Petrus II. Catholicus.		
1213.	Iacobus I. expugnator		

	Anni Christi	Reges Aragonum	Iustitiae Aragonum	
Casey[?]	1222		Petrus Petri Tarazona	
1247	1246		Ioannes Petri Tarazona	
1259	1250		Martinus Petri Artasona I.	
1265	1266		Petrus Sancij	
	1269		Rudericus Castelli[?]uelos	
	1276		Eximinus Ahe.	
			Martinus Sagarra. B.	
	1277	Petrus III. Magnus		
1283	1281		Petrus Martini Artasona 2.	Los siete primeros de Aragon [illegible]
	1284		Ioannes Egidij Tarini	[illegible]
	1285	Alphonsus 3. Munificus		1348 [illegible]
	1290		Ioannes Zapata Cadreyta	los [illegible] de la Union [illegible]
	1291	Iacobus II. Iustus		[illegible]
	1294		Eximinus Petri Salanoba	[illegible]
1300 1301 1307 1311 1325	1328	Alphonsus IV. Benignus [illegible]		[illegible]
	1330		Sancius Eximini Ayerbius	[illegible]
	1335		Stefanus Egidius Tarinus	[illegible]
	1336	Petrus IV Ceremoniosus	Pelegrinus Anzanus	Cortes de la ciudad 1352 [illegible]
	1339		Pelegrinus Othonis	[illegible]
	1340		Garsias Ferdinandi Castrus	[illegible]
1348	1347		Galacianus Tarba	[illegible]
1349	1349		Ioannes Lupi Sesseus	
1352	1360		Blasius Ferdinandi Heredia	Iacobus del Hospital.
1362	1362		Dominicus Cerdanus	Ioannes Perez de [illegible]
1366 1367 1372 1375 1381	1387	Ioannes I		
	1390		Ioannes Eximini Cerdanus	
	1395	Martinus I.		
1390 1398	1410	Ferdinandus I. Honestus		
1404 1413 1414	1416	Alphonsus V Sapiens & Magnanimus		
	1423		Berengarius Bardaxinus	Jo. Guallart. Sancius [illegible] Arnau de Mur
1428	1432		Franciscus Zarzuela	Alphonsus de Mur. Dominicus [illegible]
1433	1434		Martinus Didaci Daux	Federicus de Sessé
1442	1439		Ferrarius Lanuza I.	Carolus de Luna [illegible]
1446 1451	1458	Ioannes II. Vere Magnus		Ioannes Garcés. Martinus [illegible]
1457	1478		Ioannes Lanuza I.	G. Marent. Iacobus [illegible]
1461	1479	Ferdinandus II. Catholicus		[illegible] Io. Zurita. [illegible]
1493 1495	1498		Ioannes Lanuza II	M. Molon. [illegible]
1510	1507		Ioannes Lanuza III	[illegible]
1512 1519 1525	1516	Carolus I. Rom. Imperator		Ioannes de [illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
		Laurentius Ferdinand [illegible]
1533		[illegible] Lanuza II
1547		Joannes Lanuza IV
1554	Philippus I. [illegible]	
1556		Joannes Lanuza [illegible]
		[illegible]
	Philippus II	Joannes Ram
		Martinus Baptista de la Nuza
		Lucas Perez Manrrique
1622	Philippus III. Magnus	
		Augustinus de Villanueva d'Diez
1654		Michael [illegible]
1660		Michael [illegible]
1665	Carolus II	
1677		Ludovicus [illegible] Talayero
		D. Petrus Valero Diez.
1700.		D. Sigismundus Montero.

[Re]yes de Sobrarbe

[Garcia] Ximenez ? C. An. 724.

... I. An. 786.

... An 802.

INDICE DE LA COMPILACION ULTIMA.

de los Fueros anno. 1551.

LIB. I.

1247. Quicunque. T. de Sacrosanctis Ecclesijs. 1247.

1461. Conbiniendo cosa. T. de Veneratione corporis christi

1247. Si quis malefactor. T. de his qui ad Eccles confugiunt vel Palatia infantionis

1300. Dominus Rex. T. De Immunitate Ecclesiarum & Monasteriorum.

1423 Como por los Predecessores
1533. Por el fuero unico —
eod. Otro si por quanto
eod. Assi mismo su Mag.d
{ T. de Prelaturis & alijs beneficijs ab alienigenis non possidendis.

1301. Ordinamus et statuimus. T. de Prelatis et Religiosis personis Ecclesiasticis & hominibus suis ut in statutis & foris comprehendantur & possint se iuvare de eis.

1372. Quamvis per antiquum. T. Quod Prelati in Causa Criminali ratione temporalitatis citati personaliter non teneantur comparere.

1461. Como de la Santa sede. T. de subsidijs.

1247. Noverint universi T. de iudeis & Sarracenis Baptizandis.

1247 Super fructibus. T. de Decimis christianorum

1301. Cum consuetudo. T. Quod Dominus Rex possit facere in Curia statuta & foros de voluntate & assensu illorum qui ad curiam venerint & omnes absentes teneantur illa statuta & foros observare.

1307. Cum in Curijs. T. de Generali curia Aragonensibus celebranda

1381. Fori super. T. de Temporibus quibus Generales Curiae celebrandae sunt in Aragonia.

1283 Noverint universi T. Privilegium Generale Aragonum.

1325. In Nomine Domini. T. Declaratio Privilegij generalis

1448 Statuimus quod. T. Quod Privilegium Generale, & Declaratio ipsius sint fori & pro foris habeantur, & observentur.

1461 Statuimos y ordenamos.
Porque algunos fueros
{ T. de Generalibus Privilegijs Regni Aragonum.

1366. Volumus et ordinamus T. Quod fori et ordinationes fierentur in villa Montsoni pro Aragonia habeantur, et teneantur

1510. El Senior Rey. T. Acto del Quitamiento perpetuo dela ...

1300. Cum Regnicolæ T. Quod Regnicolæ in litera regis ad ... de Almacillis nisi de Aragonia.

1461. El S.r Rey T. De populatis ad forum Aragoniæ in Regno ...

1461. E porque de los casos. T. Actus curiæ super filijs regnicolarum extra regnum natis: et super filijs natis colonorum intra regnum natis.

1547. Item los Aragoneses T. De prohibitione Comunis Universitatis

1461. Algunos por algunos. T. Coram quibus Dominus Rex et eius primogenitus iurare tenentur.

1348. Item Cessio. T. De ijs quæ Dominus Rex et alij successores, ipsius Gubernator Aragonum, et eius vices gerentes Iustitia Aragonum, et alij Iudices ... facere et servare tenentur ... fori Aragonum servantur.

1547. Por quanto. T. De iuramento prestando per Dominum Regem ... et illius Locumtenentem Generalem in ... Turoli et Albarracini.

1461. Como nuestra Voluntad T. De iuramento Vendicionis per ... num Regem prestando.

1300. Omnibus diebus. T. Ut Dominus Rex in Audientia die ... vel sabbati audiat conquerentes

1348. Cum secundum forum T. Quod Dominus Rex teneatur ... milites et duos Iurisperitos ... cum quibus negotia Aragonum ipsi ...

✠

IACOBUS I.

EXPUGNATOR

XIV. ARAGONUM REX

IPSIUSQUE LEGUM AC FORORUM.

PARS PRIOR.

Cum Historia, Notis, ac perpetuis Commentariis variorum

Recensente ac [illegible]

Ioanne Ludovico Lopez. I.C.to

Caesaraugustano

DE CONFIRMATIONE PACIS.

[Ann. Chr. MCC.XXVII.]

I[illegible]

EODEM.

[illegible]

I[illegible]

DE CONFIRMATIONE MONETÆ.

[Ann. Chr. M.CC.XXXVI]

I[illegible]

DE VSVRIS.

[[illegible]]

I[illegible]

EODEM.

[Ann. Chr. MCCXLII]

NOVERINT universi

DE IVDEIS ET SARRACENIS BAPTIZANDIS.

[Ann. Chr. M.CC.XLII]

NOVERINT [illegible]

✠

IACOBUS I.

EXPUGNATOR

XIV. ARAGONUM REX.

IPSIUSQUE LEGUM AC FORORUM.

PARS ALTERA.

Cum Historia, Notis, ac perpetuis
Commentariis Variorum

Accurante ac Edente.

Ioanne Ludovico Lopez. I.C.to
Caesaraugustano etc.

✠

NOS IACOBVS DEI GRATIA REX ARAGONVM, MAIORICARVM, ET VALENTIÆ Comes Barchinonæ, et Urgelli et Dominus Montispesulani. Peractis conquestibus nostris Sarracenorum acquisitionibus, et quidquid citra Mare orientale fines debitos acquisitionis nostræ continentur, miseratione divina Nostro dominio vendicantes; quare Nos eorumdem provisio tempore intendentes pacis providere temporibus, sollicitudinem nostram ad FOROS ARAGONUM per quos ipsum Regnum regitur primo porreximus, eo quod Regnum illud sit caput nostræ celsitudinis principale. Verum ex actionis nostræ conditionem maturius; et FORI ARAGONUM addendo, detrahendo, supplendo, exponendove necessario vel utiliter corrigantur; in urbe nostra OSCENSI, GENERALEM CURIAM duximus indicendam. Ubi præsentibus illustri Patruo nostro Domino Ferrando Infante Aragonum, et Venerabilibus R. Cæsaraugustanensi. V. Oscensi episcopis, et Nobilibus Richis hominibus, Domino P. Cornelij Maiordomo Aragonum. B. Dentenza. B. Roncei. R. de Luzano. R. de Luna. Eximino de Focibus; et pluribus Militibus et Infanzonibus; et Procuratoribus, et Civibus Civitatum, et Villarum pro suis concilijs destinatis, FOROS ARAGONUM prout in variis Prædecessorum nostrorum temporibus collegimus in nostro fecimus auditorio recitari, quorum singulis collationibus discussa omnia subtilius, et detractis supervacaneis et inutilibus, complexis minus bene loquentibus, et obscuris competentibus interpretationibus expositis sub volumine et certis Titulis antiquorum FORORUM quosdam amovimus, correximus supplevimus ac eorum obscuritatem elucidavimus omnium dictarum personarum consilio et conniventia pariter annuente, per hos FOROS in pluribus quos antiqui Fori non sine magno temporalium rerum incommodo ac animarum periculo non esse iustitia, sed ambitiosa malitia infligebant dominio nostro per eos nihil accrescendo penitus, nec subditorum nostrorum libertatibus acceptabilibus detrahendo. In virtute itaque debita Nobis fidelitatis omnibus BAIULIS. IUSTITIIS. ZALMEDINIS. IURATIS. IUDICIBUS. ALCAIDIS. IUNCTARIIS. OFFICIALIBUS quibus officium cognoscendi et iudicandi de causis committitur, et ceteris Nostris fidelibus iniungimus quod his FORIS tantum utantur in omnibus et singulis causarum decisionibus, et terminationibus earundem. Ubi autem dicti FORI non sufficerint ad naturalem sensum, vel æquitatem recurratur. Profecto qui secus contravenisse fuerint ipsos tanquam illeso iure specialiter nostræ animadversione debita puniemus

NOTÆ

MARTINI DE PERTVSA

Ad Proemium Regis Iacobi I.

NOTÆ.

AD FOROS] Nota 1. quod Fori Aragonum sunt secundum ius in aliquibus praeter ius, et in aliquibus contra ius, videtur tamen q. omnes habent bonam aequitatem, ut patebit diligenter intuenti, et propter libertates seu franquitates Aragonensium ab eorum complexu [?] ita similiter tenuit et dixit Dominus Egidius Petrus de Salanova in consultatione, sua 10 quae misit Consilium ad Regnum Valentiae. PERTVSA.

Item Nota ad foros idem esse ac ad leges nam leges Regni Aragonum sub Fororum vocabulo perstringuntur ut habetur in Proemio 1. lib. ii. in principio. Et vide in Proem. observ. quasi in principio ibi: Quod leges et sanctiones etc. Et quare sit Forus et unde dicatur? dic quod Forus est exercendarum litium locus, aut dicitur Forus a fando id est loquendo ~~cap. Forus~~ extra de verb. signif. cap. Forus. Sive a Foroneo Rege qui primo Graecis dedit leges ut 7. dist. [?] d. cap. Forus [?] cap. Moyses, de quo dic vide [?] in lecturam sicut Dominum Ioannem de Fano. PERTVSA.

~~PER QVOS~~ [illegible]] Ergo non Regnum Valentiae vel aliquis Comitatus licet sit sub ditione Domini Regis, quia q. de iure concedimus de eis negari videtur ~~M. Sagarra~~ SAGARRA. De quo latius habetur in lectura, et vide quae Terre in Regno Valentiae gaudent Foris Aragonum, et de Ripacurtia, Sobrarbe, et Vallis, quae hodie sunt de Regno Aragonum, licet antiquitus Ripacurtia fuerit Regnum de per se. PERTVSA

CAPVT] Nota id quod dicitur in Foro 1mo. infra de offic. Cancell. in fine in Foris calumniis: PERTVSA

~~PRINCIPALE~~ pro suis consiliis] Dic quod ideo ita dicit hic Pater vocari faciunt quia eis omnes tangebat, et omnes quos negotium tangit vocari sunt, et ab omnibus debet approbari de offic. [illegible] cap. ad haec. et de reg. iur. lib. 6. cap. quod omnes, de quo ibi per Dominicum et de forma Procuratorii quem debent ostendere venientes ad Curias et qui a Civitatibus vel aliis locis mittuntur vide de forma Procuratorii lib. 1. cap. 1. PERTVSA

PRO SVIS CONSILIIS] Nota quod simul verbum aliquis [?] [illegible] gerendo [?] C. de nat. lib. l. si quis §. 1. et de foro compet. cap. ex parte, et de

derg. iur. lib. 6. cap. accessorium ~~Anadis~~, qui dicit quod ex hoc dub. fuit decisa questio Vbi Dominus Rex deberet condiciare de grah. dixi super hoc in lectura Vbi vide. PERTUSA.

COMBENIENTIA] Et sic nota quod fori Aragonum de consilio omnium qui ad consilium sunt vocati sunt facienda, ut hic et infra Curialis. Gener. lib. 8. Id circo de voluntate dicitur, et quod sit communi consensu et sic in discordia ubi cum dicitur et combin. omnium assensu sic in Glos. Observ. si queris, et idem dixi in de Patro quod fori debent fieri de consensu totius Curie adde sr. voluntate de for. instruct. lib. 9. leges autem civiles de consilio Pr. per Principem sicut Apostolica ut ff. de legib. nam absque consilio predictorum non debet fieri lex ut ibi de hoc, sed hoc dixi quod quia Imperator solutus est legibus l. digna vox C. de legibus, sed ... illud quia Populus Romanus dedit ius condendi leges ipsi Imperatori ut Insht. de iur. nat. §. sed quod Principi placuit, quod tamen ... est de iure ubi hic, et hoc propter vim copule hic posite, que ... requirit ff. de verb. oblig. l. si quis ita stipulatus, et Insht. de ... §. placet cum similibus, et ad id cap. nuper extra de his que fiunt a Prelatis, Vbi dicitur irrita est enim venditio, et commutatio rei ... facta absque consensu et Combinientia ~~Pertusa~~. PATOI

PER SUOS FOROS] An Compilatio Domini Vitalis sit ex hoc reprob. vide hic in lectura Vbi dicitur quod allegatur ut norma ... ut ... PERTUSA.

ANIMARVM PERICVLO] cui est obviandum. infra de Sacra lib. ...

LIBERTATIBVS] Tam generalibus quam particularibus infra ... Dom. Rex fr. 1. in fine. De origine libertatum Aragonensium ... et utilia circa materiam libertatis vide omnino que super ... verbis in lectura huius Proemij dicuntur. PERTUSA

BAIVLIS] De interpretatione istarum scilicet Baiuli, Iusti... Zalmedina vide in lectura huius Proemij super ... ipsorum Vbi ponitur significatio uniuscuiusque.

FIDELIBVS] An et quando Infideles gaudeant fori ... vide questio in lectura super verbo et cuncti nostri ... et an constitutio canonica liget non fideles, et an ...

Ad Proaemi.

[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib. 1. c. 73. pag. 109. [illegible] et pag. 111. c. 75. [illegible] 84. [illegible] [illegible] [illegible] c. [illegible] [illegible] [illegible] pag. 166.

[illegible] [illegible]. V. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] n. 4.

INCIPIT.
PRIMVS LIBER FORORVM,

IN QVO AGITVR

I. DE PREPARATORIIS IVDICII ORDINANDI.

HVIVS LIBRI TITVLI.

DE SACROSANCTIS ECCLESIIS, ET EARVM MINISTRIS.

TITVLVS. I.

I. In Novissima Compilatione I. Similis Tit. in Cod. Theod. de Episcopis, Ecclesiis, et Clericis lib. 16. Tit. 2. et in Veter. Cod. vel 2. ut in vulgar. Et in Cod. Justin. De Sacrosanctis Eccles. et de rebus et Privilegiis earum lib. 1. Tit. 2. Et Novell. Constit. 37. de Ecclesiis Constit. in Africa. Et in Vet. Cod. Fori. Antiq. Hispaniae sive Suprarbiensium. Tit. de qui crebanta Eglesia p. m. 40. Et in Decretal. De Immunit. Eccles. Cemet. et rerum ad eas pertinentium lib. 3. Tit. 49. R. II. Et post nostrum Forum in Foro Reg. Hispaniae Tit. de la Guarda de las Cosas de la Sta. Eglesia lib. 1. tit. 5. Et in iure Septem partitis Tit. de los Previllegios è de las franquezas q han las Eglesias è sus Cimenterios. Tit. 11. part. 1. Et in Reg. ordinam. eod. tit. Et in Novissima Recopilac. Tit. de la immunidad i exempcion de las Iglesias i Monasterios i que no se acojan a ellas [illegible] Tit. 2. lib. 1.

Concordant etiam huic nostro Tit. similis Tit. in Observantiis lib. 1. Tit. 1. et 2.

Et Tit. De qui mata Infanzones.

Tit. seq. de his qui ad Eccles. confug. Tit. 8.

[illegible]. Et Tit. de Immunit. Ecclesiarum, et Monasterior. Ann. 1300. Et Tit. Que no puedan embargarse ni executarse los ornamentos vasos i vasos sagrados, con que se celebran los divinos Oficios. Ann. 1678.

PARATITLON.

I. ECCLESIÆ (quæ Sacrosanctæ, et Sacratæ adnominantur hic. ^Sacratæ in Tit. 1. infra h. t. et Catholicæ, vel absolutè Catholica. Venerabiles. Sacræ Ædes. Consecrata Deo Ædes. Basilicæ, Item Sanctissimum Catholicum, et Venerabile Concilium. Summi Dei Templa. Sacrarium. Oraculum. Arx. Memoriæ. Confessiones. Prophetica. Apostolica. Tituli. et a Sacerdotibus maxime, sicuti et nunc a Germanis Dominica, passim in iure audiunt) non hic pro fidelium collectionibus, ut in cap. Firmiter de Summa Trinitate, et alibi; sed pro locis in quibus Fideles ad orandum, et verbum Dei audiendum conveniunt, accipimus; sub quo sensu Ecclesiæ etiam vocantur Judit. 6. ibi: Et per totam noctem intra ECCLESIAM oraverunt. Et a D. Paulo 1. ad Corinth. 11. ibi: Aut ECCLESIAM Dei contemnitis. Et Ecclesia [illegible] appellatur in cap. Si quis obierit [illegible] q. 3. [illegible] ad hunc locum D. Augustini in Levit. q. 59. ibi: Hoc quotidianus usus observavit. ut in ECCLESIAM prodire, et ad ECCLESIAM confugere non dicatur, nisi qui ad ipsum locum, PARIETESQUE prodierit, atque confugerit, quibus ECCLESIA continetur, quamvis Laurentius Valla lib. 4. elegant. c. 47. scribat, nescire se quo iure id fiat. Et præter ipsas Ecclesias, ac veluti Appendices earum, memorari etiam solent et Decanica. Domus Ecclesiarum. Diaconica. Sancti loci, Martyria, seu Apostolorum, et Martyrum Sedes. Monasteria. [illegible] Earum [illegible] homicidiis, si Sacratæ i.e. consecratæ illis ritibus de quibus late in Ordinario Romano et [illegible] DD. in Cap. 1. de Consecr. Eccles. vel Altar. fuerint, DCCCC. solidor. si Non Sacratæ, sed de licentia tamen Episcopi constructæ, in quibus tamen ibidem Divina Mysteria celebrantur, LX. solid. Calumniæ nomine, ultra homicidii pecuniariam etiam pœnam ^pœna infert, d. Tit. 1. h. Tit. quam et eidem Ecclesiæ velut iniuriam passæ, attribuit. Alia circa Ecclesias [illegible] eo earum Immunitatem de iure vide apud DD. Superius in Tit. Et de Tit. etiam in Paratitlo ad Tit. concordantis huic nostro, [illegible] quorsum supra in initio retulimus.

II. MINISTRI Ecclesiarum, de quibus etiam secundo loco Titulus hic inscribitur, Post Episcopum, et post eum Proximiorem Presbyterum, et hos Sacerdotes ac Diaconum sive Diaconum, qui Veter. Christianæ legis primi Clerici erant. Subdiaconi sive Subdiacones, vel Hypodiaconi, Accolythi. Exorcistæ. Lectores. Ostiarii. Custodes Ecclesiarum, vel Sanctorum locorum. Iuvenes. Copiatæ. Parabolani. Oeconomi, et illis eadem ratione Continentes, Inferioris loci Christianæ legis Ministri, passim audiunt (mitto Fœminas, inter quas Virgines Sanctimoniales. Viduæ. Diaconissæ.) licet hic tantum de Presbytero et Diacono mentio

ro fiat Tit. 2. h. t. adversus quorum verberatores, occisores, poena enim DCCCC solid. pro Presbitero, ac DCC. pro Diacono Calumniae nomine, imponitur L. Tit. 2. licet hodie de consuetudine eadem non servetur, [illegible] ut in Obs. 2. h. t. de qua ibi diximus.

[illegible] quoque

Violatores ECCLESIAE sacratae DCCCC. solid. non sacratae LX. solid. pro calumnia, ultra homicidij poenam, feriantur, et eidem Ecclesiae applicentur.

* FORUS I.

QUICUMQUE sacratam "Ecclesiam" violaverit, et homicidium "ibi" perpetraverit, det de Calonia "DCCCC solidos" ad Ecclesiam, et homicidium ultra, et si sacrata non est det LX. solidos de Calonia, et homicidium.

NOTAE.

* Forus 1. h. t. in Novis Compilat. lib. 1. t. 1. fol. 1. col. 1. Ex Cod. [illegible] antiquior. [illegible] sive [illegible], Tit. De qui crebanta Eglesia, p. m. 40. [illegible] de quo in Commentario.

" Sacratam. [illegible] in Ordinario Romano et apud DD. in Cap. 1. de Consecrat. Eccles. vel Altar.

" Ecclesiam. i. e. locum [illegible] Ecclesiae [illegible] ad orandum, et sacra peragenda convenire solet. sub quo sensu hic, ut et passim vox illa Ecclesia accipitur, de quo dixi in [illegible].

" violaverit. i. e. corruperit, polluerit, laeserit, macula, iniuriave affecerit, offenderit, prophanaverit, ruperit, [illegible], damnove maiorem fecerit, quod de Templis etiam [illegible] dicitur ut apud Liv. lib. 9. Belli punici [illegible] eadem illa pecunia [illegible] VIOLATIONE TEMPLI [illegible]: atque [illegible] in Arcem, militem in [illegible] hostili [illegible]. Ovidius 2. de Ponto eleg. 2.

Confugit interdum TEMPLI VIOLATOR ad aram.

Intelligo tamen hic non de quavis violatione, sed cum perpetratione homicidij ut infra [illegible], non vero si alio modo pollutum vel violatum fuerit velut per [illegible] cum eius violenta effusione, sanguinis, vel humani seminis voluntaria effusione in ea facta, aut sepultura infidelis vel fidelis excommunicati de quibus omnibus [illegible] in cap. [illegible] Ecclesijs. de Consecrat. dist. 1. Cap. Ecclesijs 3. eod. dist. Cap. [illegible], Cap. in Consilium. cap. fin. de Consecrat. Eccles. Cap. [illegible] eod. tit. in 6. Cap. ex [illegible] de privilegijs, cap. cum illorum. 32. [illegible] Excom. Cap. sacris de sepultur. l. 20. tit. 10. [illegible] 1. [illegible] Tract. de Pollut. Eccles. D. D. [illegible] in Cap. 7. de Consecrat. Eccles.

" Et homicidium. i. e. [illegible] non [illegible] capitale est. A hoc casu non loquitur iste forus qui requirit homicidium, et violationem Ecclesiae quia homicidij capitale non [illegible] [illegible] cap. 1. de [illegible]. Si vero homicidium non fuerit perpetratum, [illegible] calonia [illegible] homicidium. ARN. DE FRANCIA [illegible]

" ibi. i. e. in eadem Ecclesia.

Sed pone quod intra cimeterium perpetratur [illegible] Ecclesiam [illegible] quid pena [illegible] habebit [illegible], et dic quod non, quia ibi [illegible]

^ Queritur tamen, quidem [illegible] in [illegible] testamento omnibus Ecclesijs [illegible] [illegible] quantitatem, an Capellae collegiorum habebunt partem illius legati? et [illegible] Capellae veniat appellatione Ecclesiae ut [illegible] tit. de Capell. Monach. A. DE BAGES.

† Atq. ideo si extra Ecclesiam quis percutiatur et in Ecclesia moritur et inibi effundatur sanguis non est Ecclesia polluta nec immunitas viola[illegible]. Andr. et Ancharan. extra de Consecr. Eccles. vel Altar. c. 1. glos. 6. [illegible]

* et apud Jacobum de Hospitali in his obss. MS. h. t.

° et in Cod. MS. pervetusto harum similium, et quibus Acta Concilii antiqua, et Divisione Compilat. emendanda sunt, ut monui in Dissertatione De Emendat. Conc. Arag. [illegible] et [illegible] videmus desumptum

⊕ Solidi, quibus Romani et ab Eis[illegible] ceteri usi sunt, persaepe quodam nummi, ita apud Budeum de Asse dicti, quod integro pondere cusi essent, non dimidiato, aut triente, quemadmodum semisses, et tremisses, bessis et [illegible] Lampridij in Alexandro Sever. ibi: Vectigalia publica in id contraxit, ut qui decem aureos sub Heliogabalo praestiterant, tertiam partem auri praestarent, hoc est primum semisses aureorum formati sunt, tum etiam quod ad tertiam partem auri vectigal decideret, tremisses, dicente Alexandro etiam quartarios futuros sed cum non potuisset per publicas necessitates, conflari eos iussit et tremisses tantum, solidos formari. Ex quibus Lampridij verbis facile intelligitur solidos primum dictos esse aureos numos consuetos, sive ponderis quasi integros. De quo est plenius alibi. Caeterum

cessus i. nunc [illegible] 3. [illegible] ad [illegible] i.e. de poenis A. DE FRANCIA [illegible] *

"Perpetrabit. i.e. perfecerit, compleverit, quod signif. et in malam partem accipi solet ut hic et apud Plautum Trucul. ut: [illegible] malis [illegible] non [illegible] PERPETRAT, ibid. [illegible] ibi Semio est. Idem in Cas. ibi: Nam cur non ego id PERPETREM quod coepi, ut nubat mihi? Liv. lib. [illegible] postquam invenis PERPETRATA caede [illegible] [illegible] [illegible] mane.

Dos etiam et in bonam partem accipitur ut apud [illegible] lib. 4. Decad. 5. Terentius vice PERPETRATO. atq. ita si homicidio in eadem Ecclesia perfecto sive consumando fuerit non [illegible] dictum eo [illegible] teneri ad calonia[m] homicidij occisorem ut hic [illegible] [illegible].

"Det.^ i.e. sustineat poenam, ^ut infra [illegible] etiam sur. 2. h. t. pro quo est verbum Do. Solet etiam quando [illegible] a latinis usurpari non male usurpari ut apud Virgilium Aeneid. lib. [illegible]

Quas poenas mihi Turne DABIS.

Lactantium lib. 5. ibi: Dicat [illegible] [illegible] quanta modo poenas [illegible] [illegible].

"de Calonia. Calonia [illegible] [illegible] vox, apud [illegible], a quibus ad nostros manavit [illegible] poenam significat quae Domino [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipsis [illegible] [illegible] [illegible] ex commisso [illegible] [illegible] [illegible] in vassallis qui ^a culmine [illegible] [illegible] [illegible] pendunt depositionem [illegible] ad Sr. [illegible] lib. de poenis. [illegible]

"Decc. ^ita in meo Cod. [illegible] antiquior pergamin. sive [illegible]. d. p. 40. [illegible] cap. Si quis in atrio 7. ^iuncto cap. Si quis contumax 20. 17. q. 4. [illegible] ^vel quinque [illegible] Decce. Quod adversus [illegible] latinos Ecclesiae iam ante hunc [illegible] statum fuerat, et non Decc. ex [illegible] [illegible]. [illegible] in Comm. Tamen de consuetudine [illegible] non habemus sacrilegium nec de hoc [illegible]. glos. in can. Cum multo pacto. 17. q. 8. M. DE PERTUSA.

"Solid.⊕ De Solidorum veter. Numismat. extant peculiares Tit. in Cod. Theodos. Si quis solidi [illegible]. lib. 9. t. 22. Iustin. Tit. de Veter. Numismat. [illegible] [illegible] inter Theod. [illegible] de Pretio Solid. Regum [illegible] lib. 7. tit. 6. Burgundiorum Addit. 2. 3. 6. [illegible].

"ad Ecclesiam. [illegible] Ecclesiae, solet enim quandoque ^[illegible] [illegible] a latinis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] ad [illegible] ut apud [illegible] 2. Philipp. ibi: Ad sepulturam corpus [illegible] [illegible] a me DATUM. Idem est in l. [illegible] Eccles. Cod. de Episcop. et Cler. et ind. cap. Si quis in atrio. 7. 12. q. 4. Et fuerat prius a Petro I. [illegible] et Pampilonensi [illegible] [illegible], Ecclesiae [illegible] Cypriani id idem condonatum, ut in [illegible] de quo infra in Comm. n.

"Et homicidium [illegible]. i.e. Et poenam ordinariam pecuniariam, sive Caloniam homicidij [illegible] quae poena M. solidor. et [illegible]. Vid. infra de poenis. [illegible] [illegible] de iniurijs, et [illegible] Ecclesiae enim solvenda est ut hic, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Non enim hic loquitur de poena corporali homicidij in qua nihil [illegible] erat. et vide infra in not. ad sur. 2. h. tit.

Et Nota quod inter Caloniam et homicidium huius fecit differentiam. M. DE PERTUSA.

"et b. [illegible] [illegible]. i.e. non solemniter benedicta, sed de licentia [illegible] episcopi constructa, quae tamen differentia de iure [illegible] est [illegible] post Compilationem sublata fuerat a Gregorio IX. in Cap. [illegible] de Immunit. Eccles. [illegible] [illegible]. [illegible] 9. 30. n. 4. ut infra in Comm.

" Det. Ad eandem scilicet Ecclesiam [illegible] [illegible].

"et homicidium. i.e. poenam ordinariam et pecuniariam sive Caloniam homicidij ut supra diximus.

1. HIC Forus disponit, ut autem Ecclesiam quam sam, homicidium ibi committendo teneri ad solvendum Caloniam DCCC solidorum ipsi Ecclesiae, et si non est sacrata ad Caloniam XX. solidorum, continet singularem dispositionem quae alibi in Foris non invenitur. De iure tamen violans Ecclesiam delicto ibi committendo punitur etiam poena pecuniaria DCCC. solidorum cap. si quis contumax et cap. seq. 12. q. 4. ubi agitur de poenis violantium Ecclesiarum immunitatem, et in l. si Ecclesiae C. de Episc. et cler. ubi violans punitur in quinque aureis Anton. de Butrio in cap. penult. de immunit. Eccles. Boni in suo Tractat. de immunit. Eccles. circa fin. q. quaest. q. 241. Clericatus in Tract. de immunit. Eccles. tom. 2. pag. 337. dicens quod ipse sepelliri illos violantes et persecutores Ecclesiarum inter Hæreticos, et Canum mortuaria si in Parrochia sua deceduerit.

(margin: Ecclesiam sacratam violans ...)

2. Quae poena ut dicit Forus applicatur ipsi Ecclesiae ut quae illa patitur damnum argum. l. fin. ff. de usur. et d. l. si Eccles. et ibi Paul. de Castro. Inde tamen quod dicens Forus facit differentiam inter Ecclesiam sacratam et non sacratam, videtur esse contra text. in cap. penult. de immunit. Ecclesiar. ubi etiam Ecclesiae aliquae indicantur, si in eis divina celebrentur. Ista tamen de consuetudine Regni non servantur ut dicit Portolés, qui iuxta dispositionem Fori quaerit, quid si est vulneratus intra Ecclesiam et ibi moriatur an teneatur ad caloniam? et dicit quod non quia ibi censetur mortuus ubi fuerit percussus. l. huius scriptura ff. ad leg. Aquil. l. 1. de cons. cap. 1. de Consecrat. Eccles. vel Altar. Idem dicit Bages sup. Obs. 1. de his qui ad Eccles. confug. licet contra facere videatur Obs. 1. de equo vulnerato quod non censetur mortuus equus ubi fuerit vulneratus, sed potest dici quod obs. loquitur in terminis quae non recipiunt interpretationem de quo tamen statuto loquitur Bertol. in l. qui ... de excusat. tutor.

(margin: Ecclesiae applicatur poena ...)

3. (margin note partly illegible)

4. Potest etiam quaeri quid si tantum est illata vulneratio in Ecclesia cum sanguinis effusione, ita quod est sequuta violatio non tamen homicidium an teneatur ad Caloniam licet non ad homicidium, tenet Portolés quod sic, facit dicto et quae ponitur inter diversa ut notatur in Rub. de iur. et fact. ignor. et sic inter violationem et homicidium. tamen non datur distinctio poenarum, quae alia est violationis, alia homicidii. Benefacit Forus seq. in antiq. impress. positus in correctio ubi vulnerans vel occidens clericum calonia in DCCC. solidorum. Ex quo inquit licet casus inferatur ad violationem facit cap. fin. de immunit. Eccles. quod licet loquatur in homicidio extenditur ad alia delicta Covarrub. lib. 2. cap. fin. Bonni pag. 183. cum seq.

(margin: Ecclesiae violatae ... an illam, sive per homicidium ... poenam pecuniariam ...)

5. Potest etiam quaeri an occidens vel vulnerans aliquem intra Ecclesiam amittat illius immunitatem ut in cap. fin. de immunit. Eccles. ubi quod hic dicatur non erat committens dagno illi per Doct. Covarrub. d. cap. fin. lib. 2. resol. n. 15. ubi delinquens in Ecclesia si modo delictum fit grave extra hi poterit, quia frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem ... Idem esse si occidens in loco ... vel Acceburo aliquem in Ecclesia existentem occiderit, et persona in ea praeceperit, ut praedicto teneatur similiter ad Caloniam dicti fori; Nam verum est isto casu fuisse illatam iniuriam Ecclesiae, et factam violationem; ita ut verba Fori ad ... ecclesiae adaptantur, ... si Forus dixisset quicunque existens in Ecclesia illam violaret sive aliquem occideret, de quo vide Remigium in Tit. delicti in Ecclesia, vel Cimenterio ... commissi.

(margin: Ecclesiae immunitatem an amittat ille, qui vulnerat aliquem in ea)

6. De Calonia huius Fori loquitur Bages in Obs. 1. de his qui ad Eccles. confug. et de poena mortis ... Infanciones ... in Foro Pena ... de Cedul. Infancionat. Et licet videatur contra ius quod pro uno delicto duplex poena imponatur, quia de uno delicto non est sequi ...

(margin: Ecclesiae immunitatem an amittat occidens extra illam vulnerans aliquem in ea, et an dicto casu teneatur ad caloniam)

7. (margin: Delictum unum ... poenae ...)

rendum l. licet ff. de naut. caup. stab. Cap. de his qui accusat. Ubi communiter DD. tamen hic et dupplex delictum: unum violacionis alterum homicidii; et propterea dupplex calonia imponitur, ne crimine remane-

8. Delicta plura ab uno eodem commissa geminantur.

ant impunita, ita quod hic agitur de pluribus delictis uno eodem commissis, de quo per Boerium Tit. de penis n. 5. fol. 486. Azo in tit. de obligac. que ex delict. nascuntur. Bartolus in l. 1. ff. de ipsi. immunit. Felinus in cap. quod olim in gloss. 2. de Iudeis, et in cap. licet dignum de homicidio, et ibi in d. Tit. de multiplici pena pro uno delict. et Soller. Tit. de penis delitis ferantur. Bartolus in l. Senatus ff. de accusat. Alciatus in Tractat. praesumpc. reg. 2. praes. 28. n. 9. IBA. DE BARDAXI.

9 Sententia ... ius fori.

HOMICIDIARII violatores Ecclesiarum si sacrata ea, i. e. solenniter per Episcopum consecrata sint, exciriunt nempe de quibus apud DD. in Cap. 1. de Consecrat. Eccles. vel altar. DCCCC. solidorum; si vero non sacrata sed tantum de licentia Episcopi constructae LX. solidorum pecuniaria pena, sive Calonia, ultra M. alios solidos pro homicidio, sive homicidii ordinaria et pecuniaria etiam pena, caloniave, puniri, statuebantur: quippe cum in Triburiensi Concilio

10 A iure communi deducta

Ann. Chr. 845. celebrato in violatores huiusmodi Ecclesiarum, et homicidianos animadversum fuerit, et pecuniaria violate immunitatis pena, i. e. DCCCC. solidorum ... in eo dicta, et eidem Ecclesiae attributa, ut in Cap. si quis in atrio 4. et 6. illis verbis: Si quis in Atrio Ecclesiae pugnam commiserit, aut homicidium fecerit, quidquid pro immunitate violata emmendandum est Altari solvatur cuiuscumque fuerit Ecclesia illa; iuncto Cap. si quis contumax 20. ubi: Si quis contumax vel superbus ... ad sanctorum Ecclesiarum ... habuerit, et fugientem servum suum, vel quem ipse persequitur, tulerit de atrio Ecclesiae vel de porticibus quolibet modo Ecclesiae cohaerentibus per vim ... ut immunitate nongentos solidos, Episcopo componat, et ipse publica penitentia iuxta iudicium Episcopi mulctetur. ex eodem Concilio a Burchard. lib. 3. c. 196. et 197. Ivone part. 3. c. 113. et 114. ac Gratiano cau. 7. et 20. 17. q. 4. conductis, placuerit illa et Hispanis etiam ... fuit, quoniam in antiquioris hispanae legis, sive Superbiensis Codicibus, peculiaris lex extat non tamen ab Interpretibus nostris hucusque plane adducta, quae consecratarum per Episcopum Ecclesiarum vel nondum

11. Deinde eadem ... Hispani ... inter ... Ecclesiam non ...

consecratarum, distinctione cum primum admissa, in hanc rem sic ex fide mei Codicis, et vetustissimi omnium earum legum quas hucusque vidimus ... Tit. de qui crebanta Eglesia p. m. 40. ibi: Todo ome qui crebanta Eglesia sagrada, o violare o fiziere omizidio ay de Calonia DCCCC. sueldos è una ... de oro, i a otra part et omizidio. Et si no es sagrada, ome, o muiller en Eglesia de sangne, o matar, o saccale end pa fuera, por ira, o por robar i alguna cosa dend. Unde merito emmendandi sunt antiqui, novissimique alii forum

12. ex quibus ... ... et ... fori

nostrorum Codices in quibus omnibus DCCC. et non DCCCC. solidi leguntur, adversus tamen antiquioris et ... omnium Codicis indubiam fidem, quod iam alibi pridem, et et hic etiam supra in nostri Commentarii, nec minus etiam emmendavit hic et idem Ibandus de Bardaxi noster supra in suo Comm. n. 1. quod hic in primis ex animadversione nostra notandum

13. emmendavit etiam et ipse Bardaxinus suo Comm.

est. Id quod ipso etiam tempore Serenissimi nostri et Pampilonensium Regis Petri I. i. e. Ann. Chr. 1097. apud nostrates quoque adhuc in ortu fuisse, secundo et quod vel Privilegii ipsius sancti Cypriani Ecclesiae ... docet, illis penitimum verbis: Et si aliqua calonia vel Homicidium

14. Antiqui ... huius ...

occurrat intra terminum sancti Cypriani totum sit iuris sancti Cypriani, apud Brizium Martinium in Hist. S. Ioann. Pinatens. lib. 4. c. 10. p. 635. quemadmodum et labente etiam tempore D. Roderico Ximenio Toletano Archiepiscopo et Chronica Generali Hispaniae, corporis illorum temporum

15 ... Ecclesia ...

scriptori, compilatori eximio, qui eandem Toletanam Ecclesiam usque ad ann. 1245 strenue rexit ut testatur D. Rodericus etiam alter de Rosa in Hist. Tolet. lib. 4. c. 17. et D. Bernardo II. eius nominis Compostellano etiam Antistiti qui eandem Eccle-

Ecclesiam ab Anno 1224. usque ad Ann. 1240. admi-
nistravit ut ait M. Egidius Gonzalez Davila in Hist.
Compostellana c. 12. Ab Gregorio IX. Pontif. Max. res-
criptum ~~fuit~~ Decretali ~~sua~~ Epistola cuius pars extat
in Cap. Immunitatem 10. de Immunit. Eccles. et lib.
3. eos qui iniquitatem suorum excessuum per defen-
sionem Ecclesiae obtinere sperantes homicidia et mu-
tilationes membrorum in ipsis Ecclesiis vel earum
cimiteriis committere non verentur quasi non per
Ecclesiam ad quam fugerint credentes se defendi
nullatenus fuerant commissuri; cum in eo in
quo delinquit puniri quis debeat et frustra legis
auxilium invocet qui committit in legem publi-
cè nunnarent soli non debere gaudere im-
16 munitatis Privilegio, quo se faciunt indignos, nulla
tamen allata super ea [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible],
sive hyperbolica ~~lege~~ [illegible], lege, distinctionisque
inter sacratam vel non sacratam Ecclesiam, mentione
facta; quippe cum iam idem Gregorius IX. ~~de~~ alia
pridem stabilisset Decretali alia sua Epistola Atrebatensi, sive Seno-
nensi, ut Bosio placet, ibidem placet, Episcopo po-
tius Archiepiscopo data, qua Ecclesiis omnibus
17 in quibus divina mysteria celebrantur licet adhuc
non extiterint consecratae, nullo iure privilegium
immunitatis adimi voluit, quia obsequiis divinis
dedicatas nullis sunt temerariis ausibus profanan-
das ut ipse ait in. cap. Ecclesiae 3. de Immunit.
Ecclesiae vel Altaris, ~~pridem stabilivit~~ Unde
cum de Anno 1230. ab eodem Gregorio IX. Decre-
talium Epistolarum Corpus publici iuris factum
perhibeatur, iam eadem distinctio in hoc nostro
18 Iure et si ab antiqua Hispaniae vel Superstitio-
[illegible], [illegible], [illegible], [illegible] debuit
quod et secundo loco notari etiam oportet; quem-
admodum et ab Alfonso IX. Iacobi nostri Genero
ac Castellani, sive Regii Hispaniensis Iuris Genera-
lis, (Soceri fortan Exemplo) strenue cum primum
Compilante Ann. nempe Chr. 1250. iam omissa

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] encarecer [illegible]
[illegible] pena [illegible] tamen ipsa eadem [illegible] nos-
nostri Iuris est, ut ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ l. 7. Que pe-
na ha el q quebranta Iglesia o Cimenterio. lib. 1. Tit. 19
5. de la [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] nueva Reco-
pilada. Ninguno sea osado de quebrantar Iglesia
ni cimiterio por su enemigo matar, ni por [illegible]
otra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
el Sacrilegio al [illegible] [illegible] [illegible]
aquel q lo [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]
Alcalde [illegible] [illegible] [illegible] la Iglesia [illegible]
[illegible] no lo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
in lib. 2. Tit. 2. Recopilac. Et comprehensa 20.
prius in hac Septempartito eiusdem Regis l. 4. Qua-
les Omes non se pueden en la Iglesia ampa-
rar. Tit. 11. partit. 1. ibi: Ellos q matan a sabiendas
en la Iglesia, o en el cimenterio, en fuziandose
de ampararse en ella, o ellos q la queman o la
quebrantan. E qualquiera q contra esto fiziese fa-
ria sacrilegio e deben lo descomulgar [illegible] [illegible]
a cada uno de ellos, porque non guarda [illegible] [illegible]
sia la orden q deba. regentia etiam in Regio ordinamento
eod. Tit. Et [illegible] post [illegible] [illegible]
[illegible] earum [illegible] adiunctis. Et hec de Iuris nostri
Origine, emmendatione, ac progressu.

Caeterum de irruptione seu impetu in Ecclesias 21.
plenius videri potest ~~[illegible]~~ in l. 31. Cod. Theodos. de Epis.
et Eccles. et Cleric. lib. 16. quae et si non integra
extat in l. 10. Cod. Iustin. de Episcop. et Cler. lib. 1. et
Petracchi [illegible] [illegible] lib. 6. t. 113. [illegible]
et è Codice Iustinianeo relata ~~[illegible]~~ a Gregorio Papa in
Epist. ad Ioannem defensorem lib. 11. ep. 53. et a Ba-
ronio Anno 398. n. 22. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, sed
quae ad huius Iuris speciem fortan non pertinet, congruens
quae ad Tit. de Immunitate Ecclesiar. et Mo-
nasterior. infra Ann. 1300. ubi dicemus. An vero de
Ecclesia ambitu eximere liceat† ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ seq.
Quid vero tandem dicendum deexstractis ob causam
ob.

16 Nulla tamen [illegible] [illegible] [illegible] inter sacratam ecclesiam vel non sacratam.

17 [illegible] et ab eadem Ecclesiae [illegible] [illegible].

18 Quod Iuris nostri Compilatores [illegible] [illegible].

19 Bene tamen [illegible] [illegible] IX Castellae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nostri [illegible].

20 Quod etiam simile refertur in iure Septempartito eius[illegible].

21 Alia ~~etiam~~ de irruptione impetuve in Ecclesias facto remissive.

† de quo fusius in Ir. antiquo [illegible] sive hyperbolice aliquid innuitur. Dicam infra ad Tit.

22\. Leon. Barbar. [illegible] 1275. ob quem non amisit immunitatem, sed eius accus- ur de ecclesia alio ponens quod non permisit vide Mol. c. 3. de immunit. n. 190. ex quo cognoscet errorem cuim Barbarinum hic pag. n. 3. non explicans genuinam observ. 1. de signo immunitatis.

Presbitericidæ Dccc. solid. Diaconicidæ Dcc. solid. pro calomia ~~[illegible]~~. puniebantur.

*FORUS II.

QUICUMQUE Presbiterum" aut Diaconum" verberaverit: aut occiderit". Pro Presbitero Dccc. solid. Pro Diacono Dcc." solidos ~~[illegible]~~ et" de Calomia

OBSERVANTIA. I. De" consuetudine Regni Procurator" Episcopi potest accusare" interfectorem clerici.

II. Item" Cap. quicumque Presbiterum eiusdem Tituli non servatur quo ad pœnam ibi contentam, sed tantum quo ad pœnam homicidii:" et est ratio quia si clericus interfecerit laicum non solvenet nisi homicidium" tantum, ergo nec laicus interficiens clericum, cum non debeant esse impares" iudicari, et sic est de consuetudine Regni"

NOTÆ.

* Abest hic Forus a Compilatione qua utimur. ~~sed~~ desumptus vero reperitur ex Cod. For. antiq. Hispaniæ, sive Superarbiensium. Tit. de qui mata Misacantano pag. m. 40. de quo in Comm.

"Presbiterum. Presbiter hic non pro seniore quolibet, ut [illegible] sed frequentius usurpari [illegible] illud D. August. Sane enim grandioris ætatis et sicut scriptura loquitur plenum dierum patre dici seniorem, h. e. PRESBITERUM. Sed pro clerico primi [illegible] ordinis ut dixi supra in Basanton, qui et in For. antiq. Hispaniæ sive Superarb. Misacantano dicitur, de quo mox.

"Diaconum. Diaconus hic sive Diacon, i. e. Minister, ut pote qui Episcopis et Presbiteris [illegible] in præparatione ministrant in For. antiq. Hispaniæ sive Superarb. Evangeliero dicitur de quo mox infra in Comm.

Et adde in quantum hic dicitur de Diacono quod tantum pro Subdiacono solvatur ut 17. q. 4. c. qui subdiaconum, sed hodie pœna sacrilegii non habet locum ut notat glos. ad c. cum multa Et 15. q. 8. glos. Ego pater. sed de subdiacono hic non dixerit [illegible] inter sacros ordines non computantur ut olim extra de ætat. et qualit. c. a nonnullis Et vide circa hunc forum extra de pœnis et remiss. c. 2. cum ibi notat. M. DE SESTUSA.

"verberaverit. i. e. verberibus ceciderit. verber quippe, ut ait Valla lib. 6. instrumentum verberandi est longum et exile qualis est virga, baculus, fustis, lora flagellum, ferula, arundo et si quid est simile, quid vero si verbis iniuriosis eos affecerit, laceraverit? Etiam verberari etiam verbis quis dicitur, quoniam (ut testatur Nonius) non solum verberare a verberibus dictum est, sed etiam a verbis. Plautus in Truculent. Me illis ~~[illegible]~~ quidem hic VERBERAT VERBIS. Cicero similiter ad Tyronem lib. 10. VERBERAVI te cogitationis tacito dumtaxat convitio. Sed hic verberaverit primo modo accipimus.

Et puto ad effusionem sanguinis vel alias atrociter [illegible] pro [illegible] non [illegible] nisi [illegible] de Probat. in For. de Homicidio qui est generalis; et [illegible] [illegible] seu pronunciatum in causa Martini Gauin [illegible] Casaraugustæ et vide infra Obs. 1. in Tit. prox. seq. A. DE FRANCIA.

"occiderit. i. e. interemerit, vulnere puta, sive gladio, sive telo, vel alio re vel manibus si forte strangulaverit eum, vel calce pepulerit vel capite, vel qualitercumque, et etiam veneno. quod tamen proprius necare quam occidere dicitur, quod et eligendo [illegible] a [illegible] pronunciatum esse [illegible] ut Terent. in Adelph. Occidunt me quidem dum nimis sanctas nuptias student facere, quandoque etiam pro vehementer urgere [illegible] idem. [illegible] me [illegible] miserum, et istum psaltriam usque OCCIDIT. Unde et [illegible] [illegible]

dici solita et quedra. Sicut in Feud. occisa cum ei tegeres lepet hoc negotium.

Sed quero. Quid si clericus similiter nadere clericum insistendo ei evenit occidatur? non tantum penam excedens aquum. l. 1. quando licet unicuique. & vid. nec est excommunicatus occidens, ut extra de sent. excom. c. perpendimus. et cap. cum non ab homine de iudiciis. sed Io. de Bern. hic dicit mod. fe. A. DE BAGES.

DCCC. in iure DC. cap. qui subdiaconum. 17. q. 4.

Hoc tamen videtur solvi pro calonia et omicidium extra articulum precedentis Tit. sed contrarium videtur intelligi infra de Homicid. c. si infancio. Ubi ponitur tantum pro mo. Sed prior videtur verior, per ea quæ notat Bartol. in Auth. de tit. c. 6. et vide Bald. ibidem, et eundem Bart. in l. 3. quis honorante ff. quor. rer. act. non debent. c. 6. M. DE PERTUSA.

"Solid. de solidis dixi supr. in not. ad Tit. 1. h. t.

"DCC. De iure vero CCCC. d. cap. qui subdiaconum 17. q. 4.

"Det de calonia. Ita in Ms. et antiquiss. Cod. cum supra Tit. 1. meminimus, in antiq. vero dic. in novis compilac. sub eodem sensu, pro calonia solvere compelleretur, vide quæ notavi ad Tit. 1. h. t. supra.

"De consuetudine. Obs. hæc desumpta perspicitur ex obs. Ms. Iacobi de Vergiola h. t. ut infra in Com.

"accusare. puta citra iudicium sanguinis alias in currenti irregularitatem sed potest accusare ad effectum habendi caloniam, vel propter sacrilegium. A. DE BAGES.

~~Item~~ Idem non intelligas quod ~~[illegible]~~ Dec. episcopi potest solummodo accusare quia consanguinei ipsius clerici etiam possunt. ut per Mol. in Repertor. in verb. Accusatio. vers. accusare potest ~~in principio~~. Vid. Cortiles n. 9. 10. et 11. Et verb. Clericus in princip.

"Item. Obs. hæc equissimis verbis sergitur apud I. de Vergiola h. t. in fine, unde ex eo desumpta videtur.

"penam homicidij. intellige caloniam cuius mediatas est Baron. sui et alia Dom. Regis, ut in Obs. Item nota quod cleric. infra de prodic. lib. 8. A. DE BAGES.

Cui pena est M. solidorum ut in Tit. 1. de penis fol. 177. Ubi dicam.

"homicidium tantum. i. e. penam homicidij ut in d. Obs. Item nota q. si cleric. infra de homicid. fol. 27. quæ et Weregildus sive Wirgildus vocabatur. ut in d. c. 2. de penis, de quo mox in Comm.

"ad imparia. Imo equiparantur ut in d. Obs. Item nota q. si cleric. infra T. de homicid. lib. 8.

"Regni. Vox hæc abest in aliis codicibus, et tamen apud I. de Vergiola a quo obs. hæc, ut iam diximus, desumpta est.

COMMENTARIUS.

ADVERSUS verberatores, occisoresve Ministrorum Sanctarum Ecclesiarum, de quibus etiam secundo loco, ut diximus, Tit. hic inscribitur, pecuniaria hoc quoque Tit. pena sive calonia indicta est. DCCC. nempe solidorum adversus Presbitericidas. DCC. vero adversus Diaconicidas de quibus tamen hic tantum agitur. Etenim nemo non scit a primis adhuc Ecclesiæ cunabulis Presbiterii gradum sacrum, quidem et maiorem (post Episcopum) in Ecclesia, ut Presbiter. c. Ecclesia 23. dist. cap. Cleros. Vers. Sacerdos, et vers. Presbiter 21. dist. Alcuinus de divinis off. c. 35. et post eum G. Vazquez disp. 3. part. in 3. disp. 236. et ab eo secundum Diaconatum, quod manifeste probant text. in cap. 6. Apostol. Actuu. Synodus Nicena in eadem Tyrana lib. 3. c. 62. Concil. Neocesar. can. 15. Concil. Roman. sub Silvestro can. 6. Synodus Trullana can. 16. Hi enim immediati ministri sunt sacerdotum, et succedunt in locum Levitarum; ad auxilium atque ministerium Sacerdotum ad ministrandum Dei dicati, ut plura de eorum muniis apertus tradunt. Pa-

Rabanus lib. 1. Instit. Cleric. c. 7. Idem Alcuinus de divin. offic. Tit. de celebrat. Missar. p. 67. Baronius in Annal. Ann. 34. n. 263. et Ann. 112. n. 8. & 9. Duarenus lib. 1. de sacris. c. 25. Binius in not. ad Fabianum. Albaspineus lib. 2. Observ. c. 26. & 27. et in Not. ad Can. 33. Concilij Illiberit. et in Can. 2. Concil. Tolet. 1. Espenceus lib. 1. digress. c. 5. Zerola in advers. c. 94. Pamelius ad Epist. 61. S. Cypriani. Hallierius de sacr. elect. lib. 8. c. 2. § 2. Vicecomes de ritib. Missa volum. 3. lib. 1. c. 16. Bosfetus de sacribus verb. Diaconus. Gareus ad Cassian. collat. 18. c. 16.

De Subdiaconis vero, licet a primis Ecclesiæ cunabulis gradus Subdiaconatus cognosceretur, ut constat ex can. 43. Apostol. Anacleto ep. 1. D. Cypriano ep. 24. & alijs locis adductis a Raban. ubi sup. c. 8. Vazquez c. 3. Baronio n. 287. & Ann. 44. n. 29. Espenceo c. 7. Vicecomite c. 24. Isidoro lib. 2. divin. officior. c. 10. Aloix in not. ad Hieron. c. 5. Casare de Hierarch. part. 2. disput. 10. § 1. Barbosa lib. 1. iuris eccles. c. 37. Tamen quia cum Subdiaconi ordinabantur eis manus non imponebant Episcopi, sed tantum patenam et calicem de manu Episcopi accipiebant, et de manu Archidiaconi urceolum et manutergium, Concil. Carthag. 4. can. 5. neque facultatem attingendi sacra vasa habebant, cap. non oportet. 23. dist. cap. ministerium 23. 93. dist. ideo Subdiaconatus primis Ecclesiæ sæculis sacer gradus non credebatur, ut constat ex cap. a multis 9. de ætat. et qualit. ordinandor. et a sacris gradibus Subdiaconatus prorsus alienus erat, cap. nullus 60. dist. unde Synodus Ancyrana can. 13. statuit nec licere Chorepiscopis ordinare Presbyteros, aut Diaconos, nihil prohibens de Subdiaconis; [illegible] Synodus Antiochena can. 10. [illegible] Subdiaconos a Chorepiscopis ordinari posse. Docent Balsamon in d. can. Concil. Carthag. Bellarminus Tom. 2. controv. lib. 1. de sacram. ord. c. 7.

[illegible] Acunna in cap. [illegible] n. [illegible] et in d. 60. dist. Aloix, et Casar. ubi sup. Ioannes Cabassucius in Not. Concil. ad Concil. Carthag. 4. p. 444. quousque ab Urbano II. in Concilio Beneventano Ann. Chr. MXCI. celebrato sacrum factum est, ut habetur in d. cap. nullus. 4. 60. dist. et pro illud Urbano I. tribuat Innocentius III. in d. cap. a multis 9. de ætat. et qualit. & ordin. et Urbano III. Ivo Carnot. part. 5. Decret. c. 82. Et lib. 3. Panorm. cap. 5. sed male, quod iam notarunt Bra. Dar. in d. can. 4. 60. dist. Sibelius de Clausur. disquisit. 3. cap. 2. § 2. n. 7. & 8. Concilium ipsum ex Ms. Cod. Monasterij [illegible] nuncupatur edidit Stephanus Baluzius in addit. ad Marcam de Concord. Sacer. & Imper. lib. 8. c. 13. & post eum Dom. D. Em. Gonzalez plene in not. ad d. cap. a multis 9. de ætat. & qualit. et ordin. Unde in Concil. Treviriano c. 13. nulla inter hosce gradus distinctione admissa, plane ad eum sententiam legitur: Qui Subdiaconum occiderit ccc. solid. componat: qui Diaconum cccc: qui Presbyterum DC. qui Episcopum DCCCC. qui Monachum cccc. ut apud Burchard. lib. 6. c. 5. Ivo. part. 10. c. 9. & 134. Gratianum. cap. qui Subdiaconum 27. 17. q. 4. ~~([illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible])~~ Petrum Gregor. lib. 4. partit. t. 13. c. fin. Cabassutium lib. 3. [illegible] lib. 1. c. 22. sect. 4. Vorlelium lib. 6. Hist. Ponth. [illegible] c. 2. n. 6. Et in Triburiensi can. 4. in hunc modum: Si quis Presbyterum quod absit quia Sacerdos altissimi Dei est, vulneraverit, vel quibuslibet iniurijs et contumelijs dehonestaverit eumque superviveret, ita componat Presbytero. Si autem in articulo mortis praeventus obierit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] id est Altari, cui ordinatus fuerat, persona i

cu-

...que in [illegible] dicenti [illegible] altari; tertia parvi-
tibus de quibus actus fuerat. Si vero in atrio Ecclesiæ
commissa est illi Presbytero, eadem [illegible], supra de domi-
[illegible] Presbytero, et pro Presbytero [illegible]. Sed quia
[illegible] Papa omnibus Episcopis per diversas
Provincias in Epistola sua [illegible], injuria sacerdotis
et Ecclesiarum, sacrilegium est; sacrilegium in atrio
factum a [illegible] eo [illegible] ejusdem loci [illegible].
[illegible] enim non sunt lacerandi, sed potius co-
[illegible]: quia de his Ecclesiasticis liber loquitur [illegible]
[illegible]: In [illegible] anima tua time Dominum, et Sacerdo-
tes illius sanctifica, et ministros ejus non derelinquas,
et honorifica Sacerdotem. Et Isidorus: Hi enim, sicut
in Episcopi, dispensatio mysteriorum Dei commissa est:
præsunt enim Ecclesiæ Christi, et in confectione Di-
vini corporis et sanguinis consortes sunt Episcopis. Simi-
liter et in doctrina populorum, et in officio prædican-
di in 1. collect. c. 2. de panis et apud Burchard. lib. 6.
Decret. c. 11. [illegible] part. 10. c. 40. et sub nomine Paléa apud
Gratianum in cap. omnes 26. 17. q. 4. et lib. 4. Capitul. Can.
in cap. 15.[+] inter Canones [illegible] Episcopi [illegible]. 2.
c. 1. et pars illius aliqua in cap. [illegible] quis Presbyter. 2. de
pænis.[^] [illegible] cum [illegible] in Concilio Cabilon. 2. cir-
[illegible] pro dissolvenda [illegible] pæna patrati homicidii in Pres-
byterum, Patres Concilii quæstionem ad [illegible] re-
[illegible], [illegible] supremum [illegible] pænæ et [illegible]
[illegible] can. 24. ibi: De Episcopis vero, Presbyteris,
et Diaconibus, et Monachis interfectis quærendum a Do-
mini Imperatore et cui illius homicidii pretium exsol-
vendum sit. Nec dissimile quid inter LL. Longobardo-
rum Tit. de homicid. lib. [illegible] l. 27. etiam legitur.

Ceterum libet [illegible] quid hac circa inter antiquas
Hispaniæ nostræ, sive [illegible] leges stabilitum fuerit
ex [illegible] nostri Cod. et ad clariorem plenioremque rei illius
[illegible] jam subjungere. Tit. de qui matare [illegible]-
no 1. n. 40. ibi: Quoalquiere que matare [illegible], o
Clerigo di quatro grados en suso, debe exirse xxx dias,
en letras de su Prelado ir a Roma del dia que [illegible]

ara é no mas plazo. E despues peyara Dcccc [illegible]. Et aq-
[illegible] debe haber el Obispo la metad, et el Rey la
metad; et esto que cresce porque ir a Roma. E si mata-
re Evangelistero debe peidar D. [illegible] i su homicidio. E
si como Epistolero matare D. [illegible] [illegible] homicidio como
dicho es. E si Preste, o el Evangelistero, o Epistolero
inquietare primero, e [illegible] lo fere, e lo matare
el lego, no peytara el fere homicidio [illegible]. Et [illegible] om-
icidio debe ser partido como dicho es. E si matare el
Clerigo al lego debe perder oficio e beneficio por siem-
pre, e peytar el homicidio, [illegible] assi como dicho es
no debe ser partido que del Reyes. E si por aventura
el Obispo o el Señor de Clerigo no quisiere toller
al Clerigo oficio, e beneficio, debe end peyndrar
ad aquel del Clerigo, et al Señor de la villa
e los parientes entro que lo ha complido, et esto por fuero.
Et debe aquel Clerigo Homicida seyer annecdotal
fuera de la villa como dicho es de esto lego. E por aven-
tura Clerigo ordenado es preso en furto, o en roberia,
debe ser rendido al Obispo. e el Obispo debe toller
la orden por fuero, et tollida la orden debe facer
de ell justicia el Señor lego qual conviniere,
o qualquiere que sea iudgado por fuero. ex quo quid
pateat latius antique hæc nostra lex, quam sunt
de quo agimus satis percipi potest. Dum tantum
caloniam eamque minorem meminit et de Presby-
teri, Diaconis sive Diaconibus solum loquitur, neque
ullam aliorum Ecclesiæ ministrorum mentionem
faciat; nec sufficit ad hæc quod ab Matheo [illegible] supra
in Not. adnotatur, cum sæculo et amplius ante sui illius
conditionem jam subdiaconatus inter ordines sacros
connumeraretur ut ostendimus supra. Et in Cathalo-
nia [illegible] ob Hugonis [illegible] Tarraconensis
Archiepiscopi necem ad Guillelmo Aguilone [illegible]
perpetratam Ann. Chr. 1170. Alphonsum II. strenuis-
simum Regem, omnia illius bona occupare [illegible]
nimus Zurita Annal. lib. 2. c. 31. auctor est, [illegible]
heredes in eisdem bonis ab Romano Pontifice [illegible]

[illegible]

[+] Ubi P. [illegible] p. 25.

[^] Ubi post [illegible] et Barbos.
plene Dom. D. Em. Gonzalez
Tellez in Not. et Comm. ad ds
et Marculfi [illegible] p. m.
492. Ubi de hac eadem [illegible]
[illegible] compositione. Et [illegible] ve-
rum etiam [illegible]

Verum iam dum in Obs. Unicq. h. t. dicitur desumpsisse Regni Procuratorem vicarii pote accusare interfectorem clerici desumptam fuisse sciendum est ab Iacobo Hospitali h. eod. tit. qui postquam superiorem Fori sententiam refert, sic ait: Si quis violaverit sacratam Ecclesiam tenetur dare pro calonia DCCCC solid. ut hic in cap. 1. contra quem aliter Dominus Rex, aliter Episcopus, et aliter Iudex Domini Episcopi agere contendit, post super quodam clerico suspenso in Civitate Iacca, per Dominum Eximinum Petri de Salanova quondam Iustitiam Aragonum fuit declaratum in hunc modum; quod Dominus Rex poterat agere ad poenam Fori petendo poenam pro quolibet membro, de qua poena cuiuslibet membri in tit. de iniuriis. communium iud. infra dicitur: Et consanguinei suspensi similiter. Et si Procurator Domini Regis voluerit prosequi poterat malefactores, et dicta poena puniri; et illud etiam facere poterat si vellet Procurator Episcopi et consanguinei Barbani interfecti; Procurator Episcopi hoc facere poterat et agere contra malefactores; quod quilibet Praelatus potest conqueri de iniuria facta suo clerico extra de poenis c. 2. Non tamen omnes praedicti simul agere poterant, et talis est consuetudo; per quam innuitur quod plures possunt unum accusare de quo per Gui. in c. euthner. 2. q. 3. Aliter inveni scriptum a Fratribus, quod si pro aliquo maleficio, in quo Dominus Rex habet ius, pars cuius interest agit, tunc Dominus Rex non potest agere; sed potest assistere cum Proc. fiscalis; et in condemnatione quae fiet partis fiet condemnatio de poena Domini Regis; et si pars non agit Dominus Rex potest agere, et hoc dedit de consilio Iustitiae in Causa Eximini Petri de [illegible], et in praedicta causa de Iacca; ratio est quia ipse et pars non possunt simul concurrere pro quo in Siccul. lib. 1. Tit. de Reo S. Decis. n. 15. ad med. Vers. Item si Siccus. Item est alia ratio quia de manu Domini non debet clamum recipi ut per Fo. de probat. c. 1. et circa hoc vide infra de Violac. Reg. protect. c. quod si quis lib. 8. Et ad omnimodam materiae illustrationem videndi Molin. Verb. Accusare Vers. accusare potest. ubi Portoles n. 9. 10. et 11. Et Verb. Clamum. Vers. fallit etiam dictum Regul. in casu Obs. 1. de Sacrosanct. Eccles. ubi Portoles n. 7. et Verb. Clericus. Vers. Clericus si est interfectus, ubi Portoles in princip. Et Vers. Clericum Presbyterum aut diaconum. Et Vers. Clericus si occiderit laicum. Et alteros ex his locis citat D. Ioa. Crisp. Valenzuela Cons. 142. a n. 79. Sessinus, decisor. lib. 1. Tit. 4. aresto 6. in quibus interdicas.

Tandem Obs. 2. h. t. quae, ut in Decis. etiam commemini, iisdem verbis scripta extat ab eodem Iacobo de Hospitali h. eod. tit. in fine, planum mihi est desumptam ab ea fuisse ex cuius sententia Iohannes de Patos, qui ad hanc Forum sic scripsit: Sed numquid poena istius Fori habet locum secundum consuetudinem, vel quod solvatur per legos ut in dicto Foro continetur? et dic quod non, secundum consuetudinem, ~~sed habet~~ Regni; sed habet locum poena Fori de poenis c. 1. et hoc si in villa murata probetur factum fuisse; alias pro tali percussione debetur ~~natura~~ poena cel. solidorum, et hic intelligitur Fo. de prohib. cap. de homine, et de iniuriis c. quicumque; et hic fuit pronunciatum per Dom. Eximinum Petri de Salanova Iustitiam Aragonum die Sabbati 5 Id. Martii Ann. 1328. in Causa P. de [illegible] Notarii Barbastri et [illegible] de Clerici. Unde est quod in novissima Compilac. An. 1533. quae nunc utimur fuit hic ablata, et inter contrarios usu abolitos collocata reperiatur. g.

Sed memorabilis est quod in Regno pro [illegible] et [illegible] [illegible] observantiis aut traditis evenit, neque hic praetermittendum. Nam cum anno Chr. 1411. [illegible] Antonius Luna, [illegible] Ferdinandi [illegible]

Casa-

Caesaraugustanum Archiepiscopum, consceleratis et iniquis, prope Almuniae oppidum obtruncavit, ut narrat Curita Annal. lib. 11. c. 31. munitusque eidem crimina imponens duelli se esse facturum defensurum pollicebatur ut idem ait c. 34. tamen ab Ecclesia Iudicia graviter in eum sociosque eiusdem criminis est habitum illius poenam pro tanto sacrilegio animadversum fuit, et bona eorum (non tamen confiscationis iure) ad eandem poenam persolvendam detracta, ut idem Auctor prodit c. 47. licet deinde quoque cruce Alumnum Caesaraugustae fisco addicta fuerit annua praedicti Anni bona etiam apud eundem legitur lib. 12. c. 35. et ab eo, ac loco illo adducto D. Ayerde Ximenez de Blancas in tractat. del Officio del Baile § 16. n. 43. fit applicandus; ac de eo conquestos ipsius successores in proximis Curijs Caesaraugustae de anno seq. 1414. inuit Scatimam Reg. offic. Generalis Gubernat. Reg. et occisi Archiepiscopi Consanguineos concordiam conclamantes, et ad Status Regni, quos minimis digni, Canones reducenda, quae tamen ex integro defecti non obtinuisse eandem Zuritam refert. d. lib. 12. c. 35. Tandem vide quae ad Tit. de poenis Tr. 1. infra ad illius materiam penitus illustranda (Deo dante) dicemus.

DE IIS-

DE IIS QVI AD ECCLESIAS CONFVGIVNT VEL PALATIA INFANCIONVM.

TITVLVS II.

I. In novissima Compilac. II.

PARATITLON.

Confugiens ad Ecclesias vel Palatia Infancionum nisi certis de causis non extrahatur.

FORVS VNICVS

Si quis Malefactor, perpetrato crimine vel maleficio, pro se defendendo Ecclesiam intraverit vel Palatium Infancionis, non debet inde extrahi violenter, nisi fuerit latro, vel raptor, aut traditor manifestus, et probatus, et pro his captis captus non datur sub fidancia de directo.

OBSERVANTIA. I. Si aliquis perpetraverit maleficium ea intentione ut perpetrato maleficio incontinenti se recolligat in domo seu Palatio Infancionis, non debet inde extrahi.

II. Si maleficium fuerit commissum cum consilio Infancionis, et perpetrato maleficio ipse malefactor se recolligerit in domo ipsius Infancionis consilio de hoc in [illegible] et eo modo quo constare debet [illegible] extrahi malefactor de Domo Infancionis.

III. Item si Infancio perpetrato maleficio se recolligat in Domibus vel Palacijs suis, gaudet privilegio et debet ibi salvari sicut quilibet alius.

IV. Si Infancio tenuerit aliquod officium pro Domino Rege, et aliquis perpetrato maleficio se recolligat in Domo ipsius Infancionis gaudet immunitate, sicut in Domo alterius Infancionis non habentis officium se recolligerit; nisi teneret officium custodiendi captos.

V. Si aliquis perpetrato maleficio se receptaverit in Domo Infancionis, et officiales voluerint eum extrahere

inde in casu ejus non permisso Infantio potest mittere eos.

VI. Ille qui se receptat in Domo Infancionis de proditione non debet ibi rogari quod confiteatur proditionem, nec recipi ejus confessio: sed debet sibi dici ut se salvet de proditione.

VII. De Consuetudine Regni si ille qui dicitur proditor de alia proditione quam de tribus proditionibus contentis in Foro incipiente. Hae sunt tres proditiones scite, se receptaverit in Ecclesia vel Palatio Infancionis debet inde exire ad se salvandum, et si noluerit inde exire potest inde extrahi et capi. Sed si per fuerit accusatus de simplici homicidio vel alio crimine absque proditione debet mitti ad locum unde extractus fuerit: nec debet compelli ad respondendum donec fuerit restitutus quia pro homicidio facto sine proditione homicida non debet extrahi de Ecclesia nec de Domo Infancionis, nec ibi capi; sed consanguinei et amici interfecti et officiales si voluerint possunt eum custodire extra Ecclesiam seu Domum Infancionis per carrerias circumquaque, et si inde exierit possunt ipsum capere. Si autem dicatur proditor de aliqua ex dictis tribus proditionibus contentis in dicto Foro [illegible] tres proditiones, [illegible] si [illegible] se commisisse dictam proditionem [illegible] absque vocatione aut presentia ipsius malefactoris debet se summarie informare de dicta proditione: et interim Malefactorem committere Infancioni in cujus Palatio se receptaverit per eum custodiendum donec dicta summaria Informatio fuerit recepta: Et si Infancio noluerit accipere dictam commissionem debet capi malefactor et extrahi de Palatio Infancionis incontinenti. Et si per dictam Informationem non fuerit repertum dictum accusatum seu [illegible] commisisse aliquam de dictis tribus proditionibus ipso casu non debet capi, nec extrahi de domo Infancionis: et si fuerit captus et extractus debet remitti ad domum Infancionis. Si autem fuerit repertum per dictam summariam informationem aliquam de dictis tribus proditionibus commisisse [illegible] [illegible] non gaudet immunitate.

VIII. De Consuetudine Regni si quis rem sibi furatam vel raptam asserat esse in Domo Infancionis Almutacaffi, vel Jurati, vel alii Officiales possunt intrare licite illam domum et perquirere illam rem furatam vel raptam si sit ibi, et eam ibi fuerit [illegible] manifesto; et cum Dominus [illegible] invenerit illam rem esse suam recuperabit eam secundum forum.

IX. Si vero Latro vel Raptor cum furto vel rapina manifesta aufugerit ad domum aut ad Palatium Infancionis, vel perpetrato furto vel rapina incontinenti homines alicujus loci ipsum prosequendo eum incluserint in Domo vel Palatio Infancionis incontinenti potest extrahi de illa Domo, etiam de Ecclesia per officiales et homines locorum: et de furto vel rapina potest fieri justitia qualis decet.

X. Si vero aliquis sit in Domo Infancionis et accusetur de furto vel rapina quam fecerit [illegible] et non de novo, sed in aliquo tempore retro acto talis non debet extrahi de Domo Infancionis, vel de Ecclesia sed debet citari, nisi comparuerit debet contumax reputari, et in ejus contumacia potest et debet incartari et cum incartatus fuerit potest et debet de Domo Infancionis extrahi sicut quilibet alius incartatus.

XI. Et est sciendum quod in furto rapina et homicidio non est pena Talionis ut in Cap. Item statuimus infra de Sacrilegio, etiam si de homicidio proditionaliter agatur secundum Regni usum.

XII. Si vero aliquis percusserit aliquem et confugerit ad Domum seu Palatium Infancionis non debet inde extrahi, sed potest citari, et nisi comparuerit reputabitur contumax et poterit incartari: vel ejus adversarius poterit poni in possessione bonorum rei usque ad quantitatem penae pecuniae pro vulneribus illatis eidem. Juxta quod queritur de Questione facti: Domus cujusdam ordinis religiosi detinentur per quendam Laicum in quibus idem Laicus moram trahit, quidam malefactor incartatus est in dictis domibus receptatur: et est questione an sit inde idem Malefactor extrahendus? Hac questio accidit in domibus Sancte Christine [illegible] Caesaraugustae: Et habito consilio Peritorum super ipsa questione fuit provisum et decisum quod Talme:

vel eorumve officialem ꝑ inspiciendo: quod cum Domus erant Monasterij quod Nuncius officiis iam re-
mutasset et Superiores extraherent eum inde; et sic factum fuit: Demum cum iniverant ad illas Domos
invenerunt illum mortuum ibi infirmum; dubitabatur si extraheretur coram propter infirmitatem.
Fuit consilium quod inde extraheretur, et poneretur in Domibus alicuius boni Hominis, et ibi curaretur
per Sessiones et expensas infirmi, quousque esset curatus, postmodum duceretur ad actionem, et sic fuit factum.

XIII. Item Judei, et alij Infideles non gaudent Immunitate Ecclesiæ vel Locorum Infirmorum.

NOTÆ.

55
18

73

55 54
9 3
36
36 (2
16 18

ISTI[1] SVNT FORI[2]

COMPOSITI[3]

IN EXEA.[4]

SIVE

FORI[5] EDITI[6] APVD EXEAM.

[VI. *Kal. Maii. Ann. Chr.* M. CC. LXV.[7]]

QVORVM TITVLI S[illegible]

I. *De Cavalleriis.*
II. *De immunitate Militum, & Infantionum, eorumque Privilegiis.*
III. *De prohibita Inquisitione.*
IV. *Quomodo quis debeat suam Infantioniam saluare.*
V. *De officio Iustitiæ Aragonum.*
VI. *De conservatione Patrimonii,*
VII. *De creatione Militum.*

NOs[8] Iacobus[9] Dei gratia[10] Rex Aragonum,[11] &c. Statuimus[12] & facimus,[13] ac etiam ordinamus[14] Foros nouos[15] apud Exeam.

RELATIO QVA VTIMVR. *Statuit*[16] *Rex Iacobus, & fecit Foros nouos apud Exeam.*

NOTÆ.

1. In Ms.Cod. vetustissimo de quo *in Commentario*, ita hic Tit. legitur *fol. m.* 75.
2. *Fori.* Sic à *ferendo* in publico auditorio melius fortè quam vel à *Foroneo* Rege, vel à *fando*, vt aliis placuit, de quo dixi *ad Procem. Foror.* Ann. Chr. 1247.
3. *Compositi.* i.e. *editi, ordinative*, vt *infrà.*
4. *In Exea.* De Exea vide plura *in Topographia.*
5. In Ms. antiquis quibusdam, editisque omnibus Codicibus ita Tit. hic siuè Rubrica inscribitur, vt etiá in Obs. Ms. editisque *lib. 9. tit. 2. fol.* 38. & in Vlt. Compilat. *in initio* inter Curiar. Procem.
6. *Editi.* i.e. *compositi*, vt supra dicuntur, siue *ordinati*, vt *infra*, aut *dictati*, vel *traditi*, vt in *leg. Si quis 6. ff. de edend.*
7. Curiarum huius Anni memores sunt Surita *Annal. lib. 3. cap. 65. 66. & 67.* & *in Ind. Latin. hoc ann.* Blancas *in Comment. rer. Arag. pag. m.* 656. Bernardinus Gomezius *in Vit. Iacob. Reg. lib. 16. in fin.* & in eiusdem *Hist. Hisp. d. lib. 61. cap. 21. & 14.* cum aliis.
8. In Ms. Cod. cuius *sup. n. 1.* meminimus, ita Procemium hoc legitur.
9. De *Iacobo* vide plura *in Posopographia.*
10. De hac formula invocationis diuinæ dixi *ad Procem. Foror.* Ann. Chr. 1247.
11. De Aragoniæ Regno vide etiam plura *in Topographia.*

12. *Statuimus*, i.e. deliberata nostra voluntate *constituimus*, *edicimus*, *decernimus*, & firmiter, ac *stabiliter* (vnde ita forsàn dictum) *ordinamus*, ac *noviter inducimus*, ea omnia vi verbi sibi vendicante, de quo *in Commentario*.
13. De hac voce etiam plenè *in Commentario*.
14. Hinc Ii Fori *ordinati*, aut *compositi* dicuntur *vt supra*.
15. *Nouos*, i.e. tunc primum editos, & à compilatis ab eodem Iacobo Rege Oscæ Ann. Chr. 1247. prorsus diuersos, de quo & *in Commentario*.
16. In Ms. antiquis quibusdam, editisque omnibus Codicibus ita Procemium hoc abbreuiatum refertur, vsque ad novissimam Compilationem, qua nunc vtimur, in cuius initio totidem etiam verbis inter aliarum Curiarum *Præfationes*, siuè *Procemia* legitur.

COMMENTARIVS.

I. ORI *isti compositi in Exea*, omnium quotquot existunt ARAGONENSIVM FORORVM antiquiores sunt, illis demptis, quos sacro Epiphaniæ festo die Ann. Chr. 1247. idem Iacobus Rex conventui Procerum, & Ciuitatum, Oscæ assidens, ex patriis legibus, ac venustioribus Regni scitis, atque institutis, in vnum corpus redegit, promulgavit, atque sancivit. Vtque eorum expositionem fœlici aggrediar sydere, præmissa iam Aragonensium rerum Historia ab Ann. Chr. CC. XLVII. suprà M. vsque ad Ann. Chr. M. CC. LXV. in quo *in Exea Fori isti compositi* fuerunt, i.e. dictati, traditi, editive vt in *l. 6. ff. de edend.* dicitur; *in Exea*, inquam, nobili Vasconum Oppido, ac de quo plenè dicam etiã *in Topographia*; præmittẽdum quoque est, eundem Iacobum Regem, auspicato, de more, à diuinæ gratiæ invocatione sui operis initio, de quo alibi iam latè; *statuisse*, i.e. deliberata sua voluntate constituisse, edicxisse, decreuisse, & firmiter ac stabiliter (vnde ita forsan dictum) ordinasse, ac nouiter inducxisse, ea omnia vi verbi sibi vendicante, vt aptè apud Felinum *in cap. 2. de iudic. num. 10.* Rebuffum *in Concord. Rub. decollat. §. 1. litt. A.* Bartolomeũ Lopez Zapata nostrũ *in caus. Pro-Reg. extra part. 2. nu. 177.* rem perfectam, & consummatam significans, non cœptam, vt est apud Vlpianum *lib. 3. ad edictum in l. 1. quod quisque iur. cap. in his 15. de verb. sign.* idem Felinus *in cap. nam concupiscentiam, limit. 4. num. 8. de constit.* & *fecisse*, ac etiam *ordinasse* Foros nouos; *Fecisse*, inquam, vt qui tantum id faciendi, vel non, liberam vsquequaque potestatem habebat, nullis terminis circumclusam, cum neque adhuc lege sancitum fuisset apud Aragones, vel *consuetudine*, eaque *rationabili* inductum, *quod Dominus Rex de voluntate & consensu Prælatorum, & Religiosorum, Baronum, Mesnaderiorum, Militum, Infantionum, & Procuratorum Ciuitatum, Villarum, & aliorum Locorum Regni Aragonum qui ad Curias convenissent, posset facere Statuta, seu Foros, & Ordinationes, & ipsa Statuta tenerentur observare absentes, sicut illi qui in Curia erunt præsentes*, quod suo tempore iam inualuisse Iacobus II. Rex in Foro *vnic. Tit. Quod Dominus Rex possit facere in Curia Statuta seu Foros* An. Chr. 1301. exertè testatur, vt ibidem latiùs dicemus; vnde & id forsan natum, quod hodie solenne est, nempè, quod dum in Curiis Regni Fori sciscuntur, non tantùm *Statuit Rex*, prout anteà fermè fieri solitum, in eorum initio ingeminetur, sed addatur *de voluntate Curiæ, & quatuor Brachiorum illius*: licèt enim eo tunc iã de omnium assensu promulgata, & in vnum corpus redacta fuisse antiqua Regni scita, Oscæ Ann. Chr. 1247. expressè legatur, haud tamen id fieri ritè aliter potuisse (quod longè diuersum est) nullibi mihi liquet, quod alibi iã quoque latè dixi; imò neque relata impedimento fore, quominus vsque adhuc, & semper à solo Rege tanquam summo Monarcha, & Reipublicæ capite, editi Fori ac Leges dici debeant, & si à Populo deinde, insimul & expressè recipiantur, suffragiis putà vniuscuiusque ex Brachiis in Curiis existentibus; semper enim Rex est qui statuit, iubet, ac Leges dicit solus; licèt, vt illis nihil roboris amplius desideretur, earumque progressus longè feliciores existant, consensus vniuersi Populi, in quatuor Brachiis Regni repræsentati, calatis Comitiis, ex cõsuetudine, & rationabili, atque à Legibus & Foris Regni iam nota, accedat, vt non multũ dissimilibus verbis, & si non eadem forsan omnino mẽte, ratiocinatur P. Suarez *de Legib. lib. 3. cap. 19. num. 6.* sic componendus cum D. Callisto Ramirez nostro *de Leg. Reg. §. 21. num. 9.* Sed ad rem.

II. Ergo *statuit* & *fecit* Rex Iacobus, his Exeanis in Curiis, ac etiam ordinavit *Foros nouos*, non vero ita appellatos eo quod il tantum noui, atque tunc primum editi, priores verò ipsius Regis Ann. Chr. 1247. non ita, vt Hieronymo Blancæ *in Comment. rer. Aragonens. p. m. 656.* arrisit, in Foris enim Oscæ

d. Ann.

d. Ann. Chr. 1247. plures etiam adesse eiusdem Regis; neque antiquiores certè, nemo ambiget, sed *noui* dicti sunt, quasi *recentes*, & quod *nupèr facti* essent, quæ propriissima verbi significatio est; sub alioque etiam sensu, haud tantum *noui*, sed & *nouissimi*, i. e. *vltimi*, ac *postremi* possent appellari, cum Comitia hæc habita apud Exeam, quibus rogati fuerunt, extrema etiam sint omnium, quæ in Fororum volumine, eo Rege superstite, leguntur, vt ipse Blancas *sup.* sed alio tendens dixit. Tandem cum eorum sententiæ in varios iam nunc Titulos dissipatæ ac dispersæ legantur, noua Aragonensium Fororum, sub Caroli I. Regis auspiciis, promulgata Compilatione, qua nunc vtimur, in *Notis* vniuscuiusque eorũ id admonere operis nostri prætium erit, cum antea omnes sub vna eàdemque *Rubrica*, & quo dicemus ordine, in antiquis Ms. editisque omnibus voluminibus relati, reperiantur, sub octauo, nouissimoque etiam Oscensis Compilationis Ann. Chr. 1247. libro, ea breuissima Epigraphe Fori editi apud Exeam, & Proœmii loco ea alia nec longiori oratione, nempè: *Statuit Rex Iacobus, & fecit Foros nouos apud Exeam*, vt in *Notis* iam monui; quare cum diu multumque autographam eorum Compilationem inuenire anxius essem, deque ea Viros sapientes, & internostrates eruditos, pluries interrogassem, sed in cassum, ægrè ferens, vt dixi, in vulgatis atque editis Codicibus, eos tantum sub relatione, neque certæ manus, referri, neque admodum in pluribus conformi cum oculatissimi Hieronymi Suritæ nostri eàdem de re monumentis; ecce in vetustissimo, præclarissimoque Aragonensium Fororum Codicè Ms. cuius mihi copiam fecit V. ILL. omniumque bonarum litterarum Mecœnas D. Michael Marin de Villanueva & Palafox, Comes S. Clementis, aliarumque ditionum Toparcha, autographam Compilationem dum lego, statim eadem vti in hisce meis Commentariis edendis, nihil hæsitãs decerno, ipsamque cum vulgata eorum lectione, siue Relatione, atque eorumdem Titulorum Obseruantiis, quod per singulos Foros faciam, omni studio componere, forsan Viris quibusque, qui antiquitatem, i.e. veritatem amant, vt spero, placiturus. Ergo ad Primum,

DE CAVALLERIIS.

TITVLVS I.

VII. In Novissima Compilatione IX. Similes huic Tituli sunt & aliis in Curiis, de quibus statim in *Paratitlo*.

PARATITLON.

Auallerię hic idem quod *Honores, For. vnic. h. Tit.* siue *Terra* vt in *Relatione* eiusdem, qua vtimur, vel *Stipendia* vt prius dictæ fuerant in Foro *Vnic. Tit. de Stipendiis*, & *Stipendiariis* Anni 1247. Quæ quidem nisi Ricorumhominum dignitate condignis dari non possunt *h. For.* Plura etiam de eis in Foro *vnic. Tit. Vt Barones Aragonũ habeant emendã de suis Caualleriis, &c.* Et *Tit. Quod Barones Aragonum teneantur Honores Militibus suis dare.* Et *Tit. Quod Barones & Milites teneantur seruire pro denariis, quos à Domino Rege receperint, vel Milites à Baronibus qui non sint pro Honore* Ann. 1300. Et *Tit. de Baronibus quot Caualerias ad opus sui valeant retinere* Ann. 1301. Et *Tit. de Baronibus Aragonum vt Terram & denarios, quam pro Honore tenuerint, non dent neque assignent, nisi illis*

qui

qui sunt de Regno Ann. 1311. Et *Tit. de diminutione Cavalleriarum* Ann. 1436. Et *h. eod. Tit. de Cavalleriis* Ann. 1461. in quo primum concepta *Rubrica* ista fuit, & deinde ab novissimæ Compilationis, qua nunc vtimur, Auctoribus illi Forus noster suppositus.

HONORES *in Regno Aragonum, nisi indigenis, qui mereantur esse Richi homines non dentur.*

INPRIMIS, Quod Nos nec successores nostri non demus Honorem [1] in Regno Aragonum [2] alicui Homini, nisi sint de tali progenie, & natura, quod mereatur [3] esse Ricome, & quod non sit de alieno Regno.

RELATIO QVA VTIMVR. *Inprimis* ★ *quod Ipse, vel successores eiusdem, de cætero* [4] *non donent Terram, siuè Honorem, alicui homini: nisi illi tantum, qui ex natura debet esse* [5] *Ricus homo, & qui non sit de alieno Regno.*

OBSERVANTIÆ. I. *Richus* [6] *Homo Miles habet omnia privilegia, quæ habent Infantiones, & omnia quæ habent Milites, & vltra; quia Terram pro Honore non debet dare Dominus Rex, nisi illi qui ex natura debeat esse Ricus homo & qui non sit de alieno Regno.*

II. *Item licet quidam dicant,* [7] *quod filiis Richi hominis non debet dari Terra pro Honore: nisi illi solum qui succedit in Baronia; tamen per Forum Exeæ* [8] *statuitur talem filium, licet non succedat in Baronia, posse tenere terram pro honore: quia Forus non requirit, nisi quod ex natura debeat esse Ricus homo: vnde licet illi desit Baronia, non tamen deest natura: maxime quia Foro novo* [9] *cavetur, quod Richi homines debent assignare Militibus Denarios, Honores, & Terras illis concessas: aliàs Rex propria auctoritate potest emparare terras, & illas assignare* [10] *alii Richo homini, vel filio Richi hominis, qui tenere terram debeat in Aragonia, quia facit servitium vt in Foro novo,* [11] *per quem patet quod filio Richi hominis, licet adhuc non existente Rico homine, potest dari, licet ignoretur, vel nesciatur an sit Richus homo; Et hoc vltimum seruatur.* [12]

NOTÆ.

* Forus 1. *eod. Tit. in Novis. Compil. lib. 7. tit. 9. fol.* 130. *col.* 1. quem illustrant Surita *Annal. lib.* 1. *cap.* 41. *& lib.* 2. *cap.* 64. *& lib.* 3. *cap.* 39. *&* 66. *&* 67. Hieronym. Blancas *in Comment. p.* 310. Vitalis *in Tit. de Stat. hom. fol.* 86. *col.* 3. *lib.* 7. Molinus *in Repertor. verbo Cavalleriæ fol.* 59. *col.* 4. Et *verb. Richus homo fol.* 297. *col. in princ.* Ioann. de Bardaxi *in Comment.* D. Morlanes *de Pro-rege extr. p.* 1. *n.* 306. *&* 381. D. Ramirez *de leg. Reg.* §. 32. *n.* 18.

1. *Honorem.* sive *Terram*, vt in *Relat.* qua vtimur, de quo in *Commentario.*
2. *In Regno Aragonum.* Absunt hæc verba in *Relat.* huius Fori qua vtimur.
3. *Mereatur.* In *Relat.* huius Fori, qua vtimur, *debeat.*
4. *De cætero.* Abest hæc vox in originali Compilat. *vt sup.*
5. *Debeat esse.* In originali Compilat. *mereatur, vt sup. num.* 3. de quo videndus Barnab. Moreno de Vargas *de la Nobleza Dis.* 13. *num.* 10.
6. Obs. 3. *&* 4. *Tit. de Condit. Infancionat. lib.* 6. desumptæ ex Obs. Ms. Salanovæ, & sui in offic. Iustic. Arag.

Arag. Locumt. quique & ex sua Schola, ac Observantiarum illius Eximius Cõpilator fuit, Iacobi Hospitalis *Tit. de Priuileg. Baron. & Richor. hom. Arag.* Et *Tit. de Priuileg. Dom. Infant. obs. pen. in fin.* totidem penè verbis; easque illustrant Suritæ, Blancæ, Molini, ac Didaci Morlanii loci supra laudati, Ant. Bages *in Glos. p. m.* ,Motiba *in causa de Queralt. p. m.* ,Arnald. Oyhenart. *in Notit. vtriusque Vascon.* & de eadem materia videndi Gutierrez *practicar. qq. lib. 3. q. 16. n. 124.* Giurb. *ad Consuet. Messan. p. 139.*

7. *Quidam dicant.* Propter *c. 1.* nempè, *§. & quia in fin. de prohibit. feud. alienat.* de quo in *Commentario.* Sed deinde in Aragonia id assecuti sunt tempore Iacobi II. aut Petri II. vt ait idem Surita *Annal. d. lib. 1. & lib. 2. c. 64.* in Regnis Castellæ vsque ad nepotem ex *l. 6. tit. 26. de los Feudos partit. 4.* vbi idem Gregorius Lopez, Molina *de Hispanorum primog. lib. 7. c. 11. n. 22.*

8. *Forum Exeæ.* Hunc nempè *vnic. Tit. de Cavalleriis.*

9. *Foro nouo.* Foro scilicet. *1. Tit. Quod Barones Arag.* Ann. Chr. 1300. vbi dicam.

10. *Illis assignare.* Quæ tamen assignatio dicebatur *Carta Investituræ* de quo Britius *in Hist. Sanct. Ioannis lib. 1. c. 51.* vide & Villadieg. *ad For. Iuzgo in Proœm.* & in *Glos. l. 2. n. 7. & l. 6. tit. 28. partit. 4.* vbi Gregor. Lopez.

11. *Foro nouo,* scilicet, *d. For. 1. Tit. Quod Barones Arag.* d. Ann. 1300.

12. *Et hoc vltimum seruatur.* Verba hæc desunt apud Salanouam, & Hospitalem, harum observantiarum primos Auctores, vtpote addita tempore quo tandem compilatæ fuerunt, nempe Ann. Chr. 1436.

COMMENTARIVS.

I. IRCA istam Rubricam quærendum est quid sit Cavalleria? tradit Callicius *in vsat. Barcinon. vsat, incip. omnes homines, num. 4. & 9. fol. 39. & 41.* Et quod Cavalleriæ non sunt Feuda, quinimo ab illis maximè diferunt, Molin. *in Consuet. Paris. fol. 1. col. 2.* Benedict. *in cap. Raynucius in verb. & vxorem 3. fol. 89.* Cavalleriæ Honoris quæ sint, & quæ Mesnata docet Obs. *in cap. Itemque Honor, de priuileg. gener. & obs. seq.* Hoc supposito.

II. Dicit Forus quod Cavalleriæ Honoris non dentur nisi Richis hominibus Regni, Molin. tradit *in verb. Cavalleriæ, vers. Cavallerias Honoris, seu Terras pro honore non concedat Dominus Rex alicui, nisi tantum Richis Hominibus, qui sunt de Regno Aragoniæ, & non de alieno Regno. For. 1. in princip. Tit. For. editi apud Exeam.* Nec etiam ipsi Barones possunt concedere Militibus extraneis à Regno terram, & denarios, quos habent pro honore Cavalleriarum For. *Vnic. de Baronibus* Obs. *Item habent de Condit. Infantionat.* Quis vêro dicatur Richus Homo? dicitur secundùm Forum Aragonum, qui est Dominus alicuius Baroniæ, Molinus *d. verb. Richus Homo in princip.* Obs. *4. & 5. de Condit. Infantionat.* iuncto Foro *Vnic. Tit. de Baronibus.* Et Homines Magnates, puta Marchiones, Comites, Duces, & plures habentes Baronias (non qui solum habent plures pecunias) dicuntur Richi homines; & isti Richi homines facientes Mesnatam, qui tenent Cavallerias à Domino Rege, non recipiunt calonias in computo Cavalleriarum; Obs. *Miles de gener. priuileg.* Calonias intellige excedentes LX. solidos, quæ sunt Domini Regis, quas concedit Dominus Rex Richis Hominibus tenentibus Cavalleriam. Nec isti Richi homines possunt tollere terram seu Honorem Militibus, aut Infantionibus, sine causæ cognitione; Obs. *fin. de priuileg. milit.* Sicut nec Dom. Rex potest tollere dictis Richis Hominibus, nisi præambula causæ cognitione per Iustitiam Arag. *§. Item que honor in Priuileg. Gener.*

III. Item tenentes Cavallerias à Domino Rege, tenentur seruire Domino Regi vbique, saluo in mari. Obs. *Item habentes de condit. Infantionat.* Et si aliqui tenent Cavallerias Honoris, tenentur seruire Domino Regi tempore guerræ per tres menses in anno in eundo, stando, & redeundo. Obs. *Item notandum de Gener. Priuileg. tot. Regni.* Sed an possint executari Cavalleriæ non obstante Iuris firma? dic quod sic, quod fieri debet executio. Molin. *in verb. Cavalleriæ in vers. finali.* IOAN. DE BARDAXI.

IV. ERGO cautum in primis, siuè in primo harum Curiarum capite, fuit, Quod Ipse Rex Iacobus, aut successores eius, non dent Honorem in Regno Aragonum alicui Homini, nisi sub stata ac stabilita forma, quam vt pro virili illustrare incipiamus, illud in primis animaduertendum est, antiquis instauratæ, atque à Sarracenorum manibus vindicari cœptæ, Hispaniæ nostræ legibus, quarũ in Suprarviensi Foro potior memoria extat *Tit. de como deue ser el Rey alçado,* cautum iam apud nostros reperiri, qualiter strenui Reges ê Mauris vindicabunda bello cum subditis indigenis diuiderent, illis verbis: *E que eyll departa el bien de cada tierra, con Homnes de cada Tierra combenibles Ricos Homines, & Homnes de*

Vilas,& Cauaylleros,& non Estraynnos dotra tierra. Quippe *vt qui operi adfuerant fructu laboris percepto ad alias expeditiones fierent promptiores*, quæ Dion. Hallicarnassensis *lib.7.* in hanc rem verba sunt; nam vt inquit Apostolus 1. *ad Corinth.9. Quis militat suis stipendiis? Quis plantat vineam, & de fructibus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Aut quis forsan putabit *operari rusticum posse si illi dixerit, agrum peritia omni rusticitatis exerce, culturis diligenter insiste, sed nullam messem metes, vindemiam nullam premes, nullos oliueti tui fructus capies, nulla de arboribus poma decerpes*, vt eleganter Divus Cyprianus *lib.4. ep.2. ad Ant.* Divusque Ambrosius *lib.1. de Abraham, cap.3.* qui, Abrahami historiam tractans, moris huius æquitatem ostendit, dum inquit: *Sanè his qui secum fuißent in adiumentum fortaßè sociati, partem emolumenti tribuendam asserit, tanquam mercedem laboris*, exerti textus in *l.18. §. possunt, ff. de ædilit. edict. l.1. de reg. iur. l.6. C. de appellat. l.9. C. de exactor. tributor. cap. cum secundum 16. de præbend.* cum similibus.

V. Etenim cum sempiterna lex inter homines sit, captis vrbibus hostium, omnes eorundem res victoriæ cedere, vt apud Xenofontẽ *lib.5. de Inst. Cyri* dicebat Cyrus, & quæ victi habebant bona omnia, victorum fieri, vt Plato ipse *de legibus*; per publicos belli actus illi, cuius auspiciis bellum ageretur, ex iure gentium capta omnia adquiri, vel elegantissimo Livii *Histor. lib.30.* loco, apud quem Scipio ex hoc iure cum Masinissa egit, comprobari sat posset, si opus fuisset, dum inquit: *Syphax Populi Romani auspiciis victus captusque est; itaque ipse, coniux, regnum, agri, opida, homines qui incoluntur, quidquid denique Syphacis fuit, prædæ Populi Romani est*, non autem singulorum occupantium vt in *l.20. §.1. ff. de capt. & postlim. reuers.* de quo Agellius *Noct. Attic. lib.7. c.41. & lib.13. cap.23.* Bornius *de Aerar. redit. lib.3. cap.10.* & inter victores, Regis, siue Imperantis arbitrio, sed maiori semper illi parte retẽta, distribui debere, quod eleganter apud Homerum, de vrbibus, quas Achiles expugnauerat, sic latine loquentem legi potest.

Omnibus his ingens prætio, numeroque suppellex
Nostrà rapta manu: Regi sed victor Atridæ
Cuncta tuli, celeres residens qui pone carinas
Diuideret, cum pauca aliis, sibi multa tenebat.

Licet neque vno eodemque modo id semper actum, aliterque de rebus se mouentibus, mobilibusve, ac de inmobilibus bello captis, apud plerasque gentes statutum fuisse, neminem lateat; eas tantùm departitiones animadvertes, siue assignationes à Regibus strenuissimis quibusque suis militibus factas, saltem ea ex parte, qua Regibus licebat, huic magis quã illi, inter ipsos tamen commilitones, aliquid plus, quòd fortiter fecissent, condonare, i.e. *prædæ decisionem, & pro personarum qualitatibus, ac laboribus, iustam distributionem*, vt inquit D. Isidorus, vbi huc respiciens de Iure militari agit, & ante ipsum Polibius *lib.20.* vbi totum diuidendi bello parta ordinem accuratè prosequitur, etiam *donationes* non male dici, & *dandi* verbo explicari posse, vt in hoc Foro, & apud Euripidem *in Troade*, vbi de nobilioribus fœminis Troianis bello captis:

quæ Principibus eximiæ DATÆ
erant Achiuis.

inquit, cum alias sæpè constitutum sit, *dari* rectè tantum dici quod nullo iure cogente conceditur, *l.29. de donat.* meliusque forsan eo casu *antidora* assignationes istæ dici deberent, quasi remunerationes laborum, quæ à puris donationibus longè discriminantur vt ex *l.25. §. consuluit, de petit. hæred.* Contius *lib.1. disput. cap.12.* atque Conanus *lib.5. cap.9. n.2.* animaduertunt. Et quod ad rem magis, Cæsar post Pharsalicam pugnam castra Pompeiana daturus militi diripienda, hoc edicto dedisse constat apud Lucanum *lib.7.*

Superest pro sanguine merces
Quam monstrare meum est, neque enim DONARE *vocabo,*
Quod sibi quisque DABIT.

Sed hæc de castrorum suppellectili, & mobilibus rebus, vel se, vt dicunt, mouentibus, quæ occupantium primo adquiruntur, intelligenda, vt in specie *l. transfugam, §.1. ff. de adquir. rer. dom.* secus tamen de rebus soli, siuè hostium possessionibus, quæ priscis sæculis iure belli, aut locandæ retinebantur, aut modico prætio veteri possessori, honoris gratia, relinquebantur, aut distrahebantur, aut assignabantur colonis, aut fiebant vectigalia, de quibus omnibus dapsilè, vt solet Grotius *de iur. belli, & pacis, lib.3. cap.6.* aut militibus tandem in præmia, vt in specie huius Fori, cõcedebantur, de quo sunt textus *in l. Item si 15. §.1. ff de rei vindicat. l.11. ff. de euict.* Brisonius *lib.4. select ar. cap.1.* Cujacius *lib.19. obseruat. cap.17.* & exertus notator Dionisius Go-

Gotofredus plura congerens *in dict.l.20.§.1. ff.de captiu.& postlim. reuers.num.25*.& quãdoque *bonum Terræ*,siuè *el biẽ de cada Tierra*, vt in allato supra antiquo Hispaniæ Foro, apud Suprarbiensem Compilationem;quandoque vero *Terra* tantùm, vt in Relatione huius Fori;non nunquem etiam *Caualleriæ* vt in *h.Tit.*vel *Denarii* vt supra in *Obs.*2. Sed frequentiùs *Honores* proprio & recepto magis nomine dicebantur,quod ex alio etiam ipsorummet antiquiorum Hispaniæ Fororum, apud Suprarbiensem Compilationem, capite *Tit. Como deue el Rey toller la Honor*, non obscurè liquet,non ita tamen quasi strenuissimis viris honorario tantum iure,vel loco doni aut muneris, sed in Honoris speciem, specimenque,&ad statos ac statutos belli sumptus, darentur quod magis probamus.

VI. *Honor* etenim(vt plenius rei originem à nostris,ex vicina forsam Gallia,ac legibus Longobardorum, vsurpatam,pro modulo tenuitatis nostræ,præter ea,quæ ex Blanca *in Comment. rer. Arag. Tit. de Optimatib. p.m.* 734.ibi contrario *p.*741. tetigit D.R. Sesse *decis.*1.*num.*51. illustremus) apud Romanos interdum dignitatem, & magistratum significabat,vt *Honor* Consulis, *Honor* Prætoris,sicque apud Iuuenalem *Satyr.*1.

Sed cũ summus Honor *finito computet anno Sportula quid referat.*

Sed inclinato Imperio dictus est etiam de administratione Reipublicæ cum dignitate eiusdemque præmio,nec non de illustriori Magistratu, & adscripto eidem Territorio, sicque Administratio & Territorium Ducatus *Honor Ducis*, Comitatus *Honor Comitis*, Parrochiæ Episcopalis, *Honor Episcopi*; Castellaturæ, *Honor Castellani*, vt est in Chronic. Camerac. *lib.3.cap.*72. & apud Gregorium Turonensem *Histor. lib.5. cap.*14. vbi Gunterannus Ducẽ suum *Erponem septingentis aureis damnat,& ab* Honore *remouet*.Guid.Imp.in ll. Longobardorum *leg.2.tit.53.lib.2.* ibi: *Placuit etiam nobis statuere summopere vt Episcopi & Comites vniti sint in suis Parrochiis, & in Comitatibus: ita vt nullum prædonem, raptorem,vel incestum in suis sedibus vel concessis* Honoribvs *permittat morari.*Et infra: *Si Comes eiusdem loci hoc implere neglexerit proprio* Honore *priuetur.* Qui, & Honores Regales etiam dicti apud Gallos *in Capitular. Caroli Mag.lib.3.cap,69.*in Rubrica: *De iis qui* Regales *habent* Honores, *& in hostem banniti,ad condictum placitum non venerint.* Et sub inde in Textu: *Quicumque Homo nostros habens* Honores *in hostem bannitus fuerit,& ad condictum tempus non venerit, quot diebus, post placitum condictum venisse comprobatus fuerit,tot diebus abstineat à carne, & vino.* Diuersumque fuit à beneficio regali, hoc est ab illustriori Feudo,licẽt cum eodem sæpè iungatur, sæpè confundatur, sic enim *cap.*71. *Quicumque ex his qui* beneficivm *Principis habeat, parem suum contra hostes communes in exercitu pergentem dimisserit,& cum eo ire vel stare noluerit,* Honorem *suum, &* beneficivm *perdat. Honorem* enim hic de iurisdictione, *Beneficium*,de ipsis prædiis non malè intelligas;licẽt *Honoris* etiã tantùm appellatione contineantur & ipsa prædia, Anonymus *de gestis Episcopor.& Abbat. Turonens. Hæc oppida ad* Honorem *& Consulatum Turonicum pertinebant antiquitus,& ex Diœcesi Episcopatus erant Turonensis.*Et *Beneficium Honoris* etiam apud nostros dicitur in *For.vnic.Tit.7.infra.*

VII. Quomodo autem vox eadem ex Gallia tranarit in Angliam cum Normannis,& quomodo ante a ab Anglo-Saxonibus,deinde ab Anglo-Normanis fuerit accepta, neque iniucundũ erit forsan hic iam tandẽ subiungere: ab illis enim *Honor* dictũ videtur, vniuscuiusque maioris Baronis Feudale patrimonium, seu Baronia,adiuncto plerumque Sedis eiusdem Capitalis,aut ipsius interdum Baronis nomine,quod patet ex Charta Guilielmi 1. Abb. Rem. *sect.*174.vbi *Scias*,inquit, *communiter Me..... accepisse in manu mea, & defensione totum* Honorem *Ecclesiæ de Remeseie,&c.* Et in Breui Henrric.I. *in lib.Remes.*ibi: *Henrricus Rex Anglorum,&c.Coram me testificatum,& recognitum est per Barones de* Honore *Rameseiæ,&c.* Gerbasio Tilberiensi liber suppositius *p.2.cap.de excidentibus*: *De Firma illius* Honoris, *scilicet Baronia est*,plenius in *Breui Regis Henrric.II. Henrricus, &c. Vicecomiti Comitatus Norfoc,& Sufolc salutem. Quia Feuda Baronum nostrorum, quæ tenent de Nobis in* Honores, *in Comitatu suo,& diuersis Comitatibus Regni nostri Angliæ, de quibus auxilium nobis concessum est,ad maritandam Isabellam Sororem nostram Romano Imperatori, Mandamus,&c.* In quo tamen videntur singulis Baronibus singuli Honores attribui,Feudaque ad Baroniam pertinentia, velut membrum Honoris æstimari. Cum vero tandem Barones,& Magnates,non à Feudali consuetudine,sed vel à Breui Parlamentario (quod præcipuè sub Eduardo I. accepisse vigorem fertur) vel ex Regiis diplomatibus, (quod à Ricardo II. sumpsisse originem dicitur)nulla ascripta iurisdictione, nullis regalibus cæpissent institui;desierunt illico illorum patrimonia *Honores* appellari, remansitque dein-

deinceps vocabulum in antiquis solummodo Baroniis,& Comitatibus; licet postea iterum suscitatum etiam fuerit ad noua aliquot illustria Dominia,quæ Baroniarum Titulis nunquam antea claruerant,exornanda; nam cum Rex Henrricus VIII. in locis quibusdam, fastui Regio haud satis paribus,ædes augustissimas condidisset:& non solum eximia latifundia,potioresque delicias, sed & nobilia multa maneria, auctoritate Parlamenti eisdem annexisset, ne vulgari deinde laborarent nomine Honores decreuit appellandas,vt latê apud Henrricum Spelmannum,à quo plura ex prædictis,cum non facile prostet,huc conduximus *in Gloßar. Archiaiolog. verb. Honor,p.m.* 300. *col.* 1.

VIII. His ergo ita de vocis etymo,atque rei origine, nec inhonoro forsan agone, prælibatis, quippe Iacobi Regis æuo *Honores* istos,siue prædia,locaue capta ab hostibus,vel quandoque etiam capienda, Richis tantum hominibus afsignari invaluerat, nullà Hominum,villarum atque Militum,de quibus in antiquo Hispaniæ Foro,inter Suprarbienses supra relato,etiam cauebatur,mentione factà, siue ex eo quôd illi iam ab ipsis Richis hominibus,& ex eisdem Honoribus,ipsorumve provētibus,atque in belli casus,ex præscripto etiã legum alebantur,de quo suo loco; siue Richorum hominum potentià omnia per illa tempore sibi ipsis vendicante,adeo vt in antiquiori eiusdem Iacobi Regis Fororum Compilatione à Vitali Canelis Iurisconsultorum omnium Aragonensium facile principe, compaginata,manifestê legatur, *Omnes Ciuitates ac Villas,tam maiores quàm minores deberi Richis hominibus pro suis stipendiis afsignari*:& si non etiam ita grosŝe,&pro vt sonat,à cordato quoquam accipiēdũ id sit,quasi omnes omnino Ciuitates,ac Villæ totius Regni,siuê integri ipsarum prouentus, nullà Regibus ipsis parte relictà,Richis hominibus afsignandæ essent;melius enim allatam Vitalis sententiam cum antiquo Hispaniæ & Suprarbiensi Foro suprà tradito quisque componet,si ex omnium Ciuitatum,ac Villarum prouentibus aliquam partem ipsis Richis hominibus earundem Ciuitatum ac Villarum à Regibus afsignandam, ac consignandam,cæteris sibi retentis,existimet;quod & isto iam tempore ita fieri solitum supponendum est,neque vlli tunc ignotum,quæ pars Regi,quæ vero ipsis Richis hominibus vnaquaque in Ciuitate vel Villa, tam maiore,quàm minore,afsignanda,aut dependenda foret; licet nos iam hæc penê lateant exceptis his quæ nuper ex Alfonsi IV. Regis Regesto quodam circa Ann. 1328. in lucem dedit D. Ioannes Franciscus Montemaior de Cuenca Aragonus I.C.& Regius in Nouo Orbe Senator,Opusculo suo Hispano *De el Origen, y Priuilegios de los Ricos hombres,ò Nobles, Caualleros,Infançones,ò Hijosdalgo, y Señores de Vassallos de Aragon, cap.* 5. *fol.* 87. sed & etiam quandoque integra quædam oppida ipsis Richis hominibus à Rege fuisse afsignata; pluribus etiam aliis sibi ipsis ex integro retentis,neque vno semper atque eodem modo id actum factumve,quod Nos abundê docet varia priscorum monumentorum illius æui lectio; imô neque ex his etiam pauca Regum munificientià exteris fuisse data,quod saltem si ex sua Regia parte tantùm fieret,nulla lege prohiberi memor sum; cætera vero Richis ipsis hominibus pro debita sua,vel ex regio arbitrio,vel aliter,portione,iuxta tamen depactas leges,obvenisse; sed & interdum etiam confusê id nimis actum.

IX. Etenim & si à principio certæ ac designatissimæ essent Richorum hominum familiæ,quibus tantummodo,nec prorsus aliis, Honores omnes afsignari fortê iã inualuerat; at immissis in eundem locum paulatim aliis ab ipsis Regibus ex Palatinorum, Mesnaderiorumque ordinibus,nõ modo illos antiquo, ac splendidissimo nomine, solisque ipsis,vt putabant, debito, sed honoribus etiam fraudari cæperunt; cum & Richi etiam Homines, sic immissi,vocarentur, & eo velamine plerumque ipsi amplissimis honoribus, muneribusque,& verê Richis hominibus tantummodo,vt illi aiebant,debitis, à Regibus afficerentur;quod & si neque omnino iniurià eorum,neque raro etiam factum, perinde ac si ipsi Reges subditos suos ad amplissimos,quos meruissent, honoris gradus extollere nullis legibus prohiberentur, & speciatim Mesnaderios indigenas,i.e.de genere Richorum hominum saltem ex linea paterna,& in qua nullus vsquam, vnquamve priuati hominis vassallus memoraretur,procreatos viros ad splēdidissimam Richorum hominum dignitatem eleuare,vt ex primæ Aragonensium Fororum generalis Compilationis sententia,apud Hieronymum Blancam *in Comment. rer. Arag. p. m.* 727. cõprobatur;non minùs tamen id ægrê ferre, quàm impatienter Proceres illi cæperunt,qui vetustate nobiles, maiorumque suorum virtutibus,ac diuitiis fœlices,iure *Richi* inter omnes omnino *homines* appellabantur; acriter conquerentes de condonata in eorum iniuriam,vt clamabant,non ante multos annos,eo modo,& ab ipso Iacobo Rege, Eximino Perezio Tarazona Mesnaderio viro, cum amplissima Richi hominis dignitate Baronia Arenosii,à qua posteri illius nomen deinde duxerunt,vt est apud Hieronym. Suritam *Annal. lib.*

lib. 3. cap. 39. in principio: ex quo & ansam cœperunt vt Cæsaraugustano in Conuentu Ann. Dom. 1264. de quo supra in Chronic. Histo-ric. ante omnia de Rege conquererentur, & emmendandam legibus iniuriam adniterētur, vt ipsemet Hieronym. Surita *Annal. dict. lib. 3. cap. 66.* locupletissimus Auctor est, illis verbis: *I principalmente los Ricos Hombres dauan querella de el Rey, que por muchas vias los desaforaba, alegando, que daua los Lugares que erā de Honor, à Estrangeros de el Reyno, que no podian, ni deuian ser Ricos Hombres, como hizo à D. Ximen Perez de Arenòs, que no era Rico Hombre por naturaleza, à quien el auia dado la Baronia de Arenos, y pretendian, que estos Lugares los deuian tener ellos, y no Prelados, sino por ciertas razones, probadas, i juzgadas ante la Corte, i despues de sus dias los auian de tener sus hijos, i los mas propinquos parientes que ellos elixiessen*, quæ Hieronymi Blancæ prima mens (vt supra traditur) fuisse videtur, & Romanorum exemplo comprobari sat posset, quos inter T. Largius apud Dionys. Hallicarnas. *lib. 6.* cum Volsci olim possessa repeterent sententiam suam in Senatu dixit: *Romani nos honestissimas eas, atque iustissimas credimus possessiones, quas belli lege captas habemus, imò vero eas non tantum cum his qui nunc viuunt, ciuibus nostris, communicandas; sed & posteris nostris relinquendas* [illegible]*gemus.* Et in responso Auruncis dato: *Nos Romani arbitramur, quæ quis hostibus erepta virtute quæsiuit, & optimo iure propria, ad posteros transmitti.* Haud tamen meminit id à Iacobo Rege non tantum non admissum, verum & ipsis Richis Hominibus ædepol exprobratum, medio Arnaldo Peralta Cæsaraugustano Episcopo ipsis nomine regio, apud eūdem Hieronym. Suritam *vbi sup.* hac de re quam strenuissimê ingeminante: *Que en quanto à los Honores que pretendian, se deuian dexar à sus Hijos, ò al mas propinquo pariente, i no los deuian perder. Respondia el Rey, que esta era cosa, que nunca fue vsada en España, ni era en Fuero, ni costumbre, i que allende de esto, siendo heredad propria suya, i que la podia dar à quien quisiesse, no la queria obligar à Feudo, diziendo, que en pedirle lo contrario, le demandauan gran sinrazon, i desaguisado, i lo que nunca fue demandado à Rey; i que como quiera, que el Fuero disponia, que pudiesse embargar los Honores, quando por bien tuuiesse, por si, ò por su Portero; pero por causa de estas alteraciones que se auian mouido, no pensaua ponerles ningun embargo en las Tierras que tenian en Honor, i que si avia dado Tierras à tales personas, que no deuian ser Ricos Hombres, lo hizo porque ellos le faltauan, i no le seruian como era necessario, i conuenia seruirse de otros, i hazerles bien, i que procurassen de seruirle como deuian, i alcançarian esso, i màs de èl*; quippe illud Liuii *lib. 1.* illis ipsis obiecit: *Si nusquam opera esse sinè emolumento, neque emolumentum*, etiam *sinè impensa opera esse debere*; quibus certè vt strenuissimum se ita & ingenuum Principem iure præbuit Iacobus, quasi nihil ipsius Regiæ dignitati, nihil se Procerum iuribus, neque in tanto rerum earum discrimine, derogatum iri vellet; cuius tandem non vltimum argumentum est, quod eodem Arnaldo Episcopo iterùm eadem de re cum Proceribus ipsis Regio nomine colloquente, prima pars relatæ ipsorum quærellæ ab ipso quam libenter admissa fuit: *Confessando, que los Ricoshombres tenian razon en lo que pedian, que no se deuia dar Tierra, ni Honor à ninguno, si no mereciesse ser Ricohombre por Naturaleza, y proueiendo, que no se daria Honor à Ricohombre de otro Reyno*; verba sunt eiusdem Suritæ *Annal. dict. lib. 3. cap. 67.* Et sponte sua id deinde hac Lege apud Exeam composita, cum omnia iam in manu ipsius essent, sancitum, firmatumque; tantum nihil de paternis honoribus in filiis continuandis vel non, cuius rei nec vel lineam allato suprà antiquo Hispaniæ inter Suprarbienses Foro legi vidimus, neque de ipsis cum par esset iure suo ab Rege occupandis, quod ne-[illegible] legibus prohibitum illi erat, pœnitus immutando.

X. His ergo ita de Fori origine ac caussis, nec oscitantêr forsàn conductis, nunc de ipsius sententia videamus, quæ plana apertaque est, dum statuit *in primis* quemadmodum etiam primò ac principaliter ea de re conquesti fuerant Richi homines, vt videre est apud Suritam *supra*, ne Rex eiusve successores darent Honorē in Regno Aragonum aliqui Homini, nisi sit de tali progenie & natura, quod mereatur esse Richus homo, & quod non sit de alieno Regno; quæ tamen verba *in Regno Aragonum*, & si abesse videantur in Relatione istius Fori, vt in *Notis* monuimus, rectissima tamen & retinenda esse nos docent illa, quibus Arnaldus Peralta Cæsaraugustanus Episcopus cum eisdem Richis hominibus contenderat de Baronia Arenosi in Valentino Regno ab ipso Rege Eximino Perezio Tarazona collata, apud eundem Suritam *vbi supra*, dum inquit: *Que siendo heredad suya propria* (de el Rey) *y que la podia dar à quien quisiesse, no la queria oblligar à Feudo*; quæ forsàn de Regno Aragonum ab ipso Rege iuxta depactas antiquas Patriæ leges haud ita ritè ingeminari possent, quam de Valentino, in quo ampliora iura habere Regem illum, ac strenuissimum illius debellatorem, & si non omnino etiam annuentibus

Aragoniæ Proceribus, & expeditionis commilitonibus, sæpè disceptabatur, & nunc primum iure obtinuerunt vt in Regno Aragonum non aliis quam eisdem Honores concederentur, obliterato pone antiquo Hispaniæ, inter Suprarbienses Foro, qui hominibus Villarũ, ac Militibus Regni non modo permittebat, sed quodammodo ex præscripto imperabat aliquid saltem in vnaquaque Villa assignari, vt supra in principio vidimus; & si iam eo tunc more etiam abolitus esset, dum ad Richos homines tantum res ista delata erat; quinimo & sublata etiam fuit illa consuetudo, & forsàn à Regibus ipsis iam eo tunc præscripta, his honoribus afficiendi saltem eos Richorum hominum, qui ab ipsis Regibus ad huiusmodi dignitatis fastigium ê Mesnaderiorum ordine assumpti, cooptatique essent, dum omnibus hominibus interdictum fuit hoc Foro Honores donari: *Nisi sint de tali progenie, & natura, quod mereatur esse Ricome, & quod non sit de alieno Regno*: vel, vt in Relatione ipsius Fori, qua vtimur, dicitur sed non ita expræssê: *Qui ex natura debeat esse Richus homo.* Nato quippe ex patriciis illis viris, quos quasi ipsa ad tantum honorem natura ipsa, non autem vlla Regum beneficia extulissent, vsitata nostrorum loquendi consuetudo *Ricos Hombres de Natura* adpellare consueuit, i.e. verê Nobilibus illis, quibus maiorum essent virtutes, & diuitiæ, vt est apud Aristotel. *Polit. lib.* 1. *c.* 1. vel claris genere, atque opibus viris, vt apud Iubenalem *Satyr.* 2. de quibus inter alios ad nauseam vsque Andr. Tiraquellus, & Eguinar. Varo *de Nobilit. c.* 2. *&* 3.

XI. Sed an omnibus Richorum hominum natis? an illi tantum, qui Patris in eadem dignitate (*Ricabombria* vno tantum, & patrio vocabulo liceat eam interim appellare) & ab eo nominatus (neque enim etiam tunc apud eosdem primigenii ius erat) hæres & successor legitimus existeret, honores supra traditi ab Regibus dari possent? sanê priscis adhuc illis temporibus quæstionis iam fuisse, vel Eximinus ipse Petri de Salanoua, secundus post Vitalem Aragonum I. Consultus, quique amplissimam Regni Iustitiæ Præfecturam bonorum omnium cum laude moderatus fuit; dimidio ferê sæculo post æditionem istius Fori illum, ante omnes, quos scimus, interpretatus *in suis Obs. Ms. Tit. de Priuileg. Baron. & Richor. hom. Arag.* têstatus est; vt patet ex *Obs.* 3. *&* 4. *Tit. de Condit. Infantionat. lib.* 6. supra positis, quæ ab eo totidẽ pone verbis vsurpatæ sunt, vt in *Notis* monuimus. In quibus licet aliquos dixisse testetur: *Quod filio Richi hominis non debet dari terra pro Honore, nisi illi tantum, qui succedat in Baronia*, propter *cap.* nempè 1. *§. & quia in fine, de prohibit. feud. alienat.* per quem etiã textum, licet illum tamen non alleget, eiusdem opinionis fuit Martinus de Pertusa *ad Tit. de Priuileg. Gener. p. m.* 167. Prætendebant namque Richi homines ad propinquiorem suum honorem venire post mortem, *iuxta d. §. & quia*, sed Rex non id consuetudine Hispaniæ receptum vsquequaque respondebat, vt in principio *d. §. & quia*, ibi: *Antiquiori tempore obtinuit*, scilicet, quia dabantur pro stipendio, *l.* 9. *tit.* 25. *partit.* 4. vbi Gregor. Lopez, vel, vt idem Salanova prosequitur, quia *per Forum Exeæ*, i.e. per hunc nostrum Forum, *statuitur talem filium licèt non succedat in Baronia posse tenere terram pro honore; quia Forus non requirit, nisi quod ex natura debeat esse Richus homo, vnde licet illi desit Baronia, non tamen deest ei natura*, vel vt ipse tandem ait: *maxime, quia in Foro nobo*, i.e. in For. 1. *Tit. Quod Barones Aragonum*, Ann. Chr. 1300. vt in *Notis* admonui, *cõtinetur quod Richi homines debent assignare Militibus dictos Honores, & Terras eis concessas; alias Rex propria auctoritate potest emparare, & alii assignare Richo homini, vel filio Richi hominis, qui tenere debeat Terram in Aragonia, qui faciat seruitiũ, vt in Foro nouo; per quã patet, quod filio Richi hominis adhuc Richo homine non existente potest dari, licet ignoretur, nec sciatur an sit Richus homo.* Quibus tandem Salanouæ verbis, obseruantiarum eiusdem Compilatores in hac nostra addidere. *Et hoc vltimum seruatur.* Anno nempe 1436. in quo dictæ Obseruantiæ compilatæ fuerunt, vt etiam monui, in *Notis.*

XII. Neque aliter etiam de hoc sensit Iacobus Hospitalis, antiquus etiam Aragonus I.C. vt ex eiusdẽ Salanouæ schola, & qui ipsius Locumtenens in Offic. Iust. Arag. ac obseruãtiarum illius eximius compilator fuit, in suis quoque *Obs. Ms. Tit. de Priu. dom. Infanc. Obs. penult. in fin.* vbi ait: *Nam secũdum veram veritatem filius Richi hominis, nisi succedat in Baronia non debet tenere honorem, sed debet tenere Mesnaderiam, & talis Mesnadarius non debet esse Vassallus, nisi Domini Regis*, cuius memor est Bagius *in Comment. ad d. Obs.* 4. *inter Commun. Tit. de condit. Infanc. p. m.* Addo, & Molinum *in Repertor. verb. Caualleriæ fol.* 59. *col.* 4. qui istius quoque Fori memor est sub his verbis: *Cauallerias Honoris, seu Terras pro Honore non concedit Dominus Rex alicui, nisi tantum Richis hominibus qui sunt de Regno Aragonum, & non de alieno Regno, vide in Foro Tit. Fori editi apud Exeam in princip. fol.* 36. *Nec etiam ipsi Barones possunt concedere Militibus extraneis à Regno*

Ter-

Terram, & denarios, quos habent pro Honore Cauallerianum, vt in Foro vnic. Tit. de Baronib. fol. 50. lib. 5. Et de isto Foro facit mentionem Obs. Item habent. Tit. de condit. Infantionat. fol. 25. Et qui dicantur Richi homines, vide infra in verb. Richus homo, licèt à Portolesio *ibid.* non illustretur; Et vel leuius quoque Forus hic attiguatur à Ramirez *de leg. Reg. fol. 32. num. 18*. Vbi memor illius sufficere planè ait naturam Richi hominis habere, vt àbsque Fori lesione cuilibet Rex Terram, siue Honorem posit dare, cum Filii Richi hominis priuilegia, quæ eorum Patres habuerunt, saluis his quæ propria sunt militum, habere dicantur in *Obs. Filii Richi Hominis 3. eod. tit.* ex quo militiæ dignitas à Regibus certis solemnitatibus concedi soleret, de quibus per Bages *in Obs. Item in Aragonia 21. hoc tit.* ad quam ipse se refert *d. Obs. 13.*

XIII. Ergo tãdem ad vltima Fori verba deuenimus, *& quod non sit de alieno Regno*, quod ab antiquo Hispaniæ inter Suprarbienses Foro emanatum videri, vel ipsa illius littora nos docet, & omnium testimoniis comprobari; sed de hac indigenarum prælatione alibi latius verba facturi, hic hisce non immoror, ne iusto plus Fori huius Commentarius excreuisse videatur.

DE IMMVNITATE MILITVM, ET INFANTIONVM, EORVMQVE PRIVILEGIIS.

TITVLVS II.

VII. In Noviss. Compilat. IV. Similis Titulus *de Immunitate Ecclesf. & Monasterior.* Ann. 1300. Et *De Immunitate Militum & Infantionum, eorumque Priuilegiis*, vt hic, Ann. 1436.

PARATITLON.

DE IMMVNITATE, & PRIVILEGIIS Militum, & Infantionum, *hic*, atque Richorum hominum *For. 1. hoc tit.* Et vt nunquam teneantur dare Regibus *herbagium*, neque *bobalige dict. For. 1.* cui iungendus est *§. Item, que el Señor Rey, è sus Sucessores no demanden, in For. Priuileg. Gener.* Ann. 1283. Et *Tit. Quod Dominus Rex non recipiat Monetaticum in locis Baronum, nec Infantionum*, Ann. 1300. Vtque omnis Infantio libere posit emere ab Hominibus Regis hæreditates, & possessiones, easque ab omni Regali seruitio infranquiare *For. 2. hoc tit.* Sicut Regales Homines ab Hominibus Infantionum eas emunt *dict. For. 2.* Item vt omnes Infantiones, qui habent *Sal*, siue *Salinas* illis more solito vtantur. *For. 3. hoc tit.* Et *§. Item que todos los de el Reyno, in For. Priuileg. Gener.* Ann. 1283. Et *§. Item que puedan, in For. Declarat. Priuil. Gener.* Ann. 1325. Et quod Quicumque Milites & Infantiones, qui in locis Regni degerin

rint illorum gaudeant priuilegiis, & defensioni sicut cæteri insistant. *For. Los Priuilegios, hoc tit.* Ann.1436. in quo primum concepta Rubrica ista fuit.

ERBAGIVM, *neque* BOBALIGE *non tenentur præstare Regibus Richi Homines, Milites, nec etiam Infantiones Aragonum.*

TEM statuimus, quod neque Richome, neque Miles, neque Infantiones Aragonum dent, neque teneantur dare nobis, neque successoribus nostris Erbagium, neque Bobalige.

RELATIO QVA VTIMVR. *Item * quod nunquam de cætero Richi Homines, Milites, nec etiam Infantiones Aragonum teneantur dare sibi, nec successoribus suis Boalage, nec Erbage.*

OBSERVANTIA. *Item*[1] *habent Priuilegium* (Richi Homines, Milites, & Infantiones Aragonum) *quod numquam dant Boalage, nec Herbage, vt in Foro Exeæ.*[2]

NOTÆ.

* Forus 1. *hoc tit. in nouiss. Compilac. lib.* [illegible] de quo Surita *Annal. lib.* 3. *c.* 67. & *an Ind. lat. hoc Ann.* Bernardinus [illegible] *in Iacobo d. lib.* 16. [illegible] *cap.* 14. Ioannes de Bardaxi *in Commentar.*

1. Obs. 13. *Tit.* 2. *de Priuileg. milit. & nepot. Milit. lib.* 6. desumpta ex Obs. Ms. Salanouæ *Tit. de Priuileg. Baron. & Richor. hom. Arag.* totidem ponè verbis, quam illustrant Bages *in Gloss. p. m.* . & ex eodem Salanoua Blancas *in Comment. rer. Arag. Tit. de optimat. & Palatin. p. m.* 732. *ad med.*

2. Scilicet hoc nostro Foro.

COMMENTARIVS.

I.

OC dicit Forus, Infantiones, Milites, nec etiam Richi Homines non tenentur dare Herbage, nec Bobaxe Domino Regi. IOANN. DE BARDAXI.

II. Post interdictam Regiæ liberalitati, superiore capite, facultatem, TERRAM siue HONORES in Regno donandi aliis quam Hominibus, quibus diximus, Richis; Tria etiam alia eisdem, Militibus, ac Infantionibus Regni, priuilegia, hoc Titulo irrogantur, & in primis hoc capite, *Immunitas* ab *Herbatici*, siuè *Erbagii*, & *Bobatici*, siuè *Bobaligii* Tributo, vt quod Aragonensium morum scriptis, sæpè iactari solet, *nihil magis proprium esse Infantionibus Aragonum, quam recipere à Regibus, & non dare ipsis pro aliqua villania*, vt dicitur in *Obs.* 1. *Tit. de Priuileg. Milit. & Nepot. Milit. lib.* 6. Et in *Obs. vnic. de Munic. Construct. dict. eod. lib.* verè hic quoque possit ingeminari; neque aliter etiã de Richis Hominibus, ac Militibus statui opporteat, cum eadem, & maiora quam Infantiones Regni, Priuilegia ipsi habeant, vt vidimus sup. in *Obs.* 1. *For. vnic. Tit. supra proximi*, & ex hoc etiam Foro satis perspicitur; in quo vt exilem, & ieiunum, vel nullum melius dicam, Ioannis Bardaxini nostri *Commentarium*, qui tantum illius sententiam sicco, vt vidimus, calamo descripsit, suppleamus, ante omnia quid *Erbagii*, siue *Heruatici*, quidve *Bobaligii*, siue *Bobatici* nomina, sibi vellnit, statuendum est.

III. Quippe Tributi, siue seruicii genera ista fuisse, extra aleam est, eaque apud maiores vsitatissima, *Bobaligii* enim, siue *Bobatici*, vt de eo nunc primum videamus, quod & alias *Iugatio* dici solitum, ab agrorum ac possessionum mensura, à *Iugis* animalium, quibus pos-

possessiones exercentur desumpta, quæ & *capita* etiam vocabantur, pro eorumque numero ac modo, certa Cæsaribus pensitatio præstabatur, crebra mentio est *in l.3. & l.vlt. Cod. Theod. de censu.l.2.& 4.de censit.l.2.de excoction.l.4.de equorum conlatione,l.36.de Decurionib.l.vlt.de Patrociniis vicor.l.1.ne quid publicæ lætitiæ,l.4.de indulgentiis debit.l.6. de extraord.muner.l.1.de impon.luc.descript. l.1.C.Iustin.de quib.muner.vel præstac.l.10. de susceptorib.* Ac iugerum, iugationum, & iugorum capitationis, *l.1.2. & 3. C.Theod. Ne conlat.transl.postul.l.1.de protestat.l.1.de Priuileg. dom. August.l.3.C.Iustin. de Episc. & Cler.l.1.de impon.lucrat descript.l.9. de agricolis & censit.* Iustinianus *Nouell.17.* Vnde & capitatio prædii dicitur *in l.9. de acti.empti,* & capita siue iuga *l.vlt. C.Theodos.de conlat.donatar.l.5.de itinere muniend. l.6.de extraord.* iugatio vel capitatio, *l.vlt. Cod.Theod.de censib.l.11.de exact.* iugorum capitatio *l.1. Cod.Theod.de immunit.concess.* Nec alio etiam sensu accipiendi Eumenius *in Gratiar. act.* Flauiensium nomine ad Cõstantinum Magnum, Amianus Marcellinus *lib. 16.p.69.* de Iuliano, & *lib.17.p.97.* Salvianus *lib.5.de Prou.* Sydonius Appolin. *carm. 13.* cum Isidori *Glossis*, apud virum clariss. I. Gotofred. *ad l.vnusquisque 15. Cod.Theodos. de Annonis & Tribut.* quibus addo, de simili etiam huic Bobum, & Corii tributo Ernestum Brotourff. *in Chron. Mersburg. lib.1. cap.1.* apud Gasparem Klochium *de Contrib. cap.1.num 332.* Et post Lexicon iur. *verb. Iugatio, & Iugum, p.m.284.* Henric. Spelm. *in Glossar. Archaiolog. eisdem verbis pag. mihi 327.*

IV. Cæterum de Bobatico nostro, eiusque origine à Cathalanis sumpta, apud Suritam legimus *Annal.lib.1.cap.69.in princip.* fuisse, *Cierto seruicio, que se hizo en reconocimiento de el Señorio à los Reyes al principio de su Reynado, en el qual contribuìan los Eclesiasticos, i las Ciudades, i Villas de el Principado de Cataluña, i comprehendia todos los Lugares desde Segre hasta Salsas, i se pagaba por las juntas de Bueyes, de donde tomò el nombre, i por las cabezas de el ganado mayor, i menor, i por los bienes muebles cierta suma, la qual se fue variando conforme à los tiempos:* quæ tanti Auctoris verba vt illustriora faciam, haud grauabor formam idem Bobatici tributum exigendi à Petro II. Arag. Rege, atque Iacobi filio & successore, Ann. Dom. M. CCC. LXXVI. eiusque Regni I. traditam, & ex Tabulario Episcopi Vicens. *Armar.variar.rer.num.44.* à D. Ludouico de Moncada eiusdem Sedis Canonico ac Decano *in Hist.Ms.* Episcoporum suæ Ecclesiæ conductam, ad calcem Commentarii referre, forsàn eruditis quibusque placiturus; dum interim de eodem, ipsum Suritam damus, extraordinem quandoque etiam dependi solitum *ibidem* prosequentem: *I se concediò primero, fuera de lo acostumbrado en tiempo de el Rey D. Pedro, Padre de el Rey D. Iayme, el año* M. CC. XI. *para la guerra contra los Moros, i para la ida de la batalla de Vbeda, siendo à ello obligados; i tambien se concediò al mismo Rey graciosamente, quando casò sus hermanas con Federico Rey de Sicilia, i con los Condes de Tolosa.* Nec minùs etiam Iacobo nostro I. Petri filio, in Balearici, ac Valentini belli primùm sumptus, deinde tertiò vt Alfonso Castellæ Regi genero suppetias laturus bellum Murtiense adornaret; de quo apud eundem Suritam *Annal.l.3.c.66.* de quo statim. Et hæc de *Bobatico.*

V. De *Herbagio* vero, siue vt latiniùs forsàn *Herbatico*, Forensi voce à Gallis mutuata, apud quos etiam nunc *Herbage* nominatur vestura illa terræ, quæ dentibus animalium decerpitur, vt notat Spelman. *in Glossar. verb. Herbagium p.m.288.* vbi etiam subiungit occurrere frequenter pro iure depascendi alienum solum, vt in Forestis, quo sensu & hic accipitur. Et apud priscos etiam *Scriptura*, siue *Scripturæ tributum* solitum appellari, vectigal fuisse Romano etiam in Orbe ab his, qui silvis, pascuisve publicis vterentur, pendi solitum, nulli non notum putem, qui vel Plinium *lib.8.c.3.* Ciceronem *ad Atticum lib.1. & pro Flaco*, Varronem *lib.4. ling. Lat.* vel eundem Ciceronem *2. de Oratore* euoluerit, vbi de lege *Thoria* eos, quorum pecora agros, publicos depascerent, mulctante verba faciẽs, de qua etiam idem Varro *ling. Latin. lib.2.c.1.* vbi ait, ideo Pastores numerum capitum sui pecoris apud Scripturarium profiteri solitos, & in singula capita aliquid dependere, quod *Scriptura* dictum est; non autem esse fas Scripturario pecudem pro Scriptura accipere; de quo & Plautus *Trucul.* illis verbis: *Nam aduersum legem à me ob meam scripturam pecudem accepisset;* Indeque etiam & *mulctatitia pecunia*, quæ à pecuariis damnatis ab Ædilibus exigebatur, passim dicta, de quo exserti sunt loci apud Ouid. *Fastor.lib.2.* Liuium *Histor.lib.10.Decad.1.* & Silium *Belli punic.7.* Sed cunctis elegantior Iuuenalis, vbi de silvis Iudæis interdum cessis, vt ex illorum arboribus vectigal exigeretur:

Nunc sacri fontes, (inquit) *Nemus, & Delubra locantur.*
Iudæis, quorum cophinus fœnumque suppellex,

 Om-

Omnis enim populo mercedē pendere iuſſa eſt Arbor.

Apud Bullenger. *de Imper. Rom. lib. 9. cap. 12.* Klochium *vbi ſup.*

VI. Diximus de *Bobatici*, ac *Herbatici* tributis, à quo tamen liberos eſſe Infantiones Aragonum ſub Petro I. Rege planè faſſus eſt Alfonſus Legionenſis in Priuilegio, ſiue Foro eiſdem dato Ann. Dom. 1134. illis verbis: *Et quod non donaſſent Lezda in tota ſua terra neque Herbatico*, vt ibidem notaui; ſed cum Murtienſis belli noua occaſione arrepta ab Aragonenſibus quoque, vt & à Cathalanis, ac in eoſdem belli ſumptus pecunia adiuuari Iacobus I. vellet, expoſtularetque idem Bobatici tributum ab iiſdem ſibi impendi, *Declarandoſe, que recibiria contentamiento, en que el ſeruicio fueſſe de el modo, que los Catalanes ſe lo auian concedido i ofrecido, que daria ſus Prouiſiones, para que aquello no les pudieſſe para lo de adelante cauſar perjuizio*, vt idem Surita dicto *vbi ſup.* loco memoriæ prodit; at incaſum id fuiſſe adnitentibus contrà pro virili tum Ferdinando Sancii Regis filio, cum Proceribus illis, cum quibus diuiſum pœnè Imperium, ſed iniuria, Rex habebat, Richis, inquam, hominibus, id haud quaquam ferendum, permittendumve conclamantibus, ac ipſo Eximino Vrrea, Ferdinandi, quem diximus, ſocero, vel Rege coram ingeminante, ipſique audacter ſatis obiciente: *Que en Aragon no ſabian que coſa era Bobage, que ſe marauillauan, que ſe nombraſſe ſemejante genero de eruicio, nunca vſado, ni oìdo en la tierra, porſque todos los de las Cortes ſe auian alterado, que quiſieſſe introducir nueuas maneras de vexar al Pueblo, i deſaforar los Ricos hombres, i Caualleros, con ſola razon de alegar, que le era concedide en Cataluña, que era tres doblada tierra; y dezian, que todo cargaria ſobre el Pueblo, porque el Rey ofrecia, que el prouecho ſe comunicaria con los Ricos hombres, que tenian tierras en Honor, i trataba de ganar ſu voluntad con prometerles, que les haria francos i libres de aquel ſeruicio, con ſolo que ellos lo otorgaſſen, i fueſſe ſocorrido de las Ordenes, i Clerecia, i de las Vniuerſidades*, vt ipſemet Surita *dict. loco* teſtatur; idque ipſum quam ſæpiſsimè eidem Regi obieciſſe: *Teniendo por grande agrauio, que el Rey, con ningun pretexto intentaſſe introducir en Aragon el Bobage, i Herbaxe, que eran impoſiciones, i tributos, que nunca ſus Anteceſſores auian lleuado*, vt ait idem Surita *d. loco.*

VII. Sed ſiue nimio ardore, dicendique cupiditate, ne dicam licentia, id forſan factū, haud tamen facilè in re tam clara, vtpote quæ facti eſſet, Regis Richorumque hominum ſibi inuicem conſtitiſſe teſtimonia obſeruandum eſt; negantibus quippè iſtis, vt iam vidimus, neque adhuc nomine tenus agnitum ab Aragoniis Bobatici tributum, vel ab vllo hominum dicti Regni pendi ſolitum; è contra verò Rege, medio Arnaldo Peralta, Cæſaraugustano Epiſcopo, vti iam ſupra quoque in initio monuimus, ipſis reſpondente apud eundem Suritam *dict. loco*: *Que en quanto al Herbage, i Bobage, el Rey auia deſiſtido de aquella demanda, i nunca ſe auia cobrado de Cauallero, i que lo auia dexado generalmente, ſaluo por aquellas perſonas, que lo ſolian pagar antiguamente*, quod cum allatis ſupra Eximini Vrrea verbis, id tributi genus, nec nomine quidem ab Aragonenſibus cognitum, iactantis, haud facilè componi poterit; niſi dicamus, quod nunc primùm mihi occurrit, verba Regis ad *Quintam*, ſiue *Quintæ* tributum, ipſi Regi Iacobo in Valentini belli ſumptus ab eiſdem Aragonenſibus conceſſum, referenda eſſe, cum de ipſo apud eundem Suritam *l. 4. c. 38.* quam expreſsè legatur tempore Regis Petri, Iacobi noſtri filii, à Richis ipſis hominibus apprimè concupitum, *Que ſe abolieſſe en el Reyno, i ſe quitaſſe la Quinta, que era cierto tributo, que ſe pagaua por las cabezas de el ganado, à manera de el Bobage de Cataluña, que auian concedido graciosamente al Rey Don Iayme en ſocorro de la guerra, i conquiſta de el Reyno de Valencia, i que no ſe dieſſe de ningun ganado, ni por otra razon alguna; temiendo la introduccion, porque lo que ſe concedia por alguna neceſsidad mui vrgente, ſe pretendia como coſa ordinaria, i aſsi eſtauan mui recatados en no dar lugar à eſte genero de tributo, porque tenia gran ſemejança con el Bobage, que eſtaua mui introducido en Cataluña*, quæ pulchra ſanè ad rem hancce illuſtrandam, Auctoris verba, alio etiam loco à nobis proſequenda ſunt; nunc tantùm ex illis certò colligentes, ſin minùs *Bobatici* nomine, re certe tributum illud ab Aragonenſibus tunc quoque ſub *Quintæ*, ſiue *Quinti* nomine pendi ſolitum, exceptis Militibus, quod Arnaldus Epiſcopus Iacobi Regis nomine ipſis ingeminauit; cuiuſque teſtimonio hac in parte deferendum, præter multa alia, & illud etiam hoc ſuadet, quòd edito deinde hac de re apud Exeam Foro iſto, neque omnino tributum hocce à Regno eliminatum aut expulſum fuiſſe, vt ipſi conclamabant, videtur; ſed illius tantum Richi homines, Milites, ac etiam Infantiones dicti Regni immunitate, ſed qua iam tunc ipſi potiebantur, à Iacobo donati, atque in poſterum ab eo exempti, franchi, ac liberi declarati, & confirmati fuerunt; quod lectio eius nos docet à Surita

etiam

etiam *Annal.dict.lib.3.c.67.* ipsissimis verbis relata, dum inquit, inter cætera cautum fuisse à Iacobo Serenissimo Rege ipsis Exeæ Comitiis: *Que los Ricos hombres, Caualleros, è Infançones no fuessen obligados à pagar Herbage, ni Bobage.* Quod neque etiam apud Cathalanos ipsos, à quibus tantùm primitus, vt vidimus, pendi solitum, diu, multumve durauit, eodem Rege Petro, quam simillima huic nostro Foro gratia, Ann. Chr. M. CC. LXXXIV. ipsis donante, vt est apud eundem Suritam *Annal. dict. lib.4.c.40.* Iacoboque eius filio, id etiam ipsis ducentarum mille librarum summa sibi ad Murciæ, atque Siciliæ regnorum expeditiones prestita, penitus & omnino, atque signatis ea de re Tabulis, quas huc vsque *Cartam Bobatici* dicunt, remittente: de quo præter Cathaloniæ rerum ac legum nobilissimos Scriptores, quam sæpissimè, vel vnus etiam Hieron. Surita ipse *Annal. lib.5. c.35.* legi potest. Et iterum de hoc nostro Foro *In Ind. Lat.* A.D. 1265. dum illum sic refert: *Ne quis Procerum Nobiliumve, Bobatici, aut Scripturæ Tributum (Herbaticum ipsi appellare consueuerunt) dependat*, à quibus nec abludit etiam ipse Bernardinus Gometius *de reb. gest. Iacobi Regis, lib.16. in fine*, haud ita verò (quod in Homine ad eruditionem composito dolendum est) dum se ipsum, suamque Iacobi Regis Historiam Hispane loqui fecit *dict. lib. 16. c. 14.* vbi sic Forum hunc refert: *Que ningun Señor, Baron, ni Noble pagasse Bobage, que en Aragon corresponde à Herbage*, quibus præterquam quod minùs propriè saltem Richorum hominum Militum, ac Infantionum Aragonum, de quibus *dicti Fori* nomina interpretatur, vnum tantum etiam tributum ex Bobatico Herbaticoque marte suo facit, cum diuersa fuisse etiam ipse latinè loquens agnouisset; quemadmodum vti & Eximinus etiam ipse Petri de Salanoua in suis Obs. Ms. vbi vt vidimus scripsit: *Item habent Priuilegium* (Richi homines nempe, Milites, ac etiam Infantiones Aragonum, de quibus ibi loquitur) *quod nunquam dent Bobage, nec Herbage, vt in Foro Exeæ*, i.e. in hoc nostro Foro: ad cuius omnigenam tandem illustrationem vltra laudatos *sup. in Notis* Bobatici, etymon quoque & naturam explicantes, idem Surita *Annal. lib.2.c.69.* & *in Ind. Lat. lib.1. fol.106. & lib.2. fol.112. & 114.* Bernardinus Gometius *in vita d. Iacobi Regis lib.2.* Andr. Bosch. *dels Titols de Honor de Catalunya lib.1.c.26. & lib.2.c.23.* Escolano *lib.3.c.4.* Ioan. Dameto *Hist. Maioric. lib.2. tit.1. §.5. fol.201.* videri possunt, vt emendetur Beuterus Valentinus *lib.2.c.50.* apud Ioan. Francisc. Andræam nostrũ *in Not. ad method. celebr. Curias Hieron. Blancæ cap.18. pag. mihi 105.* quem consulas.

Omnis INFANTIO *potest emere Terras ab Hominibus Regis, sicut Vassalli Regis easdem possunt emere ab Hominibus Infantionum; Et quod Terræ sic emptæ ab omni regali seruitio liberentur.*

II.

ITEM [1] Statuimus quod de cætero Homines Infantiones possint emere ab nostris Hominibus Hereditates & possessiones, prout Regales Homines possunt emere ab Hominibus Infantionibus. [2] Et Hæreditates, siue possessiones, quas emerint ab eis, sint de cœtero franchæ & liberæ ab omni regali seruitio.

RELATIO QVA VTIMVR. *Item* ★ *quòd omnis Infantio de cætero possit libere emere ab Hominibus Regis hæreditates & possessiones, pro vt Regales homines possunt ab Hominibus Infantionum;* [3] *& Hæreditates siue possessiones, quas emerint ab eis, sint de cætero Infantionæ, Franchæ & liberæ ab omni Regali seruitio.*

OBSERVANTIA. *Item* [4] *habent Priuilegium quod possunt emere à peyteriis Villani Domini Regis, & non tenebuntur peytare, si emerint caput mansum,*

vt in Foro Exeæ[5] dicitur. Et licèt in dicto Foro dicatur tantùm de emptione, idem tamen seruatur quocumque titulo adquirant;[6] quare seruatur quod licet villana nubat Infantioni, pro bonis suis teneatur peytare dum vixerint vt solidi;[7] mortuâ tamen eà, filii eius, qui Infantiones erunt, amplius non peytabunt, per dictum Forum Exeæ;[8] quamvis sit[9] contra Forum de Conditione Infantionat. & proclamantib. in seruitut. cap. Villanus in fine lib. 6.

NOTÆ.

* Forus 2.*eod.tit.in nouiss.Compilac.lib.7.t.3.fol.129.col.3.* omittitur à Surita *in Annal.& in Ind.* Gometio *in vita Reg. Iacob.* ac Blanca *in Comment.rer. Arag.* Illustratur tamen ex Pragmaticis nostris à Molino *in Repertor.* verbo *Infantio. fol.174.col.2.in fine, vel 3.in princip.* vbi Portoles *p. 79.* Ioann. de Bardaxi *in Commentar.*

1. Caput hoc in originali horum Fororum Compilat. sexto loco refertur; sed ex quo in nouiss. Compilat. qua vtimur, secundum huius *Tit.de Immunit. Milit. &c.* caput audit, ideo & hic etiam secundo hoc loco ponitur.
2. *Ab Hominibus Infantionibus.* In Relat. qua vtimur, *ab Hominibus Infantionum*, vt *infra*, quod diuerse sonat.
3. *Ab Hominibus Infantionum.* Vide notat. *sup.not.proxim.*
4. Obs. 2. *Tit. 2. de Priuileg. milit. & non pot. Milit.* desumpta ex Obs. Ms. Iacobi de Hospitali *eod. tit. Obs. 3. fol. m. 68.* repetita inter Obs. quoque Ms. Garsiæ Simenii, & Sancii Simeni de Aierbe *eod. tit. Obs. 2. fol. m. 134.* & ad eam videndus Bages *in Glos. ad hanc eandem Obs.* vbi id ipsum Cæsaraugustanis Ciuibus à Petro IV. Rege Ann. Chr. 1348. in eadem Ciuitate 8. Kal. Octob. Priuilegio irrogatum haud omittit.
5. *Caput mansum.* De quo scilicet in *d. Foro Item si Infantio vnic. Tit. de expedit. Infant.* Ann. Chr. 1247. qui hoc Exeæ Foro corrigitur, vt ad eundem iam dixi.
6. *Adquirant.* Et rectè quidem, cum *emptionis* verbo omnis alienatio comprehensa sit, de quo in *Commentario.*
7. *Vt solidi* In Obs. Hospitalis, Garsiæ Simenii, & Sancii Simeni de Aierbe ita plane legitur, sed in Compilatis, ediditsque, *vt Villana*, de quo in *Commentario.*
8. *Exeæ.* Scilicet per hunc Forum, de quo vide Molin. *in Repertor. verbo Domini locorum etiam si.*
9. *Quamvis sit.* Hæc verba desunt in Obs. Compilat. sed malè, de quo in *Commentario.*

COMMENTARIVS.

I. ORVS dicit, Quod Infantio possit emere à Vassallis Regis hæreditates, & possessiones, sicut Vassalli Regis ab Hominibus Infantionum eas emere; & quòd possessiones, quas emerint ab eis, sint franchæ & liberæ ab omni regali seruitio. IOANN. DE BARDAXI.

II. HOMINES Infantiones posse de cætero emere ab Hominibus Regis hæreditates & possessiones, pro vt regales homines possunt easdem emere ab Hominibus Infantionibus, hoc Foro statuitur; & quod hæreditates, possessionesve, quas sic ab illis emerint, sint de cætero franchæ & liberæ ab omni regali seruitio; quod & alterum est ex Priuilegiis Infantionibus Regni his Comitiis delatis. Quippe cum iam de Anno 1247. medio Foro *Item si Infantio vnic. Tit. de expedit. Infantionat. In compensationem eorum, quæ superiùs* (in d. Foro) *continentur, & debent Infantiones Regi facere*, concessum eisdem fuisset inter alia, *emere ab Hominibus regalis seruitii siuè signi: ita tamen quod in eiusmodi emptione Principis dominium non defraudaretur, quod vulgariter dicitur caput mansum; & possessiones, quas ita emerent tanquam Infantionas possidere in posterum*, & habere, de quo ibi latè diximus; in hoc quidem illa limitatio abrogata fuit, nempe quod ex dictis emptionibus Principis dominium non defraudaretur, quod vulgariter dicebatur *caput mansum*; eisdem *liberè* eas emendi potestate factâ, vt in hoc *Foro*, quod etiam labente tempore ad hæreditates, & possessiones non solùm iure emptionis, sed alio quouis titulo adquisitas, propagatum fuisse, vel Iacobi Hospitalis testimonio, qui sæculo post hunc Forum scribebat in Obseruantia *supra* posita satis comprobatur, illis verbis: *Et licet in d. Foro dicatur tantùm de emptione, idem tamen seruatur quocumque titulo adquiratur*; quippe cùm *emptionis* verbo omnem *adquisitionem* cõprehendi non incerti ne-

neque inexplorati iuris sit, *l. statuliber. 19. §. Quintus Mucius, ff. de statul. b. l. si vsumfructum 23. §. 1. ff. de lib. cauf. l. sunt, §. venditionis, ff. quib. mod. pig. vel hypotec. solv.* Retienis, *in Rubric. ff. de verb. signif. col. 1. vers. in 2. part. quæst. 3.* Andreas Tiraquellus *de retract. lignag. Glos. 2. à num. 1.* Franciscus Molin. *de rit. nuptiar. lib. 3. quæst. 71. num. 21.* Neque aliter etiam inter Obs. quoque Ms. Garsiæ Simeni, & Sancii Simeni de Aierbe Iusticiar. Arag. *Obs. 2. fol. m. 134.* qui de moderna sui temporis praxi ita testantur; *quare seruatur quòd si villana nubat Infantioni pro bonis suis tenentur peitare dum vixerint vt solidi;* (in Obs. Compilat. legitur *vt villana* (vt in *Notis* iam monui) *mortua tamen ea filii eius, qui Infantiones erunt, amplius non peitabunt per dictum Forum Exeæ, quamvis sit contra Forum de Condit. Infantionat. & proclamantibus in seruitutem, cap. Villanus in fine lib. 6.* scilicet Oscæ Ann. Chr. 1247. Quæ verba: *Quamvis sit contra Forum,* & infra, ab Cōpilatoribus abrasæ fuerunt, sed non optime, Nam cùm dicto Foro statutum fuisset. *Quòd Villanus licet nihil habeat cum duxerit Infantionam, si habitauerit in Hæreditatibus Infantionæ dum vixerit erit liber, sed filii sui ab ea suscepti erunt villani domini Regis in perpetuum cum omni generatione eorum; ipsa vero Infantiona non recipiet satisfactionem ab aliquo dedecore sibi facto, qualem debet recipere Infantiona, quamdiu fuerit viro villano alligata.* Et statim adderetur: *Secus tamen est de Infantione, qui si villanam duxerit in vxorem, generet tamen filios Infantiones, nisi hæreditates possideant signi Regis, tunc enim de illis tantum hæreditatibus Regi seruient vt villani,* id hac nostra obseruantia planè sublatum fuit, & secundum vsum, & foristarum Regni intelligentiam, hoc Exeano Foro correctus ea in parte Oscensis Forus vt ad ipsum iam monui, & latè legi potest apud Ant. Bagium *in Glos. dict. pag. m. 235.* ac Molin. *in Repertor.* verbo *Infantio dict. fol. 174. col. 2. in fine, vel 3. in princip.* vbi Hieronym. Portoles *pag. 79.* quem videas.

Omnes Infantiones *habentes Sal, siuè Salinas, illis more solito vtantur.*

III.

Item [1] Quod omnes Infantiones, qui habent Salinas, quod vtantur eis secundum quod hactenus consueuerunt.

Relatio qua vtimur. *Item* ★ *quòd omnes Infantiones, qui habent Sal, siue Salinas, vtantur eis secundum quod hactenus consueverunt.*

NOTÆ.

* Forus 3. *eod. tit. in nouis. Compil ac. lib. 7. tit. 3. fol. 129. col. 3.* omittitur à Surita, Gometio, ac Blanca *vbi sup.* sed laudatur à Molino *in Repertor.* verbo *Sal.* Ioann. de Bardaxi *in Commentar.* D. Ramirez *de leg. Reg. §. 26. num. 8.* Dom. Hieronym. Ximenez de Aragues *in Discurs. de el Oficio de el Bayle, §. 9.* & à Nobis ad For. huic nostro concordant. nempe *ad §. Item que todos los de el Reyno in For. Priuileg. gener.* Ann. Chr. 1283. Et §. *Item que puedan, in For. Declarac. Priuileg. Gener.* Ann. Chr. 1325.

1. Caput hoc in originali horum Fororum Compilat. etiam octauo loco ponitur, sed quoniam in nouissima, qua nunc vtimur, Terrtium huius *Tit.* audit, ideo hic, & à nobis collocatur.

COMMENTARIVS.

I. DICIT Forus, quôd Homines Infantiones habentes Salinas, vtantur eis, ſicut antea facere cõſueuerunt. IOANN. DE BARDAXI.

II. DATA fuit inſuper Tertio loco omnibus Infantionibus Regni his Comitiis, vel reſtituta, vt iubet, facultas, qua vti poſſent Sale, ſiue Salinis ſuis, quemadmodum anteà ab illis fieri ſolitum erat, vt Forus hic præſefert; cuius vt veram mentem non inſulsè aſſequamur, præmittendum eſt Salem nihil aliud eſſe quàm mixtum quendam ex terra & humore ſuccum, in ſalſum, vi caloris, ſaporem concretum; calidum facultate quidem, atque ſiccum, ſed qui reliquas qualitates primas haud inertes in ſe continet; naturæ ac conſeruationi rerum adeo vtilem ac neceſſarium, vt ad animãtium tum fœcunditatem, tum ſalutem, atque vitæ iucunditatem diuinitus procreatum omnino eſſe videatur, vt dapſilè deſcribitur à Bernardino Gomecio noſtro *de Sale lib.* 1. *pag.m.* 58. *num.* 13. vbi ad *aquatilem*, & *foſſilem*, præcipua ipſius genera, omnes omninò illius gradus, atque ſpeties reducit, & quanti ſemper habitæ fuerint, ac quomodo auctæ, & excultæ *Salinæ*, ſiue *Salinaria* iſta hæc, vt vocantur *in cap. ſuper qu bus*, §. *præterea de verbor. ſignific.* omni æuo fuerint, adeo fœliciter explicat, vt & nos ab vlteriori indagatione facile etiam abſoluat.

III. Earum Dominium ſi hiſtoriæ veſtigia prementes perluſtremus, apud Romanos nihil antiquius circa hæc, quàm quôd Dioniſius Halicarnaſſæus *Antiquitatũ l.* 2. tradit, Salinarum, *quas ad oſtia fluminis Veientes habuere*, quaſque illis deuictis Romulus primùm, deinde & Ancus Martius, in quem ſurrexerant, ſibi acceperunt, vt idem Dioniſius ait *lib.* 3. imo & hac occaſione Idem Ancus: *Sex millia modia ſalis populo in congiarium dedit, & primum ſalinas inſtituit*, vt refert Plinius *hiſt. nat. lib.* 31. *cap.* 7.

IV. Cæterum his Principibus Tributa Salis in vſu iampridem fuiſſe ex Livio diſco, *Hiſt. lib.* 2. vbi cùm de Bello Porſenæ propter Terracinos verba facit, ſubiungit Senatum, quo indocilem plebem ſub mandatis cohiberet, *Salis quoque vendendi arbitrium, quia impenſo prætio veniebat, in publicum omne ſumptum ademptum priuatis*, ipſis conceſsiſſe, ex quibus inaugurari licet iam olim tributum ſalis impoſitum. Poſtea Conſulibus Publio Valerio, & T. Lucretio anno ab V.C. 245. primùm Romæ, quo Plebis commodo cõſuleretur, publica ſalis collectio (*Eſtanco* dicimus) viſa eſt; Sed cum Italia graſſante Annibalis bello afflicta eſſet, exhauſto publico ærario, M. Livius Cenſor noui ſalis tributi author fuit, & hac de cauſa *Salinator* paſsim dictus Do Liv. *lib.* 29. in fine, qui hæc teſtatur, additque Paulum Æmilium Macedonum bello extincto, Dardanis ſalis commeatum indulſiſſe, ſed Macedonibus, ne ab exteris ſalem adſportarent, prohibuit. Ita idem *lib.* 45.

V. Sed quæret aliquis; An M. Liuii Salinatoris Tributum Salinas tantùm publicas tãgeret, vel collectio illa publica etiam tũc temporis exiſteret? Adhuc ſub Iudice lis eſt. Id equidem crediderim, quôd Ciceronis tẽpore, ſaltem in Prouinciis, tributum invaleſcebat; cũ ipſe in Oratione *pro Lege Manilia* tributa, quæ Reſpublica in Aſsia amittere par erat. *Quo tandem animo* (ait:) *Quirites, eſſe exiſtimatis, aut eos qui vectigalia vobis penſitant, aut eos qui exercent, atque exigunt, cum duo Reges cum maximis copiis propè adſint? cùm vna excurſio equitatus, per breui tempore totius anni vectigal auferre poſsit? cùm Publicani familias maximas quas in ſalinis habent, quas in agris, quas in portubus, atque cuſtodiis, magno periculo ſe habere arbitrentur.* Atque ita paſsim huius generis tributi memores ſunt textus *in l.* 9. §. 1. *de hæred. inſt. l.* 13. *de publicanis, l.* 17. *in fine, de verb. ſignif.* Vbi Alciatus cum aliis apud Iulium Cæſarem Bullengerum *de vectigalib. cap.* 21. Quovſque Iulius Cæſar *Legem Agrariam* condidit, qua ſibi Populum conciliare ſtuduit, vectigalia cuncta & portoria illi remittendo, vt ex eodem Cicerone liquet *lib.* 2. *ad Atticum, epiſt.* 16. Vnde colligi poteſt quôd eà latà fundorum Domini paulatim Salinaris quas in fundis ſuis haberent, vti cæperint, quo tendere viſus eſt idem Cicero *Epiſt. famil. lib.* 7. *Epiſt. penult.* dum inquit: *Quibus in litteris omnia mihi per iucunda fuerunt, præter illud quod parum diligenter poſſeſsio Salinarum mearum te procurante defenditur*, exerti textus *in l.* 4. §. 7. *de Cenſib. l.* 5. §. 1. *de reb. eor.* ibi: *Sed & ſi Salinas habeat Pupillus, idem erit dicendum, l.* 32. §. 2. *&* 3. *de vſufructu legat.* Qui Scævolæ & Vlpiani ſunt, & poſt Ciceronem ſcripti, atque ita Iure Digeſtorum publicas, priuataſque fuiſſe indubium eſt & teſtantur Barboſa *in l. diuortio*, §. *ſi vir in fundo, ff. ſolut. matrim.* ac Cuiacius *Obſ. lib.* 3. *cap.* 31. *& lib.* 9. *cap.* 31.

VI. Sub

VI. Sub Imperatoribus verò, clarius apparet Salis instituta fuisse pleraque Monopolia & inter Regalia eiusdem commercium reputatum, grauibusque indictionibus inhibitum, vt id Arcadii & Honorii Imperatorum Constitutio satis ostendit relata in *l.* 11. *Cod. De vectigal. & commiss.* ibi: *Si quis sine persona mancipium (id est Salinarum conductorum) sales emerit, vendereve tentaverit, siue propria audacia, siue nostro munitus oraculo, sales ipsi vna cum eorum prætio mancipibus addicantur*; cuius illustrationem fœlicius aliis tetigit Pancirola *Variar. lib.* 3. *cap.* 31. *tit. de vectigal. salinar.* & inter alios Alciatū in *dict. l.* 17. *de verbor. signif.* longè superauit, qui Constitutionem hanc cum vectigali à Liuio Salinatore, de quo supra, conferre voluit; cùm tamen nec nos constet eo quidem popularibus salis commertium fuisse inhibitum, neque de aliis salinariis, quàm publicis ipsum loquutum.

VII. Idque ipsum in Italia, & alibi, sub reliquis Imperatoribus deinde obseruatum fuisse probant exerte Aurelii Symachi *Epist.* 58. *lib.* 10. *Quæ de vrbis Italiæque mancipibus*, inscribitur. *Cap.* 1. *quæ sint regalia, in vsibus feudor.* in quo inter reliquas Regalias, & *Reditus Salinarum* connumerantur, ibique Regnerus Sixtinus *de Regalibus lib.* 2. *cap.* 19. non omittendus. *Cap. super quibusdam*, §. *præterea, de verbor. signific.* quod Innocentium III. Auctorem habet, & *ibidem* nouissimè Dom. Don Emanuel Gonçalez Tellez (O! & præsidium, & dulce decus meum) *in Notis in verbo Salinaria, litt. G. num.* 2. Ac tandem *lex* 11. *tit.* 23. *partit.* 3. quæ ad literam *dict. cap.* 1. *Tit. Qua sint Regalia* sententiam exprimit, & ad eam Montalbus ac Lopezius; in quibus consuetudines legesve Prouinciarum, quibus Salinariæ omnes, tam publicæ quàm quæ in fundis priuatorum nascuntur, Regibus reseruatæ; sicut agnosci videntur, quas lato calamo referunt non nouitii Scriptores, quos iungit Petrus Barbosa *in dict. l. diuortio*, §. *si vir, num.* 29. *ff. solut. matrim.* & post eum Brechæus *in dict. l.* 17. §. 1. *num.* 35. *de verbor. signif.* dum aiunt debere inter Regalia numerari, cùm aliter intelligi nequeant, neque alias vllo iure dici possit ea quæ in priuatorum fundis nascuntur, vel quæ liberalis natura primo occupanti concedit, ad Reges iure proprio pertinere, ad cuius rei illustrationem, nec pigebit nos insignem Bernardini nostri Gometii *de sale, dict. lib.* 2. *pag.* 152. *num.* 8. locum transcribere, vbi postquam multa de salis excellentia ac præcipuis virtutibus retulit, hæc addit: *Quæ tam eximia, ac plusquam aurea vis salis, aliæque præcellentes eius virtutes & facultates satis notæ Principibus effecerunt, vt vectigalia, siue Tributa salis eisdem fuerint præ cæteris longe chariora. Quinimo ab eo summo salis censu, quo fere sal par est auro, sunt qui non abs re censeant, omnes in vniuersum salinas non minùs quàm auri, argentique & aliorum metallorum fodinas ad solos Reges iure pertinere; aliis vero ex Priuilegio concessas fuisse: atque ideo salem inter iura Regia, quæ Iurisperiti vocant Regalias, annumerant. Vnde mirandum non est Reges publicam salis distributionem (quando id antiquo suo iure faciunt) sibi penitus vendicare; atque tam exortas, quam exorientes vsibus salinas, aut impedire, aut coemere à subditis; vt illarum paucis ad venalem distributionem retentis, reliquas aut obstrui, aut vsu omnino interdici iubeant. Quod certe haud est à communi Reipublicæ cōmodo prorsus alienum; cum tam magnus illarum proventus sæpè causa sit, vt Populi multo paucioribus, quam alii, tributis grauentur à Principibus. Quorum summa ratio, ac institutum non in eo solum est, vt eiusmodi mercimonio, et si frugali satis, locupletiores euadant quam vt subditorum, ac popularium suorum animos ad commotiones repentinasve conspirationes procliues, subita interdictione salis tanquàm acerbissima mulcta compescant. Quo circa Reges hæc ipsa salis vectigalia olim populis fere numquam remittebant, nisi ad extremum malorum redacti, præsertim cum viderent se belli tempore in maximas adduci angustias; tunc enim non alio prætiosiori auro sibi conciliari posse putabant popularium animos, quàm aut congiario salis, aut eius tributi remissione. Id autem prætentasse fertur Demetrius olim Rex Macedonum imminente sibi exitiali bello ab Alexandro Rege Syriaco; cum enim ille Iudæorum gentem multis iam annis haberet stipendiariam, quo eorum animos alioqui ab Alexandro sollicitatos ad defectionē, arctiore vinculo retineret; inter tam multa, quæ regi à munificientia digna, se illis elargiturum scripsit; prætia, siue tributa salis condonaturum promissit, sed hoc antea (prout sacris etiam monumentis testatum est) ab Artaxerxe Assyriorum Rege eidem Genti ad Salomonis Templum instaurandum multo magnificientius, multoque cumulatius erogatum fuisse legimus. Is enim diuino actus instinctu, captiuis omnibus manumissionem, atque vt in Patriam redderent, vrbemque & Templum sanctum denuo exedificarent, liberalissimè concessit. Nam Esdræ tunc magno illorum Sacerdoti, vt à præfectis Regii ærarii posset quidquid materiæ ad eam extructuram opus esset exigere amplissimo donauit diplomate. In quo cum auri, argenti, tritici, vini, olei, lignorum, & aliarum rerum immensam fe-*

ferè mensuram, numerum, & pondus expressisset, vt tandem regio se ipsi splendore superaret, cum ad salem est ventum, sal, *inquit*, absque mensura: *Quæ largitas atque communicatio salis à Ferdinando Cortesio Hispanorum Duce ad Indica debellanda Regna misso procurata, eiusque rogatu à Mexicanorum Principe Tlascallensibus Populis impetrata, extrema fuit illi anchora ad idem Mexicanorum Imperium recuperandum, totque subinde Prouincias expugnandum*. Hæc ille.

VIII. Atque ita apud Gallos non tantum Reges hoc subditis tributum imponere vsi fuerunt, vt est apud Cõtinuatorem Vrspergensis, Ann. 1343. ibi: *Hoc tempore Philippus Galliarum Rex intelligens lucri bonum odorem ex quauis re esse, tributa salis instituit; argutum inuentum, quo nemo liber à tributo esset; hinc enim Regibus quotannis pecunia ingens penditur*. Sed etiam Comites, ac præcipui Baronum, in quorum ditionibus salinaria nascerentur, veluti de Raymundo Tolosano Comite, Ann. 1217. id narrat Antonius Dandinus Altaserra *de Ducibus, & Comitibus, cap. 3*. Apud Castellanos vero satis constat Alfonsum XI. Complutensi in Curia legem dixisse, quæ est *l. 8. tit. 1. li. 6. Ordinam.* ac *l. 2. tit. 13. lib. 6. Recopil* quà Regiæ Coronæ omnes salinas tam exortas, quàm quæ deinde exorirentur, Regiæ Coronæ, applicuit, adeo vt licêt Gregorius Lopez *in dict. l. 11. tit. 28. partit. 3.* ac Didacus Perez *in dict. l. 8. tit. 1. lib. 6. Ordinamenti* intellexissent non ea lege comprehendi, quæ siue Priuilegio, siue immemoriali possessione à priuatis possessæ dignoscerentur, verùm Azeuedus *in l. 3. tit. 28. lib. 6. Recopil. ex num. 10.* censuit limitationi locum non esse; Posteaque Philippus huius nominis II. edictali programate 10. Augusti, An. 1584. quo tẽpore Miedes noster, quæ supra dedimus, scribebat, priuatis omnino commercium salis interdixit, & Monopolium instituit, iubens vt omnes Regnorum suorum salinariæ, exceptis Bœticæ ac Granatæ, Regiæ Coronæ applicarentur, Priuilegiis quibusque, vel etiam immemoriali Dominorum earumdem possessione nihil obstantibus, dummodo illis tamen de ipsarum valore satisfieret, quæ hodie est *l. 19. Tit. 8. li. 9. Nouæ Recopilat.* Ac tandem Philippus IV. id perfecit, cûm iussisset Bæticas etiam ac Granatenses salinas Regiæ Coronæ applicari, vt in Schedula sua 3. Ianuarii 1631. relata apud Dom. Dom. Ioan. Baptista de Larrea *Alleg. Fisc. 77. num. 15.* in qua & quatuor sequentibus longê lataque materiam hanc prosequutus est; qua ratione potuit iure à P. Ludouico de Torres *de iustit. disp. 43. dub. 1. num. 5.* affirmari apud Castellanos omnia indistinctè Salinaria ad Regem pertinere, licet in priuatorum fundis existãt, quæ ad hæc, sed absque nostra obseruatione, laudat Antecessor noster in munere Adsessoris Regiæ Aragonum Baiuliæ Dom. Dom. Hieronym. Ximenez de Aragues *in Discurs. Baiuli General. §. 9. num. 7.* Possuntque etiam videri de Galliæ Salinariis vltra laudatos supra, Carolus de Grassalis *de Regal. Franciæ*, verbo *Salinæ*, post Prateyum *in Lexic.* verbo *Salinæ*. Lusitaniæ Anton. Gamma *decis. 31.* ac Georgius Cabedus *tom. 2. decis. 15. d. 53. ac 81. num. 2.* Neapolis R. Moles *decis. Cameræ sumariæ, §. 20. per tot.* Indiarum Escalona *in Gazophilatio Indico, part. 2. cap. 23.* ominosum nescio quid comminiscẽs, quod neque omisit etiam D. Solorzano *de Iure Indiar. lib. 4. cap. vnic. num. 35.* videndus etiam *tom. 2. lib. 1. cap. vnic. ex nu. 19. & 34.* Et in *Politic. lib. 6. cap. 3. pag. 495.*

IX. Apud Aragones vero, quod ad spartam nostram proprius facit, adeô id genus excellens, atque abundans salis semper habitum fuit, inter alia Hispanorum, quod ab Aristotele *Hist. anim. lib. 8. cap. 13.* Plinio *Hist. nat. lib. 9. cap. 15.* & *lib. 31. cap. 7.* Strabone *l b. 3. pag. mihi 145.* Solino *cap 22.* Alberto Magno *Hist. animal. lib. 7. cap. 7.* Lucio Marineo Siculo *lib. 1. de salinis Hispaniæ*. Gerundensi *in Paralipom. Hisp. lib. 1.* Pineda *de reb. Salom. lib. 4. cap. 14. § 6. num. 2.* Gerardo Mercatore *in descript. Hispan.* quam maxime laudatur, imô & à P. Delrio *in Præfat. ad Commonitorium S. Orentii Episcopi Illiberitani, fol. 7.* vbi nostrum eum fuisse probaturus, locum S. Sydonii elegantem adducit *lib. 1. Epist. 12.* vbi Sancti doctrinam cum sale Patriæ suæ non insulsê componit, vt eleganter idem Bernardinus noster Gometius *vbi sup. dict. lib. 1. pag. mihi 97. num. 38.* id prosequitur, vbi locorum de *el Castellar*, ac de *Remolinos* in Cæsaraugustanensi tractu salinaria commemorans illis id omne tribuit, quod verbis quàm perspicuis ingeminat, sub hoc sensu: *Qua de causa sale quidem, atque optimâ pastorum solertiâ fieri existimo, vt vituli Hispanienses, qui in agro Cæsaraugustano ad ripas Iberi amnis enascuntur, reliquos totius Europæ teneritate, & sapore superent. Habet enim Cæsaraugusta Vrbs Aragonum Metropolis et si mediterranea inter tam multa, atque præclara suæ laudis insignia, peculiaria quædam ornamenta, quibus se cæteris totius orbis Ciuitatibus iure exæquat, idque non solum Religione, legibus, institutis, ac moribus, & augusto nomine, sed etiam cælo, situ, ambitu ædificiorum, splendore, rerũ affluentia, cum summa agri fertilitate populique tum multitudine, tum statu tranquillo.* Ve-

Verum inter ea, quibus excellit, id habet præcipuum, quod tertio ab ipsa milliario situs est natiuus mons fossilis, atque petrei salis (vulgo dictus Remolinos) *copia & nitore, sed potissimum sapore omnium Europæ suauissimi, atque præstantissimi. A quo etiam vniuersis ciuibus, statuto quotannis die (quod regia dignum est munificentia) vnicuique gratuitò quantum opus est salis asportare licet. Quo vescentes Cæsaraugustani non solùm sibi corpora condiunt suauissimè, sed etiam ab eo fortè condimento emanat, vt in festiuissimos & lepidissimos animi sales pene omnes ferantur. Nam dici vix quidem potest, quàm sint in ea vrbe, vel rustici rerum omnium imperitissimi, naturà dicaces, & ad iaciendum scommata & permiscendos sales inter dicendum aptissimi. Ab eo igitur monte saxeæ quædam salis glebæ extrahuntur, quæ lactantibus vitulis, dum in stabulis tenentur, obiiciuntur, vt illas toto eo tempore lingant, quo matres pascentes absunt; quo linctu gustu vehementer excito sic inhiant matrum vberibus, vt ea, plenissima licet, cùm audacissimè sugant, tum eo alimento ad humanum cibum, & temperantissimi & suauissimi fiant.* Hæc ille; quæ & si longiora tamen alicui videbuntur, nolui tamen in charissima Patriæ gratiam non ex integro ex scribere.

X. Cæterum enim harum etiam earumdem salinarum memores quoque sunt Carbonellus *Hist. lib.* 1. *cap.* 16. P. de Roa *Antiquit. Malacit. cap.* 1. *fol.* 4. pleniusque describuntur à Murillo *de excellent. Cæsaraugust. tract.* 2. *cap* 2. *fol.* 10. vbi eas esse ait: *Vnos grandes montes de sal, que los vàn minando, dexando de trecho à trecho algunos pilares de la mesma sal muy gruessos, para que en ellos se sustente el monte; y entre los pilares ay anchurosas plaças, i calles, por donde andan los que vàn rompiendo con picos de yerro; i de aqui viene, que como la mina es tan grãde, es tambien grande la abundancia de sal que se saca de ella: i assi, ninguna otra le excede en la abundancia. En el color es clara, i transparente como el cristal, i despues de molida es blanca como la misma nieue, de suerte, que tampoco en el color puede auer otra, que le haga ventaja; i lo mismo podemos dezir de el sabor que tiene, porque à las cosas que se salan con ella, las dà vn suauissimo gusto, con que despierta el apetito del que llega à gustarlas, por no tener sobrada acrimonia, i mordacidad como otras sales.* Id ab omnibus additur, quòd earũdem salinarũ de causa priùs *Saldubæ, Saldubiæ* ve nominibus Cæsaraugusta nominata fuit, quousque ab Augusto Cæsare auctà & multis modis amplificatà integrum sui nomen eidem imposuit; quemadmodum à vetustis auctoribus cognominatur Plinio *Hist. lib.* 3. *cap.* 3, Pomponio Mela *de Situ orbis, lib.* 2. *cap.* 6. ac Ptholemæo *in Prouincia Tarraconensi*, & si eximius ac etiam noster Antonius Augustinus *in Dialog.* 6. *pag.* 257. dicat id à se tantùm apud Plinium lectum; quod adductis Melæ, ac Ptholemæi laudatis supra locis reprobat satis Antecessor noster Dom. D. Hieronym. Ximenez de Aragues *vbi sup. num.* 5. & 6. vbi nouiores eadem de re Scriptores iungit, & quod eadem Salinaria ista sint, quarum ipse Marinæus *lib.* 1. *tit. de Salinis Hispaniæ*, *p. m.* 298. memor fuit, & si falsò asserat eadem in Ripacurtiæ Comitatu contineri, cùm tamẽ huius generis aliæ in toto Regno Aragonum nullibi sint, vt ipse testatur, *vbi supra*, §. 10. *num.* 5. atque Regii Dominii esse, & abundantes adeò vt solutis quotannis ex illis plus quàm quingentis & quinquaginta Caficiis, quæ Regis iussu sanctis Ecclesiis, sacris domibus, locis, ac Consiliariis Regiis penduntur (quos inter tres mihi, vt Baiiuliæ Generalis Assessori Ordinario dãtur) quadraginta & septem mille aurei ab earum Publicanis Regio ærario suo tempore soluerentur, vt ipse testatur *dict.* §. 9. *à num.* 31. *vsque ad* 48.

XI. Sunt igitur præterea plures aliæ Salinæ aquatiles in Regno, quarum dominium ad priuatos, vel ex priuilegiis Regum, vel ex eo quòd in eorum fundis nascantur, pertinere dignoscitur, quas inter primum obtinent locum, quæ in Territorio Villæ *de Nabal* exoriũtur, & priuati eiusdem Villæ patrimonii sunt, Secundum verò quæ in Oppido *de Armillas*, sed non illius ditionis, verùm Ciuitatis Turoli audiunt, quarum, nec minùs elegantem quàm de allatis suprà memoriam facit Bernardinus etiam idem Gometius noster *vbi sup. dict. lib.* 2. *num.* 37. *p. m.* 264. vbi de primis sic: *Sicque apud Oscenses, in Tarraconensi Prouincia non longè à Pyrenæis montibus similes puteales Salinæ sunt, quas vulgo vocant Nabalicas. In quibus ab eductà sals à è puteis concrescens sal quasi purpureis violis circumflorere videtur, non enim colore modo, sed odore etiam violaceo refertum est, atque aliorum quorumvis salium, quibus abundant incolæ, suauissimus ac perfectissimus habetur. Verumtamen hi salsi fontes maxima ex parte aut ad putei modum sunt inclusi, vt semper aquarum copiam suppeditare possint, ita vt excavatà prope terrà in fossas recipiatur salsa, indeque suapte sponte feratur in subiectas areas; aut re vera sunt putei in profundum scaturientes.*

XIII. Ac statim de secundis: *Prioribus similes sunt Salinæ, quas vidi antiquissimas (sacras vocare soleo) in Hispania sub Conventu*

Cæsaraugustano iuxta Montalbanum insigne Aragonum oppidum. Hæ namque proximæ sunt oppidulo cuidam, quod vulgo vocant Armillas, *quasi* Halmyrillas, *hoc est* Salinulas *è græco Halmyro, quod est salsum, à Græcis olim vetustissimis Hispaniæ cultoribus imposito, atque hactenus retento nomine. Has ergo fons salsus efficit, ad radices parui montis effluens, qui latis quibusdam foueis exceptus, inde vero per areas latericio substratas pauimento diffusus, cùm primùm rore cœli aspergitur, in candidissimum & suauissimum salem concrescit. Quem idcirco sacrum appellamus, quòd totus ille proueniens ex sale census alendis Christi pauperibus impenditur apud Turolium, vrbem eiusdem Conuentus perinsignem, ad quam eiusmodi salinæ pertinent.* Quarumque etiam memoria extat apud Antecessorem nostrum D. Ximenez de Aragues *vbi sup. dict. §. 10. num. 7. 8. 9. & 10.* vbi recenset opida, locaue quibus vel ex priuilegio aut consuetudine immemoriali eiusdem salis vtendi fruendi facultas est.

XIII. Suntque etiam tandem plures aliæ Salinæ & ipsæ aquatiles, quæ ad eorūdē locorum dominiū, vbi nascuntur, pertinent; de quibus omnibus dapsilè idem Antecessor noster D. Ximenez de Aragues *vbi sup. dict. §. 10.* quales nempe sunt illæ locorum *de Peralta de la sal*, de quibus *num. 11. De Chiprana*, de quibus *num. 16.* Aliæ vero, quorum Domini ab ipso non laudantur, bene verò districtus, qualis sunt plures locorum de *Burjaraloz*, de quibus *num. 15.* de *Estadilla*, de quibus *num. 17.* de *Clamosa*, de quibus *num. 19.* de *Calasanz, Agilania, y Tusca*, de quibus *num. 20.* de *Salinas*, de quibus *num. 21.* de *Vadres de Lerda*, de quibus *num. 25.* ac *de Roiuela, Baltablado*, & *Fuen del Mançano*, de quibus *num. 30.* Aliæ, quæ Domini Regis fuerunt, hodieque ad priuatos spectant vt sunt illæ de *Arcos*, & *Gallear*, quæ hodie Turolensis ditionis siuè Communitatis, vt vocant, sunt, de quibus *num. 12. 13. & 14.* De *Nuebalos*, quæ hodie sunt Regalis Cœnobii Sanctæ Mariæ de Petra Ordinis Cisterciensiis, de quibus *nu. 26. & 27.* Ac tandem aliæ, quæ priuatorum hucvsque fuere, veluti *Licastrillenses*, de quibus *num. 16.* de *Gratal*, de quibus *num. 22.* de *Escalante*, de quibus *num. 23.* De *Aguero*, de quibus *num. 24.* De *Alpeñes*, de quibus *num. 28.* de *Ojos negros*, de quibus *num. 29.* de la *Fuen Santa*, de quibus *num. 31.* de *Mançanera*, de quibus *num. 32.* ac *de Sastago* & *Pina*, de quibus *nu. 33.* Adeo abundans salis salinarumque hoc Regnum nostrum est. Atque ita non modica illius pars in Galliam defertur, præsertim ex Licastrillensibus & Clamosanis, vt Antecessor noster Dom. Ximenez *vbi sup. num. 18. & 19.* animaduertit, & generaliter ex Hispania ad Galliam Damianus à Goes *in sua Hisp. tom. 1. Hisp. illustrat. p. m. 1168.* Licèt aliqui eiusdem Regni loci sale etiam extero vtātur ob maiorem nempe illius vicinitatem, veluti Dertusensis, de quo etiam idem Miedes noster *vbi sup. dict. lib. 2. num. 83. fol. 265.* & notatur ab oculatissimo Antecessore nostro, *vbi sup. num. 34.* Et videtur de posterioribus hisce Forum nostrum esse intelligendum, quod veluti in transcursu etiam dixit Dominus Antecessor noster *vbi sup. num. 28.* dum omnibus Infantionibus habētibus salinas hoc sal, quôd illis more solito vtantur, nouiter permittitur; quippe qui hæc vna ex præcipuis petitionibus, quas Regi in Cæsaraugustanis Comitiis anteactis fecerant, dignoscatur: *Pidiendo, que fuesse permitido à los Ricos Hombres, Caualleros Infançones lleuar por la Tierra de el Rey, i vender su sal*, vt testatur Surita *Annal. dict. lib. 3. cap. 66.* licèt tunc tantùm illis responsum ab Rege fuisset: *Que en quanto à la sal de los Ricos Hombres se guardarian los Priuilegios à los que los tuuiessen de el Rey, i de sus Predecessores*, vt idem Surita, *ibidem*, quoque scribit. Verùm deinde pôst hisce Exeanis Comitiis omnibus Infantionibus fuisse indultum, vt qui haberent salinas, siue sal, illis more solito vterentur, Forus hic noster loquitur, cuius causa ea quæ supra dedimus scripsisse fit satis, alia alibi daturi; addito nunc tantùm ad materiæ illustrationem Gaspare Klochio *de Contribut. cap. 1. num. 116.*

DE PROHIBITA INQVISITIONE.

TITVLVS III.

IX. IN NOVISS. COMPILAT. XLIV. Concordant huic quoque *in Priuileg.Gener.§.Itemque Inquisicion*, Ann. 1283. Et *in Declarat.eiusd.§.Primeramente*, Ann. 1325. Et similis Tit. *de Probibita Inquisitione*, Ann. 1381. Et Tit. *De Inquisitione facienda contra Officiales*, Ann. 1436.

PARATITLON.

INQVISISITIO *hic* idem, quod *Pesquisa* sup. *Foro 1. de Testibus*, Ann. 1247. de qua nunc tantum agitur. Prohibetur inter Richos-homines, Milites ac etiam Infantiones Aragonum *For. 1. infra*. Inter omnes, atque omni de causa, ipsa illiusque progressus in *For. Priuileg. Gener. §. Itemque Inquisicion*, Ann. 1283. & loco illius *Denunciatio* in falsæ monetæ crimine subrogatur, & procedendi in ea forma traditur. *For. Declarac. Priuileg. Gener. §. Primeramente*, Ann. 1325. Contra Iuratos, Almudazafos, & alios Officiales Ciuitatum, Villarum, & locorum Regalium, & aliorum locorum dicti Regni, Fori *Inquisitionem fieri prohibentes* laudantur *For. Gratum hoc tit.* Ann. 1381. in quo primùm rubrica ista concepta fuit. Contra Officiales tam ordinariam quàm delegatam iurisdictionem exercentes in Regno post triennium ab Officiorum suorum vacatione fieri vetatur; & ne ipsi eà pendente ab Officiis suis, nisi cum illis sint in totum, iure medio, spoliandi, submoueantur. *For. Cerca las Inquisiciones de Inquisic. fac. contra Offic.* Ann. 1436. Et contra horum Fororum modernos violatores graues pœnæ sanciuntur, *For. de poco tiempo acà, h.t.* Ann. 1442.

Prohibetur INQVISITIO *inter Richos-Homines, Milites, ac etiam Infantiones Aragonum.*

ITEM: Statuimus, Quòd nec successores nostri habeamus, nec possimus facere inquisitionem super Richos-homines, neque super Milites, neque super Infantiones de Regno Aragonum.

RE-

RELATIO QVA VTIMVR. *Item, ★ quòd ipse, nec successores sui habeant de cætero Inquisitionem, nec possint eam facere inter Richos Homines, Milites, & Infantiones Aragonum.*

NOTÆ.

* Forus 1.*eod.tit.*in nouiss.Compilat. *lib.9.tit.*44.*fol.*178.*col.*3.& de eo Surita *Annal.dict.lib.*3.*cap.* 67. non autem *in Ind.Lat.* vt neque Gometius, & Blancas *vbi sup.* vel Fratres de Bardaxi quorum *Commētaria* ad eundem non perueniunt. Fit tamen de hoc memoria etiam *in* §. *Itemque Inquisicion*, Fori *Priuileg.Gener.* Ann.Chr.1283. vbi & nos quoque latius.

1. Caput hoc in originali horum Fororum Compilatione tertio loco adest: vnde meritò etiam & a nobis hoc tertio Tit. debuit collocari.

COMMENTARIVS.

I. E Prohibita *Inquisitione*, siuê *Pesquisa*, vt in *For.* 1. *de Testibus*, ann. 1217. (Latinê minùs quàm Hispane dicitur, quôd ex *l.* 1. *tit.* 12. *partit.* 3. iam ibidem notauimus) Forus hic est. Eoque *Inquisitio* ipsa (sic ab *inquiro*, verbo, quasi *intus quæro*, vel *valde quæro* dicta, cùm particula *in* augeat natura sua verbi significatum, quod ex *l. Gallus*, §. *in illo*, verbo *Indificilis*, *ff. de liber. & posthum.* passim notari solet) iterum prohibetur, sed nunc tantùm inter Richos Homines, Milites ac Infantiones Regni; quippe quasi id non solùm *propter Tributum debitum, de decem solidis, & vltra* de quo in *dict. Foro* 1. *de Testib.* iam diximus, sed in atrocioribus etiam quibuscumque criminibus, vel nimis ocultis, ideoque difficillimæ probationis, ea generatim quæ in *l.* 3. *dict. tit.* 17. *partit.* 3. quinque tantummodo annis ante istum Forum, i.e. Ann. Dom. 1260. ab Alfonso Castellæ Rege, ac genero Iacobi nostri lata, ad amusim exprimuntur, tunc à Iacobo ipso in solitum esset; quod tamen velut nimis acerbum, & ab Aragonensium libertatibus alienũ indignati Proceres, inter alia quæ dicto Iacobo Regi, eo quo supra diximus ardore, obiecerunt, & istud fuit: *Que se hazia Pesquisa, è Inquisicion en el Reyno, siendo contra Fuero, i contra la costumbre de Aragon*, vt Suritæ verbis *Annal. lib.* 3. *cap.* 66. id repetam: quibus de generali, quoad personas criminosas inquisitione, speciali vero quo ad delicta, vel ê contra, de qua in specie, *l.* 3. §. *si Tibi iudic. ff. de condit. ob turpem caus.* secus de generali, quoad personas & delicta, de qua *in l. congruit, ff. de offic. Præsid.* vel speciali tam quo ad delicta, quàm quo ad personas, de qua *in l.* 2. §. *publico, ff. ad leg. Iul. de adulter. l. ea quidem, C. de accusat.* quæ statæ, stabilitæque Inquisitionis species sunt, locum fuisse facile credam. Cum enim Arnaldus ipse, quem supra diximus Peralta, Cæsaraugustanus Antistes, exprobrantis potius quàm concedentis in modum, & quasi quid ab ipsis peteretur nescirent, obiicietis, teste eodem Surita *dict. loco* dixisset: *Que en el agrauio que se pretendia por razon de las Pesquisas, è Inquisiciones, respondia el Rey, que si los Caualleros de Aragon querian, que en casos de traicion, ò en cosas semejantes, à mal hechas, no se hizieße Pesquisa, que la dexaria entre ellos*, eam hoc tandem Foro ad eorum preces, & voluntatem vetuit; sed inter eosdem tantùm Richos Homines, Milites ac Infantiones, nullaque inter illos limitationis antiqui Fori mentione facta; quibus tamen eãdem aduersus quoscũque alios Regni accolas, indigenasque formauisse, obliteratà penê, contrarià consuetudine antiqui Fori sententia dicendum videtur, cum exceptio in contrarium faciat firmetque regulam, *l. non quod liquidè*, §. *fin. ff. de penu leg. l. Tribunus*, §. *vlt. ff. de testam. milit. l. cum Prætor. in princip. ff. de iudic.* Omnes *in l.* 1. *de reg. iur.* Sed cum deinde adhuc sæculo sermê pôst omnino prohibita fuerit medio Foro, *Priuileg. Honor.* Ann. 1283. hinc est quod Fori istius nulla mentione facta, eoque *lib.* 9. *tit.* 44. *de prohibit. Inquisitione*, *For.* 1. *fol.* 178. *col.* 3. inter nouissimà compilatos tãtum relato, rem hanc in cæteris longe lateque prosequantur Pragmatici nostri, vbi & Nos quoque plenius eadem de re, si Deus volet, dicemus.

QVOMODO QVIS DEBEAT SVAM INFANTIONIAM SALVARE.

TITVLVS IV.

VII. IN NOVISS. COMPILAT. III. Similis Tit. *Quomodo Quis debeat suam Infantioniam saluare*, Ann. 1300.

PARATITLON.

SALVARE INFANTIONIAM hic, idem quod *probare* hoc *For. vnic.* Quod duobus militibus *ex parte patris consanguineis, iuratoribus* anteà fieri debebat, *For. Fatigatus* 4. *Tit. de Condit. Infantionat.* Ann. 1247. hodie verò eisdem duobus, *siue sint de parentela ipsius siue non*, hoc *For. vnic.* Rexque aduersus eos, nisi periurii conuictos, nullam *retornam* habeat, i.e. nihil iuris aduersus eos, *h. For.* & pro charta saluationis xxx. solidi Notario pendantur, *h. For.* Ac vide etiam de materia, *For.* 1. 2. 3. *&* 4. *h. eod. Tit.* Ann. 1300. in quo primùm Rubrica ista concepta fuit. Et *For. vnic. Tit. de los Processos de Infançonia*, Ann. 1585. Et *For. vnic. Tit. Que se admita probança contra las firmas de Infançonia comunes, i volanderas*, Ann. 1646. Et *Tit. de las Infançonias, i de el modo de probarlas*, Ann. 1678.

Duo Milites, etiam non consanguinei, possunt Saluare *quemlibet Infantionem. Rex aduersus eos, nisi periurii convictos, nihil mouere potest.* Salua *vnius ex Fratribus prodest cæteris. Et Chartis* Saluationum *Taxa imponitur.*

ITEM ' Statuimus, Quòd duo Milites posśint saluare Hominem Infantionem, siuè sint de parentela ipsius, siuè non; ita tamen quòd Dominus Rex habeat retornam in illos Milites, si probentur quod periuri sint. Et quandocumque vnus frater fuerit salvus, omnes alii fratres sint salvi. Et quilibet Infantio, qui tali modo erit salvus, solvet Notario pro Instrumento illius salvæ xxx. solidos.

RELATIO QVA VTIMVR. *Item,* ⋆ *quòd de cætero duo Milites possint salvare quemlibet Infantionem; aut sit consanguineus eorum, aut non: Et* Do-

Dominus Rex nullum retornum habeat contra eos, quousque probentur periurii: & quando vnus frater fuerit salvus, quod omnes alii fratres sint salui, & quilibet Infantio, quando saluavitur, teneatur soluere pro instrumento saluationis xxx. solidos.

I. OBSERVANTIÆ. *Item [2] vnus solus miles non potest salvare pro Infantione, sed duo milites.*

II. *De [3] consuetudine Regni salva Fratris prodest Fratri, & omnibus descendentibus ex eo, & consanguineis germanis & omnibus descendentibus ex eodem stipite ex linea paterna illius qui saluam facit.*

III. *Item [4] pro Charta [5] salvationis non solvunt Curiæ Regis nisi xxx. solidos [6] iuxta dictum Forum, quam salvam debent facere iuxta Forum nouum editum Cæsaraugustæ.* [7]

NOTÆ.

* Forus 1. *hoc tit.* in nouiss. Compilat. *lib.7. tit.3. fol.129. col.2.* omittitur ab Historicis nostris *vbi sup.* agunt tamen de eo Molinus *in Repertor. fol.128. col.3. in fine, & 4. in princip.* & *verbo Infantio, fol.172. col.4. & 176. 177. & 178. col.1.* vbi Portoles latè *à num.96. ad num.*108. Ioan. de Bardaxi *in Commentar.* Dom. Sesse *decis.1.3. & 5. ferè per tot.* eoque corrigitur Forus *Fatigatus* 4. *tit. de proclamantib. in seruitut.* Ann.1247. vt ibidem monui. Et de eadem materia sunt etiam Fori, *item quicumque,* eiusdem Anni 1247. qui in Ms. antiquis Codicibus sub *Tit. de pœnis For.2.* vt in meo, vel Tit. *anteced. de Receptatoribus lib.1.* sed perperam collocatus erat, vt notauit iam Bages *ad Obs. Item adueratio de salu. Infant. faci. dict. lib.8.* in editis vero melius sub Tit. *de condit. Infantionat. dict. lib.6. For.8.* de quo ibi dixi. Et For. *Finalis hoc eod. Tit.* Ann. Chr.1300. de quo ibi dicemus.

1. Caput hoc in originali Fororum Compilatione quarto loco habetur, vnde hic à nobis meritò sub Tit. etiam 4. reponitur.
2. Obs.19. *Tit.1. de Condit. Infantionat. lib.6.* & ad eam Bagius in *Glos. pag.m.*
3. Obs.1. *Tit. de salua Infantionat. fac. lib.9.* & ad eam Bagius in *Glos. pag.m.*346.
4. Obs.15. *Tit.2. de Priuileg. milit. & nepot. milit. lib.6.* ex Salanoua in suis Obs. Ms. desumpta, quam refert Blanca *in Commentar. rer. Arag. Tit. de Optimat. pag.m.732. ad med.* Et illustrant Bages *in Glos. pag.m.*240. Molinus *vbi sup. fol.128. col.3. in fin. & 4. in princip.* vbi Portoles *num.*135.
5. *Carta.* Vide Mieres *Collat.11. cap.2. num.*84.
6. *xxx. solid.* Idem cautum à Petro IV. Rege in *ordinat. Dom. Reg. cap. de Taxat. sigilli.*
7. I.e. Forum *fin. hoc Tit.* Ann.1300.

COMMENTARIVS.

I. FORVS dicit: Duo Milites possunt saluare Infantionem siuè sint consanguinei, siuè non: Et Dominus Rex non habet retornam contra eos, donec de periurio fuerint conuicti: Et quando vnus Fratrum fuerit salvus, reliqui fratres erunt salui. Item quòd salua fratris prodest omnibus fratribus. Et pro Instrumento saluæ soluuntur xxx. solid.

II. Circa hunc Forum Quero. An Infantionia posit probari rectè per matriculam Confratriæ Infantionum? responde quod sic, si cum tali matricula concurreret talis qualis possessio Infantioniæ iuxta notata per Deciũ *in Rubr. de fide instrum. num.*18. Nam matricula talem præsumptionem inducit, vt fundatam habere videatur intentionem ille qui in matricula descriptus reperitur secũdum Bald. *in l.2. C. de sent.* Salicet. & Roman. *in l. Scriniarios, C. de milit. testam.* Bartol. *in l. petitione, C. de advoc. diuers. iudicior.* & *in l. matriculam, C. de agent. in reb. lib.*12. & tradit Alex. *in d. l. Scriniarios,* & Moderniores in *Rubr. de fide instrum.* Decius *num.*18. Angelus *cons.*140. Quæ conclusio procedit in dubio: secus quando constat de contrario; nam tunc recedimus à præsumptione matriculæ, quia in claris non est opus coniecturis, *l. continuus, §. cum ita, ff. de*

de verbor. oblig. Et tali casu matricula nõ nocet, quia apparet de errore, & corrigi debet, vt notant Bald. & Immol. *in l. Quoties, §. si enim, ff. de hæred. instit.* Dinus *cons.* 27. Vnde est quod per matriculam probatur quis esse Notarius præsumptiuè, ita vt fundatam habere dicatur suam intentionem ille qui in matricula descriptus reperitur, vt notat Decius *in Rubr. de fide instrum. dict. num.* 18. IOAN. DE BARDAXI.

III. Quatuor isto Capite circa modum auitam ingenuitatem probandi statuta fuisse, vel ipsius littera nos docet, ipsis etiam adhuc Richis Hominibus, Militibus ac Infantionibus Regni de Iacobo Rege quã supra diximus occasione arrepta, inter cætera quoque conquerentibus: *Que se hazian contrafueros en las saluas de las Infançonias*, quæ Hieronym. Suritæ *Annal. lib.* 3. *dict. cap.* 66. verba sunt; quibus id tantùm occulatissimus scriptor non omisit, sed neque vlterius illustrauit; altè etiam aliis, Gometio, Blanca, ac Ioanne Bardaxino, pænè dicam eadem de re allatis suprà locis, ac verbis, conticentibus. Etenim de vsitato hocce apud Aragones auitæ nobilitatis probandi more, patria voce *saluare*, id est contrariam iuris & de iure propriæ auitæque ignobilitatis præsumptionem purgandi, vt est apud Sessesium *decis.* 1. *num.* 38. notatissimo vsitatissimoque, iam satis, nisi fallor, ad For. *Fatigatus* 4. *Tit. de Condit. Infantionat.* Ann. 1247. inter nouissimè compilatos fuimus loquuti: cuius dispositionem, qua parte *Fatigatum pro sua Infantionia*, i. e. in ea, vel illius possessione, iurevê molestatum à quoquam, inquietatum, turbatum, *duos milites ex parte Patris consanguineos iuratores*, habere voluit, *qui tactis sacrosanctis Euangeliis ipsum assererent Infantionem, & si necessum esset, casale ostenderent, à quo sua procederet ingenuitas*, latius patere fecit, ante omnia, Forus iste, dum eo edictum fuisse satis perspicitur: *Quod duo milites possint saluare hominem Infantionem, aut sint de parentela ipsius, siue non*, quodque vel Iacobus etiam II. Rex, Iacobique istius nepos, alio Foro Cæsaraugustæ Ann. 1300. edito, deinde istius mentione facta, agnouit, confirmauit, stabilivit, vt in Foro *pen. hoc Tit. quomodo quis deb. suam Infant. saluar.* inter vltimo loco compilatos, de quo *ibidem* dicimus: id quod etiam Molinus ipse *in Repertor.* verbo *Infantio, fol.* 172. *col.* 4. & 178. *col.* 1. ac Glossulæ marginalis Fororum Scriptores in *dict. For. Fatigatus*, verbo *Consanguineus*, non in diligenter adnotarunt.

IV. Cæterùm nec dissimili modo, cùm in supradicto Foro *Fatigatus* scriptum etiam esset, *quòd si probatum fuisset milites iurantes falsitatem iurasse, amitterent ipsi & tota eorum generatio perpetuò libertatem*, vt suo etiam loco diximus, hoc quoque Foro cautum secundo loco etiam fuit, quôd idem *Dominus Rex habeat retornam in illos milites, si probentur periurii.* Vbi verbum *retornam* pro actione ipsa, iureuè, quôd ad Regem aduersus supradictos milites, quasi ex sponsu spectat, vt & ipsi atque tota eorum generatio suo casu, libertatem perpetuò amitterent, accipiendum, obiter animaduerti debet: imo & iure seueram hancce nimis pœnam tantùm indictam fuisse, cùm periurii *probentur*, i. e. *convincantur*, cum omni casu opporteat debitorem primo conuinci, & sic deinde solutioni succumbere, quasi id non tantùm iuris ratio, sed & ipsa æquitas persuadeat, vt Imper. Honorius, & Theodosius rescripserunt in *l. vnic. C. Theodos. & Iustin. de probibit. seq. pec.* Iuris ratio videlicet, quæ dictat, vt Actor ante omnia intentionem suam, siue probet, siue adimpleat, *l.* 2. *ff. de probat. l. Actor. C. eod.* Æquitas, quia nulla permittit, vt commodum possessionis reo auferatur, vel ab executione incipiendo se ipse sua spolietur qui convictus, vel iudicatus non est; quod ante sententiam nec dici, nec fieri potest, *l.* 58. *ff. de re iudic. l.* 1. *C. de execut. rei iudic.* ac proinde defensionis facultatem dandam esse his, quibus aliquam inquietudinẽ Fiscus infert, cum res eorundem adhuc controuersia pendente inquietari describique fas non esse Imper. Constantin. Volusiano rescripserit *in l.* 7. *C. de iur. Fisci*, & ad rem proprius prosequutus est Dom. Reg. Sesse *decis.* 5. *tom.* 1. *ferè per tot.* & signanter *à num.* 36. vbi Fori istius verba hac in parte haud omissit.

V. Ergo his ita perstructis tertio in loco, & illud isto Foro constitutum fuit, scilicet quod *quandocumque vnus frater erit saluus, omnes alii fratres sint salui*, i. e. quôd purgata à fratre mediis militibus iuratoribus propriæ ignobilitatis præsumptione, vt iam diximus, cæteri omnes fratres ingenui pronuncientur, siuè sint ipso iure, & vt dicunt absque sententia hominis, ad notata vulgô in *cap. A nobis, de sentent. excom.* & *in cap. cum plantare, in fin. de priuileg.* & vtrobique Abb. tantùmque iudicis declaratione super eo facta, vt traditur in *cap. cum secundum leges de Hæretic. lib.* 6. quod & de iure esse etiam lato calamo scribunt Tiraquell. Otalora, Garcia, passimque alii *de Nobilitate* scribentes, primus nempe *cap.* 17. *num.* 3. & 37. *num.* 14. alter *part.* 2. 3. *part. prin. cap.* 8. *num.* 16. *fol.* 169. tertius *Glos.* 8. *num.* 4. & 5. penes quos alii & alii. Non vero Avunculi eorum, aut ipsorum filii, vt Dom. Eximino Petri de Sa-

Salanoua in suis *Obs. Ms. Obs. Item sciendum est, quòd salua Infantioniæ, quam aliquis fecit*, placuit, de quo mox.

VI. Quippe Fori nostri sententiā hac in parte neque clarissimus etiā vir ille, summusq; in Aragonia Iustitiæ Præses D. Sancius Eximini de Aierbe missam fecit, in suis quoque *Obs. Ms.* vbi istā possuit: *Item si vnus ex duobus vel tribus fratribus saluabit Infantioniam suam, quòd eius salua aliis prodest secundum Forum.* Et sequenti quæstione illustrauit: *Sed pone quòd pendente causa super salua Infantioniæ quidam Frater, qui saluauit Infantioniam, mortuus est, relictis filiis; quæritur numquid salua si fuerit facta, prosit illis nepotibus ex fratre mortuo? & dicimus quòd sic de Regni consuetudine, secus autem esset de pronepotibus, quia eis non prodesset.* Sed labante tempore etiam de consuetudine Regni saluam fratris prodesse fratri & omnibus descendentibus ex eo, & consanguineis germanis, & omnibus descendentibus ex eodem stipite ex linea paterna illius qui saluam fecit, vel *Obs.* 11. supra posita fidem facit, imo & Molinus ipse *in suo Repertor.* verbo *Infantio, fol.* 176. *col.* 3. vbi amplius ait die 16. Decebr. Ann. 1421. per Dominum D. Berengarium de Bardaxi strenuissimum quondam Iustitiæ Aragonum Præfectum, quo ad Infantioniarum saluas inter alia conclusum, *quòd non solum salua fratris prodest fratri & omnibus descendentibus ex eo, sed etiam salua consobrini germani, qui alias dicitur frater patruelis, qui sunt filii duorum fratrum, illa salua fratris patruelis prodest omnibus aliis consobrinis germanis, seu fratribus patruelibus & descendentibus ex eis, quod notandum pro extensione dictæ Obs.* 1. *de salua Infantionat.* Certè de istarum Conclusionum, siuè Determinationum Curiæ Dom. Iustit. Arag. vi, effectu, ac potestate iam alio in loco diximus, nunc tantùm addimus ad Molinum *ibidem*, qui & rursus etiam *eodem loco*, *fol.* 177. *col.* 4. *in fine*, hanc eandem rem tetigit, videndum etiam esse Hieronym. Portolesium *in Scholiis à num.* 96. *ad* 108. Vbi totam rem hanc longè latèque ex iure ac Regni praxi exagitat, extendit, restringit pariter atque illustrat, Petrū Molinum *in sua Practic. Tit. de Proces. super probat. Infant. in princip. fol.* 268. *col.* 1. & 2. & post cæteros demum Fori istius haud immemorem Dom. Reg. D. Ioseph. Sesessium integra *decis.* 3. *Tom.* 1. vbi an sententia possessoria in causa nobilitatis, seu salua fratris prosit fratri, & eius descendentibus, & quibus aliis, & ad id pertinentia omnia, nouo acrique iudicio ad examen producit, Portolesii exemplaria penè taxans, & ad genuinam ipsorum sententiam, litteram etiam dicam, restituens, quem sat erit si consulas.

VII. Tādem de quarto Fori capite, paucis illo constitui breuiter subiungimus, *quod quilibet Infantio, qui tali modo erit saluus, soluet Notario pro instrumento illius saluæ xxx. solidos.* Quod inter specialia eorum priuilegia quoque retulit allatus sup ra Dom. D. Eximinus Petri de Salanoua in esuis *Obs. Ms.* vt Obs. 3. *supra* vidimus, cuius ex eodem Iustitia Salanoua memor est etiam idpm Blancas *in Commentar. rer. Arag. Tit. de otimatibus, pag. m.* 732. *ad med.* & ante eum Bagius *in Glos. pag. m.* 240. Imo & deinde hanc etiam Fori dispositionem Ordinatio Domus Domini Regis à Petro Rege facta, de qua suo etiam loco, *in cap. taxat. sui sigill.* confirmauit, nec dissentit Molinus *vbi supra*, istius etiam Fori ad hæc memor, *fol.* 128. *col.* 3. *in fine*, & 4. *in princip.* Vbi & paulo antè quid in Curia Iustitiæ Arag. super hoc suo tempore seruaretur in praxi, neque missum fecit; sed immutatam iam tandem hanc etiam demum fuisse, & consuetudine aliter inductum, receptumque Hieronym. Portolesius *ad dict. Molini locum, num.* 135. satis superque ostendit, & quæ suo iam tempore tam in Regia Audientia quàm in Curia Dom. Iustitiæ Arag. solui consueuerant, ibidem scribit, vbi videri possunt; cùm ita & hodie adhuc etiam seruari acceptum referam.

DE

DE OFFICIO IVSTITIÆ ARAGONVM.

TITVLVS V.

I. IN NOVISSIMA COMPILATIONE. XLIV.

PARATITLON.

DE OFFICIO IVSTITIÆ ARAGONVM Titulus hic inſcribitur: Et quod in omni pleyto ſiuè cauſa quæ erit inter Regem & ſubditos ſit Iudex, *For.* 1. ſtatuitur. Et quod Iuſtitia Aragonum ſit Miles, *For.* 2. Idem *in §. Item, que el Iuſticia, For. Priuileg. Gener.* Ann. 1283. Similes *Tit. Quod in dubiis non craſis Regens Officium Gubernationis, & alii Officiales teneantur conſulere Iuſtitiam Aragonum,* Ann. 1348. Et *Tit. Quod Iuſtitia Aragonum poſſit habere duos Locumtenentes.* Et *Tit. Quod Iuſtitia Aragonum teneatur conſulere, &c.* Ann. 1352. Et *Tit. Quod Inhibitiones Iuſtitiæ Aragonum cum ſeq.* Ann. 1371. Et *Tit. Quod impetrans litteras ad impediendum Officium Iuſtitiæ Aragonum,* Ann. 1372. Et *Tit. de Offic. Iuſtitiæ Arag. & Inquiſitorum eiuſdem,* Ann. 1390. Et hoc *Tit. De Officio Iuſtitiæ Aragonum,* Ann. 1436. vbi primum concepta Rubrica iſta fuit. Et Ann. 1442. Et *Tit. de Proceſſu contra fractores Inhibitionum Iuſtitiæ Arag.* Ann. 1461. Et *Tit. Forus Inquiſitionis Officii Iuſtitiæ Aragonum.* Et *Tit. De Virgariis Curiæ Iuſtitiæ Aragnum.* Eodem Ann. Et eodem *Tit. Forus Inquiſitionis Officii Iuſtitiæ Arag.* Ann. 1467. Et *Tit. de Offic. Locumtenentis Iuſtitiæ Arag.* Ann. 1510. Et Ann. 1547. Et *Tit. de la reſidencia de los Lugar-Tenientes en la Camara de Conſejo.* Et *Tit. de el ſalario de los Lugar-Tenientes de el Iuſticia de Aragon.* Et *Tit. de las perſonas nombraderas para el Oficio de Lugar-Tenientes,* Ann. 1553. Et plures alii ſuperioribus ſimilis in Curiis Annor. 1564. Et 1585. Et 1592. Et 1626. Et 1646. Et 1678. vbi videas.

COMMENTARIVS.

I. QVoniam de IVSTITIA ARAGONVM, & eius OFFICIO loquuntur plures Fori pro eorum additu, & vt materia quæ in illis agitur posſit memoriæ commendari, proponentur aliquæ quæſtiones, quibus applicabuntur omnia ferè, quæ de Officio Iuſtitiæ Aragonum in Foris ſcripta ſunt.

Prima quando Officium Iuſtitiæ Aragonum fuit in eſſe productum?

II. A quo fuerit prouiſum, & prouideatur dictum Officium Iuſtitiæ Aragonum?

III. Quibus poterat, & poteſt prouideri?

IV. Quæ requirantur, vt prouiſus de dicto Officio illud exercere poſsit?

V. Quæ ſit vis, poteſtas, & iuriſdictio huius Officii?

VI. Qualiter prouiſus de dicto Officio iuriſdictionem exerceat?

VII. Quid de ſalario dicti Officii ſtatutum reperiatur?

VIII. Qualiter dictum Officium impediatur ſeu exercitium, & iuriſdictio illius?

II. Circa primam Quæſtionem quando fuit creatum, & formatum dictum Officium Iuſtitiæ Aragonum non poteſt perpendi ex Foris, nam loquuntur de eo, vt iam in eſſe producto, ſicut de cæteris Officiis Regni. Primus Forus, qui loquitur de Iuſtitia Aragonum eſt For. *de confirm. monet.* dicens in fin. *Teſtes iuratores ſunt, &c. Petrus Petri Iuſtit. Arag.* & eſt primus Iuſtitia nominatus in *Littera* Io. Ximen. Cerdan, qui poſt dictum Petrum Petri nominauit Ximenum Perez de Salanoua, ſed eum præcedit Petrus Martinus de Artaſona, de quo etiam meminit enunciatiuè *Priuileg. gener. in fin.* qui vt elicitur ex Foris fuit poſt Petrum Petri, & antè Salanouam, Molin. circa hanc quæſtionem *in verbo Iuſtit. Arag. in princip.* remittit ſe ad Io. Ximen. Cerdan *in ſua Littera*, qui *pag. 1. in fin.* aſſerit quando, & ex qua cauſa ſit introductum, ſcilicet, tempore creationis Regis. Nam poſtquàm populus fuit auctus & Reſpublica, quia ſine Rege non poterant gubernari, vt dicit Oldra. *conſil. 94.* & Ancarr. *conſil. 339. Opportet* (inquiunt) *Reges creari, vt per eos Reſpublica gubernetur.* Sed ad vitanda damna, quæ Samuel nuntiauit, petentibus Regem cautiſsimè tranſtulit populus iuriſdictionem, ſeu exercitium illius in Regem, conſtituendo Mediatorem, & Iudicem inter eos & Regem: & hac lege, & pacto fuit Regi tributa poteſtas. Itaque venerunt in ſubiectionem Regis, mediante dicto fœdere, quod cùm ſit ſeruandum, eſt verum dicere, Aragonenſes quoad plenitudinem poteſtatis non eſſe ſubditos Domino Regi, *l. non dubito, ff. de capti.* Alciat. *de præſumpt. regula tertia, §. 8. in fin.* & non ſolùm hæc pacta tenent à principio creationis Regis, ſed etiam poſtquam tranſlata eſt iuriſdictio in Dominum Regem poteſt D. Rex ſe ſubmittere iuriſdictioni alterius in cauſis ſuum intereſſe concernentibus, *l. eſt receptum, de iuriſdict. omn. iudic.* Bald. *de pace Conſtan.* quem allegat Molin. *verbo Libertatum Aragonenſium origo*, ad quem locum dictus Molin. ſuper *dict. quæſt.* ſe remittit, vbi agit de origine dicti Officii aſſerens, eodem tempore fuiſſe creatos & Dominum Regem & Iuſtitiam Aragonum, remittendo ſe etiam ad Choronicam Regni ſuper origine dicti Officii, de qua loquitur aliquid Hieronymus Zurita.

III. Circa ſecundam quæſtionem, à quo fuerit prouiſum, & prouideatur dictum Officium? Si vera eſt opinio, quam refert Ioan. Ximenez *vbi ſup.* quod fuit Iuſtitia Aragonum creatus ante Regem, perſpicuum erit, quòd prima prouiſio Iuſtitiatus prædicti facta fuit à populo: & quidem iuſtè, nam iuriſdictio eſt in populo Couarr. *practic. 1. num. 2.* & ab eo transfertur in Regem, & ſic potuit à dicto populo, antequam illam tranſtulerit in Regem, transferre in Iuſtitiam, illam quam habet. Itaque prima prouiſio, quæ de dicto Officio fuit facta (ſi vera eſt opinio relata per dict. Ioan. Ximenez.) facta fuit à populo: poſt dictam primam prouiſionem, cùm de ea facienda nihil cautum reperiatur, erit dicendum ad Dominum Regem expectaſſe, & expectare ex his, quæ latè notat Auendañ. *de exequend. mandat. lib. 1. cap. 1.* quod ad Dominum Regem pertinet creandorum Magiſtratuum prouiſio, & illam fieri à Domino Rege elicitur ex For. 4. 8. *& 9. huius tit.* & ex aliis Foris, & ita fieri videmus. In quibus, & aliis Foris dicti Tituli ſtatuitur, qualiter per Dominum Regem eſt facienda dicta prouiſio, ſcilicèt ad vitam prouiſi, & renuntiatio illius nõ tenet, niſi ſponte, nec præcedente aliqua obligatione in manibus, & poſſe Domini Regis facta fuiſſet, *vt in fin. quæſt.* dicetur, & qualiter Dominus Rex tenetur dictam prouiſionem facere intra ſpacium triginta dierum à die intimationis ſibi factæ, For. *Cæterum hoc Tit.*

Tit. de Offic. Iustit. Arag. Quæ intimatio fit per Locumten. Iustitiæ, Baiulo generali, & Procuratori Fiscali, & Diputatorum Regni, vt refert Molin. verbo *Mors*, ita factum fuisse in morte Berengarii de Bardaxi.

IV. Circa Tertiam quæstionem scilicet cui potest doctum Officium prouideri? hoc elicitur ex For. 2. *huius Tit.* iuncto For. *Quod extra. à Reg. non poss. hab. Offic. in Reg.* Ex quibus elicitur, creandum in Iustitiam Aragonum habere debere tres qualitates, scilicêt quôd sit Miles, de quo *in dict. For. 2.* & quod sit naturalis de Regno, & domiciliatus in eo, vt dicit *dict. For. Quod extra. à Reg.*

V. Requiritur ergo primo quod sit Miles, Molin. verbo *Iustitia, vers. 3.* & circa hoc possunt proponi eædẽ quæstiones, quæ circa creationem Regentis Officium Gubernationis proponentur in quo similiter requiruntur dictæ tres qualitates, scilicêt de quo milite intelligitur, an de magno, vel simplici? quia non ita dicitur de Iustitia, quod sit miles simplex, sicut dicitur de Regente, quôd sit miles simplex, sed dicendum est, esse debere militem simplicem, ex quo per *For. fin. quòd in dub. non cras.* tenetur Iustitia ad pœnam corporalem talionis, quæ non potest cadere in milite magno, seu nobili, *Obs. 2. de pace*, Molin. *dict. versic. 3.* Item posset dubitari an creari possit nobilis in Iustitiam Aragonum renuntiando nobilitatem, ad effectum, vt puniri possit corporaliter: & concluditur, vix fieri posse, ex his, quæ dicit Couarr. *in cap. Quamvis, 2. relect. in princip. num. 5. vsque ad fin.* & plures ibi citati. Et similiter debet considerari, quôd dictus Iustitia, licêt sit Infantio, Dominus vassallorum, quôd creetur miles, antequam iuret, vt dicetur in *quæst. seq.*

VI. Dicitur insuper, quod dictus creandus in Iustitiam sit naturalis de Regno natus in eo, vt dicitur in dict. For. *Quod extr. à Reg.* Potest similiter dubitari an extra Regnum natus, iuxta For. *Actus Curiæ super fil. Reg.* possit creari in Iustitiam Aragonum, & concludendum est, quôd sic, quia per dictum Forum æquiparantur casus verus, & fictus in omnibus, & per omnia, quo casu dispositum in casu vero locum habet in casu ficto, Socin. *cons. 169. num. 9. lib. 2.* Ias. *in l. 1. num. 4. de vulg.*

VII. Dicitur insuper, quôd dictus creandus in Iustitiam Aragonum sit domiciliatus in Regno: Quando dicatur domiciliatus, & si habet plura domicilia, & quando est Dominus vassallorum & habet vassallos in Aragonia, & Cathalonia seu alibi, & ibi degit si ea ratione quod habet vassallos in Aragonia dicetur ibi domiciliatus, vt possit esse Iustitia, dicendum est in omnibus, & per omnia id quod dicetur circa Reg. Offic. Gubern. infra in For. *Quòd Reg. Offic. Gubern. sit mil. sim. in 3. quæst.* Habens igitur has tres qualitates creari potest Iustitia Aragonum quicumque sit, cum edictum sit prohibitorium, cum non à iure propter lubricum ætatis, dementiæ, vel alias prohibeatur.

VIII. Circa Quartam Quæstionem scilicêt quæ requiratur, vt prouisus de dicto Officio Iustitiæ Aragonum admitti valeat ad exercitium illius, supposito, quod ante prouisionem est iam creatus miles, vel si non est tenetur, ante quam iuret iuxta Forum, & debet creari miles, sicut dicetur in Reg. Offic. Gubern. & fecit ita Dom. Ioan. de Gurrea, qui cum se præsentauit Locumten. Gener. cum prouisione Regia, antequam iurasset, fuit creatus Miles, licêt esset Mesnaderius, & Dominus vassallorum, & ita fieri debere in Iustitia Aragonum, cum in vtroque dicta qualitas requiratur. Sed videtur, quôd non sufficiat hæc qualitas obtenta tantum, ad effectum consequendi dictum Officium, ad notata in *cap. fin. de verbor. signif. in 6.* & refert Pertusa *super For. 1.* quamdam determinationem factam in prouisione dicti Officii in persona Ioan. Ximenez Cerdan. At videtur dura dicta Determinatio, ex quo *dict. cap. fin.* loquitur in materia odiosa, & restringibili, nos sumus in materia fauorabili, & ita videtur sufficere, quôd dicta qualitas adiecta verbo sufficiat, si tempore verbi, verificetur, & sic tempore, quo admittitur ad Officium, nam per iuramentum datur exercitiuum Officii, Paris. de Put. verb. *Iustitia, versic. iuramentum, fol. 139.* Auendañ. *de exeq. man. lib. 1. cap. 2. in princip.* & non dicitur quis Iudex, antequam incipiat vti iurisdictione, Spec. *de rem. j. §. 4. versic. In summa*, & sic erit primum requisitum in dicto Iustitia, antequam admittatur ad exercitium dicti sui Officii, quôd creetur Miles, qui cûm sit Infancio, potest à quocumque Milite promoueri, & sic poterit promoueri à Locumten. vel Domino Rege, in quorum posse tenetur iurare, prout fecit Dom. Ioan. de Gurrea.

IX. Tenetur itaque postquam est Miles creatus, antequam ad exercitium dicti sui Officii admittatur, iurare ea omnia, quæ continentur in Foro *De bis quæ Dominus Rex*, & in Foro *De iuram. præst.* vbi asseritur, debere probari dictum iuramentum, antequam ad exercitium dicti Officii admittatur. Hoc enim à iure statutum est adeô, quôd actus gesti ante præstationem dicti iuramenti sunt nulli, *in Rubr. & nig. in auth. vt ius iur. quod præst. col. 2.* Angel. *in auth. vt Iudices sine quo. suffrag. §. ius iurandum, col. 2.* Auendañ. *vbi sup.* Afflict. *tit. de Sacr. præst. lib. 1.*

Rubr.

Rubr.67. ac etiam tenetur iurare contenta in For. *de subsid.* Molin. verbo *Iustit. Arag. in princip. sui Officii.* Et istud iuramentum est præstandum per dictum Iustitiam in posse Domini Regis, vt dicit For. *de iuram. præst.* vel in posse Locumten. Gener. ex quo omnia, quæ per Foros sunt statura in Domino Rege locum habent in eius Locumtenente, vt dicetur infra in For. *Quòd Dominus Rex non posses. facer. Locumten. sui.* Et etiam credo quòd absente Domino Rege à Regno, & non dato Locumtenente in Regno, quòd dictus Iustitia posset iurare in posse Regn. Offic. Gubern. Præsidentis in Regia Audientia ex quo dicta Regia Audientia repræsentat D. Regē, Rolād. *cons.* 70. *lib.* 1. Carauit. *in Rit. magnæ Cur. Ritu* 84. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. cap.* 6. *n.* 17. nam quicumque in ea præsideat, præponitur in prouisionibus nomen Domini Regis.

X. Item quia per Foros anni 1528. necessario in pluribus debet iurisdictio dicti Officii exerceri per eius Locumtenentes, ideo vt plenè dictum Officium Iustitiæ Aragonum exerceri possit debet habere quinque Locumtenentes Iustitia, qui pro prima vice creantur à Domino Rege, ex his decem, & sex qui nominantur per quatuor Brachia, & data vacatione alicuius extrahitur à bursa Locumte. qua exhausta nominantur tres à Locumtenentibus superstitibus, ex quibus eligitur vnus à Domino Rege; qui electus, & cæteri iurant in posse Diputatorum, & recipiunt sententiam excommunicationis; qui exercent omnia, quæ ad dictum Officium pertinent; tenetur tamen & potest dictus Iustitia per se in propria persona exercere nonnulla ad dictum Officium expectantia, de quibus suo loco dicetur. Et est adeo necessaria creatio dictorum Locumtenent. quòd dictus Iustitia sinè eis non potest exercere præter nonnulla: illi autem sine eo omnia, quæ ad dictum Officium pertinent, ita quòd deficiente Iustitia ipsi Locumtenent. nominantur Regentes Officium Iustitiæ. Foro *Cæterum* hoc tit. Et vbi contingat vacatio alicuius ex dictis Regentibus fit prouisio iuxta For. *Locumtenent. hoc tit.* Secus tamen erat olim, quia Iustitia solus poterat præstito dicto iuramento ab integro exercere dictum suum Officium: erat tamen in eius facultate creare vnum Locumtenen. iuxta For. *De tenent. loc. iudic.* per quem poterat dictum officium exercere: deinde potuit creare duos, vt vnus in absentia alterius exerceret: tractu tēporis fuit permissum, quòd ambo Locumtenentes creati à dicto Iustitia possent vterque simul exercere. Post dictos Foros de anno 1528. Locumtenentes tantum exercēt, demptis certis actibus, qui etiam per dictum Iustitiam exerceri possunt, & debent, vt dicetur *in 6. quæst.*

XI. Circa Quintam Quæstionem scilicet quæ sit vis, potestas, & iurisdictio huius Officii, si credimus Papæ Benedicto XIII. relato per Ioan. Ximen. Cerdan *in sua littera missa Martino Diez de Aux*, non est potestas super terram, quæ ei comparari possit, & sic non reperitur Officium, cui in iure comparari possit in omnibus, & per omnia. Comparari posse videtur Officio Quæstoris, in eo, quod sicut Quæstori cæteri omnes, & singuli Regii, Iustitiarii, quocumque nomine nuncupentur, ac quauis fungantur auctoritate, subjiciuntur (vt dicetur infra For. 1. *de Offic. Cancell.* refert Terrarubea *in Proœm. fol.* 3.) sic videmus quòd omnes Officiales subjiciuntur Iustit. Aragonum. Ita quòd de causis illorum delinquentium in suis Officiis, in accusatione directa, solus Iustitia est Iudex competens, & quidem sine recursu. For. 3. *Quod in dubiis non crasis*, Molin. verbo *Iustitia Aragonum, versic. Item eodem modo.* In eò vero, quòd dictus Iustitia est Iudex competens inter Fiscum, & priuatum (Obseru. *Item in omnibus, de Priuil. mil.* Obseru. *Item in Aragonia interpret. qual. & inqui.* For. *de Proc. Fisc.*) comparatur eius Officium Procuratori Cæsaris, qui est Iudex inter Fiscum, & priuatum, vel Procuratori Fisci secundùm distinctionem traditam per Cin. & alios in *l. Procurat. C. de edend.* quia de quocumque patrimonio Domini Regis agatur, est Iudex Iustitia Aragonum, nam indistinctè de causis, quæ ad Dominum Regem pertinent siue agendo, siue defendendo agi debet coram Iustitia Aragonum: de quo latè Molin. verbo *Iustitia Aragonum.* Est etiam Iudex competens, & peculiaris inter Fiscum & priuatum nisi in causa introducta se opponeret, quod facere potest coram quocumque Iudice, Molin. verbo *Rex, versic. Dominus Rex si litigat.*

XII. In eo verò quod ad eius Officium pertinet interpretatio & declaratio Fororum Regni, For. *Quod in dubiis non crasis*, Molin. verbo *Iustitia Aragonum tenetur respondere*, comparari potest Officio Prætoris, à quibus iura dicebantur: vt dicitur *de Offic. Prætor.* & notat ibi Cuiac. In eo verò, quòd dictus Iustitia Arag. per suas Inhibitiones prohibet cæteris Magistratibus, vim fieri per illos, comparatur eius Officium, & assimilatur Officio Tribuni, cuius Officium est prohibere cæteris Magistratibus vim fieri, vt declarat Cagnol. *in l. 2. versic. eisdem temporibus, num.* 318. *de orig. iur.* Solus siquidem Iustitia Aragonum est cuius Officium imploratur contra alios Magistratus, inhibendo illos, ne ab illis gra-

ua-

uamina inferantur, firmando coram eo de stãdo, & parendo iuri: & hoc iuri consonum est, ex his, quæ dicit Bald. per illum text. *in l. si pater. C. qui bon. ced. pos.* quem refert Barb. *in cap. si autem, num. 27. de rescript.* Felin. *in Rubr. de treg. & pace, num. 12.* vbi ille, qui grauari timet ex facto alterius, potest Iudicis Officiũ implorare, vt Iudex ante factum inhibeat eos, à quibus iniustè vexari timet: quẽ etiam text. ad id in terminis allegat Rom. *consil. 244. in princip.* videndus Alexand. *in l. si finita, §. eleganter, num. 25. & 29. de damn. infect.* In quorum doctrina, & in his, quæ ponit Molin. *verb. Firma, versic. fin.* adde Plot. *de in litt. iuran. §. 3. num. 33. & num. 37.* Ruin. *consil. 89. nu. 17. volum. 4.* fundatur praxis dictarum firmarum grauaminum faciendorum, exprimendo in propositione iuris firmæ oblatæ dicto Iustitiæ (intelligo semper de eius Locumten.) causam, in qua fundari debet dicta inhibitio, resultantem, vel ex dispositione Fori, & Obseruantiæ Regni, vel partium conuentione, priuilegio, præscriptione, aut aliàs: quæ causa, cùm dicto Iudici videatur concludens, & sibi de ea ex deductis in processu constare, operatur, quòd dictus Iustitia concedat dictam inhibitionem contra Iudices, inhibendo illos, cum si quas causas: quandoque priuilegiatè, quando dicta inhibitio tendit ad impediẽdam executionem priuilegiatam, vt dicetur in materia iurisfirmarum. Denique in eo, quod inhibet per dictam viam iurisfirmarum, vel alias, ne cæteri magistratus vim inferant, assimilari videtur dictum Officium Iustitiæ Aragonum, dicto Officio Tribuni, vt dictum est.

XIII. Habet igitur dictum Officium Iustitiæ Aragonum plura ex potioribus, quæ in multis magistratibus considerantur. Nam circa honorem decoratur nomine, quia habet nobile, & excellens nomen, & vt ait Ioan. Ximen. Cerdan *in dict. Littera* præ cæteris magistratibus dictus Iustitia venit honorandus. Item eius persona est adeo priuilegiata quòd neque Dom. Rex, nec aliquis eius Officialis pro quocumque delicto, quantumcumque graui, castigari potest, sed cognitio, & castigatio est reseruanda ad Curias generales, facienda per Dominum Regem, & Curiam, & non aliàs, nec aliter: adeo quòd nec pro debito Ciuili capi poterit For. 3. *isto Tit.* Molin. *verbo Iustitia Aragonum, versic. 4. & 5.*

XIV. Iustitia Aragonum creat Officiales suæ Curiæ: creabat olim vnum Locumtenen. nutualem iuxta For. *De Tenentib. loc. Iudic.* deinde per For. *Quòd Iustit. Arag. poss. hab. duos Loc.* poterat creare duos Locumtenentes similiter nutualiter, quorum vnus posset exercere ob defectum alterius non ambo simul. Postea datum fuit, quod ambo simul exercerent: quæ creatio Locumtenen. hodie cessat, vt de his omnibus in Foris Inquisitionis, Molin. *fol. 204. col. 4.* Creat Notarios suæ Curiæ, nam vt dicitur *in dict. Littera* Ioan. Ximenez Cerdan, scribania Iustitiatus fuit incorporata Officio, & sic committit regentias scribaniarum dictæ suæ Curiæ, quibus sibi est bene visum, & Notarium Curiarum generalium, in quibus ipse est Iudex. Creat Virgarios octo, duos priuilegiatos, reliquos sex non priuilegiatos: & nominat Notarios, cum quibus dicti Virgarii Officia sua exequantur, vt dicitur in For. *De Virgar.* Dicti sui omnes Officiales, scilicet Locumtenentes Notarii, & dicti duo Virgarii sunt priuilegiati, quia per Dominum Regem, nec eius Officiales possunt pro delictis per eos commissis, vt priuatæ personæ castigari, vt dicitur in *dict. For. 3. hoc tit.*

XV. Prouisiones & inhibitiones dicti Iustitiæ ab omnibus sunt obediendæ, & obtemperandæ, sola vna cognitio spectat ad Iudicem, vel Officialem, cui præsentatur, scilicet an dicta inhibitio sit facta in suo casu; vel non, constito quòd inhibitio non arctat, nec loquitur in suo casu, potest procedere suo periculo non obstante inhibitione, cùm ex separatis non bene inferatur, *l. Papinianus exuli, de minor.* aliàs in casu, quo inhibet parendum est inhibitioni, For. *Rursus, infra eodem tit.* For. *Quod inhib. Iust. Arag. ab omn. par.* & qui in dicta prouisione grauatur, debet ipsum Iustitiam adire super illius reuocatione: ita quod eius Litteræ sunt obtemperandæ, nisi essent nullæ ex defectu solemnitatis, quoniam nullum præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, facit For. *Rursus isto tit.* Molin. *verbo Iustit. versic. 17.* & ipse iudicat de Litteris Dom. Regis, Primogenitum, & aliorum Officialium an sint obtemperandæ, vel non, For. 1. *De iuram. præst.* cuius declarationi stari debet. Habet potestatem, castigandi inobedientes, For. *De proces. cont. fract. inhib.* & eos, qui eius iurisdictionem turbare nituntur, impetrando Litteras ad impediendum eius Officium, vel aliàs, For. *Quod impetrans,* Molin. *dict. verbo Iustit. versic. 33.*

XVI. Dominus Rex, Primogenitus & Locumtenens generalis iurant in eius præsentia, & posse, For. *Coram quibus Domin. Rex, Primogen. &c.* For. *El Lugar-Teniente general, infrà isto tit.* Extenditur eius iurisdictio ad Regnum Valentiæ in locis populatis ad Foros Arag. in Regno Valentiæ. Si eius sentẽtiæ, & prouisiones impediuntur exequi, potest compellere Officiales Regis, & singulares Regni, quatenus suis sumptibus illum sequantur, & iuuent donec executio sit perfecta, For.

Muy conuenient. Et in turbantes exercebit iurisdictionem suam, pro modo delicti eos castigando, vt *in dict*. For. *Muy conuenient. isto tit*. Molin.*verbo Iustit. versic*.14.& ita fuit factum anno 1551. super Castro de Buil.

XVII. De vi potestate, & iurisdictione huius Officii circa cognitionem causarum agendo, sunt distinguenda tempora: nam ante Foros libri decimi editos occasione renuntiationis factæ per Aragonenses, de priuilegio Vnionis (de quo meminit Molin. *verbo Libertatum Aragonensium origo*) parum frequentabantur causæ in Curia Iustitiæ Aragonum, quia ex Foris anterioribus non detegitur habuisse tam amplam potestatem dictus Iustitia, & ita refert Ioan. Ximenez Cerdan in sua Littera. Sed præmissis videtur vnum obstare, quia vt dicitur in *Priuilegio generali*, de quo ante dictos Foros libri decimi, Iustitia Aragonum erat Iudex causarum omnium, quæ ad Curiam venerant, & dicta Curia celebrabatur quolibet anno, vt dicitur in dicto Priuilegio, quòd omnes causæ veniebant tractandæ in Curia, & in effectu in Curia dicti Iustitiæ post dictos Foros dicti libri decimi, in quibus tribuitur tam ampla potestas dicto Officio, vel excitatur in illis, vt ex proximè dictis apparet. Vt clarè sciatur eius Officii vis, potestas, & iurisdictio, circa dictam cognitionem causarum in Curia generali (quia licet per priuilegium generale id sit statutum, quòd Iustitia iudicet omnes causas, quæ ad dictam Curiam venerint cum Consilio Dom. Regis, vel Ricorum, &c. Hodie cessat dicta cognitio, non quia deficiat iurisdictio, sed quia statutum habet Senatum ex quinque Locumten. in quo agitantur causæ singulorum, & in Curia solum agitur de grauaminibus, quæ prætenduntur illata à Dom. Rege, vel eius Oficialibus, vt dicetur infra in For. *de Gener. Cur. Arag. celebr*.& super illis iudicat dictus Iustitia, vel delegantur Iudices) sunt distinguendæ causæ. Quædam enim sunt, quæ coram solo Iustitia sunt tractandæ, & ab eo terminandæ sine aliquo recursu. Quædam sunt causæ, quæ necessariò sunt coram dicto Iustitia inchoandæ, & tractandæ in prima instantia, potest tamen de his haberi recursus. Quædam verò sunt causæ quæ possunt inchoari in Regia Audientia, vel in Curia dicti Iustitiæ, & etiam nonnullæ ex illis coram ordinariis. Quædam sunt etiam causæ, quæ in prima instantia non possunt inchoari in dicta Curia, nisi tamen in secunda, vel tertia instantia. Quædam sunt tandem, de quibus nec in prima, nec secunda, vel alia instantia potest cognosci in dicta Curia, de quibus summariè aliquid attingam, cum de singulis, suis locis, dici poterit. Quædam igitur sunt causæ, quæ coram solo Iustitia, seu in eius Curia tractari valent, vt sunt primò causæ Criminales Officialium delinquentium in suis Officiis, etiam si sint vicini de Teruel, non tamen de Officiis ibi administratis, Molin. *fol*.204.*col*.3. de quibus per viam accusationis directæ coram eo, & sine recursu agi poterit, For.3.*Quod in dub. non craf*. Molin. *de Official. delinquen*.& *in verbo Iustit. Aragon*. declarat idem de iure, quòd dictæ causæ sint sine recursu, Marant.*de appellation. num*.290. Bossi.*de Foro compet. num*.6.Socin.*regul*.40. *fallent*.18.& in Francia sunt tractandæ dictæ causæ in magna Curia, Grassal.*lib*.2.*iure*.17. *versic. Quartus casus*, Capic. *decis*.27.

XVIII. Item prouisiones iurisfirmarum, grauaminum fiendorum confirmationes, seu reuocationes illarum à nullo Iudice nisi à Curia Iustitiæ Aragonum emanare possunt, & quidem sunt sine recursu, For. *Antepen. de voluntad. isto tit*. Molin.*fol*.202.*col*.2.*in fin*.& *verbo appellatio. fol*.19.*col*.3.*in fin*.& *in verbo Firma. fol*.146.*col*.4. vbi constituitur differentia inter has, & ordinariorum Firmas, quæ Firmæ possunt peti à quocumque cuiuscumque qualitatis, qui grauari timeat, & contra quoscumque Iudices, etiam contra eundem Dominum Regem, For. *De Inbibitio. Domino Regi præsentandis*. Et alibi etiam contra Iudices Ecclesiasticos prouideri solent, cum nominatione arbitri, si contendatur de iurisdictione, iuxta For. *De la Competencia*, & etiam sine dicta nominatione in vim priuilegiorum, & exemptionum, ac in vim appellationum ratione violentiæ, quæ, postquàm est appellatum, prætenditur fieri per ipsos Iudices Ecclesiasticos tamquam per priuatas personas, cùm ipso iure interposita appellatione, censeantur à iure inhibiti: in qua inhibitione solent inhiberi dicti Ecclesiastici, ne quem excommunicent, nec interdicant; hoc tamen dicitur in Concil. Trident. *cap*.3. *Session*.25. *de reformat. Nefas autem sit Sæculari cuilibet magistratui prohibere Iudici Ecclesiastico, ne quem excommunicet*. Ideo debent esse cauti dicti Locumtenentes Iustitiæ in prouisione dictarum firmarum contra Iudices Ecclesiasticos, contra quos ratione qualitatis violentiæ recurritur ad Iustitiam Aragonum, qui est Iudex violentiarum, Molin.*fol*.202. *col*.4. *in princip*. ne incidant in censuris Bullæ Cœnæ Domini, aduertant super prouisione dictarum inhibitionum ad ea, quæ notat Didacus Couarrub. *practic*.35. de quibus inhibitionibus iurisfirmarum suo loco dicetur.

Item

XIX. Item est Iudex peculiaris, & sine recursu dicta Curia Iustitiæ Aragonum processionum, Manifestationum, tam scripturarum quam personarum à posse Iudicum. Processus enim, & acta iudiciaria manifestari non possunt nisi per dictam Curiam, vt de omnibus in For. *Cosa es, de manifest. perso.* Molin. *fol.* 201. *col.* 3. *in fin.* vt latè de hoc in materia manifestationis.

XX. Item est Iudex peculiaris, & sine recursu in casu, For. *de probib. larg. pecun.* scilicet si agatur super nullitate prouisionis alicuius Officii Regii cum largitione pecuniæ, quod prohibitum est de iure, *l. pen. C. si cert. pet.* vbi Doctores.

XXI. Item est Iudex peculiaris, & sine recursu in casu, Fori *fin. de consultat.* quando in relatione consultantis, vel processu resistentiæ prætenditur falsitas, quia de his solus Iustitia, seu Locumtenens cognoscit, & quidem sine recursu per dictum Forum, Molin. *fol.* 129. *col.* 1. *in fin.*

XXII. Item etiam cognoscit, & quidem sine recursu, in casu For. *de probibit. Sisarum*, quando scilicet agitur super pœna incursa propter impositionem sisarum, vel aliarum impositionum, quæ nullatenus nisi per Regem, & Curiam imponi possunt, licèt de iure imponi poterant per Dominum Regem, vt per Auendañ. *de exeq. mand. lib.* 2. *cap.* 4. & dicetur *inf. in priuil. gener.*

XXIII. Tandem in casu For. 1. *de consult.* standum erit eius declarationi, ita quod appellari à dicta declaratione non poterit, nisi quando ante factam declarationem partes se opposuerint in processu, & aliquid in facto allegauerint: quo casu à declaratione prædicta posset appellari, vt dicitur ibi, ponit Molin. *fol.* 17. *col.* 3. *in fin.* Et in omnibus casibus supradictis, in quibus non habetur recursus, est dicendum, quòd sicut non habetur recursus à causa principali, sic nec ab accessoriis, quia accessorium naturam sequitur sui principalis, vt in regula Iuris, ponit Molin. ibi. *dict. col.* 3. *in fin. fol.* 17. & *fol.* 129. *col.* 1. & sic priuilegiata causa principali, erit priuilegiata causa expensarum, Rebuff. 1. *tom. fol.* 418. *gloss.* 7. *per tot.* Sic etiam dicitur quod si causa principalis est summaria, & omnes eius articuli, Hippolit. *singul.* 17. Nec in prædictis casibus, quibus dictus Iustitia est Iudex priuatiuè ad alios potest dari sibi adiunctus, vt dicitur *in dict. Littera* Ioan. Ximenez Cerdan, ponit Molin. *verbo Adiunctus.*

XXIV. Item quædam sunt causæ, quæ coram Iustitia seu eius Curia sunt tractandæ necessariò in prima instantia; à sententia tamen in ea lata potest haberi recursus, & appellari ad Dominum Regem, & istæ sunt causæ Fiscales, in quibus dicta Curia Iustitiæ est Iudex peculiaris, & competētes: Obseruan. *Item in Aragonia, interpreta. quali. & in quib.* For. *De Procur. Fiscal.* quod intelligitur siue Dominus Rex, siue Fiscus agat siue conueniatur, verùm per viam oppositionis benè posset Fiscus se opponere in causis, quæ alibi tractantur, Molin. *verbo Rex, versic. Dominus Rex si litigat.* dictum est *supra in princip. huius quæstionis.* Tamen à sententia lata in dictis causis, in quibus agitur de interesse Domini Regis, potest haberi recursus, & appellari ad Dominum Regem, qui iuxta Obser. Regni delegabit Iudicem, Obser. *Item de omnibus, de Priuileg. mil.* Molin. *fol.* 294. *col.* 4. & *fol.* 18. *col.* 2. *in princip.* facit in simili Bald. *consil.* 192. *num.* 2. *vol.* 2. Licèt de scripta ratione posset Dominus Rex esse Iudex in causa propria. text. & ibi Doctores, *quæ sint Regal.* Issern. *in cap. quid sit inuestit.* Afflict. *decis.* 265. quòd tamen intelligit Marant. *cap. de appellat. num.* 34. vt nō procedat si Dominus Rex habet causam cum non subdito, sed ad id vide quos citat Carol. de Grassal *Regal. Franciæ, lib.* 1. *iur.* 20. Menoch. *respons.* 2. *num.* 115. De Foro tamen, vt dicitur in dict. Obser. *Item de omnibus*, à dicta sententia lata in dicta Curia appellabatur ad Dominum Regem qui Iudicem delegauit, facit Obser. *penult. interpret. qualiter*, quæ obseruantiæ sunt intelligendæ circa dictam delegationem, nisi pars appellans velit, quod appellatio prosequatur coram Domino Rege, & sic in eius Audientia prout fuit determinatum in causa de Aierbe, in qua primò Dominus Rex delegauit Commissarium à quo fuit facta electio, & recepta iurisfirma in Curia Iustitiæ Aragonum. Item intelligitur obseruantia respectu delegationis quando causa in prima instantia non poterat tractari in Regia Audientia, quia Dominus Rex agit, vel conuenitur principaliter; secus si Rex in causa introducta se opponit, quo casu cum in causa introducta in Regia Audientia se potuisset opponere si illa causa est introducta in Curia Iustitiæ, in qua Dominus Rex se opposuit in appellatione à dicta sententia, non est delegandus Iudex: ita fuit iudicatum super Castellania Ampostæ anno 1559. 19. Augusti in Regia Audientia.

XXV. Item omnia prædicta scilicet, quod causa, in qua Dominus Rex agit, vel cōuenitur, est tractanda in Curia, & in appellatione sit delegandus Iudex, sunt intelligenda, quando agit vt Rex: secus si vt alius puta, vt Magister Calatrauæ. Ita fuit determinatum in processu Magistri, & Conuentus de Calatraua super apprehensione Locorum de Calanda, & in processu Appellitus Criminalis contra D. Gon-

Gonçalo Chacon ad instantiam Regis Castellæ, quia fuit appellicatum in Regia Audientia, propter raptum D. Luysæ de Castro à Palatio Madriti pro quo facit, *l. Seio, §. libertis, de annuis leg.* Bart. *in l. si hac, §. cum autem, ff. de in ius vocand.*

XXVI. Quædam etiam sunt causæ, quæ tractari possunt tam in Curia Iustitiæ Aragonum, quàm in Regia Audientia: & quidem tãtum in eis, vel altera earum, vt est causa Nobilium, & hoc in Criminalibus, & etiam in Ciuilibus, nisi ratione rei sitæ, recursus, vel recõuentionis, de quo latè per Glos. *in Obs. 2. & 3. de For. compet.* Molin. *verbo Nobiles*, *verbo Recursus*, & *verbo Reconuentio.* Isti ergo Nobiles sunt tantum de iurisdictione horum Magistratuum superiorum, vt dicit Cassanat. *tit. Des Iustices, verbo Droit. aiscelles, num.* 110. *versic. Item ex generali*, adeo, quod ipsi Nobiles, si vellent se submittere iurisdictioni inferiorum, non possunt, obseruantia *Item Nobilium, de Foro compet.* Nec id quod asserit Molin. *de reseruatis Domino Regi, versic. Domino Regi tantùm pertinet capere Nobilem*, debet intelligi, ita quòd præsidens in Regia Audientia, nec Iustitia Aragonum non possunt illum capere, sed debet intelligi respectu Iudicum inferiorum, vel veriùs detinere captum ad mercedem iuxta, *§. Item statuimus, de confirm. pacis*, quod hoc est de reseruatis Domino Regi: nam procedere ad captionem dictorum Nobilium, & cognoscere de causis Criminalibus illorum, hoc tam in Regia Audiẽtia, quàm in Curia Iustitiæ Aragonum fieri potest Molin. *verbo Nobiles*: immo & Iudex inferior ad finem remittendi, eos capere posset in fragrãtia, sicut dicitur de Clerico; Ratio, quia in actu fragranti etiam singularis potest capere, Bald. *in l. fin. C. de exhib. reis*, Molin. *verbo Fragrãtia, versic. fin. & verbo Capi potest criminosus.* Immô, videtur, quôd de eis possit coram inferioribus appellitari ad finem remittendi, argumento Obseruan. *pro parte militum Actus Curiarum*, vide Molin. *verbo Domini vassallorum in Aragonia*, facit For. *Quandocumque in fin. de appellit.* Denique de dictis Nobilibus potest etiam cognosci in dicta Curia Iustitiæ Aragonum, tam in Criminalibus (For. *Con color.* For. *Con calidades, de appellit.*) quàm in Ciuilibus, vt dictum est Molin. *dict. verb. Nobiles, versic.* 5.

XXVII. Quod dictum est de Nobilibus, idem statuitur in Dominis vassallorum, vt sint de iurisdictione Regiæ Audientiæ, vel Curiæ Iustitiæ Aragon Obser. *Item Nobilium.* Obs. *Item si agatur* 2. *de For. compet.* Obser. *Sciendum de salua Infant. fac.* Molin. *verbo Domini vassallorum, versic.* 1. vbi & in Glos. dictarum Obs. constat idem dicendum de Dominis vassallorum, quôd de Nobilibus, nisi ratione pœnæ corporalis, in qua dicti Domini vassallorũ non sunt priuilegiati. Conueniri ergo debent coram magnis Iudicibus, prout de iure Carol. de Grassal. *Regal. Franc. lib.* 1. *iur.* 12. Fucher. *cap.* 29. Rebuff. *in concord. in Procem. verbo Summas, Priuileg.* 7. Cassaneus *vbi sup.* Quid de habentibus vassallos extra Regnum? Molin. ibi, & quid si vendat locum? Molin. *verbo Iustitia Aragonum est Iudex competens Dominorum*, & *in verbo Exceptio Fori declinatoria, versic. fin.* Idem, quod de Dominis vassallorũ, iudicandum est de Dominis Castrorum, dicta Obser. *Item si agatur*, & dict. Obs. *Sciendum*, & Obser. *Item nota quod vbi, de For. compet.* quæ ampliat etiam si plures sint participes Castri, & etiam si sit dirutum, Molin. *verbo Domini Locorum in Aragonia*, & *verbo Castrum*, Bages, *super dictis Obseruan.* de quo Castro loquitur Bar. *in l.* 1. *§. siue autem, de nouo oper. nun.* Iasson. *in l. si hæres, §. vicis. ff. de leg.* 1. *l.* 2. vbi Bar. *C. de feudes limitrophis*, Alberic. *in dictionar. verbo Castrum.*

XXVIII. Idem dicendum est de vniuersitatibus, quod subjiciantur tantùm, vel Regiæ Audientiæ, vel Curiæ Iustitiæ Aragonum, dict. Obser. *Item Nobilium*: sic etiam de iure magni Iudices, non pedanei debẽt vniuersitates iudicare, Innoc. *in cap. dilecti, de excusat. prał. in fin.* Bart. *in l.* 1. *de Colleg.* Sic in Gallia, Rebuf. *in concordant. in Procem. verbo Summas Priuileg.* 13. & hoc siue in Ciuilibus cum limitationibus supradictis ratione rei sitæ, recursus, & reconuentionis, Molin. *verbo Vniuersitas, versic.* 4. in Criminalibus indistinctè. Est tamen aduertendum, quod vniuersitas, non potest accusari, sed tantum Officiales illius Obser. *fin. de iniuriis*, ita quôd si vniuersitas committat delictum, quod per illam dicitur tunc committi, quando congregato legitimè consilio, deliberant esse perpetrandum delictum, & perpetratur, Bart. *in l. aut facta, §. fin. de pœnis*, quem allegat Molin. *verbo Vniuersitas, versic.* 2. vide Alber. Brun. *consil.* 28. Decium *consil.* 221. *num.* 2. Afflict. *decis.* 376. nam pro huiusmodi delicto non possunt accusari nisi Officiales dictæ vniuersitates: quod videtur absonum, quôd delinquentes qui sunt Consiliarii votantes, non puniantur, sed illi qui pœnam, non merentur cum non votent. Nam de iure congregati potissimum puniuntur, Bart. *in dict. l. aut facta, §. delinquunt. de pœn.* Brun. *dict. cons.* 28. Afflict. *in constit. Rubr. vt vniuersitas accusata. fol.* 192. *num.* 1. Ruin. *consil.* 97 *num.* 4. *vol.* 5. Ideò pro declaratione obseruantiæ & potestatis dicti Iustitiæ contra dictam vniuersitatem, potest dici, quôd ipsi Con-

INCIPIUNT[1] CONSTITUCIONES[2] PERPETUAE[3] SEU FORI.[4]

FACTI[5] PER DOMINUM IACOBUM,[6] REGEM ARAGONUM,[7] VALENTIAE,[8] ET MURTIAE,[9] AC COMITEM BARCHINONAE,[10]

IN CELEBRI CURIA[11] QUAM IN CIVITATE CAESARAUGUSTAE[11] ARAGONENSIBUS CELEBRAVIT.

ET EST LIBER IX.[12]

SEU PRIOR DEINDE PARS LIBRI. IX.

CUIUS TITULI HII SUNT.

In nomine Domini Nostri Iesuchristi[13]. Nos[14] IACOBUS Dei gratia[15] Rex Aragonum, Valentiae et Murciae, ac Comes Barchinonae[16]. Praedecessorum nostrorum sequentes vestigia[17], ad tranquillitatem subditorum nostrorum voluntarie[18] intendentes[19], et more Regio nostros consequentes subjectos[20], ut ipsi vivant in tranquillitate pacis[21], et inter eos justitia conservetur[22], mandavimus Aragonensibus in Civitate Caesaraugustae generalem[23] Curiam[24] celebrandam; in qua quidem Curia congregatis Nobilibus, Mesnadariis, Militibus, Infançonibus[25], nec non et[26] Procuratoribus Civitatum, et magnarum Villarum[27] et aliorum locorum Aragonum insimul universis, qui convenerant ad Curiam antedictam. Attendentes quod plures in multis casibus Foris Aragonum maliciose utuntur[28], intelligentes[29] quod dicti Fori propter sui brevitatem[30], seu paucitatem[31], ad decisionem omnium causarum non sufficiunt[32], cum plures sint[33] res quam vocabula valeant reperiri[34]. De certa scientia et voluntate, et expresso eorum consensu[35], magna sollicitudine ad aliquam correctionem dictorum Fororum[36], et ad illorum aliquod supplementum[37] circa ea quae ad praesens nobis occurrere potuerunt[38], fecimus Constitutiones nostras perpetuas[39] infrascriptas quas die Iovis Tertio[40] Kalendas Octobris Anno Domini M.CCC. publicavimus[41], et legi, seu publice fecimus recitari in Curia[42] antedicta: quas perpetuo[43] de caetero in Regno[44] Aragonum in Iudiciis et extra Iudicia ad bonum statum ipsius Regni, et ad conservationem pacis, et iustitiae ab omnibus inviolabiliter praecipimus observari[45]. Quibus quidem Constitutionibus nostris de mandato nostro per dilectum nostrum EXIMINUM PETRI DE SALANOBA[46] Iusticiam Aragonum de Romancio[47] in Latinum translatis[48], et sub debitis Titulis collocatis[49], eas in uno volumine Fori Aragonum cum aliis mandamus: et eas deinceps Nonum Librum[50] Fororum volumus nuncupari.

NOTAE

1. De hac INCIPIENDI et prisca formula, sive forma, dixi ad Inscriptionem Fororum. Ann. 1247.
2. CONSTITUTIONES [illegible] leges, seu [illegible] ... de legibus et constitutionibus Principum [illegible] ... Synonyma [illegible]
3. Perpetua i.e. ad perpetuam temporis observantiam [illegible] ... de collat. [illegible] ... de [illegible] collat. [illegible]
4. Dixi ad Inscriptionem Fori. Ann. 1247.
5. In Cod. [illegible]
6. IACOBUM [illegible] II. [illegible] ... in [illegible]
7. [illegible] ... Topographia.

8. [illegible] in Topographia [illegible]

9. [illegible] Topographia [illegible]

10. [illegible] ac Comitum Barcinonis [illegible] l. 1. [illegible] cum [illegible] Sardinia [illegible] anno 1637 [illegible] n. 16. et [illegible] Topographia.

11. De [illegible] 1443. [illegible] Topographia.

12. [illegible] quae [illegible] in [illegible] comitiis [illegible] eorum [illegible]

13. [illegible] DOMINI IESVCHRISTI facite, gratias agentes Deo et patri per ipsum. [illegible] l. 1. C. de [illegible] Aphrica qui est [illegible] in omni genere instrumentorum [illegible] Sanctitas [illegible] [illegible] DOMINI &c. licet nunc [illegible] instrumenta [illegible] l. 2. 9. [illegible] ad [illegible] n. 1.

14. De hac [illegible] formula [illegible] ad [illegible] Ann. 1247.

15. [illegible] quandoque ponuntur, et [illegible]

16. Vide [illegible] Marca ac Comitum Barchinonis in [illegible] sub qua non et Sardinia [illegible]

17. [illegible] IACOBI I. et PETRI III. [illegible]

18. [illegible] eiusdem Carmina [illegible] ad [illegible]

19. Iuxta illud Pauli [illegible] nulli [illegible] neque alium [illegible]

20. [illegible] De Alexandro Macedone Petrus Crinitus lib. 14. c. [illegible] De Philippo eius Patre [illegible] [illegible] epistolas [illegible] Appollonius [illegible]

21. [illegible] Omnium [illegible] omnium [illegible] Terra [illegible] [illegible] 8. in [illegible]

re

[illegible] et absque verb. et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] docuimus: sed in [illegible] [illegible] [illegible]
et noctis sub aequalitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] libertati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

22. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
tempus aeris, [illegible] maris, terra fecunditas, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

23. i.e. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Prom. [illegible] Ann. 1247.

24. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Annal. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] p.m. 165. [illegible] [illegible] [illegible]
m. [illegible] in [illegible] [illegible]

25. De omnibus his dixi ad Prom. [illegible] Ann. 1247.

26. In Cod. MS. ac.

27. Magna villa, quae?

28. i.e. abruminur, fere male innuitur.

29. In Cod. MS. intelligentes enim.

30. Cum tamen hae aliae in legibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

31. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ascendebant. cum 381. in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Tacitus Annal. lib. 1. c. 15. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Suetonius in Caligula. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

32. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Sed ad [illegible] [illegible] quae et frequenter et facile quam
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Theophrastus [illegible] [illegible] [illegible]
ter constituuntur. l. 8. eod. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] casus
qui quandoque [illegible] comprehendantur, sed [illegible] [illegible] [illegible]
10. eod. Et Ideo de his quae primo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] manifesta est,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
cur

[illegible]

33. Vox [illegible] in Cod. Ms.

34. [illegible]

35. Dixi ad Proem. [illegible] Ann. 1247.

36. [illegible]

37. Qui [illegible] quoque [illegible]

38. Omnia enim nemo [illegible] supra n. 32.

39. Dixi supra n. 2. & 3. [illegible]

40. [illegible] XXIX Septembr. die in Cod. [illegible] MS. [illegible] XXVIII. sept.

41. [illegible] publicari [illegible] l. 2. quemad. muner. [illegible]

42. [illegible] quomodo [illegible] Episcopo [illegible] S. 1. [illegible] in eadem Curia [illegible]

43. In Cod. MS. in pergamenum

44. [illegible]

45. Vide quae dixi ad Proem. [illegible] Ann. 1247.

46. De [illegible] Petri de Salanova [illegible] [illegible] in [illegible]

47. [illegible] post L. Marineum de reb. Hisp. lib. 5. D. Covarrub. de Collat. Vet. numis. c. 6. n. 4. Abulens. in Comm. Chronic. Eusebij tom. 2. c. 25. Mariana de Reb. Hisp. lib. 1. c. 5. in princip. Saavedra in Coron. Goth. c. 9. n. 66. Aldrete in lib. de orig. ling. Hisp. Alter Covarrub. in Thesaur. ling. Hispan. [illegible] de Regim. [illegible] c. 8. S. 9. n. 3. et [illegible] ad [illegible]

48. In Cod. MS. translatio.

49. In quo est eiusdem, ut suspicor, eximiae [illegible] manus

50. Dixi sup. n. 12.

COMMENTARIVS.

POST [illegible] IACOBI I. [illegible] ac PETRI III. [illegible] Foros [illegible] octo Libris comprehensos, ad IACOBI II. Iusti [illegible] [illegible] quem [illegible] Caesaraugustae, de more, [illegible] XXVIII. aut XXIX. Septembris die, ut in Nota admonui, Ann. Dom. M.CCC. [illegible] [illegible] in Indic. vero rer. ab Arag. Reg. [illegible] 665. [illegible] M.CCCI. [illegible]

[illegible] commendare, ac
in [illegible] Tacitum [illegible]
[illegible] quia [illegible]
[illegible] III. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] II [illegible]
[illegible] pag. 18. [illegible]
[illegible] XXV [illegible]
[illegible] XXXII [illegible] qui in-

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] VIII. [illegible]
XVI ad [illegible] VIII
[illegible] apprehen-
der, [illegible]
[illegible] Commentarijs eum
[illegible], [illegible]
[illegible] illustrato, velum [illegible]
[illegible]
[illegible]

DE.

DE TESTIBVS

TITVLVS I.

IV. In novissima Compilat. XIII. Concordant [illegible] Curijs Ann. 1247. et 1451. et 1533. et Tit. de Testibus [illegible] Ann. 1247. et Tit. [illegible] modo debeant examinari Testes [illegible] Ann. 1247. et Tit. de [illegible] Testes [illegible] Et Tit. [illegible] Ann. 1565. Et Tit. de [illegible] Ann. 1247. [illegible]

Similes etiam Titt. Dig. lib. 22. Tit. 5. Et Cod. Just. lib. 4. Tit. 20. Novell. 90. [illegible] Basilic. [illegible] & 5. [illegible] 15. 6. Hermenop. 6. 2. extr. 10. [illegible] Tit. [illegible] De Testibus et attestationibus. [illegible] in Decretal. Gregor. lib. 2. Tit. 20. [illegible] Tit. [illegible] De Testibus cogendis. [illegible] (qui et Sextus Decretalium) lib. 2. Tit. 10.

PARATITLON.

De testibus Titulus [illegible] demonstrandi. [illegible] Primum [illegible] quoque suspectum [illegible] [redacted] [illegible] eosdem repellere si viles sint d. For. Vel nullam eis fidem habere et si [illegible] d. For. Et [illegible] [illegible] d. For. [illegible] arbitrio suo puniri [illegible] Dominium Regis, [illegible] For. 2.

Si est aliqua suspicio contra TESTES et [redacted] [illegible] suspectum [illegible] si sint viles, vel repellantur, vel nullam [illegible] [illegible] Variantes arbitrio suo puniat.

2

*FORVS I.

STATVIMVS NOS IACOBVS Dei gratia Rex predictus, quod in omni causa [illegible] Testibus [illegible] suspectum [illegible] habeant[3] [illegible] testes, de quibus sit magna[4] præ- [illegible] singulis contra eos, [illegible] Testes [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible][11] [illegible] Et Iudex certificet se[12], si ei dubium fuerit, an sint illius vitæ et famæ[13], vel non, [illegible] Testes [illegible][16] [illegible] eorum non [illegible][17] [illegible][19] [illegible]

NOTÆ

[illegible]

3. i.e. debeant.

4. Non vero levis vel levissima, quæ non sufficit.

5. i.e. examinentur. Gr. 2. h.t.

6. [illegible]

7. Vel intellige viris et fœmi [illegible]

c. de [illegible] [illegible] in l. 1. c. de [illegible]

8. In Cod. MS. [illegible]

9. [illegible] l. 3. §. 5. ff. h.t. [illegible]

10. [illegible] ut ego sunt suspecti de quo mox.

11. In Cod. MS. [illegible]

12. [illegible] fl. 246. col. 3. circa medi. [illegible]

13. In Cod. MS. [illegible] in l. 3. §. 5. ff. de Testibus. l. 2. c. de dignit. [illegible]

14. Cum circa scientiam in aliquo actu [illegible]

15. [illegible]

16. [illegible]

17. [illegible]

18. Iudex cum testes varios punire potest l. qui falso [illegible] falso 4. q. 3.

19. [illegible] etiam [illegible] fl. 42. col. 3. [illegible]

20. [illegible] l. 16. §. h.t.

Sunt quos reus [illegible] infamavit, Paul. 5. sent. 15. §. 1. [illegible] l. 2. ff. h.t. [illegible] infames l. 1. ff. de his qui notantur infam. qui etiam

l. 3. §. 1. ff. h.t.

fl. 315. col. 3. [illegible] n. 5.

COMMENTARIUS.

SI [illegible]

[illegible] in cap. cum 1. extra de re iud. [illegible] 38. Et quomodo Testes [illegible] non sunt idonei, [illegible] l. [illegible] Federicus de Senis cons 220. Barth. in l. ex libero ff. de quibus. Ancharranus Cons. 64. & 227. [illegible] cons. 71. [illegible] cons. 133. [illegible] Alexander cons. 131. 347. & 171. [illegible] procedit ex malis meritis, aut ex mala fama, q

[illegible] Bart. & Alex. [illegible] Ancharranus [illegible] cons. 69. Alexander cons. 101. [illegible] cons. 133. [illegible] cons. 17. [illegible] vel in civili [illegible] diminuit [illegible] cons. 192. & 194. [illegible] Butrigarius in l. 3. ff. de testibus. Alexander cons. 131. [illegible] n. 21. vol. 1. Felinus in cap. [illegible] n. 1. de fide instrumentorum.

[illegible]

[illegible] dicit [illegible] quod si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] examinet; quod si [illegible] testes, [illegible] [illegible] ad deponendum, [illegible] [illegible] [illegible], nunc enim accedit Judex, vel omittit [illegible].

Sed quaeritur [illegible] testes [illegible] [illegible] [illegible] quid ejusdem? Respondeo [illegible] [illegible] aliquid facere nisi testes veniant [illegible] [illegible] ad testificandum [illegible] [illegible] in Auth. apud eloquentiss. C. de fide instrum. et est communis opinio, ut dicit Bursius in lib. comm. opin. fol. 265. verb. Testium examinatio. Sed de consuetudine servatur, quod Judex debet, [illegible] potest concedere literas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; et ita dicunt scribentes servari de consuetudine in cap. constitut. de [illegible] et in [illegible] Joannes Andreas, et Antonius de Butrio et Archerarius quos refert Augustinus ad Angelum de malefic. in verb. quod Judex [illegible] [illegible] [illegible], et Sonnus [illegible] reg. 60. n. 7. in [illegible] lib. 2. [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] Bursius in d. Auth. apud eloquentiss. n. 2. [illegible] [illegible] [illegible] in cap. fin. n. 3. de [illegible] deleg. [illegible] [illegible] de Test. conclus. 29. n. 61. [illegible] cons. crim. 42. n. 16. Bossius de oppon. contra [illegible] n. 20. non tamen conceduntur dictae literae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Alciatus cons. 461.

Tandem dicit Firmus quod Judex [illegible] testes [illegible] si eos invenerit variare, unde infert Alexander cons. 20. n. 9. lib. [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] quod nullo modo Judex potest facere sententiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primo ille testis [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] Innocentius in cap. praeterea de

[illegible] cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cons. 225. Bursius in l. eos ff. de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Barbatius in l. [illegible] n. 3. [illegible] [illegible] [illegible] Julius Clarus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in cap. cum [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c. 29. ICA DE BARBAXI.

Quaerere hoc loco [illegible]. Primum quod in omni causa [illegible] per testes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nisi per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quippe cum de jure canonico [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod Alexander III. Decano Cestrensi, Castrensi sive Cicestrensi, ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Gonzalez Tellez, rescripsit in cap. 10. de Praesumpt. cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod praedictus E. personam in Ecclesia [illegible] [illegible] Capellano praenominato R. cessit, et ab eo ejusdem Ecclesiae vicariam accepit. [illegible] quod testes corrupti [illegible] facile inveniantur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Vers. Testes sunt [illegible] fol. 316. col. 4. Nostris tamen [illegible] [illegible] Judice testes hoc casu recipiuntur, nec eorum examen homini committitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et omnes [illegible] sunt, et qui simpliciter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] rationem ex D. [illegible] de qua in l. 3. §. 1. ff. h. t. Tuo nostro attribue, qui aliorum sententia non expilo.

Sed an id ita [illegible] facinus inverisimile vel suspectum [illegible] videamus, ait enim Textus: Et in illis, vel puta, habeant i. e. debeant dari testes, de quibus sit magna vel mala [illegible], praesumptio, non audiantur vel [illegible]. Quid [illegible] testes tamen qui dantur non sint ex illis de quibus sit magna praesumptio, vel [illegible] in facto [illegible] testes dantur suspecti, poterunt omnino Iudice, a Notario examinari? [illegible] quatenus testes talis personae appareant de quibus verisimile sit quod non dicant veritatem, licet factum sit inverisimile [illegible] Iudice [illegible] argumento d. cap. 10. de praesumpt. quae exceptione ista regulam firmat in contrarium. Tamen aequius videtur, quodcunque [illegible] factum [illegible] de unoquoque decisio in iure habeatur, ex prima enim cum [illegible] causae graves indicantur, et in quibus de magnis et [illegible] omnibus modis [illegible] Iudices [illegible] testes [illegible] [illegible] Bart. q. 77. n. 139. cum duobus seq. Nasthma ad Ll. Reg. lib. 2. t. 11. l. 33. glos. 1. n. 5. et lib. 3. tit. 4. l. 42. glos. 1. De secundo vero idem dicendum sit ex ratione d. l. 3. §. 1. ff. de Testib. quam adduximus supra. Atque eo quod obstare videatur huic decisioni d. cap. 10. de praesumpt. [illegible] recipiantur stricte ab ipso eodem Iudice, sed ab ipso, aliove [illegible] cum duo illa nempe factum et testes suspecti concurrunt nullum locum relinquente probatione sive ab Iudice ipso sive ab ipsius Notario, relinqui.

Sequitur deinde in Foro: Et si Testes perint [illegible] quod non [illegible], [illegible] recipiant idem in [illegible] Notario admoniti, id quod optimo iure, cum hi [illegible] tantum quando factum et suspectum [illegible] ab ipso Iudice examinari debent, [illegible] l. 3. §. 5. ff. h. t. Nevell. [illegible] in princ. d. c. 1. [illegible] et in leg. In nomine 2. [illegible] Sent. 15. §. 1. [illegible] ex officio [illegible], [illegible] non uno loco [illegible] non [illegible] artifices [illegible] neque [illegible], neque nimis [illegible] ad testimonium [illegible] prosequitur [illegible] d. c. 1. [illegible] et Ll. 1. et 3. Tit. 4. lib. 2. [illegible] Didacum Covarrub. [illegible] etiam, et videt, [illegible] quo factum suspectum non sit, quod notare non [illegible] Et si fuerint recepti quod Iudex non habeat eis fidem; quae et tertio loco notanda sunt. [illegible] vel a Iudice ipso cum factum suspectum sit, vel a Notario dum non sit suspectum [illegible] habita [illegible] de Testibus magna [illegible] Testibus fidem denegare [illegible] in Aragonia [illegible] non habeamus, [illegible] testes [illegible] notat in [illegible] Verb. [illegible] Vers. [illegible] fol. 246. col. 3. circa med. et [illegible] Verb. Testis Vers. contra Testes fol. 316. col. 3. [illegible] med. [illegible] n. 5.

[illegible] quaero in loco [illegible]: et Iudex certificet se, si est dubium [illegible] quoque altera [illegible] Idem [illegible] supra; an sint [illegible] fama, vel [illegible] fama in [illegible] cod. MS. [illegible] l. [illegible] ff. h. t. et fama i. e. nomine l. 1. ff. de [illegible].

not. ingem. [illegible] sunt [illegible] uicine, [illegible] cum [illegible] in aliquo [illegible] L. 1. [illegible] de [illegible] quod [illegible] et [illegible] quando admittuntur, quoniam non facile qui [illegible] per [illegible] ut ait L. 8. C. de repud. [illegible] l. 3. C. de naufrag. l. 6. C. qui [illegible] l. 1. t. 16. [illegible] l. 1. [illegible] partit. 7. l. 10. t. 17. [illegible] n. 185. Ant. Gomez [illegible] c. 12. n. 21.

Tamen ait [illegible] quod si tales [illegible] Iudex esse Testes, per dicta eorum non iudicet [illegible] et Bartol. [illegible] in fine ff. de [illegible] qui not. infam. [illegible] ait quod [illegible] dare [illegible] eorum [illegible] non [illegible] Bartolo [illegible] seq. notat: imo punies eos, vel puniat [illegible] in cod. MS. [illegible] arbitrium i.e. conjecturam [illegible] et [illegible] Iudicis arbitrium [illegible] in hoc regno [illegible] supra diximus [illegible] etiam ait in Repertor. Verb. [illegible] Arbitrium [illegible] fol. 42. col. 2. [illegible] [illegible] variis [illegible] arbitrio [illegible] Iudicium [illegible] definito [illegible] falsa ff. de [illegible] con. [illegible] n. 15. [illegible] autem Testes [illegible]

IUDEX, si [illegible] videat suspectum, non det dilationem ad recipiendu Testes extra Dominium Regis nominato.

*FORUS II.

ITEM si Testes [illegible][1] extra Dominium[2] [illegible][3], et Iudici [illegible][4] [illegible] factum suspectum[5]: Iudex[6] non det[7] dilationem[8] ad recipiendum[9] eosdem.

NOTÆ

* [illegible] in Repertor. Verb. [illegible] fol. 42. col. 3. et [illegible] fol. 95. col. [illegible]

1. [illegible] in Commentario.

2. i.e. terram domino nostro subiectam.

3. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] Regis Domini [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] in Commentario.

4. [illegible] in Repertor. Verb. Arbitrium Iud. fol. 42. col. 3. et Verb. Dilatio fol. 95. col. 3.

5. i.e. non verisimile de quo dixi ad For. 1. h. tit.

6. in Cod. MS. quod Index.

7. [illegible] consensu partium [illegible] dilationem vel debeat. vide in Commentario

8. Dilatio est tempus quod indulgetur actori vel reo ad faciendum aliquid in re iudiciaria de quo dixi ad Tit. de dilationibus in Curijs Ann. 1247. et 1461. vel ad debitum aliquod solvendum de quo dixi ad Tit. [illegible] Ann. 1247. [illegible] prius §. fin. ff. de recip. [illegible] Expectare iudicium: Moram fieri causæ: Impediri causam: In tempus [illegible] L. [illegible] col. [illegible] [illegible] L. 2. C. de [illegible] L. [illegible]

[1] i.e. [illegible] L. [illegible] de [illegible]

[illegible] in Tit. [illegible] Stodoxi.

COMMENTARIUS.

Si testes nominari in co [illegible] [illegible] extra nominationem [illegible] [illegible] faitum [illegible] [illegible]

[illegible] Alexander [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] calumniose [illegible] [illegible] cap. [illegible] [illegible] de rescript. [illegible] Panormitanus et alij in cap. cum [illegible] de filiis. Et certe si Iudex dubitaret quod ille peteret dilationem animo calumniandi, potest facere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] multitum Archarranus et Imola, et alij [illegible] in cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Alexander in Rub. iud. Tenes tamen esse [illegible] potestate Iudicis quod si videat factum suspectum, [illegible] quod id fit animo dilatandi, quod tunc potest negare dilationem per istum Forum; ita quod ita res relinquetur arbitrio Iudicis, [illegible] in hoc videtur immutatum quodammodo ius Canonicum, et de materia huius [illegible] [illegible] [illegible] in cap. licet causam 4. [illegible] et in cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam. Abbas in cap. contra testium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in l. 2. [illegible] de re iud. IOA. DE BARDAXI.

NOMINARE Testes. [illegible], idem quod indicare (quae una ex verbi istius acceptionibus est l. liberi ff. de quaestionibus) exponereve in actis apud Iudicem quis sint in locis valde remotis viri tales, quorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] illis Iudex longiorem diem concedat ad eos accersendos [illegible] [illegible] Fori 1. Tit. de probationibus Ann. 1247. [illegible] [illegible] [illegible] pro [illegible] sup. in [illegible] ita [illegible] [illegible] [illegible] non parum [illegible] etiam ad [illegible] [illegible] [illegible] quae in his solet vertari [illegible] Testes [illegible] [illegible] nominibus indicare sive nominare [illegible], quia si sint viri [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] quorum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] in cap. [illegible] [illegible] [illegible] 96. dist. c. 1. 8. q. 3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] c. [illegible] 12. q. 1. cap. in nostra de renunciac. c. 1. de nov. operis nunciat. aut religiosi Glos. in cap. Monachus 77. dist. Locum enim [illegible] nominandum esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Fori 1. de probat. Ann. 1247. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dominium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aragoniis, Valentinis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omittans [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Curiarium [illegible] Stodoxi: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ann. 1247. [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ceterave per hunc Forum Aragonico et Regio dominio [illegible], [illegible] Maioricarum. Utrumque Sicilia [illegible], Athenarum, Neopatriae? vel his quoque principaliter eque adnumerantur, quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de nominibus [illegible] haec id [illegible] [illegible] doctrinam Angeli in l. si seruus ff. de serv. urban. [illegible] [illegible] Albertus Brunus de augm. et diminut. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et 6. Floriani a Sancto Petro in d. l. si seruus n. 3. [illegible] [illegible] [illegible] Bartolus et Imola in l. [illegible] 1. ff. de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intra dominium Aragonium [illegible] [illegible] esse [illegible] dubitare fas sit, [illegible] [illegible] non posse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] extra dominium [illegible] [illegible] [illegible] in legibus ac Statutis presertim, [illegible] in [illegible]

videat minoris ... ex l. ... §. in ... d. l. ... ff. de ... Albertus ... D. Covarrub. ... variar. 13. n. 9. ... ad l. verbum erit 123. ff. de V. S. cum ... omnibus ... spectari ... ceteris ... causa ... de ... verbis ... n. ... ita ut ... et ... potest ... libera dilatione ... etates quocumque ... senescant; et si ... non inveniuntur, de quo mox infra ... rerum universali non aequiparare videri dicendu. arg. d. l. si sciverit l. si cui in princip. l. quaesitum §. illud sciendu ff. de servit. urb. Alciatus ead. l. verbum erit ff. de V. S. Corrasius Lib. de prov. n. 31. D. Covarrubias Ubi sup. n. 9. Mancini de tacitis lib. 11. tit. 4. n. 3. Ib. de Hardoyn ad Fr. 1. tit. de ... n. 8. ... Mascardo de statut. ... conclus. 5. n. 7. et seq. Barbosa axiom. 123. n. 12. cum utilitas publica praeferri debeat, que in Transmarinis praeservatione dilationibus, de quibus in l. 1. Vers. Transmarina l. ult. C. de dilat. qualis illa omnes excessit haud facile considerandi semper maxime attendi. Immo et cum ipsi Fr. dilegimus adquirendi quid intelligi volunt id expresse demonstrant. ut in Fro unic. tit. de Iudeis et Saracenis baptizandis; ubi dixi, quoniam vero ea excludere malunt verbis praesentis temporis utuntur qualia hec ex tradominium nostrum iuxta sententiam textus in l. d. ... legatum. ff. de auro et arg. legat. ibi: ... menam damnas esto dare, id dominium videtur quod testamenti tempore fuisset, quia praesens tempus semper intelligimus si aliud comprehensum esset: nam cum dicit testem meam ... nostri meam praesens non futurum tempus ostenditur ... 2. Albertus Brunus Ubi sup. conclus. 13. princip. n. 32. D. Covarrub. praedicar. 13. n. 15. Menoch. lib. 2. de praesumpt. ... n. 35. ... n. 29. ... 123. ... V. S. ... Barbosa in cap. quia ... 22. n. 3. ...

Nunc ... dominium ... nominans, ... quod ... fieri ... factum quod praeponitur, ulterius verisimile videtur ut dixi in Comm. ad Fr. ... in ... Verb. dilatio ft. 95. col. 3. Cum certamentum quod ex Fro. 1. de probationibus ... 1247. quaeritur ad hec debebat humana fragilitate conditione haud sufficere videretur ad excludendas ... calumniam, unde et postea tandem illud sublatum fuit ut in Fro. unic. tit. de iure iurando ... 1261. Ubi dicam ... quod in hisce allegationibus versari saepe experti ... alium praeferat, cum inter ... facto quod inde haud ... vel, quod supra innuebam ... continet ... titulus consenserunt. ut in l. unic. tit. de dilac. ex consensu in Cod. Theodos. que in Iustinianeo ... libera ... dilatione i. e. indefinita ... quam in ... iudice ... d. l. unic Cod. Theodos. de dilac. ex consens. quod ... ... quaeritur ad l. ult. §. ult. C. de tempor. appell. ...

tempor. appel. Clementina de appellat. [illegible] facile [illegible] consensu [illegible] quam [illegible] in cap. [illegible] Romana in [illegible] de appellat. [illegible] Afflictis lib. 1. Observ. 68. | Gayllus lib. 1. Observ. 139. n. 6. 140. n. 8. [illegible] n. 230. & 241. [illegible] 115. & 140. [illegible] lib. 19. c. 6. n. 3. [illegible] 475. [illegible] ex [illegible] prolongatione [illegible]

DE EXCEPTIONIBVS QVÆ NON PROBANTVR PER TESTES.

TITVLVS II.

VIII. In novissima Compilat. VI. [illegible] De exceptionibus. [illegible] in [illegible] Observationis [illegible] De probationibus faciendis cum cartha lib. 9. et in Observ. Comm. [illegible] 6. 5. [illegible] 32. [illegible]

+ MS. DE EXCEPTIONIBVS — aliàs

$ DE PROBATIONIBVS FACIENDIS CVM CARTA. [illegible]

IACOBVS II.

IVSTVS.

XVII. ARAGONIÆ REX.

IPSIVSQVE LEGVM, AC FORORVM.

PARS PRIOR.

Cum Historia. Notis. ac perpetuis Commentariis Variorum.

Acurante, ac Edente

IOANNE LVDOVICO LOPEZ I.C.

Cesaraugustano.

*. Æra 1329. Ann. Dom. 1291.

IACOBUS Siciliæ Rex cum graves de Fratris [illegible] nuntij venissent gubernaculo Regni summaque rerum Sicularum Fredericum Fratrem, una cum Matre Constantia[1], relinquit, progressus [illegible] D. X. K. August. [illegible] parte solvit. In maiorem Balearium invectus, et in Tarraconense litus navigans, Barcinonem [illegible] A. D. XVII. Kal. Sept. [illegible] inde Caesaraugustam ad Conventus initio Regni agendi [illegible] A. [illegible] XV. K. Octob. [illegible] A. D. IIX. Kal. easdem in Salvatoris æde, conventu assidente, Rex iureiurando sancit, ut rata ac firma sint, quæ institutis maiorum, legibus, ac Foris superiores Reges sciverant, constituerantque. Regni Diadema more suscipit: iisdem ceremonijs quibus Pater ac Frater coronati fuerant. Contestatur indem se Regni iura non fraterna hæreditatis ratione aut adscititio iure, sed paterna, avitæque successionis propinquitatisque vinculis adeptum: quod nam [illegible] erat: ut ius suum in Siciliæ Regno retineret: quod a Fredericum Fratrem Rex Alfonsus Testamento transferri decreverat. Inde fratres inter se [illegible] [illegible][2]

Nicolaus Pontifex cum ab Constantia Matre [illegible] Iacobum crediderit illi rescribit, ut eum atque Fredericum ad obedientiam Ecclesiæ reducat. Regnoque et Insula Siciliæ ut excederent utrisque persuaderet.[3] Rex Ioannem Rochyum [illegible] illud [illegible] Romam legatum mittit, qui suo nomine Pontificem obtestaretur, ut se Ecclesiæ reconciliaret, et Interdicto Ecclesiastico Provincias et Regna exsolveret.[4]

A. D. III. K. Dec. Montem [illegible] Rex cum Sancio Castellæ Rege congreditur: summaque inter eos [illegible] [illegible], et amicitiæ [illegible] [illegible] Regem ac Isabellam Sancij F. pactis.[5]

Kal. Dec. [illegible] Soriæ Reges ut res communi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quium devenirent. Inde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] federum pactiones, [illegible] [illegible] [illegible] confirmantur. Rex Isabellam [illegible] in [illegible] Soriam ducit annos IX [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] proceres, ut rati, firmique sint, iisque sacramentis [illegible] [illegible]. Cum Proceres [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et armis decernerent, Sancius Rex pacis et concordiæ, compositionisque auctor esse non destitit: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et Bernaldus [illegible] rerum omnium præstantia excellentes, æmulatione [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] contentione [illegible] [illegible][6]

[illegible] [illegible] [illegible] pacto [illegible]: et [illegible] communicationis necessitas Regi Iacobi minime callide [illegible] [illegible]: quod in ditione ac potestate Ecclesiæ [illegible] morte fratris federibus, quibus etiam expulsus, atque exclusus [illegible], non permaneret: præterea quod cum maior vis belli in Siciliam propenderet, [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] auxilium [illegible] [illegible] subsidium adiungat. Inde pax ea [illegible] [illegible] suspecta [illegible] atque invisa.[7]

I[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regem [illegible] [illegible] ses [illegible] [illegible] et Bernardi [illegible] [illegible] [illegible] giorum legatorum interventu [illegible].[8]

Blasius Alagon vir genere factisque clarissimus et consilio et manu promptus in Bellis [illegible] [illegible] [illegible]. Cum Montalbanum obsideret [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regis [illegible] ductorem prælio devicit.[9] Nicolaus Pont. illum anathemate damnat[10] et ut adversus eum Carolo Philippus Rex Gallorum opem daret, litteris [illegible][11] [illegible]. Alagon [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] consilio non patriæque solum, sed etiam Principi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] constaretur; atque intestina bella, quæ ad internecionem gesta sunt, expressere, unus dignus habitus est qui [illegible] Proceribus Siculis, et Cathalanis atque Ara-

go-

[illegible] : cum [illegible] in eo [illegible]
[illegible] [12]

2. Bzovius in Annal. [illegible] h. ann. n. 15.

NOTÆ

2. [illegible] de [illegible] lib. 11. p. m. 393. [illegible] lib. [illegible] p. m. 560. Surita Annal. lib. 4. c. 122. et in [illegible] lat. lib. [illegible] h. ann. Blancas in Comm. in Jacobo 2. p. m. 663. Mariana hist. Hisp. lib. 14. c. 15. Bzovius [illegible] h. ann. d. n. 15.
3. ep. 74. apud urb. veter. 6. Id. August. Pontif. sui anno 4.
4. Bzovius h. ann. d. n. 15.
5. Idem Surita Annal. d. lib. 4. c. 124. et in [illegible] lat. h. ann. lib. 2. Mariana [illegible]
6. [illegible] Surita Annal. d. lib. 4. c. 125. et in ind. lat. ac Mariana ubi sup.
7. Idem Surita Annal. lib. 5. c. 1. et in ind. lat. h. ann. lib. 2.
8. Idem Surita ubi supra.
9. Idem Surita ubi supra.
10. Pharel. lib. 9. Bzovius h. ann. d. n. 15.
11. ep. 74. apud urbem Veter. Kal. octobr. Pontificat. ann. 4. Bzovius ubi sup.
12. Surita in ind. lat. h. ann. lib. 2. et Bzovius ubi sup.

---

* Æra 1330. Ann. Dom. 1292.

A. D. X. Kal. Maij Rex Barcinone adversus cuiuscumque sectæ Hereticos per Hispaniam grassantes legem, a nostris [illegible] sancit.[1]

Iunio Mense Rogerius Lauria in quo summa rei bellicæ terra marique tunc vertebatur, iam eximiis Henricus singularis virtutis et rei [illegible], cuius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regis copiarum præfectum ac ducem, magna virtutis laude [illegible].[2]

Sancius Rex magno comparato exercitu Tarifa nobile oppidum in ipsis Sardinii [illegible] Sanctis [illegible], Carteiam quidam priscis seculis nobilem fuisse autumant, terra marique adoritur. Majoris classis Berengario Montolino duce, Regia classis [illegible] [illegible] Tarifa [illegible] natur.[3]

Artallus Alagon, Petrus Cornelius, et Simeon [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alij Regi se applicarent. Rex [illegible] [illegible] manu, ac lege, eorum coniugum, liberorum, [illegible] finitimorumque oppidorum, atque [illegible] et propugnationem suscepit: [illegible] [illegible] ea Regi tradiderunt, qui ea [illegible] [illegible] [illegible].[4]

[illegible] Siciliæ [illegible] Regis [illegible] patruelis frater, qui se [illegible] [illegible] [illegible] adduxerat a [illegible] [illegible] oppidum, atque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regni [illegible] et vicecomitis donatur.[5]

A Siculis de re publica sex viri ad Regem legantur; verum e Gallico fœdere et amicitia [illegible] [illegible].[6]

Artallus Alagon Regis [illegible] Derocensibus, Turolensibus, Montalianis, et [illegible] finibus bellum inferens Rex [illegible] eum includit, obsidetque. Interveniente [illegible] Sancij Castellæ Regis, et Berengarij Cardinalis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regni [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sancij [illegible] Castellani[7] Rex noxas omnes remittit. Artallus [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] cedit: et Rex [illegible] [illegible] [illegible] condonat.[8] Petrum præterea Cornelium, et Simeonem [illegible] [illegible] Rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] memoriæ [illegible].[9]

Tarraconem et Tortosam, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ruentes omnia [illegible]: et de Majoricanis [illegible] [illegible] manu et propugnacula urbis obstruunt.[10]

NOTÆ.

1. [illegible] illius apud Bzovium in [illegible] Ord. Præd. Provincia Aeg. lib. [illegible] c. [illegible] Bzov. hoc. ann. n. 5.
2. Surita Annal. lib. 5. c. 3. et in ind. lat. h. ann. lib. 2. Pharelus lib. 9. Bzovius h. ann. n. [illegible]

3. Idem Surita [illegible]
4. Idem Surita Annal. d. lib. 5. c. 3. et in Ind. h. [illegible] ann. lib. 2.
5. Idem Surita [illegible]
6. Idem Surita in Annal. [illegible] hoc ad ann. seq. in refert, ad hunc vero in Ind. lat. d. lib. 2.
7. Idem Surita Annal. d. lib. 5. c. 6. hoc [illegible] ad ann. seq. refert, ad hunc vero in Ind. lat. d. lib. 2. Blancas in Tract. II. p. m. 666. [illegible] [illegible] Mag. mention facit. Mariana [illegible] lib. 14. c. 15. [illegible] [illegible] ann. [illegible]
8. Surita [illegible] qui id etiam ad sequentem annum refert in Annal. [illegible] 5. c. 5.
9. Idem Surita [illegible] qui id etiam ad seq. ann. refert in Annal. [illegible] 5. c. 5.
10. Idem Surita [illegible] qui id etiam ad seq. ann. refert in Annal. d. lib. 5. c. 6.

* Æra 1331. Ann. Dom. 1293.

A. D. XIIII. K. Sept. Rex cum Socero Rege Logroñij congreditur. Nonnullis Rex Sancius in suspicionem venit minus genero facere: ac fuisse denegatum auxiliarium copiarum subsidium credebat: quod spectorum iniuriarum ratione sibi socer adversus Francorum Regem [illegible].[1]

Nobembri Mense Rex et Carolus inter Paniçafrum oblem et Iuncariam, cum diu Proceribus ac nobilis consiliarijs ad colloquium [illegible] [illegible] paciscuntur: summaque consensione, ac spe recedunt, se ad pacis conditiones descensurum.[2]

NOTÆ.

1. Surita Annal. d. lib. 5. c. 7. et in Indic. h. ann. d. lib. 2.
2. Idem Surita Annal. d. lib. 5. c. 8. et in Ind. h. ann. d. lib. 2.

Æra 1332. Ann. Dom. 1294.

SIMON PERESIUS SALANUVA Iustitia Aragonum [illegible] A. D. IV. Non. Mart. Barchinone in locum Ioannis Zapatæ locum [illegible].[1]

A. D. XV. K. [illegible] [illegible] A. [illegible] primarium ex intimis [illegible] ad [illegible] parentem in Siciliam [illegible] mittit. Cuius legationis eam causam fuisse comperio: ut Regina Federico Fratri, Siculisque proceribus persuaderet, ad pacis conditiones animos intenderent [illegible] [illegible] publicæ quieti interesse videt, cum Ecclesia Sancta dei a Potentissimis Principibus, per ingens beneficium, perpetuam firmare pacem, amicitiamque.[2]

Cum Nicolao P. M. defuncto, biennio Sedes Apostolica summo Pastore careret et Non. Iul. Perusij CŒLESTINUS V. insigni sanctitate venerandus, extra amplissimi Sacerdotij Collegium ad Summum Pontificatum evectus esset:[3] primo quoque tempore Raymundum Pontium, et Valentinum Episcopum, et Bonifacium Calamandranum [illegible] ad Aragonum Regem de ea re praemittit: ut una cum legatis Regis Francorum de pacis conditionibus deliberent.[4] Nuptias inter Aragonum Regem, et Isabellam Sancij Regis F. pactas Cœlestinus irritas facit: easque rescindit.[5]

A. D. XII. Kal. Dec. Francorum Regis Legatum Barcinone conveniunt.[6]

A. D. II. Id. Dec. Neapoli Cœlestinus Pontifica[tu] [illegible] se abdicat. [illegible] A. D. [illegible] K. Ian. BONIFACIUS IIX. [illegible].[7]

NOTÆ.

1. Surita Annal. lib. 5. c. 8. et in Ind. h. ann. d. lib. 2. [illegible] in [illegible] in [illegible] II. p. m. 605. et in [illegible] p. m. 202.
2. Idem Surita [illegible]
3. Surita Annal. d. lib. 5. c. 9. et in Ind. h. ann. d. lib. 2.
4. Idem Surita [illegible] Mariana [illegible] lib. 14. c. 16. Bzovius qui cum Mariana id ad ann. superiorem et Nicolaum Pontificem referre videtur in Annal. h. ann. n. 8. ad hunc vero et Cœlestinum ann. proxim. n. 3.
5. Surita in Ind. h. ann. d. lib. 2. Bzovius ann. seq. n. 3.
6. Surita Annal. d. lib. 5. c. 8. et in Ind. h. ann. d. lib. 2.
7. Idem Surita Annal. d. lib. 5. c. 9. et in Ind. h. ann. d. lib. 2.

Æra

Æra 1333. Ann. Dom. 1295.

Februarij Mensis initio [illegible] [illegible] [illegible] Vencerij [illegible] unum Comitis fratris nomine Aurelianensem Episcopum et Abbatem Sancti Germani Pratensis legatos de communi pace [illegible] mittit. et [illegible] [illegible] Guilielmus [illegible], Petrus Costa et Guilielmus [illegible] [illegible] qui juris civilis intelligentia: atque omni [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[1]

A.D. VII. K. Maij Sanchius Rex Toleti moritur.[2]

Bellum [illegible] et [illegible] discriminibus gestum non ante cepit finem. Bonifacius Pont. Max. et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regis Aragonij interveniente res inter se dissidentes principes in pristinam concordiam [illegible]. Iacobi Regis nuptiæ cum Isabella Sanchi Regis F. [illegible] [illegible]: atque irritæ fiunt. Secerio [illegible] [illegible] Rex de iure Regni Siciliæ decedet: et Sardinia et Corsica Insulæ Aragonium Regem contribuuntur: quas Pontifex Max. Ecclesiæ nomine condonaturus erat.[3] Balearicis Regi, qui [illegible] bello, maiore Balearium Insula [illegible] fuerat, de Regni Balearici iure, eo fœdere seorsum cavetur.[4]

Inter [illegible] et Aragonium Reges [illegible] fœdus [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] utrique [illegible] [illegible] [illegible], militibusve [illegible] [illegible]. [illegible] Rex [illegible] XL. [illegible] navium classe Franco [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que XL M. librarum Turonensium a Franco in quatuor menses [illegible], stipendia merentur. Singulis [illegible] [illegible] nautæ [illegible] qui ad [illegible] [illegible] [illegible]: et centum, atque octoginta milites assignantur: compensato numero pro ratione maiorum, minorumve navium: [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] bello [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] vero, atque manubiæ [illegible] [illegible]. Præfectus [illegible] classis ab Aragonio [illegible]. Rege Franco absente, [illegible] Aragonio [illegible] [illegible].

[illegible]. Sed [illegible], et domestica bella [illegible] [illegible] ab [illegible] bello [illegible][5]

Fredericus Regis [illegible] Regni Siciliæ [illegible] [illegible] Pont. Max. [illegible] in Italiam [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] Pontifex Catharinam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Balduini Imperatoris [illegible] [illegible] [illegible] Regni iura devoluta erant Frederico [illegible] collocaturum[6] [illegible] [illegible] [illegible] C.M. [illegible] [illegible] [illegible] proximis annis [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Carolus Rex spondent.[7]

A.D. IX. Kal. Iul. Reges pacis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] manuit.[8] Matrimonium inter Isabellam Sancij F. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[9] [illegible] Regi [illegible] [illegible], Regem Fridericum et Petrum filios, atque universos [illegible] Aragonios, Siculos ac Cathalanos Proceres et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] interdicto, ad [illegible] [illegible].[10] Regnum Aragoniæ Carolo Valesio a Sede Apostolica [illegible] [illegible].[11] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[12] proque Carolo Rege Siciliæ ad [illegible] [illegible] in [illegible] annos [illegible][13] atque universis populis Siciliæ [illegible] [illegible] [illegible][14] [illegible] seu Banitis quos vocabant pro Rom. Eccles. in [illegible] [illegible] [illegible][15] [illegible] [illegible] [illegible] Mariæ Reginæ Siciliæ concedit.[16] Berengarium Villonovinum Archidiaconum [illegible], [illegible] pacis [illegible], ad [illegible] Regem internuncium destinavit, [illegible] ad pacis fœdera stabilienda adduceret [illegible][17] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] Aragonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui eum ad matrimonium cum Fe[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Blancam Caroli Filiam [illegible] [illegible] [illegible] Pater et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Pactionem [illegible] [illegible]:[18] [illegible] [illegible] [illegible].[19]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nunquam Siciliae Regnum [illegible] [illegible] [illegible] et Aragoniae [illegible] [illegible]rum: atque eadem [illegible] [illegible] Petri Regis Frater, et quinquaginta Primarii ex diversis Aragoniae, Cataloniae et Valentiae [illegible], [illegible] operam, ne eo [illegible] [illegible] [illegible] bellum inferatur. [illegible] praeterea habent ut ex filiis Caroli Regis, qui obsides [illegible] [illegible] illi a Rege traduntur: et media obsidum pars qui in Catalonia privatis et publicis custodiis asservabantur: in Siciliam transmitterentur: neque [illegible] Regni [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] arbitratu conficeretur.[20]

A. D. IV. K. Nov. [illegible] [illegible] [illegible] Legati Siciliae renunciat se de iure Regni Siciliae decernere: utroque suprema Ecclesiae agnovisse: [illegible] [illegible] legati gravioribus verbis vulnerari, [illegible] [illegible] Insulam dedere iuberentur: et Carolo [illegible] [illegible], legati Siciliae pacis conditiones lamentabili querimonia debellantur.[21]

Die sequenti dominico, sacra, solemnesque caeremoniae, quibus universo Regno per [illegible] annos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] non solum in pristinum statum [illegible], sed omnium temporum dignitatem, et gratiam antecessere res sacrae [illegible] [illegible] [illegible] pietas, [illegible] cultus rerum divinarum erat.[22]

Rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filium Regis [illegible].[23]

A. D. II. K. Nov. [illegible] Carolus Rex [illegible] [illegible], Ludovicus, [illegible], et Raymundus Berengarius Caroli Regis [illegible] [illegible] [illegible] et Regina Blanca a Patre [illegible] [illegible] deducitur.[24]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regiae nuptiae [illegible].[25]

Dum Carolus Rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] Raymundus Berengarius eius filii [illegible] obsides [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Carolus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aragonensis [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] Regi, [illegible] Regibus [illegible] atque [illegible] remanent.[26]

Barcinone [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nuptiarum [illegible] [illegible], Petrus Regis pater [illegible] [illegible] Moncadam, [illegible] [illegible] [illegible] uxorem ducit.[27]

[illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] Calamandranam [illegible] Sancti [illegible] [illegible] in transmarinis ditionibus Magistrum in Siciliam legat: qui cum Regis legatis Siculis a [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] pacis [illegible] conditionibus obtemperarent: sed quod [illegible] [illegible] Respublica Siciliensis maturent: et A. D. III. Id. Dec. Panormi Conventibus publice coactis Proceres [illegible] et [illegible] Municipiorum [illegible] [illegible] [illegible] Regis fratrem Dominum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tabulas, libellos ac literas [illegible], dominante Frederico [illegible] Regis Aragonum ac Siciliae filio, et rerum potente [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[28]

Rex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui in Siciliam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] plerique [illegible] Regis [illegible], alii vero cum

Blasco

Blanes Magno in Sicilia remanent. Bonifacius Pontifex Guillelmum secundum Episcopum [illegible]tanum in Siciliam legatum mittit; et Constantiam Reginam Fredericum et Petrum filios, reliquosque Barones Siculos ad pacis conditiones volentes admonet.[29]

Unicum tandem obstabat ei eam concordiam inter Regem et Carolum atque Francorum Regem conciliandam, nempe Vallis Arani quam initio belli fuit occupatam [illegible] conquerebantur atque ideo pleno iure eam reposcebat; placuit ita Bonifacius Pontifici eam in manus Guillelmi Cardinalis [illegible] reponeret, interim dum a Pontifice [illegible] indicio decerneretur cuius esset.[30]

Demum A.D. III. Non. Maj. Extravagantem Constitutionem occasione beneficiorum Ecclesiae [illegible] idem Bonifacius promulgat.[31]

NOTÆ

1. Surita Annal. lib. 5. c. 9. et in Indic. h. ann. d. lib. 2. Blancas ubi sup. Bzovius ad hunc ann. n. 3.
2. Surita ubi sup. Mariana de reb. Hisp. d. lib. 14. c. 16.
3. Surita Annal. d. lib. 5. c. 10. et in Ind. h. ann. d. lib. 2. Mariana de reb. Hisp. d. lib. 14. c. 17.
4. Surita ubi sup.
5. Surita ubi sup. ~~[illegible]~~
6. Surita Annal. d. lib. 5. c. 12. et in Ind. h. ann. d. lib. 2. Mariana d. lib. 14. c. 17.
7. Surita ubi sup. Bzovius h. ann. n. 3.
8. Ep. 163. Anag. 10. Kal. Jul.
9. Ep. 166. 8. Kal. Jul.
10. Ep. 168. 9. Kal. Jul. et 178. 11. Kal. Jul.
11. Ep. 184. Anag. 11. Kal. Jul.
12. Ep. 206. 6. Non. Jul.
13. Ep. 207. 6. Non. Jul.
14. Ep. 208. 6. Non. Jul.
15. Ep. 47. Non. April. et 119. 2. Id. August. Anagniæ
16. Ep. 129. Non. Sept. et 3. Kal. Sept.
17. Ep. 128. 4. Kal. Sept.
18. Ep. 114. 2. Non. August. Bzovius h. ann. n. 3.
19. Surita Annal. lib. 5. c. 13. et 14. Bzovius h. ann. n. 3.
20. Surita Annal. d. lib. 5. c. 13. et in Indic. h. ann. d. lib. 2.
21. Surita Annal. d. lib. 5. c. 14. et in Indic. h. ann. d. lib. 2. Lucius Marineus de reb. Hisp. lib. 11. f. m. 394. Bzovius h. ann. n. 4.
22. Surita ubi sup.
23. Surita ubi sup.
24. Surita ubi sup.
25. Surita ubi sup.
26. Surita ubi sup.
27. Surita ubi sup.
28. Surita Annal. d. lib. 5. c. 16. et in Indic. h. ann. d. lib. 2. Fazelus lib. 9. Bzovius h. ann. n. 4. et 5.
29. Ep. 156. et 157. Romæ apud S. Petrum. 6. Id. Decemb. Bzovius h. ann. n. 5.
30. Ep. 164. Anagniæ 12. Kal. Jul. Bzovius ubi sup.
31. Extravagant. Ne sede vacante Tit. de Præb. et Dignit. Bzovius h. ann. n. 6.

Æra 1334. Ann. Dom. 1296.

[illegible]

[illegible] Majorem Balearium Patrie restituat [illegible] filium, et secundo irritavit, et [illegible] matrem Regem, Fridericum et Petrum filios [illegible] Regni Siciliae et Cathaloniae [illegible] Provinciae interdicto [illegible] ad reincidentiam liberavit[10] Regnum Aragoniae [illegible] [11] [illegible] Constantiae [illegible] Siciliam [illegible] [12] [illegible] filiarum[13] [illegible] ... [illegible] quos vocabant per Rom. Ecclesiae [illegible][16] [illegible] Catharinam [illegible] [illegible] Nuncios, qui eam ad matrimonium [illegible] Romam [illegible] [18] [illegible]

Cathalani omnes et Aragones qui in Sicilia remanserant per [illegible] Blasco Alagonis in [illegible] Regem, Fridericum et Petrum [illegible] revertens admonet.[29]

[illegible] quam initio belli sibi cepisset Rex [illegible] Bonifacius Philippo [illegible] restituerit et [illegible] comiserat.[30]

Demum A. D. III. Non. Maii [illegible] [31]

[illegible] Regni Siciliae [illegible] Romana relinquerent [illegible][1]

[illegible] Brovius h. ann. n. 15.
[illegible] apud urb. veter. Kal. Octob. [illegible]
[illegible] Brovius h. ann. n. 15.

[illegible] Brovium h. ann. n. 5.

8 ep. 163. [illegible] 10. Kal. Iul.
9 ep. 166. 8 Kal. Iul.
10 ep. 168. 9 Kal. Iul. et 178. 11. Kal. Iul.
[illegible] 188. [illegible]
12 ep. 131. [illegible]
13 ep. 207. 6 Non. Iul.
14 ep. 208. 6 Non. Iul.
15 ep. 47. Non. April. et [illegible] Anagniae
1[illegible] ep. 129. Non. [illegible] et 3. Kal. Sept.
1[illegible] ep. [illegible] Septemb.

[illegible] 114. 2. Non. Aug. Brovius h. ann. n. 3.

29 ep. 150. et 157. Romae apud S. Petrum. 6. Id. [illegible] Brovius h. ann. n. 5.

30 ep. 164. [illegible] 12. Kal. Iul. Brovius h. an. n. 5.

31 Extrav. [illegible] Tit. 2. De treb. et [illegible] Brovius h. ann. n. 6.

[illegible] ep. [illegible] Romae apud S. Petrum 4. Non. Ianuar. Brovius h. ann. n. 3.

[illegible] Regis [illegible]

[illegible] vixit [illegible]

A. [illegible] III. K. Sept. [illegible] frater [illegible] me omnium maerore. [illegible] heres animus [illegible] [illegible] in oppido Rex Ferdinandus [illegible] mater, eius saeculi feminarum praestantissima commorantur [illegible] [illegible] Anglesola [illegible] sepulchrum [illegible]

[illegible]

[illegible] et ad [illegible] Regis imperium [illegible] collocat [illegible]

K

Aera 1335. Anno [illegible] 1297.

Simon Luna Caesaraugustanus Episcopus.

Februar. A. [illegible] III. Id. Febr. [illegible] Valentinus [illegible] Cancellarius et [illegible] Vamontequda Regis legati [illegible] [illegible] quovis cum Rege fratre in Cenarea, aut [illegible] [illegible] imperium suscipere non deberet.

Rogerius Lauria Hadriano mari classe [illegible] [illegible]

[illegible] Iohanne [illegible] et Rogerio Lauria [illegible] comitibus [illegible] navibus [illegible] Regis [illegible] filii [illegible] [illegible] signa apparuere inter [illegible]

intestinis armis, & hostili [illegible] bellandum esse.

[illegible] in Pallea [illegible] bellum infert: quamvis [illegible] animo [illegible] Principis Comitis auxiliaribus copiis [illegible] controversia regerit.

Aprilis [illegible] Regis [illegible] magna [illegible] libritate [illegible].

A. [illegible] II. Non. Apr. [illegible] anno III. [illegible] Bonifacius P. M. Jacobo Regi [illegible], et Corsica [illegible] et cuius [illegible] [illegible] Regi [illegible] fidelissimus [illegible] et vim summa [illegible] [illegible] militari sive [illegible] [illegible] Bertinorum [illegible] tributum imponitur.

A. D. VIII. Id. Apr. [illegible] Episcopus in Late[illegible] bello milita[illegible] [illegible] litus renavigat.

Mai. A. D. IIX. Id. Mai. Rex [illegible] Comitis [illegible] [illegible] Hispaniam, et [illegible] [illegible] sibi queat.

[illegible] A. D. III. [illegible]

[illegible]

[illegible] Bruny h. ann. n. 3. [illegible] lib. 15. c. 1.

[illegible] Bruny h. ann. n. 3. Summonte lib. 3. [illegible] lib. 5. c. 1

1 Bruny h. ann. n. 3.

[illegible] sorda, [illegible] redditur.

[illegible] lib. [illegible] 2.

[illegible] [illegible], Murcia [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] manent.[2]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Aragonum, Trinacriae, et Francorum Reges. Confirmant, cui Alfonsus [illegible] Regis [illegible]: qui cum Regina matre in Sicilia aberat. [illegible] Regis [illegible] fratri [illegible], [illegible], [illegible] et [illegible] oppida attribuunt.

Mart. [3] A. D. IIX. K. Apr. quo die Parasceve Dominicae et Annunciatio B. Mariae Deiparae virginis festi dies concurrunt, Pancormi Fridericus, qui [illegible] [illegible] [illegible] fuerat, [illegible] [illegible] et [illegible] decorarunt. Ex eo die se Fridericum III. Siciliae Regem [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]. — 1. Surita lib. 9. c. 3. Bzovius h. ann. n. 3. Mariana lib. 15. c. 17.

Apr. [4] A. D. VI. Id. Apr. [illegible] [illegible] Ferdinandi Regis [illegible]: et Petrus Regis Aragonum [illegible] maximo [illegible] exercitu comparato [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] castellum [illegible]; sed intra sua [illegible] moenia fuit compulsa. Cum legionem Urbe [illegible] Iohannes Ferdinandi Regis patruus [illegible] [illegible]. Alfonsus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] administrarunt [illegible], Petrus [illegible], Petrus Ferdinandus [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Bartholomaeus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Petrus [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible]. — [illegible] [illegible] lib. 15. c. 1.

~~Eadem tempestate [illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible] Regnum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eam urbem praeter [illegible] [illegible] teneret, arces, castella dedunt. Urbs acre oppugnationem

August. traditur. Hac re A. D. IV. Non. Aug. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in bello [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cuius pater qui pro Rege [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Petrus [illegible]. — [illegible] [illegible] lib. 15. c. [illegible].

Æra. 1336. Ann. Dom. 1298.

Alphonsus qui Regis [illegible] nomen [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible], [illegible] Petro Regi [illegible] [illegible] [illegible], Regi [illegible] [illegible] [illegible], et Regina [illegible] [illegible].

Apr. A. D. VII. Id. Apr. [illegible] Ioannes Nunnius [illegible] [illegible] [illegible] ac [illegible] Regis [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] nomine [illegible] Regi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible], propugnaculo [illegible] [illegible] [illegible] sponsione [illegible] Alphonsus [illegible], et [illegible] [illegible]: et in [illegible] bello [illegible] operam navaturum.

Iun. A. D. IIII. K. Iul. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regi [illegible] Sancio [illegible] [illegible] patrio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] patrio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] XXX. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] classe [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad Tiberina ostia classem [illegible]. [illegible], et [illegible], et [illegible] [illegible] causa [illegible]. [illegible] sua manu Ecclesiæ vexillum Regi [illegible] [illegible] [illegible].

R. [illegible] cum classem appulisset, Robertus Regis [illegible] [illegible] Dux, et Landolphus [illegible] Cardinalis Sedis Apostolicæ legatus [illegible]

August. [illegible]: [illegible] A. D. IX. K. Sept. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mense [illegible] [illegible].[2]

Bellum fraternum, atque civile inter Duces, et milites [illegible] [illegible] moribus, armorum [illegible], [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] crudeliter exercitus.[3]

[illegible] ad XIIX. M. bellatorum interie- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Æra 1337. Ann. Dom. 1299.

[illegible] [illegible]

Ianuar. [illegible] [illegible]: reliqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] pater. [illegible]

[illegible] parsimonia.

Cum ea quae superiore [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Tarentino Principe [illegible] comitatus [illegible] secuta exercituum effusa militum [illegible] qui per [illegible] navale [illegible] naviget.

[illegible] invicti animo, non viribus modo, sed consilij quam in omnibus alijs [illegible]

[illegible] quod Olandi vocant, Pre- [illegible] Pugnatum infelicissime [illegible]

[illegible] Laurentii [illegible] incitatus, supplicium [illegible]

[illegible] xiix. [illegible] Ludovicus rex [illegible] ex me- [illegible] 2 Summont. lib. 3. [illegible] Bzovius h. [illegible]

[illegible]

Guillelmus S. Vincentii, Petrus Montacutus, [illegible] dus Berfarius, Thomas Procyta, et Petrus [illegible]

[illegible] n. 395.

[illegible]

[illegible] maioris [illegible]
[illegible].

Catana per summam civium fraudem [illegible] Robertus Calabriae Duci traditur.[1]

Blanca [illegible] [illegible] Praedicatorum D. [illegible] [illegible] [illegible].[2]

[illegible] An. Dni. 1300.

Bonifacius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex domicilium in illa urbe remansit Judiorum: ac velut se[illegible] [illegible] doctrina [illegible] prodiere.[1]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Conradus [illegible] hostilis classi praefectus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] xxiix hostium naves a nostris [illegible].

[illegible]. Eodem tempore nova quorundam [illegible] ex nostris hominibus [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] communicare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quae [illegible] et [illegible] parebantur, [illegible] nomen [illegible]: [illegible], quod causa hec apud [illegible] [illegible] [cum hunc] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

1. [illegible]
2. [illegible]

1. Blancas in Comm. [illegible] 564.

prestans Simon Petri Salanova nomine ac memoria dignissimus vir. Cui et M. ille [illegible] Romana antiquitatis, hic ipse nostrae diligentissimus investigator fuit; earumque rerum scientiam, quae apud nos solo usu constabant, a maioribus acceptam, auctam perfecit, [illegible] [illegible] [illegible] eo ipso collecta fuerint [illegible] Observancias appellamus. [illegible] [illegible] indicium adducta, quanquam ii, qui causam dicebant, Iustitiae Arago[num] [illegible] ab illius cognitione [illegible] Ecclesiastica, minime eam posse [illegible] [illegible] [illegible] definiri; qui saecularem tantum iurisdictionem exercebat: [illegible] Iustitia Aragonum de more pronunciavit, ac sine illa exceptione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] minime [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non debere, quod in re minus aequa facta fuisset. [illegible] vero [illegible] magistros, ob [illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible] modo ne de capitibus illorum, nec de omnibus huius praescriptio fer[illegible] [illegible]; neve mulctarentur perpetui carceris, aut exilii poena. Sanxit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aragonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nullum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aragonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ann. Chr. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] appellavit.[t]

Per [illegible] Tempora in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Pontifici [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sacri [illegible] [illegible]

[t] Blancas in Com. rer. Arag. [illegible] [illegible] [illegible] n. 655.

[illegible]

Quoniam fidei catholice [illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] illos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], atque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] reddere fideliter comprobemur: Nos Jacobus Dei gratia Rex
Aragonum, Sicilie, Maioricarum, et Valentie, ac Comes Barchinon.
[illegible] volumus et ordinamus, ac presenti [illegible] inviolabili atque per-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
cunctis terris et locis dominationi nostre subiectis, ne infectionis sue
contagione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
aliquo [illegible]. Quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ac debite executioni mandari, districte precipiendo mandamus uni-
[illegible] universis et singulis Baiulis nostris, [illegible], Zalmedinis, [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] officialibus nostris, [illegible] [illegible] [illegible]
in Aragonia, Cathalonia, et in Regno [illegible] [illegible]
[illegible], et in posterum instituendis, quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
vel erunt in posterum Heretice pravitatis Inquisitores, faciatis
[illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] pertinere videbuntur, cum et [illegible] [illegible] Inquisitionis [illegible]
Romane Curie [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ex parte domini Pape et nostra [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] nostris [illegible] gratia vel amore. Et hoc volumus quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel ab altero eorum fuerit
[illegible] [illegible] et [illegible] ab eis vel ab altero eorum [illegible]
[illegible]. Nos enim ipsum negotium fidei, pro quo, et in quo dicti [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] volumus: [illegible]
mandamus, quod cum dicti Inquisitores, vel alter eorum [illegible]
[illegible] [illegible] per terras dominationi nostre subiectas [illegible]

nullum eis, nec familiae, nec nuntiis, nec aliis bonis suis impedimentum vel contrarium faciatis, nec fieri permittatis, sed si necesse fuerit requisiti ab eis praedictis [illegible] de bono transitu et conductu. Nuntius enim volumus et mandamus quod praedictis [illegible] in exemplo et [illegible] omnes semper [illegible] [illegible] fuerint, nam in nuntiis nostris in aliis [illegible] [illegible] [illegible], quotiescumque ab iis vel altero eorum fueritis requisiti.

Datt. Barchinone. 10. Kal. Maij Ann. Dom. 1292.

~~Anno 1292.~~

~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~

S A.D. Non. Februar. Bonifacius Fratrem [illegible] Provinciae Romanae [illegible] ad Regem ut ~~ad~~ quempiam [illegible] [illegible] interimendum destinat? — 1. ep. 5. Romae apud S. Petrum Non. Februar. Bzovius h. ann. n. 3.

T Rex Francorum Petrum Cabelinum Dominicani instituti [illegible] ad Fridericum sic iubet ut eum a bello contra Carolum averteret, vel ~~illi~~ bellum ei nomine suo denunciet, sed in casum[2] — 2. Bzovius h. ann. n. 4.

A.D. XV. K. April. Carolo quinquies mille [illegible] auri ex [illegible] [illegible] [illegible][1] — 1. ep. 13. [illegible] apud S. Petrum [illegible] Bzovius h. ann. n. 4.

V. A.D. XV. Kal. Sept. Bonifacius Philippo Gallorum Regi ~~[illegible]~~ ut Carolum Valesii et Alenconii Comitem fratrem suum [illegible] [illegible] qui cum de magnis ac severis negotiis conferret, scilicet interque [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ primas ~~[illegible]~~, obtinere[2] — 2. ep. 91. Aug. [illegible] 3. Bzovius h. ann. [illegible]

X. A.D. X. Kal. Aug. Bonifacius Carolo ut [illegible] amplificandae [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] Sancti Nicolai [illegible] [illegible] [illegible] capellas et alias Ecclesias [illegible] concessit! — 1. ep. 334. Aug. 10. Kal. Aug. Bzovius h. ann. n. 6.

K. A.D. 6. Id. Septem. Fratri ordinis Praedicatorum et Guardiano ordinis minorum, ut Caesarem [illegible] ob participationem cum [illegible] Anathemate adstrictos absolverent [illegible] fuit.[1] — 1. ep. 432. Aug. 6. Id. Septemb. Bzovius h. ann. n. 6.

B. A.D. III Kal. Januar. ~~Alfonso~~ & cum Alfonsus Fridericum [illegible] Regem [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ipso Rege [illegible] [illegible] fuisset, Bonifacius ei ut [illegible] ~~[illegible]~~ contra illud [illegible] more [illegible], ac [illegible] [illegible] iniungit.[1] — 1 [illegible] lib. 15. c. 1. 1. ep. 77. Romae apud S. Petrum [illegible] Bzovius h. ann. n. 3.

[illegible] A.D. [illegible] Kal. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] eligere [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] concedit[2] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ — 1. ep. 31. Romae apud S. Petrum 6. Kal. Mart. [illegible] 2. Bzovius h. ann. n. 3.

[illegible] A.D. [illegible] [illegible] [illegible] Considerationes [illegible] [illegible] [illegible] voluntatibus, [illegible] ac [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] voluit[1] et ~~et~~ Petrus de [illegible] [illegible] [illegible] — 1. ep. 37. apud S. Petrum Kal. April. Bzovius h. ann. n. 3. 2. Bzovius h. ann. n. 3.

~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

~~E~~ [illegible] de anno [illegible]
p. m. 376 tom. 3. [illegible]

R A. D. IV. Non. Iul. Bonifacius Matheo [illegible] et Conrado [illegible] [illegible] ad [illegible] ad [illegible] [illegible] subsidiis in [illegible] [illegible] [illegible] subsidia [illegible] | 1. ep. 177. Anag. 4. Non. Iul. [illegible] h. ann. n. 3.

A. D. XII. K. Aprilis Bonifacius Carolo ~~pro~~ [illegible] Manfredum Maleta [illegible] Bona sua [illegible] [illegible] | 1. ep. 93. Romae apud S. [illegible] 12. Kal. Apr. Bzovius h. ann. n. 5.

Q A.D. III. Kal. Ian. Bonifacius pro [illegible] [illegible] | 1. ep. 412. [illegible] 3. Kal. Ian. Bzovius h. ann. n. 5.

L A. [illegible] Kal. [illegible] Bonifacius Regem [illegible] Fridericum [illegible] vel Septime- [illegible] et si quos [illegible] [illegible] | 1. ep. 74. Laterani. 18. Kal. Februar. Bzovius h. ann. n. 2

F A.D. VI. Id. Iun. Bonifacius ~~Papa~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ vel [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] | 1. ep. 159. [illegible] 6. Id. [illegible] Bzovius h. ann. n. 3.

G A. D. IV. Non. Novembr. Bonifacius Cardinalem [illegible] [illegible] Mauricii Friderici in [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] anathemate [illegible] cum [illegible] Cardinali consilio [illegible] [illegible] | 1. ep. 59. [illegible] 4. Non. Nov. Bzovius h. an. n. 8.

A. [illegible] [illegible] dedit quod cum Friderico [illegible] [illegible] | 1. ep. [illegible] 5. Id. [illegible] Bzovius h. ann. n. 5.

Et [illegible] pro [illegible] [illegible] loco [illegible] | 1. ep. 60. Laterani 4. Non. [illegible] Bzovius h. ann. n. 8.

Æra 1329. Ann. Dom. 1291.

1. IACOBUS [illegible] Rex [illegible] [illegible] venientes [illegible] [illegible]

Iulius. [illegible] A.D. X. K. Aug. [illegible] [illegible] [illegible] littus [illegible] Barcino [illegible]

Augustus. [illegible] A.D. XVIII. K. Sep. [illegible]

September. [illegible] A.D. XX. K. Oct. [illegible] A.D. XIX. K. [illegible]

[illegible]

[illegible] me discutiuntur.

October. 2. A.D. III. K. Dec. [illegible] Rex [illegible] Rege [illegible] niter eis [illegible] et amicitia conjugatur: nuptijs [illegible] Sancij [illegible] pactis.

December. 3. Kal. Dec. [illegible] Reges [illegible] communi consilio [illegible] atque [illegible] Rex Isabellam sponsam in [illegible] ducit [illegible]

[illegible]

pacis et concordiæ, compositionis [illegible] Lauria, et Bernaldus Sarria [illegible]

4. [illegible]

5. [illegible]

1. Surita Annal. lib. 4. c. 123. et in Ind. lat. h. ann. lib. 2. Blancas in Comm. in Iacobo 2. p. m. [illegible] Mariana Hist. hisp. lib. 14. c. 15. Bzouius h. ann. n. 15.

2. Bzouius h. ann. n. [illegible]

† Lucius Marineus de reb. Hisp. lib. 11. p. m. 193. [illegible] p. m. 50[illegible]

2. Idem Surita Annal. d. lib. 4. c. 124. et in Ind. lat. hoc ann. lib. 2. [illegible]

3. Idem Surita [illegible] lib. 4. c. 125 et Ind. lat. h. ann. [illegible]

4. Idem Surita Annal. lib. 4. c. [illegible] et Ind. lat. hoc ann. lib. 2.

5. Idem Surita Annal. lib. 4. c. [illegible] et in Ind. lat. h. ann. lib. 2.

[illegible] ... [illegible] Siciliae partes [illegible] ... [illegible]

Æra. 1330. Ann. Dom. 1292.

Iunio mense Rogerius Lauria in quo summa rei bellicae terra, marique tum vertebatur, cum triremis [illegible] ... [illegible] cuius ducis [illegible] hostium [illegible], ad Crotonem [illegible] ... Bruttiorum [illegible] ... [illegible] ac [illegible] magna [illegible]. [2] Zurita. Ind. lat. lib. 9. [illegible]

[illegible] ... [illegible] Tarentum [illegible] ... [illegible] quidam [illegible] ... terra mari [illegible] ... [illegible] Tarentum [illegible]. [3]

[illegible] ... quod [illegible] ... [illegible] coniugum, liberorum, [illegible] ... [illegible] patrocinium, et [illegible] ... [illegible] Salisbury [illegible] Mathonis F. Regis patruelis frater qui [illegible] ... Tarentum [illegible], a [illegible] ... [illegible] donatur. [4] [illegible] ... ad Regem [illegible] ... et [illegible] pacem [illegible]. [5]

[illegible] ... [illegible] Johannis [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ac [illegible] ... et Rex [illegible] ... [illegible] Cornelium, et [illegible] ... [illegible] ... [illegible].

Tarixorum et Tarbarum, & Bernardinorum factiones Caesaraugustanorum [illegible] [illegible] res [illegible] omnia perturbarit, & de [illegible] mandandis [illegible] [illegible] [illegible] pugnarent [illegible] [illegible] n. 10. — [illegible]

Æra. 1331. Ann. Dni. 1293.

[illegible] A. D. XIIII. K. Sept. Rex cum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] mulls Rex Sanctius in [illegible] venit, [illegible] [illegible] [illegible]: ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. — 1 Surita Annal. l. lib. 5. c. 7. [illegible] Sal. h. ann. l. lib. 2.

Novembri mense Rex, et Carolus inter Panizanum [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. — Idem Surita [illegible] c. 8.

~~[illegible]~~

Æra 1332. Ann. Dni. 1294.

Martius. Simon Porsius [illegible] Praefectus Iustitiae Aragonum A. D. IV. Non. Mart. Barcinone in Iohannis Zapata locum suffectus. 1 — Surita Annal. lib. 5. c. 8. et in Ind. 1 De eo Blancas in Com. rer. Arag. in Iacobo. p. m. 665. et in [illegible] Simonis [illegible] pag. m. 602

A. D. XV. K. [illegible] Rex [illegible] [illegible] primarius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] legationis eam causam fuisse [illegible]: ut Regnis, Friderico patri [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intendans. Maxime enim publicae quieti interesse dicit, cum Ecclesia Sancta Dei [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]. ~~A. D. XII. K. [illegible] Regi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

[illegible]. Cum Nicolao P. M. defuncto, [illegible] Sedes Apostolica summo Pastore careret, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Bonifacium Cardinalem [illegible] [illegible] [illegible] Regem de ea re [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regis F. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 5 — [illegible] Hisp. lib. 14. c. 16. [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]. [illegible] et [illegible] [illegible] n. 3. 5. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]. A. D. [illegible] K. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — 6 Surita l. lib. 5. Annal. c. 8. et in Ind.

[illegible]. A. D. II. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

December. ~~A. D.~~ In cuius locum A. D. IX. K. Ian. Bonifacius IIX suffectus.

~~A. D. IX. K. Jan. Bonifacius VIII [illegible]~~

Februarius. Februari mensis initio [illegible] Parisiorum Philippus Rex Fr. et Caroli Valesij fratris [illegible] Comitis patris nomine [illegible] [illegible] Episcopum et Abbatem [illegible] [illegible] ne pro [illegible] mittit. A Rege [illegible] Guilielmus [illegible] [illegible] Costa, et Guilielmus [illegible] qui [illegible] omni prudentia genere [illegible] [illegible]. 1

April. A. D. III. K. Mai. Sanctius Rex Toleti moritur. 2

Bellum per [illegible] annos [illegible] discriminibus [illegible] non ante coepit finem. Bonifacius Pont. Max. et Carolus Rex Aragonia conuenientes [illegible] Regis Aragonij interuenientes [illegible] dissidiis [illegible] [illegible] concordiam redigunt. Jacobi Regis nuptiae cum Isabella [illegible] Regis F. pacis [illegible]: [illegible] [illegible]: [illegible] Rex de iure Regni Siciliae decedat: et Sardinia et Corsica insulae Aragonum Regno [illegible]: quas Pont. Max. Ecclesiae nomine [illegible] [illegible] 3 Balearico Regi, qui Gallico bello, Maiori Balearium insula [illegible] [illegible], de Regni Balearici iure, e foedere [illegible] cauetur. 4

Inter Francum et Aragonium Reges amicitiae foedus secreto icitur: [illegible] in proceres alterius Regni [illegible] maneant, [illegible] [illegible]. Pollicetur Rex se XL. actuariarum nauium classe Franco auxilium [illegible] bello [illegible] XL. M. librarum Turonensium e Franco [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] classis duces [illegible] [illegible] XXX. M. [illegible]. Singulis nauibus [illegible] [illegible] qui [illegible] munus obeant: et centeni [illegible] milites [illegible]: compensato numero [illegible] maiorum, minorumque nauium. Ea lex dicitur [illegible] oppida [illegible] bello expugnata [illegible]: praeda vero, [illegible] [illegible] Aragonius [illegible]. Praefectus [illegible] ab Aragonio [illegible], Rege Franco [illegible], et Aragonio [illegible], [illegible]. Sed [illegible] bella [illegible] [illegible] ab [illegible] bello [illegible].

[illegible] Regis Frater Regni Siciliae vicarius Pont. Max. accersitu[illegible] [illegible]. [illegible] Johanne Prochyta et Rogerio Lauria [illegible] [illegible] [illegible] Pontificem [illegible]. Pollicetur Pontifex [illegible] Philippi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 6 [illegible] [illegible] C. M. [illegible] aurei [illegible] proximis annis suppeditaturum, si [illegible] [illegible]. [illegible] et Carolus [illegible] [illegible]. 7

Iunij. A. D. IX. K. Iul. Reges pacis conditiones [illegible] accipiunt.

~~[illegible] et [illegible]~~ [illegible] Rex Blancam Caroli Filiam

uxo-

uxorem ducat. Blancam Rex Pater, et S. Clementis Cardinalis [illegible] — [illegible] Regis [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] filiis Caroli Regis, qui [illegible] erant, [illegible]

[illegible] obsidum [illegible], qui in Catalonia [illegible]

[illegible] Regni Siciliae [illegible] [illegible] 3.13.

ad pax [illegible] [20]

[illegible] Rex [illegible] [21]

[illegible]

[illegible]

[illegible] et [illegible] [illegible]

[illegible] [21]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Rex [illegible]

[illegible]

[illegible] Caroli Regis [illegible] [24]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [25]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... [illegible] [illegible] [illegible] ... [illegible] Aquar- [illegible]

[illegible] ... [illegible] ... et A. d. III. Id. Dec. Pau-

m. [illegible] publice [illegible] ...

[illegible] ...

[illegible] ...

[illegible] ...

[illegible] ...

Regni deferendi munia sumens.[28] +

Æra. 1334. ann. dom. 1296.

1. Januarij. Festum [illegible] ... Reg. [illegible]

[illegible] Blanca Regina more coronam, [illegible] ...

[illegible] Libertas [illegible] Johannes [illegible] profec-

[illegible] ...

[illegible] ...

[illegible] ... Johanni Britannia Duci [illegible]

Januar. A. D. XIIX. K. Feb. Catana proceres Siculi [illegible] ... 1 Surita lib. 5. c. 3. ann. n. 3.

[illegible] ...

[illegible] Federico in regem adsciscendo [illegible] regio nomine Re-

gemque [illegible] eum appellat: [illegible] ... [illegible]

[illegible] Regis [illegible] gratis praeiudicium [illegible] universorum

Siculorum consensu praecautum.

Januar. A. D. XIII. K. Feb. [illegible] Bonifacij VIII. anno secundo Romanus Pontifex Regem [illegible] vexilliferum, ducem, et mari- [illegible] n. 6.

timarium rerum classiumque Ecclesiae praefectum, [illegible] ... in

terras [illegible] et adversus [illegible] ...

[illegible] Rex XX. [illegible] ... Ecclesiae

[illegible] ...

[illegible] ...

mor menses ab Ecclesia assignantur.[3]

Rex enim [illegible] ... [illegible]

Siciliae insula excedens [illegible] ... [illegible] anno

Ducatum.

A. D. XII. K. Feb. Rex [illegible] ...

[illegible] ...

[illegible] ...

Furiosi belli Rex [illegible] ...

[illegible] et [illegible] Regis [illegible] cedit. [illegible]

[illegible] Johannes [illegible] ...

[illegible] ...

✠

PETRUS III.

MAGNUS.

XV. ARAGONUM REX.

IPSIUSQUE FORI.

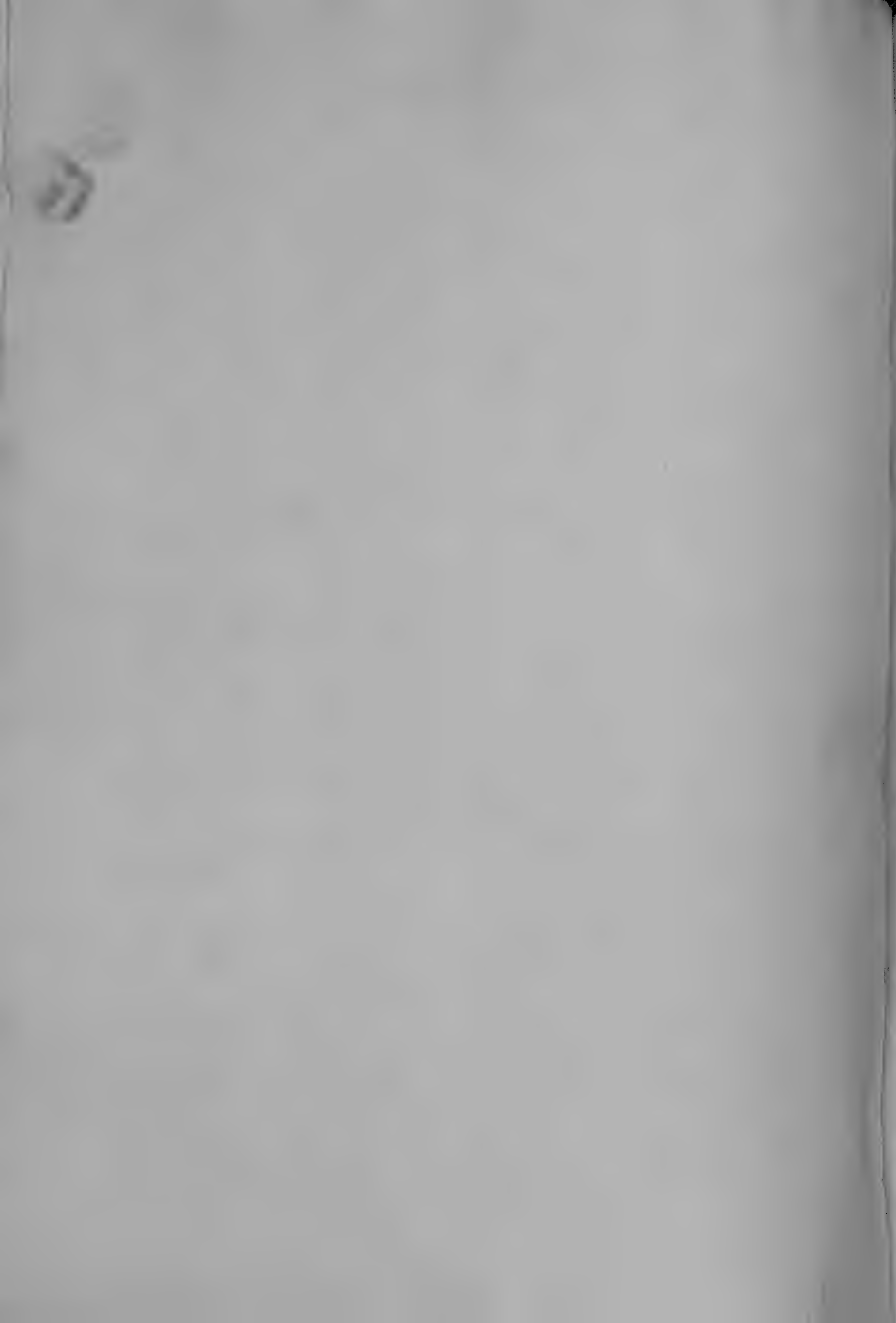
Cum HISTORIA, NOTIS, ac perpetuis

COMMENTARIIS Variorum

Acurante, ac Ædente

IOANNE LUDOVICO LOPEZ. I.C.[to]

Caesaraugustano

PRIVILEGIVM GENERALE

ARAGONVM.

[Ann. Chr. M.CC.LXXXIII]

NOVERINT universi quod Ann. Dom. M.CC.LXXXIII. die Dominica videlicet V. Nonas Octobris in Civitate Caesaraugustana in Ecclesia Praedicatorum congregatis Nobilibus Richishominibus Regni Aragonum, [illegible] Domino Eximino Durrea Maiordomo, Domino Jacobo Domino de Exerica filio Domini Jacobi Regis inclitae recordationis, Domino P. Ferdinandi filio dicti Domini Regis, Domino P. Cornelij, Domino Lupo Ferrench de Luna, Domino Guillelmo Ato de Foces, Domino Artaldo de Alagone, Domino Sancio de Antillone, Domino Guillelmo de Anglesola, Eximino de Urrea, [illegible] Eximini de Urrea, Domino Amoreo Dionysij, [illegible] Azuon filio, B. Guill. de Entença, P. Iordani de Penna, Guill. de [illegible], P. [illegible], Lupo de Gurrea, B. de Naya, P. Garcesij de Nuez, Egidio de Vidaure, Egidio de [illegible], Domino [illegible] de [illegible], Domino Bernardo de Pado et pluribus alijs Richishominibus et Mesnadarijs Regni praedicti. Congregatis etiam Militibus, Infanzonibus et Civibus dictae Civitatis Caesaraugustae videlicet Domino Arnaldo Ioanni, Michaele Lupi de [illegible], Domino Peregrino Coquerij, Domino Guillermo de Pinario, Domino Guillermo Ferrandi, [illegible] et Domino [illegible] de [illegible], Domino Arnaldo Aimerin, Domino Ponceo Balduini, [illegible] Bernart, Domino Petro Vera Procuratoribus Civitatis praedictae et Domino [illegible] Egidij, Domino Berengario de Tarba, Domino Eximino Petri de Salanova, Domino Martino de Oscha, Domino P. de Calatayubo, Domino Gaufrano de Tarba, Domino Raymundo Bernardi, Domino Raimundo de [illegible], et Domino P. Osca, et multis alijs eiusdem Universitatis Caesaraugustae, una cum Procuratoribus aliarum Civitatum et Villarum eiusdem Regni, videlicet de Civitate Osca Domino Michaele Petri de Anglarola, et Domino P. de Sesquiy. De Villa Iacca Domino Durando de Sineus, et L. de Boran, De Villa Barbastri, Domino [illegible] Don Gascon, et Bartolomeo Doç. De Villa Turolij Domino P. de Mora. De Villa Alcagniz Domino Ioanne de Colera, Gondisalvo de Tudela, et Vincentio Petri. De Villa de Naval Domino Tomasio, et Dominico Petri Borruey. De Villa de Alquaçar Domino Petro de Ayerbe, et Martino Incluter et pluribus alijs eiusdem Regni Aragonum plena Curia in loco iam dicto Coram Nobis Domino PETRO Dei gratia Aragonum et Siciliae Rege, dicti Nobiles, Cives, et alij universi, prout et alij Nobilibus universis, Militibus, Infanzonibus, Civibus, et cunctis alijs Regni praedicti et Regni Valentiae, et Regni Ripacurtiae ac Turolij, et

et Maiorum nostrorum Nobis humiliter supplicarunt, et rogando conquerendo monstrarunt quod in pluribus nec Nos, nec nostri Iudices, seu Officiales Foros, eorum Consuetudines, libertates Regnum, nec Privilegia observavimus: quare supplicarunt quod dignaremur confirmare dictos Foros, usus, libertates, et Consuetudines Regnum praedictorum, et Privilegia universa quae habent, et Instrumenta donationum, Permutationum, per Nos et per nostros perpetuo observare. Praeterea universi praedicti Nobis humiliter intimarunt, quod etiam iuribus suis, libertatibus, et aliis fuerant, et sunt per Praedecessores nostros, et per Nos spoliati, et in pluribus etiam, et sunt contra Foros, libertates, Consuetudines, et Privilegia aggravati, et in suo iure diminuti: quare petierunt cum humilitate instante, quod ad illa de quibus fuerant spoliati, eos restituere dignaremur, et quod daremus, seu concederemus omnia, et universas res, et iura, quae consueverunt habere: Et universi praedicti, Nos ut redderent certiores de praemissis quae petebant et Charissimo Filio ALFONSO primogenito[1] nostro, clare, alte, et aperte et per capitula legi fecerunt in scriptis in forma quae sequitur.

[1] Domino

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

PRO introductione eorum quae in hoc Foro continentur praemittuntur nonnulla à Molino verb. Privilegium. In primis quod Privilegia sunt stricte interpretanda et quod veniunt ad diminutionem seu derogationem iuris, allegat Obs. item super de citat. de quo per Regem lib. 2. resp. c. 1. n. 19. cum seq. Ibiq. vide in praxi fol. 641. n. 3. et seq. tractatur in cap. fin. 25. q. 1. cap. Privilegium 3. dist. Bartolus in l. 1. C. de iur. et facti ignor. l. fin. ff. de constit. Princip. cap. de constit. lib. 6. et qualiter interpretandum, extendendum, et limitandum Decius in l. in omnibus causis ff. de reg. iur.

Et ad hoc ut sit Privilegium debet esse contra vel praeter ius Bartolus in l. nulla ff. de leg. et si continet tantum specialitatem, non dicitur Privilegium, sed ius commune, nisi concessum fuit persone incerti. Baldus in Margarita verb. Privilegium. Idem in l. 1. col. penult. C. de Privileg. Ex quibus bene sequitur quod Privilegia

nium interpretari licet contra concedentem. Leg. in l. beneficium ae inter. Princip. de quo stricte intellet... Princ.: quia illud quatenus contra intentionem Principis et latissime interpretandum in favorem beneficiati. DD. in d. l. 1. De constit. Princip. Denique in d. l. in omnibus.

Et Privilegia licet intelligantur esse perpetua Baldus in l. 2. in fine C. de diversis rescript. adeo quod secundum Caesarium in singul. Verb. Beneficium, licet sit concessum ad beneplacitum censetur esse perpetuum: tamen de iure perduntur per non usum vel abusum Bossius Tit. de Principe n. 319. secus tamen est de Fiscali, quae per non usum, vel contrarium usum non perduntur. Fisco Acius Curia super redit. regal. quae. Molinus Verb. Privilegium Vers. Privileg. concess.

Et lite pendente super Privilegio inter Fiscum et privilegiatum manet est privilegiatus in possessione Molinus Verb. Privileg. concess. Reg. De quo Idem Molinus Verb. Lite pendente fol. 210. et vide Gramaticum decis. 67. n. 7. Covarrub. lib. 1. resol. c. 16. n. 16.

Et omnia Privilegia transeunt in omni contractu de quo Barbosa cons. 2. vol. 4. Bald. in Cap. 1. § de feudo guardiae; de quo tamen in cap. Novit de iudic. Hoc tamen de Foro certum esse debet, quod in Aragonia Privilegia non possunt revocari, quia dicuntur transire in vim contractus.

Denique Privilegia in Aragonia ut sunt Manifestatio, Firma, et alia id genus dicuntur esse realia et sic concessa territorio; adeo quod externus possit manifestari, et firmare Iurisdictionem de quo per Molinum Verb. Firma vers. 2. IBA. DE BARDAXI.

Estas son las cosas de que son spellados los Ricoshombres, Mesnaderos, Cavalleros, Infanzones, Ciudadanos, e los Hombres de las Villas de Aragon, de Ribagorza, e del Regno de Valencia e de Teruel.

I

Primerament, que el Señor Rey observe e confirme, Fueros, e los Costumbres, Privilegios et Cartas de Donaciones et Cambios del Regno de Aragon, de Ribagorza, de Valencia, de Teruel.[1]

NOTÆ.

[1] de Teruel. Abierunt in desuetudinem post aggregationem factam ad Foros generales Arag. Ann. 1599. MICH. PASTOR.

COMMENTARIUS.

II.

ITEM, que Inquisicion no sia feita contra ninguno, nunca en ningun caso, è si feita es la inquisicion è no es judgada, que no sea dado juicio por ella, ni vaia a cabamiento, è si dada es Sentencia, que no venga a execucion.

NOTÆ

1. No sia feita. Vide illos in cinquibus casibus de quibus in obs. fori. ... fori. regund.

COMMENTARIUS.

LIII.

ITEM que el Justicia de Aragon judgue todos los plitos que vinieren a la Cort con consello de los Ricoshombres, Mesnaderos, Cavalleros, Infanzones, Ciudadanos, e de los Hombres buenos de las villas, segund Fuero e segund antiguament fue acostumbrado.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

IV.

ITEM que sean tornados en posesion de las cosas de que fueron spoliados en tiempo del Rei D. Jayme e suya, e que ellos se tienen por agraviados, que son publicas e notorias.

NOTÆ

COMMENTARIUS.

V.

ITEM que el Señor Rey en sus guerras, e en sus feitos que tocan a las comunidades, que los Ricos hombres, Mesnaderos, Cavalleros e Honrados Ciudadanos e hombres buenos de las villas sean en su Consello, e tienen en sus honrra assi como solián en tiempo de su Padre.

NOTÆ.

COMMENTARIVS.

VI.

ITEM que en cada uno de los lugares haya Imajes de aquel mesmo Regno, es a saber en Aragon de Aragon, en Valencia de Valencia, e en Ribagorza de Ribagorza.

NOTÆ.

COMMENTARIUS

VII.

ITEM que todos los del Regno de Aragon tomen como solian de la sal de qual se querran de los Regnos, e de toda la señoria del Señor Rey de Aragon de aquella que mas querran: e que non vendan los que salinas han, assi como solian antiguament: e aquellos que por fuerza vendieron las salinas e se tienen por agraviados que las cobren, e que tomen de aquellas como solian: empero tornando el precio que ende recibieron.

NOTÆ

COMMENTARIVS.

HABENT insuper Privilegium Aragonenses super isto Sale ut dicitur in Privileg. Gener. §. Item que todos, et in Declarac. Privileg. §. Item que queden et in Obs. 3. Interpretac. qualit. et in quibus. quae etiam allegantur per Molinum Verb. Sales, ex quibus videtur elicitur quod licet Aragonenses praetendant uti sale porte quem maluerint, dominus tamen Rex admittit salinas habere suos limites et quod libet intra limitem debere uti sale illius salinae sive sit Domini Regis sive privatarum personarum: versatur tamen in hoc Privilegio q.d. salina de iure sicut caetera mineralia sunt Domini Regis, redditus enim salinarum spectant ad Regem quia sunt de Regalijs ut dicitur in cap. quae sint Regalia in usibus feudor. Et secundum hoc deberent omnes salinae esse Domini Regis, at naturali iure Domini Regis quoddam procedit; sed circa salinas dominus Rex utatur illis quae sunt illius, caeteri vero suis. Fern. de Immunit. Eccles. contra iuris dispositionem, ex quo dominus Rex potest surripere omnes salinas, et vendere sal suis subditis etiam caro pretio Bossius tit. de Vectigal. n. 3. vide Cari vol. de Gravel. Regal. Franciae iure 2. fol. 299.

Salinaria enim seu redditus salinarum ad Regem de iure spectant. cap. 1. quae sint regalia. et cap. super quibusdam §. praeterea de Verb. signif. l. 1. Cod. de Vectigal. late per Decium cons. 292. unde exiit edictum a Philippo Francorum Rege ut omnes Regnicolae tenerentur sal comparare ex promptuarijs Regijs: tradunt late in Cathalog. Glor. mundi 7. part. consid. 22. quid mirum igitur si Aragonenses tanti faciant hoc Privilegium.

IOA. DE BARDAXI.

VIII.

ITEM del feito dela quinta, que nunca se dio en Aragon, fuera por pregari a las Huest de Valencia; e daqui adelant nunca se de de ningun Ganado, ni de ninguna cosa.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

IX.

ITEM que los Sobrejunteros usen assi como antiguamente solian usar, e no hayan otro poder ni prengan de las villas de Mercado sino x. sueld. e de las otras Villas v. sueld. de aquellas que en la Junta querran seer, mas los Sobrejunteros, que sean executores de las Sentencias, e encalzadores de los malfeitores, e de los encartados, e aquellos malfeitores, que sean Judgados por las Justicias de las Ciudades e de las villas, e de los otros lugares de Aragon.

NOTA.

COMMENTARIUS.

X.

ITEM del mero Imperio[1] è mixto[2] que nunca fue ni saben que fues en Aragon, ne en el Regno de Valencia, ne encara en Ribagorza è que nos ni ha dedi adelant, ni aquello ni otra cosa alguna de nuevo, sino complidament Fuero, Costumbres, Uso, Privilegios è Cartas de Donacio e de Cambios segund que antigament fue usado en Aragon e en los otros lugares sobreditos, è que el Senor Rey no meta Justicias, ni faga Judgar en ninguna villa, ni en ningun lugar, que suio no sia.

NOTÆ.

1. Mero Imperio. Istum 1. intellige de imperio absoluto Principis, et non regulato ipsius officii, quia alias effectum istius meri Imperii sine habemus in Aragonia quia sententia criminalis profertur et sic sanguinis. Oldrad. cons. 10. n. 2. et 3. l. fin. C. Ubi et apud quem cog. in integr. Oldrad. cons. 252. n. 7. Decius cons. 420. n. 1. n. 2. Bartolus in l. imperium de iurisdic. om. iu. n. 3. MICH. PASTOR.

2. E mixto. Et quod dicit de mixto intellige de mero officio; quia omnia debent fieri ad per- [illegible], et non habemus clamum de manu Domini Regis et vide Obs. Item per forum de Privileg. milit. quae expresse probat quod in Aragonia habemus merum et mixtum Imperium intelligendo id supra de causis criminalibus et sententijs sanguinis non vero de mero h.e. absoluto. Oldrad. d. cons. 10. n. 3. MICH. PASTOR.

COMMENTARIUS.

XI.

ITEM que ningun Iudge, ni Oidor en su Cort del senior Rey no prenga salario de ninguna de las partes por Iudgar, ni por oir pleito ninguno, e aquellos Iudges que iudgaran, o oiran q sean del Reyno de Aragon los que hauran a iudgar los pleitos de Aragon, e que todas las apelaciones de los pleitos de Aragon sean terminadas dentro del Reyno de Aragon, e non sean tenidas ninguna de las partes de seguir las Apelaciones fuera del Reyno de Aragon.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XII.

ITEM, las Saluas delos Infanzones, que juran assi como el Senior Rey Padre suyo las atorgo, è las juro en Exea: aquello mismo, ia delas compras que fazen los Infanzones del Realenco. que se fazen segunt que el Senior Rey Padre suyo las juro è las Confirmo en Exea.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XIII.

ITEM las Honores de Aragon que tienen ricos Cavallerias, segund eran en el tiempo que el Ser. Rey D. Jayme finó. E los Ricos hombres que paguen las paga a S. Miguel con sus calonias, e sus azemblas, segund que avian usado e costumbrado antiguamente; salvo que todos los Villeros de Aragon de que paguen e usen segund que acostumbraron en el tiempo que el S. Rey D. Jayme finó, es a saber peitas, Cavallerias, cenas, azemblas, calonias, tenudos, huest, monedage, e todas otras cosas que ningun sabes alos delos villeros sus privilegios, segund demandado fue.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XIV.

ITEM, que totas las Ciutats è las villas [illegible], que puxan fer honor de [illegible] hombes, que ò sien aquellas [illegible] ley [illegible], [illegible] acostumat era antiguament.

NOTA.

COMMENTARIVS.

XV.

ITEM Que Honor no sia tollida, ni empachada por el Señor Rey a ningun Ricohombre de Aragon, si doncas el Ricohombre no fiziesse porque: en casa que esto primeramente sea visto, judgado è conoscido por Cort general, es a saber por el Justicia de Aragon de consello de los Ricos hombres, è otros honrrados hombres de las honrradas villas de Aragon. E aquesto mismo de los Mesnaderos, que no les sia empachada la mesnaderia, sino fiziessen porque: e aun fuesse primero judgado por Cort, e por los Ricoshombres, segunt que dito es de suso. E otrosi que los Ricoshombres no puedan tollir tierra, ni honores que dadas havran a lures Cavalleros, si doncas el Cavallero no fiziesse porque: en casa que aquesto primeramente sea conoscido por Cort por los cavalleros de aquel mismo Ricohombre de aquellos que tienen tierras por el.

NOTÆ.

COMMENTARIVS.

XVI.

ITEM que los Ricos hombres de Navarra que han a servir al señor Rey que seran tenidos en aquel mes, los tres dias de la ida è de la tornada daqui a que sian tornados a lures casas, e aquello mismo sia de los Caballeros que tienen honores de los Ricos hombres.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XVII.

ITEM si per ventura algun dels hòmens, Mesnaders, Cavallers Infançons, per qualsevol rahó sacan guerra vivir con otro Senior fuera del Regno, que el dit Rey de Aragon, sia tenido de recei-
bir en comanda la muller e sus fillos e tots sus bienes e sus vasallos, encara las mulleres, los fillos e tots los bienes de tots aquellos vasallos que irán con el

NOTÆ.

COMMENTARIVS.

XVIII.

ITEM las Cartas que salran de la Scribania del Senior Rey, que hayan precio combeniénte.

NOTÆ.

COMMENTARIVS.

XIX.

ITEM. los Scribanos, e los Corredores de las Ciudades è de las Villas sean puestos por los Jurados è per aquellos que commétaren ad meiores menos de precio segund que habían acostumbrado è vaya antiguament.

NOTA.

1 Item los Scribanos. In Civitate Caesaraugustae Scribaniae ac Taxa et Procuratores creantur per Iuratos, [illegible] et [illegible]. Item quod dicimus [illegible] quaeritur et in [illegible] ad Scribaniae principis Domini Regis cum [illegible] de [illegible] in [illegible] de [illegible] n. 1. nec alias [illegible] nec [illegible] illorum [illegible] [illegible]. [illegible] Dom. Rex [illegible]. Obs. Item quod dicimus. MICH. PASTOR.

COMMENTARIUS.

XX.

ITEM de las Alfondigas, que no i vajan a posar Christianos, ni moros, sino qui se querre. Aquell mismo de las Tafurerias, que sian desfetas a tots temps.

NOTE.

COMMENTARIUS.

XXI.

ITEM [illegible] de las [illegible] que son generales [illegible] el Regno: assi como bien [illegible] ni Cavallero ni otro, ni otras cosa del Regno: que sean desfechas, e que de aqui adelant nunca se fagan menos de consello de los Ricoshombres, Mesnaderos, Cavalleros, Infanzones, e de los otros hombres honrados de las ciudades, e de las [illegible] villas [illegible] Mayores.

NOTÆ.

1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quals. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de qua [illegible]: [illegible] PASTOR.

COMMENTARIUS.

XXII.

ITEM delos Cotos delas Ciudades[1] e delos Villas de Aragon que se metan, e q se vedan por los Jurados, e por los Otros hombres delas Ciudades è delas Villas de Aragon, segund que haben usado antiguament, è acostumbrado.

NOTÆ.

1. delas Ciudades. Obs. 2. de moderac. ser. venal. quæ pugnare videtur cum foro viiic. que las mercaderias puedan entrar liberamente. et tractatum est sepe in Curia Iustitiæ Arag. et Iuris considerandum. MICH. PASTOR.

COMMENTARIUS.

XXIII.

ITEM Peages nuevos, q̃ no sean dados, specialment de pan, ni de vino que lieban con bestias ni de ninguna moneda, ni de ningunas otras cosas, q̃ usadas no fueron dar peage en Aragon: e aquellos peages q̃ corren, e q̃ se prengan en aquellos lugares q̃ se solian prender antiguament; e no en otros: e los hombres que van por los caminos, que vayan por los lugares quales querran dando todo su dreyto al Senyor Rey o a aquellos q̃ habran de peage de todas aquellas cosas q̃ daran.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XXIV.

ITEM, Que los Ricos hombres de Aragon no sean tenidos por las Honores, ni por las Tierras que tienen del Señor Rey de servirlo por aquellas fuera de su Señoria, ni passar Mar.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XXV.

ITEM demandan q̃ el Señor Rey suelte el Establimiento q̃ fizó q̃ ninguno no fuere ordenado de mayor orden.

NOTA.

COMMENTARIUS.

XXVI.

ITEM Demanan los Ricoshombres, e todos los otros sobredits que en los Regnes de Aragon e de Valencia, ni en Ribagorza, ni en Teruel, no aya Baile que Jodio sea.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XXVII.

ITEM Demandan, ~~que~~ assi en Criminal como en civil, que valga fianza de drecho contra Señor, è contra Officiales, è contra rico hombre, exceptado en caso manifiesto segund fuero requiere.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XXVIII.

ITEM, que el Señor Rey faga Cort general de Aragoneses, en cada un año una vegada en la Ciudad de Zaragoza.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XXIX.

ITEM que la Tierra é las Honores q̃ el Señor Rey dara a los Ricoshombres q̃ los Ricoshombres las partan a los Cavalleros.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

XXX.

ITEM, que el Senior Rey e sus Successores no demanden ni prengan, ni demandar ni prender fagan, agora, ni en ningun tiempo monedaje en las Villas ni en los lugares, que han ni hauran, ni por qualquiere manera, o razon aquellos terran, hauran, o posideran de los vassallos de los Ricoshombres, Mesnaderos, Caualleros, Infanzones, Ciudadanos e otros hombres de las Villas de Aragon, mas aquel dito monedaje hayan e prengan de los lugares que se han e hauran los ditos Ricos hombres, Caualleros, Infanzones Ciudadanos, e otros hombres de las villas de Aragon, e los suyos, segund que antiguament vsaron, et acostumbraron de prender.

PROTICISTAN los sobreditos Ricos hombres, Mesnaderos, Caualleros, Infanzones, Ciudadanos e los otros hombres de las villas de los villeros, e toda la Universidad de todo el Regno de Aragon, que saluo finque a ellos, e a cadauno de ellos e a cadauna de las villas, e de los villeros de Aragon toda demanda, o demandas que aquellos, o qualquiere de ellos pueden, e deben fer, assi en especial, como en General, con Priuilegios, o con Cartas de Donaciones, o de Cambios, o con Cartas, o menos de Cartas, quanto a ellos, o a qualquiere de ellos bien visto sera, que lo pueden al Senior Rey demandar en su tiempo e en su lugar.

NOTÆ.

COMMENTARIUS.

VNDE NOS PETRUS Dei gratia, Rex predictus auditis et diligenter intellectis omnibus petitionibus antedictis, tam generalibus quam specialibus, quæ in dictis articulis seu Capitulis continentur. Visa etiam Suplicatione iam dicta facta, volentes condescendere, premissis vestris iustis petitionibus, et supplicationibus, bono corde puro, ex certa scientia, et gratuita voluntate per Nos et omnes successores nostros, concedimus et confirmamus vobis Omnibus Nobilibus, Mesnadarijs, Militibus et Infancionibus, Ciuibus, et alijs cunctis hominibus, et singulis Regni nostri iam dicti Aragonum, et successoribus vestris perpetuo. Foros, vsus, Consuetudines Aragonum et Priuilegia, et Instrumenta Donationum et permutationum Vniversa quæ habetis, et habere debetis a Nobis vel Antecessoribus nostris, et omnia alia et singula supradicta quæ in dictis Articulis, Petitionibus, seu Capitulis continentur. Concedimus et confirmamus bono corde et gratuita voluntate vobis omnibus Nobilibus, Militibus, Infancionibus, Ciuibus, et omnibus alijs Regni nostri predicti: Et restituimus vobis de presenti et successoribus vestris, vestros Vsos, Foros, Consuetudines, Priuilegia, et omnia alia Instrumenta Donationum et permutationum Aragonum, et libertates vniversas, quæ vos vel antecessores vestri habuerunt antiquitus, habetis, et habuistis, et habere debetis et omnia premissa et singula quæ superius continentur. Et omnia premissa et singula observare, attendere, et complere vobis et successoribus vestris per Nos et nostros propter omnia et singula iam dicta perpetuo iuramus, per Deum et hæc sancta Dei Euangelia, et Crucem Domini nostri Iesuchristi coram nobis posita et corporaliter tacta predicta attendere et complere et contra non venire. Et sepe dicti Nobiles, Mesnadarij, Milites, Infanciones, Ciues et alij vniversi supplicaverunt illustri Infanti Domino ALFONSO filio nostro primogenito quod sub eadem forma iuraret servare, attendere et complere omnia et singula supradicta. Et Nos predictus Dominus Alfonsus incontinenti, presente Domino Rege Patre nostro, iuramus per Deum, et Crucem Domini nostri Iesuchristi et hæc sancta Dei euangelia coram nobis posita, et corporaliter tacta, pro posse nostro, omnia premissa vniversa et singula vobis Nobilibus et alijs Vniversis predicti Regni Aragonum, et successoribus vestris observare, attendere, et complere, et contra non venire per Nos vel per aliquam personam interpositam, aliquo iure vel ratione. Datum Cesaraugustæ die, et anno prefixis. presentibus omnibus dictis Richis hominibus Mesnadarijs, Militibus, Infancionibus et Vniversitatibus.

✝ Signum PETRI. Dei gratia Aragonum et Sicilie Regis.

Testes sunt Hermengaudus Comes Vrgelli, Artaldus de Luna. Frater Rodericus P. Poncij Commendator Alcagnicij, Iacobus Petri, filius Domini Regis, Poncius de Corueria, P. Arnaldi de Bothonach. Berengarius de Pulchro visu, P. Martini de Artasona Iusticia Aragonum.

✝ Signum Petri de Sancto Clemente, Scriptoris predicti Domini Regis, qui mandato eiusdem hoc scribi fecit, et clausit, loco, die, et anno prefixis.

NOTÆ.

NOTÆ.

COMMENTARIUS. C.

Ex elegant. Dissertatione De Treuga et Pace, eiusque origine et usu in Bellis privatis. Marci Antonij Dominicy. IC. sacri Consistorij Consiliarij et ordinarij Regis Historici. Edit. Parisijs Anni Dom. M.DC.XLIX.

Notae ad Foros Aragonum

de Pace et Protectione Regali; de violatoribus Regalis protectionis; de invasoribus viarum publicarum; de Confirmatione pacis; de las Treguas; de Duello; de pace et rebus guerreantium quae debent esse secura et quae non; de firma diffidamenti; de guerreantibus; in civili; et in criminali.

1. Summum belli, pacisque arbitrium, penes eos fuisse certissimum
est, penes quos summum fuit Imperium; Privatis etenim
tunc cuilibet armorum usus sine autoritate publica interdictus
fuit l. unic. C. ut armor. usus insc. Princip. interd. Vindictam
in iure, iudicioque persequi permissum, non aperto marte; quo-
rum querelis patuit, non iniuriae, ita ut pulsare ferrum sine
moderamine non licuerit exercere. Verum soluta carie bar-
barorum irruptionibus Imperij mole, inductis Germanorum
moribus, evanuit prisca legum authoritas, et publico iuri, quo
2 privatorum dissidia comprimebantur, successit audacia; expeditior
visa est sors belli, quam fori, et infelicium civis potentioribus
legum imbelle praesidium. Hanc vesaniam Gothos primum Ita-
liae potitos induxisse colligere licet ex epistola Theodorici ad Colos-
seum Comitem apud Cassiodorum l. 3. ep. 23. ex qua patet aequis-
simum Regem revocato antiquo iure, tantum furorem explodere
tentasse: Remove inquit consuetudines abominandas indeque,
verbis ibi potius, non armis causa tractetur. Ab his ad Gunde-
bados morem hunc defluxisse constat ex eorum legibus, quibus
res suas ferro repetere licuit; adeo ut Agobardus Praesul
Lugdunensis, Ludovicum Pium exhortaretur, ut hanc legem
vellet abrogare, cum nex potius, quam lex sit existimanda. Idem
ius apud Francos qui lege Salica vivebant obtinuisse, testis est
et Gregorius Turonensis l. 5. c. 33. et l. 6. c. 17. et l. 7. c. 47., tamque
alte invaluisse huiusmodi vindictae genus, ut in privatis eius
dissidijs

dividijs, familiae notabiliter quandoque penitus exciderent,
extinguerentur odia, nisi alterutrius ex partibus genus extinguer
Nullus siquidem bello finis, quamdiu aliquis ex gente superes
qui defuncti proximi causam poterat sustinere; indeque fact
3 ut in componendis huiusmodi bellis, et illata cuipiam caede
da, cum cognati eo pacem iureiurando promitterent, securi
fidem obstringerent, se non amplius defuncti proximi iniuria
ferro prosequuturos, ut videre est apud eundem Gregorium
in Causa Ausbegisili, quem Sicharius cum filio, eius fratre
eberulfo interfecerat. Haec sponsio apud antiquos securi-
tas dicitur, cuius formula exstat apud Marculphum. Hoc aut
vero ab antiquis Romanorum more mutuatum videtur, qu
dum inimici sedebant in aram iusiurandum intercedebat

Machinam ordinis novam, inquit Pacuvius, manticulam
Sanctam adiice iuranda iura, quibus coniciat
Parvus noxe extorpeantur.

Quibus verbis non secus ac olim Laberius iusiurandum voca
emplastrum aeris alieni, ita et iste mantile dixit, quo vel
lotis manibus iniuriae solerent abstergi. Ita tamen interdum
4 odia quandoque exasperant, ut utraque inimicitiam, vel
verbo istar faidam componere recusaret, unde miserae fam
clades emergebat. Quare hanc vesaniam lege sancita tenta
Carolus Magnus coercere: sic enim habet in Capitularibus
pro faida pretium recipere non vult, tunc ad nos sit transmi
et nos eum dirigemus, ubi damnum minime facere pos
simili modo, et qui pro faida pretium solvere noluerit, nec
iustitiam exinde facere, in tali loco eum mittere volumus,
ut pro eodem magis damnum non crescat. Eandem Constitu-
tionem recensuit Ludovicus Pius Ann. DCCCXXVIII, sicut et
Carolus Calvus Patris et Avi exemplo firmavit.

Ex his Capitulis fuit huiusmodi feridij primarius
Consilij, nisi quis ipsius iudicium detrectaret, quo con-
cepto refragantem ad se transmitti iubebat, ut eumque

exilio temporario comprimeres. Mitius actum apud Longobardos cum huiusmodi pacis turbatoribus, quorum poena pecuniaria fuit, tercentum scilicet solidorum, qui vulgo fredum dicebantur, alias vuergildum, cuius tertia pars fisco inferebatur. Sed tam temerario ausui compescendo, impar erat prohibitio. Nam assurgente ad Imperium Capetina familia qui maiora feuda tenuere, cum ipsis belli publici, et delectum conscribendi ius sibi aperte vindicarunt: Unde cum in dies ingravescente morbo foedissima strage Respublica scinderetur, His malis Episcopi Gallicani prospicere tentarunt, non extincto quidem impio illo bellorum usu, sed regresso per inducias, quae aliquot dies à caedibus et depraedationibus praetextu religionis redderent otiosos.

Has inducias Treugam Domini vocarit aevi medij scriptores, deducta à Germanis voce, apud quos Triu, vel Driu fidem significat; Unde Drudi sive fideles, et Drucha vel druda dicitur sponsa, legum Salicarum tit. XIV. ab eademque radice Trustis et Antrustio in formulis Marculphi, eum denotat qui Regi fidelitatem promisit, et apud nostros veteres poetas Amicitia dicitur Druerie, ut patet ex eleganti poemate dicto le Roman de la Rose

Par druerie, et par solas
Li ot sa mie fait chapel
De Roses, qui mout li fu bel.

Intercedebat siquidem in peragenda treuga pacis osculum symbolum amicitiae, ut constat ex legibus Longobardorum, in quibus primum barbara haec vox occurrit; sic enim
Lib. 1. t. 9 Leg. 38. habent: Intra treugam post datum osculum. Hanc etiam usurpat Codinus, et pacem imperfectam vocat, quod definito dierum termino circumscribatur, Induciae quippe sunt cum in breve, et in praesens tempus convenit, ne invicem se lacessant, ut ait Paulus Iurecconsultus in l. postliminium ff. de capt. et postlim. revers. Eodem sensu apud Frodoardum: treugae, vel induciae belli,
In Chron. inter Regem Ludovicum, et Hugonem Principem
L. 5. c. 3. usque ad Synodi tempus Ottone mediante disponuntur. Ita apud Guillelmum Neubrigensem, Induciae quas treugas vocant. Et apud Guillelmum Britto-
nem

nem III. Philippidos:

Concilium de pace rogat, datur ergo dierum tr

triuum.

Ex quibus constat definitum fuisse Treugæ ter

ad differentiam Pacis, quæ perpetua esse debe

scriptis tamen renatam fuisse treugæ pacta, n

secus ac Pacis docet nos idem Guillelmus Britto Lib. 6.

Nec verbo stare Joannes.

Nec scripto voluit, nec pactus mittere treugy.

Treuga igitur armorum suspensio fuit, Inducatio

Unde recte quæri potest, cur in Concilio Arelaten

qui in pace arma proiiciunt. anathemate feri

tur, cum veræ defectionis crimen, ac per conu

pœna, ad eos tantum pertineat qui non in p

sed in acie arma proiiciunt. Illustrissimus Ca

lis Baronius hunc Canonem accipiendum put

de his qui nulla sæviente persecutione, Eccles

ce reddita ad Gentiles transibant: quam sent

verissimam puto; sed illustranda est ex com

tione cælestis militiæ, cum armata, quæ freq

est apud sanctissimos Patres: In hac quippe

tes in numeros relati, si sine missione, statio

seruerint, pro ratione muneris, ut desertor

niuntur; Qui in pace deseruit, eques gradu

dus est; pedes militiam mutat; in bello id

missum capite puniendum est: ut notat

Menander, ex cuius libro 2. desumpta est l. 5

nisit. Quare cum Christiani in ipso baptisma

ti militiæ nomen darent, adeo ut in id compu

essent in una quaque Ecclesia matricula, ii

sæviente persecutione, aut cessante et nunc

metus canonicam pœnitentiam minuebat, ut

ex Concilio Ancyrano. ad sacrificandum acc

in pace arma proiicere dicebantur, ideoque

tianorum arcebantur communione, quemad

milites expungebantur ex militum catalo

hæc pax longe diversa ab ea de qua nunc

quæ non omnibus sed certis quibusdam per

cessa erat, quamque finitis induciis violare nefas,
unde longe distat etiam à Treuga, licet hæc fuerit
inducta, ut facilior aditus daretur ad illa.

Ivo Carnotensis Dei Treviam vocat, consilium quo Gal-
licani Proceres privatorum bellorum hisce incommodis
prospexerunt. Id autem in Aquitania primum insti-
tutum restat Chronicon Hugonis Abbatis Flavinia-
censis nondum editum his verbis: Anno igitur à
passione Domini M. ab incarnatione MXXXIII cepit
placida serenitas terræ dulcedinem creatoris ostende-
re, et frugum abundantiam portendere: tunc per
Aquitaniam et Arelatensem, et Lugdunensem
Provincias, et per universam Burgundiam Conci-
lia instituta sunt, et pax firmata. In his au-
tem Conciliis, ex Sigeberti relatione definitum est,
arma quisque non ferret, direpta non repeteret,
sui sanguinis, vel cuiuslibet proximi, ultor mini-
me existens percussoribus cogeretur indulgere. Quæ
sententia cum satis dura videretur Gerardo Came-
racensi Episcopo, cur à cæteris dissentiret, hanc affir-
xit rationem rationem: Genus humanum ab ini-
tio trifariam esse divisum, in orantibus, pugnatori-
bus, agricultoribus, et unum duorum, et duos uni-
us egere auxilio; Ideo debere arma ferri, et
rapinas reddi; pro auctoritate legi, et gratiæ,
ultorem percussi, vel occisi, non exacerbari cogen-
do, sed secundum Evangelium ei reconcilia-
ri.

Cuius tamen Præsulis auctoritas supra cæteros
non prævaluit. Nam in Aquitania ex Episcoporum
decreto Pax firmata fuit; et primum apud
Bituriges, ut constat ex concilio Lemovicensi, in
quo Iordanus Lemovicensis sic populum alloquitur:
Quemadmodum inter Bituricenses Deo donante
Pax firmata est, ita inter Lemovicenses Pacem
fieri optamus. eademque maledictionis verba

dictat

dictat adversus milites, qui pacem in Lemovic[...]
recusaverint, quae ab Hymone Archiepiscopo in
Bituricensi, contra adversarios pacis fuerant [...]
ta. Huiusce Concilij summa capita, et illud [...]
fuit quod decernitur apud Bituriges [...]
tum est, exstant in veteri Charta Monasteri[...]
[...]itij, quod [...] dicebatur, quod
Aymo ex eiusdem Concilij decreto, cum [...]
et Ecclesias illi additas a Synodatico, et [...]
mit, de qua tamen immunitate altum silenti[um]
in actis dicti Concilij.

Quia tamen gravibus his sanctionibus ma[...]
vix extinguebatur, cum satis durum esset
nec sine distinctione conditionis examinari
Aquitani Praesules nova excogitarunt tempera[men-]
ta, quae sic a Rodulpho Glabro referuntur

Lib. 4. c. 1.

Annum MXXXIV. Ut nemo mortalium [...]
quarta vespere, usque ad secundam feriam [...]
piente luce, ausu temerario praesumeret [...]
piam alicui hominum per vim auferre, [ne]
ultionis vindictam a quoquam inimico [...]
nec etiam a fideiussore vadimonium [...]
si ab aliquo fieri contigisset contra hoc decret[um]
[...]itum, aut de vita componeret aut a [...]
norum consortio expulsus patria pelleret[ur].
[...] placuit universis veluti vulgo dic[...]
Treuga Domini vocaretur, quae videlicet [non]
solum humanis esset fulta praesidiis, [ve-]
rum etiam multoties divinis suffragata [...]
Exemplo Aquitanorum Austrasij [...]
[...]as admisere. Itaque fuit gens Neustria[...]
pacem recusavit praedicante Richardo [...]
[V]irdunensis Abbate, unde divino nutu [...]
ut internis depascerentur ardoribus, [...]
ide[...]

idem Chronicon Flaviniacense.
Nobis igitur Aquitanorum Patrum decreto a Mercurij
vespere die, usque ad diluculum diei Lunæ subsequen-
tis arma tractare fuit nefas, sicut et a fideiussore
pignus tollere: quæ institutio licet Reipublicæ Christianæ
admodum necessaria, arguitur tamen a Baronio,
Ad an. 1034. n. 6 — Rodulphi Glabri mente in alium sensum deflexa: Nam
cum dicit is Auctor, Nec etiam a fideiussore vadimo-
nium tollere, per quatuor hos dies licere, interpreta-
tur Illustrissimus Cardinalis, ut non Dominica tan-
tum die, verum etiam quatuor hebdomadæ diebus,
cessarent fideles a frequentia fori. Sed hoc loco vadimo-
nium, sponsionem, et fideiussionem significat, ut
In Hist. Benearn. — recte advertit C. V. Petrus Marca ex glossis
ad leges Longobardorum; idemque sonat Wadia;
et Wadij Barbaris idem qui vades seu fideiusso-
res Latinis. Quare recte sanxerunt sanctissimi
Patres, per dies istos pignus a fideiussore tollere
non licere, ne inde nova emergeret dissensionis oc-
casio, et Trenga Dei violaretur.
Alia etiam obiectione idem Annalium conditor
hoc institutum perstringit: agi scilicet de privatis
hominum dissensionibus iustis vel iniustis, quas una-
quaque die persequi liberum erat, si iustitia non care-
ant, vel si careant, desistere necessarium. Verum
advertendum est huiusmodi bella privata non
omnino hac tempestate legibus damnari, sed
potius usu temporis ab ipsis Regibus fuisse com-
probata, licet non sine ipsorum iniuria invalue-
rint; Rogerius enim Hovedenus notat in Ri-
chardo impeditas fuisse Treugas, quia videli-
cet Rex Angliæ violare nolebat consuetudines
et leges Pictaviæ, vel aliarum terrarum sua-
rum, in quibus consuetum erat ab antiquo,

ut magnates causas proprias invicem gladiis ali-
xent. Imo et ipsi Clerici, a Laicis instructa acie-

Opus. 34. c. 4. clerici reportabant. Ut testatur Petrus Damiani,
ut sola belli denuntiatio, vel ut seculi verbo u-
tar, diffidatio, denunciabatur, ut jure atque legitime
videretur instauratum. Hujusce autem solemni-
tatis, sic legem tulit Fridericus apud Abbatem
Urspergensem: Sancimus inquit, ut quicumque
alii damnum facere, aut laedere ipsum intendat,
tribus ad minus ante diebus per certum nuncium

C. 18. diffidet eum. Idem firmavit Conradus Imp-
er. in [illegible] feudi, [illegible] diffidatio-
nes hujusmodi personaliter, et publice intimandas
esse, adeo ut per testes [illegible] possit compro-
Similis denuntiationis usum in Gallia etiam [illegible]

Epist. 172. docet nos Ivo Carnotensis Epistola ad Paschale
II. et altera ad Philippum I. Regem Francorum
Sed solemni magis, quam apud Germanos [illegible]
actum nos docent veteres feudorum libri; apud

Henr. Davila. illos enim nobiles per [illegible] virgam in ma-
praeferentes dominorum suorum inimicis bellum de-
nuntiabant; quod forsam ex antiquo regum
eorum primae stirpis usu derivatum, qui ho-
stibus bellum indicentes, legatos cum virgis [illegible]
ris ad illos dirigebant, ne scilicet continuo
ab bello ut refert Gregorius Turonensis, quem [illegible]
minum, et verbenarum usum retinuerunt [illegible]
frequens apud Romanos in legationibus ut [illegible]
tat ex l. Sanctum. ff. de rer. divis. Sed tem-
pore Henrici I. Rege Francorum invaluit [illegible]
nium gentilitiorum usus, Heraldus Dom[illegible]
qui missus erat, insignia in [illegible]
pileo, vel toga [illegible]ebat, ut ex eorum [illegible]

cognom[illegible]

cognoscerent obviij, cuius mandato legatione funge-
retur; et huiusmodi feciatis bellum denunti-
antis figura extat in veteri Codice de legibus tor-
neamentorum, quem penes me habeo Ludovici VI.
tempore exaratum. Hoc theatrali instructus
apparatu, quadraginta diebus antequam bellum
aperiretur, illi ad quem missus erat, eiusque cog-
nationi bellum indicebat: et hoc spatium a Roma-
nis aliquatenus mutuatum, qui post foederis re-
nuntiationem, et res ablatas per legatos repetitas, per
triginta dies solemnes ab armis abstinebant, hastamque
iterum mittebant. Ita apud Francos quadraginta
dierum terminus ita definitus, ut veluti novo deli-
berandi iure, cognatis et amicis intra illud tem-
pus bellum excipere, vel detrectare liceret. Tunc ne
inconsiderate inter utriusque partis proximos caedibus,
et incendiis ageretur, invaluit clamoris milita-
ris usus, quem sibi potentiores proprium fecerant,
et hoc decantato bellico celeumate, quibus faveret
partibus interrogatus aliquis profitebatur. Factum
etiam ut exemplo regiorum militum, qui in la
Doct. 1. in purpurea assuebant signa, ut ex D. Dorotheo
discimus, illi etiam togulas suas propriis diffidati,
vel aggressoris coloribus discriminarent: et hoc vesti-
menti genus libratas vocabant, quod scilicet ab aerario
citius ducibus illis erogarentur. et inde nos Gallicè
livrees dicimus colores quibus Magnates familiares
suos insigniunt.

Ex his ritibus satis liquet bella haec privata, xi-
tio saeculi veluti iure constituto fuisse admissa;
unde quam male procedat Baronij argumentatio
aperte colligitur, et quam iniquè traducat Aquita-
nos Episcopos, quibus tamen mens fuit, ut quos prima
fronte exarmare non poterant, statutis induciis

tractiones

ritiores effecerent. Hic autem universæ Reipublicæ
Sub Urban. II. Christianæ acceptus indicat Concilium Claromonta-
num quo privata fuere. Atali feriati dies constituti
Adventu scilicet Domini usque ad octavas Epiph
et a Septuagesima usque ad octavam Paschæ, et
prima die Rogationum usque ad octavas Pentecostes
Additum etiam est bona eorum qui Hierosolymam
gerent semper et ubique essent in Pace, et Treug
quousque redirent, cum antea solis clericis, mercatori
bus, peregrinis agricultoribus, mulieribus, et Mona
chis perpetua Pax concessa esset; dummodo inermes
essent, cæteris vero treuga intra dies definitos; Ideo
Gilt. 173. que recte Ivo Carnotensis observat, novam esse insti
tutionem de tuitione Ecclesiastica impendenda re
militum Hierosolymas proficiscentium; nam inde
factum, ut plurimi huic expeditioni non zelo pi
etatis se accingerent, sed ut se creditorum vexa
tione liberarent, ut notat Willelmus Tyrius,
deinde privilegium tractum ad Remigetas, et
cæteros quos Bardinarios dicebant.
Ann. 1102. Amplificata sunt isthæc decreta a Concilio Ro
no sub Paschali II. convocato quo certum A
sijs spatium definitum, intra quod homines et
res eorum in tuto forent collocatæ; Huius Concilij Ca
nones non extant, sed quid in eo constitutum
deprehenditur ex Epistola Guillelmi Sen
Tom. 26. Episcopi quæ extat in collectione Regia Conciliorum
In ea enim ex mente concilij Romani statuit
Præsul, ut Ecclesiæ salvitatem habeant xxx.
suum circumquaque, monasteria vero lx. quo
spatio definiendo plus monasterijs attributum
quam maioribus Ecclesijs competebat, ex consti
tione Nicholai Papæ quæ extat in Can.
antiquitus. 17. quæst. 4. Sicut antiquitus, in
a Sanctissimis Patribus institutum, statu
est

ut maior Ecclesia XL. passus haberet, Capellæ vero
vel minores Ecclesiæ XXX. Hunc ambitum, passus
Ecclesiasticos vocat Joannes VIII. siquis infregerit ec-
clesiam vel triginta Ecclesiasticos passus; Innocentius III. — Epist. 162. lib. 1. Reg. xiij.
canonicum spatium: quemadmodum, et in iure nostro
ambitus qui iure civili inter ædificia relinquebatur,
et ex lege XII. tabularum sestertius pes erat, legi-
timus dicitur in l. 14 ff. de servit. praed. urban. ille
vero circuitus, qui apud [illegible] Auzonensem
Salvatorium dicitur, et Salvitas, vel Salvatio pos-
terioribus sæculis, crucibus undequaque terminaba-
tur, ut docent nos acta dedicationis Ecclesiæ Sancti — Apud Catel. in memorab.
Martini de Cressana anno MCXXXII. ab Arnaldo — Occitan. in Arnaldo I.
I. Archiepiscopo Narbonensi peracta; quod etiam
confirmatur ex veteri Charta, qua Theobaldus, et
Odo Comes Exoldunenses sub Philippo I. Rege, ec-
clesiæ de Mesneto, quæ iuris est Monasterij S. Sulpi-
tij Bituricensis securitatem tanto terrarum ambi-
tu definierunt, quanto volantis sagittæ iactu poterit
contineri, iubentque ubi quieverit ibi ex utroque
Cœli cardine crucem erigi in signum illius
ecclesiæ salvationis; et ex hoc more repetenda
explicatio veteris formulæ loquendi, quæ fre-
quens in Antiquis monumentis occurrit, de posses-
sionibus intra decos sitis, id est intra cruces: decus
enim idem, ac decussis, quæ olim nota in limi-
tibus sæpe adhibita, unde arbores decussatæ, et
lapides decussati in libris de limitibus agrorum.
Verum non modo ecclesiarum gratia tutus
ille, ac securus ambitus definitus fuit, sed si quando
aliquis hunc infringeret, viri Principes etiam si
bello inter se decertarent, Treugam solemniter
spoponderent, ut liberior illis esset violatæ pacis
reum persequendi facultas: vetus Charta Mo-
nast. Casalis Benedicti apud Bituriges anno
MC.

MC. concepto: Sacramentum quod Domnus
Fredlus S. Ildunensis, et Domnus Rodulphus D[illegible]
sii fecerunt de defensione Monasterij, quod vocat[ur]
Casale S. Petri; et de iustitia facienda de illis
intra terminos Parrochiae huius Monasterij [illegible]
violenter coeperint, scilicet ut si talis est ille qui in-
tra terminos supradictos aliquod malum fecerit, e[t]
pro ipsis emendare noluerit, si unus ex illis non po-
terit eum cogere ad iustitiam faciendam, ut alter
alterum adiubet potentia qua potuerit, et si gu-
rram ad invicem habere eos contingerit, tardiu[s]
trengam habebunt per totam terram suam [illegible]
nec unusquisque reversus sit in domum suam
de expeditione quam facient supra malefa-
ctorem illum. Inde satis patet in vindicando
Ecclesiarum securitate Concilium Romanum
quod iam praeceperat ab ipsis potentioribus qu[i]
belli sibi arrogarant, receptum fuisse, sed n[on]
ideo iratos in semetipsos animos deposuisse.
Et quidem Concilij Romani decreta firma
fuere, Concilio Lateranensi II anno MCXX[XIX]
sub Innocentio ij coacto, ac deinde altero La[te]-
ranensi sub Alexandro III. anno MCLX[XIX]
celebrato, a cuius solutione triennio ex[acto]
contigit ut implacabili illud bellum, quod
Ann. 1183. inter Regem Aragonum, et Raimundum
Tolosae Comitem exarserat, apud [illegible]
Velaunis sedaretur, assumpta a [illegible] et alio
bus iconia B. Mariae Virginis, et alio [illegible]
to capitio, ex praeceptione cuiusdam [illegible]
carpentarii, qui hoc sibi caelitus revelatum
dicebat. Rem gestam narrat Robertus de [illegible]
te, ac magnum Chronicon Francicum, [illegible]

minus

miraculo fidem detrahit vetus poeta Gallus, qui hac tempestate scripsit, sic enim loquitur:

Guyot de Provins en la Bible

Moult fut soutis et soudains,
Guillem Chapons, et bon truans,
Qui les blancs chaperons trouva,
Et les signaux au Puy donna;
Donna non fit, il les vendoit,
Vaissement la gent decevoit,
Il en guilla plus de cent mille.

Lib. I. c. 3.

His astipulatur Simeon Hedneus in annotationibus ad Alexium Maximum, nec diffitetur R. Pater Odo de Gissay Presbyter societatis Iesu, in historia quam conscripsit de B. Maria Virgine Podiensi, sed

Lib. 3. c. 6.

ut hic res habuerit, hanc Christi aspirationem fuisse, ut Guidoti Abbatis verbis utar, vel ex eo colligere licet, quod universorum simultates, et odia, fuerint hac ratione sopita.

Libro hist. Hinos.

Imo et inde societates initae ut in potentum depraedatores, et pacis violatores comprimerentur, et apud Ruthenos, quemadmodum constat ex rescripto Alexandri III. ad Hugonem Ruthenensem Episcopum. Instituerant siquidem Proceres Rutheni ut in dicto pecuniaria pro ratione cuiusque facultatum, fieret per Parrochias, et si quaerere mortales fecerint [illegible], ex collectis pecuniis resarcirentur, aut qui eas pervaserat, restituere cogeretur; sicut olim apud Atticos societas fuit [illegible], et collata symbola, socios ad inopiam rerum, et [illegible] succurrerentur. Petiit Hugo consilium hoc genti succurreretur. Petiit Hugo consilium hoc firmari ab Alexandro III. quod et obtinuit. Ita Romanorum I. [illegible] Episcopus ab Honorio iij Alexandri successore ordinem militum Fidei, et Pacis à se institutum, contra utriusque turbatores voluit confirmari, ut habet ex eius

eius rescripto in quinta Compilatione decreti nuperrime edita relato. In quo notanda discrepantia quam Amanenus constituit, inter turbatores Pacis et Fidei ad vitandum errorem auctorum, qui Ruttarios Basculos, et Brebantiones, cum Albigensibus confundunt, quorum haeresis Novempopulaniam vastabat. Ruttarii quippe milites erant ... qui bello erant lacessiti. Rutta enim idem est ac turma; unde Ruttarii longe diversi à Ruptariis qui erant rustici ... squallidas terras agriculturae parantes, quae ruptitia inde et ruptitiae dicuntur, eorumque nomen a rupta seu proscissa deductum indeque nobiles, et plebeios Rutarios appellamus ... Ruttarios veluti Pacis violatores edixit Concilium Lateranensem sub Alexandro III. et adversus ... instituta societas Militum Pacis, quae etiam ... bra fidei hostes erant paratos, veluti ... Henricianos, et Albigenses, qui hac tempestate Ecclesiam erroribus suis foedebant; Ruptarii perpetua pace gaudebant tanquam rustici ... rique agricultores glebae addicti; et ... gitur ex Epistola Nicholai I. ad ... copos; tempore inquit pacis seu treugae ... nocumenta aratoribus vel peregrinis ... tur: sic enim legendum est in antiquis ... plaribus, non oratoribus qui iure ... na securitate gaudere debent.

At nobilissimo illorum Praesulum ... ceterique tincitati, novas leges de ... servanda proposuere: Petiit enim ... de Soliaco Archipraesul Bituricensis ...

bano III. ut in novo Primatis adventu Barones, et Milites coram ipso Pacem et Treugam iurarent; idem apud Cadurcos instituit Episcopus Cadurcensis: alij quibus haec mora longior visa est, sanxerunt ut quavis redeunte quinquennio Pax ab Episcopis, et Proceribus patriae iurejurando firmaretur; quod etiam constitutum pro pacis reconciliatione Raimundi V. Comitis Tolosani Ecclesiasticae communioni a Milone legato Pollentiae Ceratum restituti cui praeter pacis observantiam imposita etiam cura vias securas praestandi, quae olim ex antiquo more Pillorum proximis viarum tractis incumbebat.

Azist. de mirab. Auscult.

Huius Treugae Pollentiae Ceratum inter dictum Comitem Tolosanum, et Legatum Romanum inite mentionem facit Guillelmus de Podio Laurentij in suo Chronico: annotatque singularem in ea conditionem adiectam militibus faiditis oppida ingredi non licere, sed per territorium ire non in equis velocibus, sed Roncinis, cum iro calcari equitandis tantum modo sine armis. Quia

Cap. 28.

[illegible] revocat mihi in mentem veterem manumissionis formulam, cuius exemplar extat in Chartulario Belliloconsi apud le movices qua huius Monasterij monachi in [illegible] suis [illegible] Servis imponunt ideo qui cognoscerent de causis servorum, non secus ac Romae Praetor peregrinus cognoscebat de causis peregrinorum]. In tali convenientia inquiunt, ut nullus ex illis, neque de posteris eorum efficiatur milis neque ullus item portet scutum neque spadam, neque ulla rama, sed unum speronum, ne habeat vestes scissas de antea

et de

et de retro. Manumissio etenim libertatem quidem con-
cos, non secus ac penes Romanos conferebat, sed non ingenui-
tem, ut patet ex celebri loco Thegani, Chorepiscopi,
tam Ludovici Pij scriptis mandavit, dum de Ebbone R...
Episcopo humili loco nato, sic verba facit; Fecit te liberum
nobilem, quod impossibile est post libertatem. Unde ... apud
quos leges quaedam fuere constitutae, quibus honestiorum
viri insignia non temere liceret usurpare, ut Tertulliani ...
utar; sic et apud Francos singularis quaedam in vestimentis
nota fuit, qua nobiles a plebeiis distinguerentur. ...
Soli Milites, id est cingulo militiae insigniti auro...
rentur calcaribus: Ocrearum quoque usus solis nobilibus ...
vabis, ut constat ex Chronico Gaufredi Prioris Vosien...
dum edito circa finem, ubi sui Saeculi vestium deform...
notat: sic enim habet: Omnes adolescentes longas ...
vel caligis rostratas; ocreas olim gaude..., et nobiles ...
plures et plebeij gestant; nec absimile nobilitatis ...
num veste indui in antica, et postica parte, aperti...
que militiae notam describit Adalbero Laudunensis Episc...
in poematio, quod scripsit ad Robertum Regem ...
bus, quos eo libentius profero, quod nondum pub...
facti sint.

Scripsit ab anno 998. usq. ad 1183.

Est incompositus gerita iam veste priori:
Pilleus excelsus de pelle Lybycidis ursae,
Est vestis curtata tenus, est curtata talaris
Finditur anterius, nec parcit posterius...
Ilia Baldringo cingit strictissima pictor
Multiplices, et res multae per cingula pendent,
Arcus cum pharetra, forceps et malleus, ensis
Ignitusque silex, ferrum quatiente simul ili...
Ossa superficiem stringit diffusa ...
Saltibus emparcam pungunt calcaria ...
Coepit summa pedum contactis tendere ...

Baudrier.

Ideo in treuga Valentiae Cavarum inita, mili...
dicti, uno tantum calcari pede accincto, ...
bus sexris incedere licuit, ad differentiam ...
Nobiliorum, quibus ex rescripto Alexand...
de Treuga, et haec apud Rutenos ...
maltos progredi concessum est; clientibus ...

[illegible] sed [illegible] gestum.

[illegible] regiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Epist. 9. enim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
non esse communi lege [illegible] pro [illegible] [illegible]
libidine [illegible], ex placito et [illegible] [illegible], et [illegible]
[illegible] Episcoporum Ecclesiarum esse [illegible] [illegible]
tam. Decreta [illegible] [illegible] non solum ab Epis-
copis, sed etiam à cuiusque diœceseos Proceribus, ad-
iunctis [illegible] [illegible], quos [illegible] popu-
lorum vocat exercitum [illegible]. [illegible] quippe [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
vero armis [illegible] a quibus si abstinerent, censuris
Ecclesiasticis ad officium, cui se [illegible] [illegible]
rant, revocabantur. Sed vana et impotens [illegible]
[illegible] adversus [illegible] principes hæc [illegible] [illegible] [illegible]
à Rege [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
respondet [illegible] [illegible] [illegible] Regi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quos Regia ge-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 3. [illegible] Dei extra [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] XII. [illegible]
3. in quo sancitum, eos qui Regem conturbaverint, aut
in Regem infenso fuerint animo, si postea eius indul-
gentiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] esse, sive a pœna publica pœnitentiæ.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
privatorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] hæc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

Epist. 90.

iterum rursum Philippus IV. constitutione fa[c]ta anno MCCCIII in perpetuum extinxit: lex est de bello et pace cavere, quia ut loquitur Augustinus, *Ordo naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium penes Principes sit.* At Principum quoque sapientissimi Principes, et bellum exercent, bellum gerunt, et pacem acquirunt.

Clarissimo Necnon Regiæ stirpis Primo Principi Ludovico Borbonio.

[illegible] [illegible] libellum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] Princeps; quem [illegible] [illegible] [illegible] om-
nes suspiciunt; eoque facilius à te procurandam sibi
suaserunt, quò tam longè communem Heroum antiquo-
rum famam supergressus es, ut gloriæ satietate labo-
rare videaris. Cum etenim ea sit sortis humanæ con
ditio, ut cum cædibus et periculis Fortiorum virtus exo
riatur; summumque rebus inter arma præclarè ges
tis constitutum sit honoris fastigium: quid tibi præstan
dum amplius, quod eâ ætate qua cæteri [illegible] [illegible]
tu non expleveris? Et quidem eas tu nondum vir [illegible]
penetrasti Nationes, quas olim tentasse [illegible] [illegible]
Domina superbiebat: Fulminantis dexteræ [illegible] ro-
bur sensit [illegible] [illegible] et [illegible], effractoque Rhe-
no veteri Galliarum limite, Danubij ripæ tremuere.
Per te tot [illegible] Provincijs Francia [illegible] expedi
tionibus, tot insignis victorijs, quot prælijs, fastisque
suis nobiliores, tuis nunc solet triumphis computare.
Restat unica, sed difficilior [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
scilicet [illegible] vincere, [illegible], otia pacis am-
plecteris. Adversa sibi sanè sunt hæc studia et ve-
lut in excidium sui mutuò [illegible]: sed [illegible]
etiam agnoscis in Pallade [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et inimicas inter se [illegible] [illegible]
beneficio in societatem revocari. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] paludatum, sic inermem non despexisti. [illegible]
enim adhuc Bituriges, penes quos me esse voluisti,
faustum hunc diem quo in illorum academia [illegible]
[illegible] adhuc iuventæ flore te ipsi [illegible]
exhibuisti, ut utrique te [illegible] ætate Principem
sapientissimum præsentirent. Nec quemquam de
te concepta fefellit opinio: [illegible] [illegible] [illegible]
ratus est hostis in ipso conflictu prudentiam,
ut nec fortitudini, neque fortunæ tuæ referant
quas de illo victorias reportasti, sed sapientiæ

[illegible]

Bellique loeueris artem belli artem, constanter reddi consilio. Hæc quidem citra fidem esse videntur, nisi paterent, sed non satis est Serenissime Princeps, prudenter pugnasse, ut feliciter vincere, restat adhuc ut patefacias, te toties vicisse, ut publicæ in pace consistit, securitate consuleres. Id tu quanti te intelliges, si respexeris, eam tibi relinqui
ex qua Nominis tui gloria æternis ... hic virtutis tuæ cumulus; erit et felicitatis ... torque tibi præcones conciliabis, quot facis ... innumeros vero propediem facies et ... cato singulis beneficio, uberius humana gen... commodabis. Interim si dum ... grande op... ditaberis, animum volueris relaxare, ... libellum de treuga et pace inter civiles ... nuperrime conceptum, in eo videbis, qui ... res Franci privata inter se bella exercere... bus ... Principes, et Episcopi conter... effusa hæc per Gallias dissidia consopere... Si placuerit meus iste labor, tuo iudicio ... factus audatior, uberiores aliorum meorum partus, tuo nomine cons... Sin minus, satis erit eiusmodi argu... tibi proposuisse, quod tuo de fructibus consilio possit aliquatenus convenire meum erga te obsequium ...
ri.

Tuæ celsitudini

Addictissimus

M. Antonius Dominicy.

Ad tit. de Duell.

De Duello. los Rieptos y batallas c. i. saber mucho en Aragon y se hacian con gran solemnidad, aunque quando parecia q las causas del Repto no eran tan grabes q conviniese llevarlo al ultimo trance, podia el Rey tomar la diferencia a su mano, y dar por buenos a todos.
Zurit. lib. 7. ann. c. 20.

En España es costumbre de averiguar los pleytos por batalla es muy de atras. Morales. p. 1. lib. 6. c. 22.

Duellum an licitum sit Menoch. lib. 1. c. 47. hodie est disputatio ex S. Concilij Trid. decretis.

Desafio entre Iguales Bernarc disc. 12. n. 6. foro de ... erodit. b. ... Msl. Serb. Batalla.

Duelli indicio iactus Chiroteca apud Math. Pariol. Zurit. in bit. Reg. Petri 3 inoc. Cron. de Cataluña.
Ad tit. de nov. oper. nunc. lib. 5. decret. tit. 32.

Duellum in Cathalonia ad decidendas causas ... Ripol. de Regal. cap. 28. l. que actione §. si quis in colluct. ff. ad l. Aquil. c. 1. §. si quis hominem et si quis aliud in feud. de pace tenend. Cuenca de sui ... lib. 4. q. 3. a n. 1.

Ad for. anni 1564. tit. Que los Consejeros de lo Criminal =

Hayan de recibir, y examinar por su propria persona. facit. l. Iudices & Authent. Apud eloquentissimum. C. de fide instrumentorum ibi: nec in ~~Civilibus~~ in Criminalibus testes apud judices repraesentandi sunt. facit etiam l. 28. tit. 6. lib. 3. recop. ibi? Otrosi en los procesos criminales, y en los Civiles arduos, y de importancia siempre se tomen y examinen por si los testigos ante escrivano, y cada testigo por si sin lo Cometer a Escrivano ni a otro debaxo de las penas que la ley refiere: l. 27. tit 16. partit. 3. ibi: fueras ende si el pleito fuere tal de que pudiese nacer muerte, o perdimiento de miembro, o echamiento de tierra, ca estonce tenemos por bien e mandamos, que el Juez que ha de juzgar el pleito el por si mismo reciba los testigos e non otro. Gregorius Lopez ad dict. 27. glos. 3. lit. B. qui id extendit etiam si testes sint extra Provinciam nam venire debent coram judice causae. vide alios apud Lopez. cit.

—c—

Ad forum Interes muy grande ex. 3. de Creatione militum. fol. 128

Ad hunc forum. Vide. ~~Suelves Cons. 16. n. 7. et 9. Semicent. 1.~~ Molin. verb. Batalla. vers. in Batalla fol. 48. col. 1. et ibi Portoles. Bardaxi de offic. Gubern. quest. 5. n. 44. Sese decis. 1. n. 8. et decis. 10. n. 28. Ramirez de Lege Regia §. ~~33~~. n. 14. Suelves Cons. 16. n. 7. et 9. Semicent. 1.

~~No podamos ni puedan crear~~ Nisi jo sea de fecho etc.) Nam ante hunc forum ~~poterat et erant gratis~~ ubi illa limitatio bellum poterant creari milites a Domino Rege ~~in foro 1. et 2. de Creatione militum~~ ut diximus sup. n. ~~Observ. de Conditione infantionatus [illegible] Bardaxi de offic. gubernat. q. 5. n. 44. ibi de~~ cum ibi adductis. nunc vero secus nisi in casibus expressis in foro contentis. ~~ex quo notant [illegible]~~

~~Excepto en Batalla, [illegible]~~

Excepto en Batalla) An vero id verbum Batalle debeat intelligi ~~de~~ de ipso conflictu belli, an de die in qua est preparatus vel assignatus ~~[illegible]~~ bellum ~~batalla~~. an de toto tempore belli. Licet questionem movet ~~[illegible]~~ Molinus. ubi supra. ancepi [illegible] ~~[illegible]~~ notavit Portoles ad verb. Molini cui tamen asserit intelligendum esse ~~[illegible]~~ de toto tempore quo Dominus Rex in Exercitu est et aciem dirigit, de in ipso conflictu promoveat. + ~~Nam satis requirit [illegible]~~ neque requiri quod in ipsa Batalla factaque durante ~~tempore [illegible] refert [illegible] Regie Audientie [illegible] et [illegible] [illegible] bello [illegible] Jurisfirme facta. die 14. Januarij. 1576. [illegible] de lege Regia § 33. n. 14. [illegible] in bello [illegible] pro rebus in bello gestis [illegible]~~

Sed an in tempore belli quilibet ~~promoveri~~ villanus promoveri possit ad militiam licet ~~[illegible]~~ nullus [illegible], non attentis a practicis, antiquis, ~~collegium~~ tamen negative sensisse Dom. Ramirez de lege Regia §. 33. n. 14. dum ait Leg. ~~[illegible]~~ de hoc foro, statuit per Regem Joannem. II. fuit conditus forus quod non posset deinde creari milites nisi qui essent in possessione infantionatus vel in expeditione belli quod est intelligendum ob merita belli et pro rebus in bello gestis. et refert decis. latam in Curia Dom. Justitie Aragonum. in de processu. Proc. fisci contra Petrum Lozano. 14. Januarij. 1576.

[illegible] privilegijs qui passim ~~[illegible]~~ [illegible] concedebantur

[illegible] militis creandis [illegible] ~~creati~~ [illegible] probabantur [illegible] Regni ~~[illegible]~~ [illegible] hominibus ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nullus termi: [illegible] ascribebatur Regis facultas [illegible] Creationis ~~[illegible]~~ [illegible] generis [illegible] publicis ~~[illegible]~~ erant immunes [illegible] Universitas [illegible] quos diximus de [illegible] ~~[illegible]~~ huiusmodi Comitijs ~~[illegible]~~ [illegible] Universitas [illegible] Domino Regi et [illegible] ~~[illegible]~~ quod Regalis [illegible] promovendi homines de [illegible] ad militis dignitatem [illegible] Dominus Rex non [illegible] nisi tempore Belli. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] que in hoc pe [illegible] privilegio gaudebant. [illegible] nominaverunt.]

[illegible] decisio in Curia Dom. [illegible] In P. Joanis Lo: [illegible] infantionis. 2. Septem. [illegible] 1553. et in Regia Audientia [illegible] super infantio: [illegible] 1562. et [illegible] in Curia [illegible] P. Procurat. [illegible] non durante bello [illegible] Jurisfirme factae. [illegible] 1576. Nam inquit satis [illegible] Batalla facta que durante ~~[illegible]~~

Apuntam.tos a diversos fueros

Al fuero Quod Dominus Rex tenetur duos milites et duos Jurisperitos secum ducere

Nota equites olim quoque in iudicijs adhibitos. Pomponius Laeto de legibus: Iudicia esse communicata fuere iudicia Senatui, Equitibus Romanis et tribunis aerarijs eam tulit legem Aurelius Cotta Praetor. Quando id factum refert Cassiodorus in Chronic. Hijs Consulibus (scilicet Q. Servilio et C. Atilio Serrano) per Servilium Caepionem consularem iudicia equitibus, et Senatoribus communicata. Petronius qui sub Nerone scribebat ante Ann. Christi 63. In Satyric. Atque eques in causa qui sedet Acta probat. Ubi lectissimus eius scholiastes. Don Josephus de Salas in Comm. p. 36. l. 22.

Al fuero: Ut Iudices causas et Aless. morid causarum suarum exprimere teneantur.

~~En la Antigüedad y jurispru.dª antigua~~ ? Jamás no pareze se halla obligación regular de motivar las Sentencias, en la antiguedad ~~como se colige~~ Juris prudencia antigua como se colige de Seneca declamat. et contro. ~~Pomeyo~~ 1. floriaor. y de la ley Iudex postea quam ff. de re iud. l. 2. C. de Sent. ex peric. recit. DD. in l. 2. §. Ignominia ff. de his qui not. infam. Bald. Julius et Iason in l. properandum §. illo C. de iudic. Pero tampoco es prohibición ~~antes~~ de hazerlo assi antes si se nota bien los mismos J.C.tos dizen la razon de sus decisiones Papiniano in l. qui solv. aeterius 13. ff. mandati ibi: Nec me movet Ulpiano l. si unus fuerit 14. ff. quando dies legati cedat. ibi: Argumentum habemus pro Sententia sua extra ~~ese~~. Paulo in l. conuenientibus 5. ff. de condic. et demonstr. ibi: nec quem moveris q apponi conditione et in l. qui filium 74. §. 1. ff. ad trebell. ibi: movet ~~pro~~ aquitatem rei ac alludo Servio aneid. 10. ibi: auxiliad dicamr Sententia eius exponitur recto: ~~et aristericus~~ ~~quia 186. ibi~~

et oro serenatis mon. animi sui decernat iudex maior
observationibus iterando presumptionibus usque Je[illegible] IC. [illegible]
iii. E dexa ela Camunie en Cap. fecur de re iud. ibi: Cum
autem in plerique locis in quibus aque prudentum habentur in
moris existat quod omnibus iudicem moleur non exprim
tur in sententiis proferendis. prer temeridad Jostamte los hy
delencmer de sus sentencias dis Bapta Cebano in oculo [illegible]
c.4.n.53. ibi: o Vana prorsus o diabolica est illa vane propo
quam dicitur non exprimendum causam ne demus materia im
pugnandi sententias os illa referentur ad propositum nostrum
vana quidem quia veritas oppugnari sed expugnari nequit
diabolica autem quia viam praebet [illegible] iniustissimi v
sias y assi muchos senadores practicos [illegible] sus sentenci
expresamente la conveniencia y utilidades y por dicha [illegible]
pro Carnis y demas interpretes al texto 98 de Napoles [illegible]
Menudo. de inhib. q.72.n.20. Petr. Gilcher. ad l. pro peraudum
§. illo infine C. de iudic. Ioan. Bapt. Cavano d. trat. n.50. [illegible]
por aver sido muerte fuero temporal se repitio con las m[illegible]
palabras prorrogandole en las Cortes del año 1553 y se le confirmo
despues en el año del 92. il. de las Corte [illegible]

P.ª el fuero del q̃ hiriese a alguno dentro del Pal.º de la Reyna ... tin. 1247.

El q̃ hiere o mata a otro en el Palacio del Rey tiene pena de muerte en l. 2. t. 16. partit. 2. ... q̃ Gregorio Lopez: ... (o tambien es derecho porq̃ el ... capitulo de la ley Julia comprehendia que adversus ... Principis ... Matheo lib. 48. ff. t. 2. c. 2. n. 21. ... Comment. en ... en la ley qui ... l. cum ley. reg. in fin ... ad Jul. mag. encareciendo mas por esta razon el delito ... en Cons. ... p. 5. Covid. 24. n. 125. Greci de ... c. de ... Antonius ad ... 1. de Palacijs. ... par. 1. q. 30. n. 31. cum seq. ... 1. n. 16. ... cons. 12. n. 3. cum seq. ... q̃ quien hiriere el mismo ... del Principe ... lib. 1. cap. 12. y ... l. 2. c. 17. por lo ... a todo el Palacio de ley Real referida y lo ... Alberico in l. ... C. de ... qui ad ... Cons. ... n. 17. ... 14. n. 6. ... de Palacijs. Matheu de re criminali. controv. 29. p. 229. & 230.

Alcayde nomen Arabicum ab Al. et Cayd. vel Cahad q. ... idem ac Praeses Fr. Petrus de Alcala ... Arabica nomen Alcalde ... de Covarrub. in ... Tesoro lengua Castell. ... de Urrea ... Nebrisens. in Diccionario, ... Blancas & alij apud Matheu de re crimin. controv. 1. in princip.

Para lo del 10° [illegible] y los demas q̃ mediaren [illegible]

[illegible] de la Universidad q̃ [illegible] [illegible] [illegible]

pueda [illegible] buena Com ex Matheu Controv. 15 de re

criminali. p. 110. n. 23.

Para lo del Oydor del Rector a Perez [illegible]

Controv. 21.

[illegible]

[illegible]

1021. [illegible]

[illegible]

1068. [illegible]

1082. [illegible] publicó en [illegible] ante el [illegible]
[illegible]

Resumen brevissimo de l. Indice latino de Zurita y Anellig.
de la Historia de Aragon y sus hechos.

Anno 714 ~~se perdio España~~ ocupando ~~la~~ los Moros [a España] su Nobleza
[illegible]

Anno 715. los Moros vencidos los fragos del Pirineo acometen las
Gallias Aquitanica y Narbonesa =

[illegible] Region, que pertenece al oy Aragon [illegible] [pequeña porcion de la Vasconia]
[illegible] M.P. de Sitio Cereada
[illegible]
[illegible]
a ella se retiraron =
[illegible] =
[illegible] Abo[illegible] Rey Moro [illegible] a Calat[aiud] junto ala Antigua Bil-
bilis =
Desprecia la [illegible] antigua [illegible]
tenga 200 Años de antiguedad pero se here [illegible] a los Chris-
tianos.
No ay autor de aquel tiempo q escriua los Reyes de Aragon
[illegible] de la [illegible] de la Peña [illegible]
Zurita tenia 200 años de antiguedad no es seguro =
[illegible]
[illegible] Reyes q la Hist. de [illegible]
esta dice que d. Garcia Ximenez con su muger [illegible] ~~assi como~~
[illegible] a Arnar en la Vasceon
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

Que unos vezinos se [illegible]

a Jaca Ciudad de la Vascoña [illegible]

[illegible]

[illegible] la defensa algunos [illegible]

sus haziendas-

[illegible]

Rey de Contra y los de Arruga [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

cello =

Que en tiempo del Rey D. Garci Ximenez fue muy venerado aquel Santuario

Pero como no ~~q~~ se conservan escrituras del mismo tiempo con q comprobarlo todo queda en incierto-

Algunos han juzgado q estos q este [illegible] Reyes serian Capitanes [illegible] ~~[illegible]~~ aquellos [illegible]

[illegible]

[illegible]

Garci Ximenez

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Simon Garces

Garcia Garces su hijo

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

de S. Ju.º ~~[illegible]~~

[illegible]

[illegible] 1371 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Año 791.

[illegible] los de Pamplona y Jaca con los Castellanos y Andaluces [illegible] y la Lusitania se socorren unos a otros contra los Moros.

Año 799 [illegible] Huesca [illegible]

Anno 798 los Moros Corsarios de España acometen y roban las Islas Baleares

Anno 801. Ludovico Pío haze Guerra a los Moros en los Ausetanos y Ilergetes talando los Campos y Casas Gana a Lérida, y Sitia a Huesca [illegible]

Año 8[illegible] [illegible] ocupado con mayor [illegible] [illegible] Huesca [illegible]

Anno 809 [illegible]

Año 813. Heriberto Capitán de Carlo Magno aprieta con Cerco a la Ciudad de Huesca [illegible]

Anno 814

13

De Inquisitoribus Justitiæ Arag. Censorioq; Novem-Virorum Judicio.

[illegible] Justicia de Aragon [illegible]

[illegible]

continetur, Judicij Medij præsedurum [illegible]

quo [illegible] Nometipsi luculentiss pene setamen [illegible]

[illegible]

Nam dum in eo foro statutum [illegible]

[illegible]

[illegible] à Mauris [illegible]

[illegible] ac Infantiones. Cum ex hijs tota bell[illegible]

[illegible]

[illegible] aut magnatum, quum [illegible]

[illegible] Duo decim seniores [illegible]

[illegible] Omnem [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] perspe[illegible]. [illegible]

[illegible] leges habere constitutas, ipsamque Forensem Jud[illegible]

[illegible] Praefecturam: si, dum opus esset, ad earum defen[illegible]

[illegible] liceret; cum iam tunc satis non esset [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] II. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] quasi anim[illegible]

[illegible]

Iota [illegible] III. [illegible]

[illegible] III, [illegible]

eidem Petro Regi, praeter singularem [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

eius tempore externis, quam malis domes[illegible]

Nam cum ab eodem Rege [illegible]

passim labefactarentur, nec quidquam [illegible]

re proposita querelis prodessent: nostri maior[illegible]

arctissima inter se coierunt genera[illegible]

[illegible] libertat[illegible]

[illegible], animorumque firmitate roborarunt, ut [illegible]

velli nec vi, nec metu, nec ullis prorsus blanditiis [illegible]

tur: adeo ut inter hos tot, ac tantos [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]ent. [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible], ac tandem nobis, quod [illegible]

[illegible] el [illegible]
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] 177. [illegible]
[illegible] A.D. 1286. [illegible]
ac [illegible]
[illegible], oleo [illegible] sacro, Regale nomen, ac [illegible]
assumpsit: [illegible] quam [illegible]
[illegible]
[illegible] leges condita, quedam tantummodo [illegible]
[illegible]
ordine. Veteres enim fuerant [illegible] de re [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] curationem [illegible]
[illegible] id neque prescripta aliqua [illegible]
neque [illegible] esse, a [illegible]
ex [illegible] in [illegible] adducta est discrimen. Nostri enim contra
[illegible]
[illegible] discedere, id quidem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] aliquas [illegible]
ex edicto suo promulgavit: quibus se [illegible]
hanc controversiam sedaturum. [illegible]
[illegible] nostris [illegible], [illegible] autem [illegible]
[illegible]
[illegible] illi nostri [illegible]
[illegible] in omnibus rebus [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
1287 [illegible]
[illegible] sanguine [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ac [illegible] conc[illegible]
cum ea sola esset in illius gratia, ac [illegible]
pristinae nempe authoramentum [illegible]

Fueros que hablan en orden a la Cons^da del Gobierno de Aragon

1348.- Fuero. Volumus etiam. 4. ~~de offic. Iustit. Arag.~~ Vide in Lib. II. Arag. fol. 25. col. 3.

Fuero del officio ——
Fuero Statuimus etiam ——
Insuper ordinamus ——
1390. Item Statuimus ——
Hac Constitutione ——
Volentes ne premissa ——
Providemus ——

} de offic. Iust. Arag. et Inquis. eiusd. in Const. fol. 12.

Porque experiencia ——
Porque la Inquisicion ——
E porque las Sentencias ——
Las quales e personas ——
E prestado ——
1461. Primeramente ——
Los quales ditos ——
E porque la Inquisicion ——
E porque en la dita Judicatura ——
Por dar orden ——
Assi mismo ——
Ordenamos encara ——
E porque las Sentencias ——
E porque justa Cosa es ——
Porque de su poder ——

} Fueros Inquisitionis in Const. fol. 26.

Porque experiencia ——
Item ordenamos ——
Item porque ——
Como de Razon es scrito ——
Item por Conservacion ——
1467 Porque los officios ——
Porque ——
E porque ——
E porque las Sentencias ——
Item ordenamos ——
Los quales ——

} Fueros Inquisit. fol. 26.

	Quitados	
	E primeramente	
	Los quales dichos	
	E porque le [illegible]	
	E porque la dicha	
	E por dar orden	
1467.	Assi mesmo	fueros Inquisit. fol. 80
	Damos encargo	
	E porque [illegible]	
	Porque [illegible]	
	Porquanto	
	Item [illegible]	
	Item ordenamos	
	Item assi mesmo	
1495.	Item ordenase [illegible]	fueros Inquisit. fol. 78.
1519.	Item porque	Que los Confessores en Correct. fol. 49.
	Item Porque	Que el [illegible] lugar en Correct. fol. [illegible]
	Item por declarar	Declaracion sobre [illegible] en Correct. fol. 49
	Item porque	fueros Inquisicionis. fol. 84.
1528	Item porque	fueros Inquisicionis fol. 80.
	Item statuimus	
	Item porque	
	Item porque la facultad	
1533	El Rey nuestro Señor.	fueros Inquisit. fol. 80
1585.	Porque	De la [illegible] fol. 223.
1592.	Porquanto	formacion Inquesta fol. 233.
	los quales dichos	
	Otrosi	
	Otrosi su Mag.d	
	Assi mesmo	
	Item su Mag.	
	Item [illegible]	
1626	Otrosi su Mag.d	Que los [illegible] fol. 1[illegible]
	Porque El salario	Del salario del Numero de los Inquisid. fol. [illegible]
1626.	Porque	De los diez [illegible] fol. 282.

[illegible] fol. [illegible]

en los Actos de Cortes.

Fue V. S. servido preguntarme de q̃ tiempo son men-
cion q̃ hablase la Obs. Separacionis 8. tit. de
privileg. milit. et repot. milit. en aquellas palabras
et in primo foro curiae Caesaraugustae novissime
celebrato =

Y llebando sabido q̃ las Observancias se mandaron
recopilar por el S.r Rey D. Alonso el Quinto de este
nombre entre las q̃ hizieron fueros en las Cortes de
Teruel del año de 1428, y q̃ se publicaron y man-
daron observar por el mismo el de 1437 parece q̃ podi-
a darse la respuesta con solo acudir a ver las
ultimas Cortes q̃ se celebraron en Zarag.ª entre es-
tos años =

Pero haviendolo echo hallé q̃ estas havian de
ser las q̃ celebro el S.r Rey D. Fernando el año de 1414
q̃ en el Volumen impreso se llaman segunda Compila-
cion de los fueros echos por el S. Rey D. Fernando en
Zarag.ª empiezan con la Ordenacion de seis fueros
en q̃ se dize q̃ el Justicia de Aragon propuso algunas
dudas a las quales le respondieron el S.r Rey y Corte
General como se contiene al fin de cada una y
luego comienza con el fuero Item q̃ segundo fuero
8. de firmis iuris por razon [illegible] q̃ se [illegible] entre
los absueltos cuya materia no parece q̃ contiene

con la de dicha Ordenanza y lo mesmo sucede en [illegible] demas fueros de dha Leg. Compilacion que todos [illegible] zaran de Leyes de los quales ay parte en la Compilacion de Usamos y parte entre los abolidos.

Si recurrimos a las Cortes del mismo Sr. Rey D. Fernando del año anteced.te 1413 [illegible] en la pag.a en el Volumen de [illegible] [illegible] empiezan solo con el fuero Item Como de Guerren tibus et eorum valitoribus en el qual tampoco se [illegible] nada al intento de dha Observ.a y esta entre los abolidos con todos los demas de dhas Cortes y son todos [illegible] de los quales los cinco primeros son [illegible] de las Cortes anteced.tes del Sr. Rey D. Martin en el año de 1404 en [illegible] se establecieron por cinco años y [illegible] estas se prorrogaron por otros cinco =

Solam.te el fuero Como [illegible] la punicion [illegible] homicidijs et alijs criminosis que parece [illegible] podria adaptarse a aquellas palabras de la Observ.a ad intranuan parti por hablar de materia bastante conferente, y leerse en el las palabras: Parte de leonida contra aquel o aquellos, por aquel o aquellos de qui sera interes. mayorm.te [illegible] todo lo demas [illegible] en dicha Observ.a [illegible] las palabras referidas ad intranuam parti. E comprehende [illegible] el fuero [illegible] antes de [illegible] de officio [illegible] pero no lo contienen las palabras de la Observ.a

in ximo gno curia Caesaraugustae noviss[i]me celebratis, pues este es como e dicho el quinto de dichas Cortes. =

el q alega antes del Officio Supraiuntariorum no haviendo oy tal titulo en la Compilacion de fueros, podria causar algun embargo el fuero es el 8. del titulo de Supraiuntarijs fol. 34. col. 2. =

el ultimo q alega con nombre de Comparacis es el del S.r Rey D. Jayme q comienza In nomine Domini y esta oy en el tit. de Confirmacione paciz fol. 1. fol. 182 col. 1. Vers. sed manifestius =

Esto es lo q por aora puedo responder a V. S. con los papeles con q aca me hallo podria ser q alguno de los q han escrito sobre las observ. diese mas cabal noticia de ello =

G.e D.s a V. S. m.s años de la posada 3 feb.o a 4 de 1635

S. S.r D. Luis de Loscos Secretario.

15

Disputationis de Aragonum Rege Conclusiones.

Regum Aragonum notabiles Conclusiones.

1.ª Conclusio.

Rex Aragonum mortuo suo praedecessore, confestim habita certificatione consuevit se intitulare titulo sui praedecessoris, licet nondum iuraverit, quod colligitur ex Registris Regum Aragonum positis in Archivo Barcinonae. Ita fecit ~~Alfonsus II.~~ Iacobus II. mortuo Alfonso II eius fratre sine liberis 17. Iunij 1327. cum tamen postea iuraverit scilicet 2 die Augusti: secundo Alfonsus III. mortuo Iacobo II eius Patre Ann. 1327. se intitulavit Regio titulo, licet postea iuraverit Barcinone die 15. Decembris. Tertio Petrus III. mortuo dicto Alfonso III. eius patre 24. Ianuarij Ann. 1335. ante iuramenti praestationem et receptionem fidelitatis a subditis quod fuit die 10. Iunij Ilerdae se intitulavit ut patet in Registris ubi sic legitur: Praedictus Dominus Infans Petrus certificatus de obitu Illustrissimi Domini Regis Alfonsi bonae memoriae Patris eius qui die Mercurij mane, quae computabatur nona Kal. Februar. anno praescripto in Palatio Regio Barcinonae ab hoc saeculo transmigravit deliberavit et voluit habito pleno consilio intitulare se Regem Aragonum, Valentiae, Sardiniae, et Corsicae, Comitemque Barcinonae. Quarto Ioannes I. mortuo dicto Petro eius Patre die 5. Ian. Ann. 1387 usque ad iuramenti praestationem facti in quadam Camera Palatij Regij Barcinonae die 8. Martij se intitulavit. Quinto Rex Martinus mortuo Ferdinando fratre 19 Maij 1396. usque ad praestationem iuramenti quod fuit eius Uxor

propter illius absentiam ... in Camera ...tij die 25 Septembris illico scita morte patris se Regem intitulavit et Regina eodem modo. Sexto Hoc Martino mortuo ... 30 Maij 1410, postquam per Novem personas promotus ... Ferdinandus in Regem scilicet die 25. Januar. 1412 ... intitulavit titulo Predecessoris cum postea iuravit Barchinone scilicet die 13 Decembris dicti Anni. Septimo Hoc Ferdinando mortuo 2. Aprilis ann. 1416 Alfonsus IV eius filius ... intitulavit cum postea iuraverit die ultima Augusti dicti ... Octavo Alfonso mortuo 27. Jun. 1458. Joannes II. eius filius idem fecit et tamen iuravit postea Barchinone die 9 Sep. 1458 ... Regno Neapolis, quod reliquit filio suo ... Nono hoc Joanne mortuo 19 Januarij 1479. ... Barchinone in suo Palatio 13 Septembr. dicti anni Ferdinandus II. qui tunc erat Castelle eodem titulo, et ampliori se intitulavit.

2.^a Conclusio.

Non solum Reges in hoc Regno Aragonum et Principatu Cathaloniae titulo predicto gaudent ante iuramenti prestationem et fidelitatis susceptionem sed et utuntur omnimoda ... preheminentia Regali tam in civilibus quam in criminalibus sicuti et post iuramentum. Hoc patet Primo nam Jacobus II cum tempore mortis Patris sui esset in Civitate Maioricarum venit Barchinone die 16. Augusti 1291 duobus mensibus et quinque diebus post mortem Patris quo tempore mandavit fieri litteras iustitie pro Aragonensibus. Valentinis et Cathalanis ut patet in Registris Communibus et etiam fecit gratias et confirmavit Privilegia. Certum tamen est quod hoc tempore nondum erat facta Constitutio per dictum Regem Jacobum

super prestatione dicti iuramenti sed postea factum fuit in Scum de Curia Barchinone quo Incipit. Item quod nostri Successores. que et in volumine Constitutionum fol. 94 ann. 1299. nec erat factum iuramentum Aragonie, Valentie, et Cathalonie quod factum fuit per eundem Regem cum cartha Datt. Tarracone 19. Kal. Jan. 1319. nec iuramentum horum Regnorum cum insulis et Regno Maioricarum et aliis insulis adiacentibus, quod postea factum fuit per Regem Petrum III. Barchinone 4. Aprilis 1344. quo tempore Dominus Rex Petrus facto Processu dictum Regnum Maioricarum contra Jacobum de Maioricis crimine lesae maiestatis Reum qui illud in feudum tenebat recuperavit qui Processus est in Archivo Barchinone et sic videtur quod iste Rex Jacobus non erat adstrictus iis pactionibus quibus ceteri Successores. Secundo Alfonsus III. mortuo Patre ante eius iuram.tum scilicet uno mense et 23 diebus mandavit expediri plures litteras et provisiones et in Registris eiusdem continetur. Tertio Petrus III. post mortem Patris exactis quatuor mensibus et 14 diebus iuravit quo tempore idem fecit. Quarto Idem fecit Joannes I. duobus mensibus et tribus diebus a morte Patris usque ad iuramentum. Quinto idem fecit Martinus II. quatuor mensibus et quindecim diebus a morte fratris usque ad iuramentum. Sexto idem fecit Ferdinandus a die electionis et promotionis usque ad iuramentum, cum tamen intercessissent ultra quinque menses. Septimo idem fecit Alfonsus IV. per quatuor menses ante iuramentum. Octavo idem fecit Joannes II. per quatuor menses, et quatuor dies et haec omnia in Registris dictorum Regum patent.

3.a Conclusio.

Mortuo Rege, legitimus eius Successor, ante iuramentum

prestationem consuevit notificare Praelatis, Nobilibus, Civibus et hominibus Civitatum, villarum, et locorum regalium Dominationis dicti patriam, ut intersint prestationi iuramenti fidelitatis per eos sibi prestandi quod probatur. Primo quia Alfonsus III litteris suis datt. in Montealbo Decembr. ann. 1322 mandavit hos ad se venire ad diem Nativitatis facturi fidelitatem, cum ipse esset paratus facere eis quae facere debebat ut patet in eius Registris. Secundo idem fecit Petrus III. litteris Datis Caesaraugustae 3. Kal. Maij 1336. ut Kal. Jun. adessent Illerdae facturi sibi fidelitatem parato facere ea quae facere tenebatur. Tertio idem fecit Martinus 17 Martij Ann. 1405. ut patet in 1° fol. ... Quarto idem fecit Ferdinandus litteris Datis Barchinone ... cembr. ann. 1412. Quinto idem facit Alfonsus IV. admonens ut 15 die Septembris ann. 1416 adessent Barcinone. Sexto ... fecit Joannes II. litteris suis ann. 1458. mandans ut adessent Barcinone pro aliquibus ad suam novam successionem pertinentibus. Hoc vero iuramentum praestabat Rex in manibus et posse Archiepiscopi Tarraconensis ut patet in mandato facto in instrumento iuramenti per Prothonotarium ... ubi sic legitur: Dominus Rex qui praedicta iuravit in posse Archiepiscopi Tarraconensi, mandavit mihi etc.

4.a Conclusio.

Dominus Rex in nova sui successione potest indicere in Regnis, et terris suis treguas generales. Hoc patet ex eleganti Epistola missa per Regem Petrum Datis Caesarauguste 14. Kal. Martij 1335. suo Gerenti vices Procuratoris in Regno Valentiae, ut treguas indiceret sub magnis poenis.

5.a Conclusio.

Praestito [illegible] iuramento a Successore Regis [illegible] consuevit fieri eidem de quoque vassallis, et subditis [illegible] iuramentum fidelitatis. Hoc patet nam Petrus III. 4 idus Iunii Ann. 1336 in Castello [illegible] praestito [illegible] iuramento, et eadem die nobiles, universitates, et [illegible] Cathaloniae praestiterunt illi iuramentum fidelitatis, ut patet ex instrumentis reconditis in Archivo Barcinone.

6.a Conclusio.

Successor Regis debuit ante praestationem iuramenti convocare Curias suis subditis et vassallis. Hoc patet Primo quia Alfonsus [illegible] ante praestationem convocavit Curias Generales Aragonensibus in Civitate Caesaraugustae litteris datis in Montealbo 5. Kal. Decembr. 1327. ut patet in Regestro exercituum et Curiarum dicti Regis. Secundo idem fecit Petrus III. Aragonensibus et Cathalanis ut patet in Regestro exercituum et Curiarum dicti Regis fol. 125. Tertio idem fecit Ferdinandus I. qui ante iuramentum convocavit Curias Cathaloniae ad 15. Decembr. 1412. litteris datis Caesaraugustae 19 Novembr. dicti anni quam convocationem postea Barcinonae [illegible] Rege et Regno [illegible] prorogavit ad 2. Januar. 1413. ut patet in Processu dictae Curiae. Quarto idem fecit Alfonsus [illegible] convocando ante iuramentum Parlamentum ad Barcinonam ad 10. Septembr. ann. 1416. litteris eiusdem datis 29. Augusti dicti anni.

7.a Conclusio.

Successor tamen Regis debuit Curias a Praedecessore suo inceptas, et non finitas continuare non obstante [illegible] iuramenti praestationem. Hoc patet ex Processu Ioannis I.

cuius

pater Petrus III. [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
et tunc ipse Joannes ad supplicationem [illegible] [illegible]
in Curia tamen cum protestationibus per ipsum Regem fa-
ne propterea continuationem fieret praejudicium Regalis
quod nunquam ac Consequentiam ponere talis Curia
continuavit ad diem sextam Novembr. litteris suis datis
Caesaraugustae 7. Septembr. ann. 1388. in qua continuatione
successoris debent citari illi qui fuerunt citati in prima
Curia ut videtur colligi ex dicto Processu.

8.ª Conclusio.

Praestatio iuramenti per Successorem Regis [illegible] faciendi et receptio fidelitatis a subditis debet fieri Barchinone. Hoc patet Primo ex Charta seu Privilegio Petri III. Dat. Barchinone 13 Kal. Novembr. Ann. 1339. quo id sancivit.

9.ª Conclusio.

Praestatio iuramenti per successorem Regis [illegible] habet [illegible] [illegible] [illegible] et antiqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et Cathalonia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] publicis cum quibus [illegible] [illegible] iuramenti [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] confirmavit [illegible] [illegible], seu franquitas Bovagii, [illegible], et Herbagii [illegible] [illegible] II. [illegible] Cathaloniae facta pretio 20000 [illegible] [illegible] instrumento facto [illegible] mensis februarii 1299. [illegible] Confirmavit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Valentiae et Comitatus Barchinonae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Comitatus [illegible], et Ceritaniae, [illegible] [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

publico Dert. [illegible] 19. Kal. Jan. 1319. Tertio confirmantur instrumentum factum per Jacobum III. de Regno Maioricarum cum Civitatibus et insulis Maioricarum, et [illegible] adiacentibus ipsi Regno et Comitatus Rossilionis et Ceritanie [illegible] Regnis predictis Aragonum Valentie et Barchinone [illegible] in Instrumento [illegible] Dert. Barchinone [illegible] Kal. Aprilis Ann. 1344. Quarto confirmantur generaliter omnia et singula statuta et Capitula, et Ordinationes Curiarum Generalium Catalonie per suos Predecessores habite et omnia Privilegia, franquitates immunitates consuetudines [illegible] quibus [illegible] fruuntur. Quinto confirmantur specialiter omnes [illegible] Constitutiones facte et edite per Regem Jacobum et Alfonsum III. De confirmatione vero monete Barchinone que dicitur de terno non reperitur mentio in iuramento sed sub generali confirmatione continetur.

10.a Conclusio.

Prestatio iuramenti per Successorem Regis [illegible] facienda consuevit fieri in [illegible] mortem [illegible] et Curiae [illegible] ad [illegible] filii primogeniti, haeredis et successoris Domini Regis. Hoc notatur ex Instrumento iuramenti Petri III. [illegible] 5. Id. Ann. 1336. et Instrumento prestationis [illegible] facto e Catalanis [illegible] Domino Regi [illegible] per Catalanos [illegible] et Continuatum in Regestro [illegible] diversorum Domini Regis fol. 15. et 17.

11.a Conclusio.

Iuramentum prestatio consuevit per Locumtenentem Generalem absente Rege a Regno fieri. Hoc [illegible] Regina Maria [illegible] quod factum est Barchinone in [illegible] 5 Septembr. 1396. que quidem Regina Locumtenens erat dicti Regis

sui mariti [illegible] ex [illegible] publico [illegible] [illegible] 1396 et clausa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Martinus 2. [illegible] Barchinonae [illegible] [illegible] 9. Maij 1405.

12.a Conclusio.

[illegible] Regiae Coronae Aragonum [illegible] Sacramentum fidelitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tenent pro Domino Rege. Hoc [illegible] Petri III. [illegible] intitulato, et [illegible] probatur ex [illegible] feudorum Domini Regis Ioannis I. et Regis Martini et Alfonsi 3.i

13.a Conclusio

Dominus Rex consuevit mandare et jurare suo [illegible] ut eius Primogenitus [illegible] pro Rege et successore in Regno [illegible] [illegible]. Hoc probatur ex instrumento [illegible] [illegible] [illegible] Primogeniti Regis Ioannis Barchinonae [illegible] Martij 1387. [illegible] [illegible] [illegible] in Sacra [illegible] cernitur nam 3. Regum c.1. David [illegible] Salomonem [illegible] in futurum Regem per Sadoch.

14.a Conclusio.

Non censebatur Successor Regis Defuncti ad [illegible] [illegible] prius [illegible] et postea caeteri [illegible] contra sed hoc et ad [illegible] suae voluntatis, [illegible] [illegible] ex litteris Alfonsi III. missis [illegible] [illegible] [illegible] 5. Kal. Decemb. Ann. 1327. [illegible] [illegible] Aragonia intendat [illegible] Coronare et accipere Coronam [illegible] [illegible] [illegible] Caput Regni tamen non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

15.ª Conclusio.

Officium Generale Gubernationis ad Primogenitum pertinet ex iure sibi eo ipso collato hoc patet ex Provisione Petri III. Datum Caesaraugustae [illegible] in Villa Castellionis Campi de Burriana 17. Julij 1373. Ubi id dicitur.

16.ª Conclusio.

Novus Successor Regis defuncti consuevit mittere Ambassiatores ad Regnum Siciliae cum plena potestate ad recipiendum fidelitatem a subditis, et Homagium pro ipsis hoc patet ex Registro Ferdinandi I. intitulato Siciliae primo. Ubi latè.

17.ª Conclusio.

Ante praestationem iuramenti per Regem subditis faciendi de servandis privilegijs subditi tenentur obedire officialibus Regijs, eorumque iussionibus acquiescere hoc patet nam subditi tenentur ad fidelitatem Domino Regi ante iuramenti praestationem de hoc vide in [illegible] Registro Ubi et patet quod Primogenitus potest renunciare iuri Primogeniturae secundogenito vel alij cuicumque [illegible] cum expresso consensu Patris [illegible] vide Provisionem Petri III. et Renuntiationem Infantis Jacobi per quam fuit in [illegible] Infans Alphonsus.

Et Nota quod Regina [illegible] non [illegible] in venditione de dicto Bonanco per Iacobum II. facta nobilibus Baronibus et Hominibus [illegible] pretio 200000 ß et ideo [illegible] Regina [illegible] non praestans iuramentum indicta nova Successione [illegible]

COMMENTARIVS

COMMENTARIUS

AD FORUM UNICUM,

TIT. DE LOS QUE INIURIAREN A LOS OFICIALES REALES.[1]

ANNI. M.D.XCII.

FOR. UNIC.

Por Quanto es manifiesto que los que administran Justicia sean muy respetados, y conozidos de todos: Su Magestad de Voluntad de la Cortes estatuye y ordena, que siempre que el Vicecanciller, Regente la Cancilleria de Su Magestad y sus Successores, el Assessor del Governador, los Consejeros de la Audiencia Real Civil y Criminal, el Justicia de Aragon, y sus Lugartenientes, o qualquiere dellos sobredichos fueren injuriados de palabra o de echo, por qualquiere persona de qualquiere estado que sea, puedan causarles notirio[2] embargarles a la Carcel i llebarles las penas, que por Fuero[3] estan statuidas contra los semejantes. E amas de lo sobredicho puedan las tales personas, que injuriaren a los dichos oficiales, o qualquiere de ellos, ser acusados por el orden i forma que esta ya puesto en los Lugartenientes del Justicia de Aragon por el Fuero del Emperador Carlos V. nuestro señor, so la Rubrica. De la facultad de poder acusar a los que damnificaren, o injuriaren a los Lugartenientes.[4]

I para que no puedan alegar ignorancia los que no les guardaren respecto, y sean los Juezes señalados, i conozidos, como es razon; se statuye y ordena que los officiales arriba nombrados, exceptado el Justicia de Aragon, si no fuere letrado, e amas de ellos el Abogado Fiscal de Su Mag.d y sus Successores, i el Juez de Enquestas[5] trayan Ropas Talares[6] prohibiendo como por el presente Fuero se prohive, que ningunos otros las puedan llebar so pena de las ropas perdidas, y otras penas arbitrarias, y puedan ser accusados a instancia del Procurador Fiscal[6] de Su Magestad, y de sus Successores.

NOTAE

NOTÆ.

+ per quos Statuta, Iudicia scilicet, complentur, et ac necesaria perguntur, vt in l. 1. C. de habitu qui vti in Cod. Theod.

1. Officiales Regis. Officiales [illegible] ministri [illegible] Magistratuum sunt, Paulus lib. 5. Sent. C. de fisc. advocat. ibi: Quoniam sine authoritate indicantis officiales alicuius bona occupant, vel describunt, vel sub observatione esse faciunt, adito procuratore iniuria submovetur. Vlpianus in l. 1. §. si quis vltro, 19. ff. de quæst. sicque summitur hoc verbum Tit. de filijs official. Varia tamen eorum esse genera notavit iam Zasius in l. principaliter ff. si certum petat? Sunt enim Rectores Provinciarum: sunt Præsides: Gubernatores: Prodomini, siue vt vulgo vocantur Vicedomini: Administratores sine iurisdictione, et cum iurisdictione: sunt Aulici, quos Palatinos nominant: sunt et multa alia genera, sicut habetur De offic. pluribus in Tit. ff. et Cod. Et hi officiales etiam aliquando personæ aliquando vero administrant ad tempus de quibus loquitur l. periculum ff. si certum petatur. Atque hoc modo officiales Regij dicuntur apud Aragones, quicumque Regiam iurisdictionem administrant, siue maiores sint vt hij de quibus hic loquitur, siue minores, de quibus alijs in Foris passim. Cum tamen Castellæ legibus, et præsertim Indiarum, officiales Regij, qui Regiæ Gazæ præpositi sunt maxime audiant, de quibus plenè, yuno præter innumeros Gazophilacium Regium Peruvicum, ac novissime Sed Succi plenus ad res Indicas liber, cui titulus Norte de la Contratacion de las Indias. De officialibus Ecclesiasticis vide etiam glos. in Clem. 2. de rescript. et Bartol. latè in l. de pupillo §. si quis ipsi ff. de nov. oper. nunciat. et qui eos a Vicario separat Albericus in cap. cum nullus de tempor. ord. in 6. et an ex laicis deligi possint quod negat Baro à Tautemberg. arg. ducto ex cap. in nova 26. q. 7. sed plures affirmant.

2. Notorio. Quid sit in Aragonia Notorium dixi ad For. Vnic. Tit. de Process. super Notorio Ann. 1442. Et For. vnic. eod. Tit. Ann. 1461. Et For. Vnic. Tit. de la facultad de poder accusar a los que damnificaren, o iniuriaren a los lugartenientes. Ann. 1528.

3. Fuero. Scilicet For. vnic. Tit. de Process. super notorio Ann. 1442. Et For. vnic. eod. Tit. Ann. 1461.

4. Lugartenientes. Nempe d. For. Ann. 1528. in Nova Compilac. lib. 3. Tit. 81. fol. 73. col. 1. vbi dixi.

5. Enquestas. De hoc Iudice apud Aragones, Inquisitionum nempe contra officia de los Regnos, multa in eorum Foris, et præcipue adversus Notarios et Scribas Regni.

6. Tolares. Quarum ex Concilio Martini Papæ c. 41. memoria fit apud Romanos

pars.

part. 6. c. 378. Vbi Talares Tunicae dicuntur. Grahanud c. 32. dist. 23. Vbi, Talares vestes audiunt, hodie vero apud nostros communi vocabulo Garnachas appellantur.
7. Vebar. Scilicet absque Regia facultate, permissuve de quo in Commentario.
8. Vocal. Nota alterum ex casibus in quibus Procurator Fiscalis agere potest criminaliter in Aragonia quod regulariter illi non permittitur.

COMMENTARIVS.

DVO Hoc Foro statuuntur. Alterum vt Magistratibus debitus suus honor vbique et Reverentia deferatur. Alterum vt omnibus notum sit, quo melius a nemine contemnides, feciive per summam iniuriam, aut ignorantiam possint. Et adversus predictis capitis transgressores, eis scilicet, qui Thesaurario aut Vicecancellario, Regentium Cancellariam Domini Regis, et successorum eiusdem, Advocatis Regentis Officium Generalis Gubernationis Aragonum, Doctoris Regii Consilii, Iustitiae Maioris Aragonum eiusdemque Locumtenentibus vel cuilibet eorum personas violaverint aut verbis lacessiverint, cuiuscunque hi status, fortunae et conditionis, Notarii et Carceris coercitio, aliaeque poenae iam a Foris Aragonum adversus eos statutae, Foris scilicet Vnic. Tit. de Proces. super Notarii Annor. 1442. Et 1461. hic innobantur. Et vt accusari ad hunc possint, tanquam de Locumtenentes Iustitiae Aragonum videlicet, inde Carceri Manifestationis Curie. Foro Vnic. Tit. De la facultad de poder accusar a los Lugartenientes del Justicia o inferiores a los Lugartenientes. Anno 1528. nova, atque perpetua sanctione firmatur, de quibus omnibus alibi supra Foris iam plene a Nobis, ac satis, superque dictum est.

II. Sequitur ergo vt de secunda Fori parte, nunc videamus, quae ne eorundem Magistratuum violatores refugii, inscientia vel ignorantia sua se excusare nitentes ab ipsis poenas evadere contendentes, et vt Iudices ac proceres Magistratus ab omnibus et inter omnes noti sint, vt per se, atque notatum dignitatis cautum reperitur, vt iidem Magistratus, qui supra nominantur (demptis Iustitia Aragonum, si non fuerit litteratus) ac praeter eos etiam Regii Fisci Patronus et Quaestorum adversus Regios Officiales Iudices, Talares vestes (vulgo Garnachas vocat) induere teneantur, quibus tamen nec alii possint vti sub earum amissione, et aliis poenis, quarum perquisitio nomine Aerarii publico et Criminali Iudici Regii Fisci Patronus poterit attendere quam violati Maiestatis videtur, cum vera eiusdem, ac, viridi spiritu in regno Aragono, Regiae Dominationis in eisdem refulgeat splendeatque.

III.

III. Etenim cum hæc quoque res Princi-
pum curam subinde procurare debeat
uti et Romanorum præsertim procuravit
ut sua cuique ordini propria vestis consta-
ret, iure merito igitur de Magistratuum
sive maiorum officialium Dom. Regis
habitu hoc Foro cautum a Philippo I. hu-
ius nominis, inter istius Regni Reges
fuit. Dixi Romanorum in primis Prin-
cipum curam hanc rem procurasse
non quod ad hæc Augusti institutum
pertinuisse existimem qui teste Sueto-
nio in eius vita: Etiam habitum vesti-
tumque pristinum reducere ~~instituit~~ stu-
duit. Ac visa quondam pro concione
palliatorum turba, indignabundus et
clamitans, En, ait, Romanos rerum
dominos gentemque togatam. Negotium
ædilibus dedit, ne quem posthac pate-
rentur in foro, circove, nisi positis la-
cernis togatum consistere. Id itaque
Augusti institutum huc non facit ut
pote quod universum populum Roma-
num spectabat, non vero certi tantum
ordinis generisque personarum. Verum
huc pertinet quod de Alexandro Severo
Lampridius in eius vita refert, his verbis:
In animo habuit omnibus officiis ge-
nus vestium proprium dare, et omni-
bus dignitatibus ut a vestitu dignosce-
rentur, et omnibus servis ut in populo
possent agnosci, ne quis seditiosus
esset, simul ne servi ingenuis misce-
rentur. Sed hoc Ulpiano Pauloque dis-
plicuit dicentibus plurimum rixarum
fore si sic faciles essent homines ad in-
iurias. Tunc satis esse constituit, ut Equi-
tes Romani a Senatoribus clavi quali-
tate discernerentur. Pænulis intra ur-
bem frigoris causa, ut senes uterentur
permisit, cum id vestimenti genus
semper itinerarium aut pluviæ fuisset.
Matronas tamen intra urbem pænulis
uti vetuit, in itinere permisit.

IV. Ceterum etsi non omnibus offi-
ciis, non omnibus hominum generibus
suam cuique vestem dari publice expe-
diat, quod Ulpiano et Paulo Magistris
nostris visum; attamen nonnullis Ha-
bitus, sive vestimenta, indumentave
publicis Constitutionibus ceterorum Prin-
cipum definita fuisse, quibus videlicet
uti oporteret vel liceret, pro conditione
cuiusque ad dignitatem, quibusve contra
uti non liceret intra Urbem Romam
veterem, et novam Constantinopolitanam,
imo et in vicinis illi Romæ regionibus.
docent nos apertissimis verbis integri
Tit. de Vestibus oloveris et auratis in
Cod. Theod. lib. tit. . Ubi scilicet
et vestes oloveræ, paragaudæ, auro tex-
tæ vel sericæ auro intextæ privatis omni-
bus interdictæ et Principibus solis re-
servatæ leguntur. Item et Tit. de Mi-
litari veste. lib. . tit. . Ac genera-
lius magis Tit. de Habitu quo uti
oportet intra urbem lib. [illegible] tit. 10. eod.
Cod. Theod. Ubi de chlamydibus [illegible] [?],
Pænula, Toga, Interiore veste sub Pænula,
Pellibus discoloribus, Birris, Cucullis &

et id genus alijs tum Romanorum quam exterorum gentium sive peregrinis. De Chlamyde inquam qui habitus militaris erat l. 4. d. tit. de milit. veste. Inde et Tessera Chlamydis dicitur et Senatores ea vti intra Civitatem Constantinopolitanam prohiventur, ac Colobijs fenulis, ve, quae et quieta vestimenta dicuntur vnicis permittitur, ac specialiter Toga qua indui iubentur dum Senatum, et in Iudicijs pleni agitur. d. l. 1. de Habitu, quo vti. Vt nullam faciam quae de Holosericis vestibus, quas sub qualibet conditione largiri omnibus privatis interdicitur. l. 1. ff. de expensis ludorum eod. Cod. Sigillatis, Sericis, Textis auratis, Crustis, quae Auimis, vti et gemmis interdicuntur sicuti de ipsis quoque Auimis, et quae ludibrio corporis sui quaestum faciebant publice habitu earum virginum quae Deo dicatae erant vti prohibebantur. Scutulatis Sericis, Varij coloris vestibus, tantum eis permissis l. 11. l. 12. de scenicis eod. Cod. Queque de Peregrinis vestibus, aut indumentis veluti Tzangis, Brachis, Plagis, Pellium denique indumentis, aut maioribus crinibus servis quoque intra vrbem Romam et in vicinis regionibus interdictis pleni agitur l. 2. 3. et 4. eod. tit. de Habitu quo vti. Ac in Ind. Cod. Theod. de Veste[?] ia, vbi plenius quod animo, manibus de hac re.

V. Sed vt vt haec fuerint nos Fori sive legis nostris Historiam penitus ab origine videamus et deinde eiusdem verba pro modulo tenuitatis nostrae illustremus. Nam cum Togarum esu depositis ad Forum descendere Regijs Consiliarijs nec insolens aliquando, aut absurdum esset, et similli cum Advocatis Habitu parim incederent. Philippi II. prudentiam, et occulatissimam ipsius in vendicanda suorum Consiliariorum auctoritate diligentiam, vesana cuiusdam hominis audacia Vallisoletana in vrbe qualiter[?], quae novae huic providentiae ansam praebuit; Ludovico Cabrera de Cadova in eius vita lib. 12. c. 21. in principio, haec ita narrante: En este tiempo (Anno scilicet 1579) procedió con desacato vn Forastero contra vno delos del Consejo de Iusticia en la Calle, sobre encontralle su Cavallo, y escusose con q le tenia por Abogado en el Habito. Templo la indignacion del Rey i previniendo en lo venidero les hizo vestir la Garnacha, tenida desde aquel punto por señal de authoridad, veneracion, ecelencia, no solo para diferenciarse: Haec ad rem nostram. Sed audiri ac gravis Historiographi eadem de re monitum ne graventur hic addere ita prosequitur. I quando Se la vistieron le primera vez, que no podia caer bien vna ropa nueba sobre vna vieja les dixese la razon: Nutte deinde el antiguo Hombre, i da vista el nuebo en Iusticia, y Santidad de verdad.

No

No advirtió en mandar bendezírla i dársela en el Templo dos Confesores como á Ropa del orden Senatorio, diciendo: Vestime la Justicia como vestidura, i quando la guardare en el Juicio, pondré corona en mi cabeza, que la dará Dios de honor y gloria prometida. Praecipue memorat Dom. D. Franciscus de Alfaro de offic. Fiscalis Gloss. 31. n. 7. Id quod ipse Regij Indiarum Supremi legislator anno 1581. nomine fieri iussit, Schedula data apud Tomarensis 22. Maij sub his verbis: El Rey. Presidente y oidores de la nuestra Audiencia Real que reside en la Ciudad de Santo Domingo de la Isla Española Saued, que entendiendo que los del nuestro Consejo, Alcaldes de nuestra Casa y Corte, y Fiscales, Presidente y oidores de las nuestras Audiencias de estos Reynos auian dexado de traer las Ropas que solian que se llaman Talares, y traían Capas largas, habito que todos generalmente usan, y que con la experiencia y demostracion no se diferenciaban de los que los han de respetar: y entendiendo convenir a nuestro servicio que se singularizen en el habito de todos los demas, para que a todos sea claro, y por el sean conocidos y respetados como conviene; avemos acordado y ordenado que de aqui adelante trayan las dichas Ropas Talares que acostumbraban, y porque nuestra voluntad es que lo mismo se haga en las Audiencias de las nuestras Indias, os mandamos que vos, y de aqui adelante vosotros y nuestro Fiscal de esa Audiencia, los que fueredes seglares, trayais las dichas Ropas que como dicho es se acostumbraban, y permitimos que trayendolas podays andar a caballo con gualdrapa, no embargante lo dispuesto y ordenado por las Pragmaticas que sobre ello mandamos hazer que se publicaron en esa Isla, como sabeis, en estos Reynos, que para en quanto a esto dispensamos con ella, quedando para en lo demas en su fuerça y vigor; y prohibimos y defendemos, que no puedan traer las dichas Ropas, otras ningunas personas, de qualquier calidad, estado, i condicion que sean, so pena que el que las traxere lo tenga perdido, é incurra en pena de cinquenta mil maravedis aplicados todos ellos para nuestra Camara, y que este treynta dias en la Carcel lo qual mandamos que assi se guarde cumpla y execute. Fecha en Tomar a 22 de Mayo de 1581. Yo el Rey. Por mandado de su Mag. Antonio de Erasso. Extat Tom. 2. Schedul. Impress. fol. 3. eamque fere integram refert Dom. Archiepiscopus Villarroel in Gubern. Eccles. Pacific. tom. 2. q. 11. art. 1. n. 14. Et post haec Scripta: lib. 11. tit. 16. leg. 87. Tom. 1. Legum Indicarum, sed cuius tandem Sententia expressa, quod in aliis dolemus. Idemque observari apud Siculos refert Dom. D. Garcia de Mastrillo de Magistratibus lib. 5. c. 2.

a n. 17. Schedula data 9. Septembris Anni 1582. mediaque aliquibus solemnioribus diebus ea iri Regij Consilieri Capere, et q. ad ann. 1598. in quo Borge Excell. Marc. de Magueda ex Senatusconsulto die 2. Maij iussum fuit, ut omnino Regia Schedula observaretur et semper ea Regij Majestatis, quibus munitae erat, vererentur q.d alia Schedula data 13 Septembris Anni 1601. aprobatum fuit. Eo q. modo tempore Apud Mayores, Anno nempe 1592. in Comitijs Turiasone ab eodem Philippo celebratis idem statutum fuit, ut docet Turiasoiteri cuius meminit et Dom. Ramirez de leg. Reg. §. 7. n. 8.

VI. Igitur his ita de origine Fori nostri observatis sequitur nunc, ut ejus verba illustremus, ac in primis illa quibus sanctioni sue non una ratio redditur ibi: porque no puedan alegar ignorancia los q. voleren quedran ser sujeto. Nam cum vitiatum generis humani istum sit, libenter peccatum committere, et commissum negando abscondere, et convictum defendendo excusare, ut ait D. Gregorius lib. 22. Moral. merito quidem ne sub pretexto q.d minus noti fuerint Magistratus Judicum ve personae (quae sanctae et illibatae esse debent) ipsarum violationes excusarentur vestium talium habitu decorari atque insigniri iussi sunt, ut debitam ipsis exhibeamus reverentiam ut est in l. 1. §. interdum Vers. spectat. ff. de iniurijs, eos scilicet reverenter salutando ed text. in l. 1. C. de silentiarijs lib. 12. ibi: tam in edocenda nostra serenitate, quam in salutandis nostris administratoribus. non ut aulicae muscae, quae cum potentiorem salutant, vestem, vel partem aliquam corporis manu illi tanguntque, ad statim cum veneratione quadam ad os reportant, vestigium priscae adorationis, sed ut hodierno usu et palatinorum observantia, caput aperientes, sanguine omnia nostra illis parata debeant, capite inflectentes, assurgentes, semitam cedentes, locum dantes, deducentes, ac reducentes. Quae omnia licet erga alios urbanitatis gratia fiant; erga Magistratus tamen in necessitatis causa fieri debent, ut nolentes eos salutare incurrant quasi in poenam sacrilegij, ut pluribus tradunt Joan. a Platea in l. 1. C. de domestic. lib. 12. et in l. 1. C. ut dignitatis ordo servet. Petr. Gregorius Syntag. iur. lib. 6. tit. 5. c. 4. et seq. Cum enim Magistratus res sacra et sancta sit, non vulgariter sed religiose contrectanda est, nec pater filium, dum agit personam publicam, ut ex vulgari illo Q. Fabij Maximi exemplo, de quo apud Plutarchum in apoteg. pag. 433. tom. 1. moral. ait Dom. Ramirez de leg. Reg. d. §. 7. n. 3. Unde merito et specialiter noti atque esse debent, ut statim in nostro foro additur ibi: y sean los Juezes senalados, y conocidos como es razon.

quod & Gratianus Valentinianus &
Theodosius in d. l. 1. De habitu quo uti.
in Cod. Theodos. de qua statui, cuius docue-
runt illis verbis: Ut huiusmodi agnitio-
ne conditionem suam tuerentur, eoque pro-
inde conditio, vel dignitas vestibus ut
loquitur Tertullianus cap. 1. de Pallio. Et
in d. Schedula 22. Maij 1581. ibi: Tenien-
dose de conbenir a nuestro servicio que los
singularizen en el habito de todos los
demas, para que a todos sea claro, que por el
sean conocidos y respetados como conviene.

VII.

SIENDO UNO DE MIS PRINCIPALISSIMOS CUIDADOS en el règimen de estos Reynos (y que por consequencia deve serlo tambien de todos mis Tribunales, y Ministros) la prompta, y recta administracion de la Justicia en general, y la expedicion de los Pleytos legales, Causas Criminales, y demas litigios, y demandas que ayan ocurrido, y se ofrecieren entre partes, y de Oficio: Sin embargo, que de la justificacion de todos los que actualmẽte tienen à su cargo esta gravissima obligacion, devo prometerme, no daràn ocasion en materia tan delicada, y de tan irreparables perjuicios, à que se dilate con motivos, ò pretextos voluntarios, la Decision, ò Sentencia que à cada uno de los Litigantes, y Reos perteneciere en justicia; por mayor satisfaccion mia, y en comprobacion de las operaciones del ministerio: He resuelto, que todos los Consejos, Tribunales, y Ministros de dentro, y fuera de esta Corte, que tienen à su cuidado esta essencialissima carga, me den cuẽta de todos los Pleytos que se hallarẽ pendientes, y del estado de ellos; poniendo assimismo en mi Real inteligẽcia, al fin de cada mes, noticia del curso que se les aya dado para su conclusion, y de los que se huvieren fenecido: Y que los Tribunales, y Ministros de esta Corte, y fuera de ella, dependientes del Consejo, lo executen por su medio, para que por èl se me haga presente lo que en quanto à estas dependencias participaren, y en su vista se ofreciere al Consejo que añadir, assi sobre los casos que expressaren, como de otras cosas particulares que puedan ocurrir. Tendràse entendido en el Consejo, y Camara para su cumplimiento, y observancia; y se daràn las ordenes convenientes à este fin à la Sala de Alcaldes, Juzgado de la Villa de Madrid, y à las Chãcillerias, y Audiencias del Reyno. En Madrid à quatro de Enero de mil setecientos y veinte y seis. Al Obispo, Governador del Consejo. *Es Copia de la Original.--Don Balthasar de San Pedro Azevedo.*

HE RESUELTO, SE DE ORDEN GENERAL A TODO el Reyno, para que se prendan los Vagamundos que huviere, y se lleven à las Plazas donde se prendieren, ò à las mas inmediatas, encargàndose eficazmente el mayor cuidado en su execucion, y que se dè cuenta de ella. El Consejo lo tendrà entendido, y expedirà las ordenes mas convenientes à su puntual cumplimiento, dandome noticia de lo que de ellas resultàre. En Madrid à cinco de Enero de mil setecientos y veinte y seis. Al Obispo, Governador del Consejo. *Es Copia de la Original.--Don Balthasar de San Pedro Azevedo.*

Es Copia de los impressos, remitidos al Real Acuerdo, quien les obedeciò, y mandò cumplir, de que certifico:

Don Francisco Comes.

demàs Ministros de esta Corte, Chancillerias, Audiẽcias, Justicias, Capitanes Generales, y Governadores de mis Dominios, administren la Justicia con pureza, y rectitud inviolable en sus Jurisdicciones, distribuyendola entre todos los individuos exactamente, sin causarles el intolerable perjuizio de las voluntarias dilaciones, cortando de raìz las causas que puedan producir dissensiones, y litigios, sin vulnerar por esto los terminos legales, que para semejãtes casos estàn prevenidos por Derecho: Y que se exijan las contribuciones de los Lugares (mientras puedo aliviarles tan grave peso) sin violencia, ni codicia de los sugetos que se destinaren à esta incumbencia; cautelando todos los perjuicios que pudieren causarse; castigando competentemente los que se hizieren; y extinguiendo los abusos que en semejãtes comissiones se huvieren introducido, como deven executarlo por su propia obligacion todos los Ministros, en quienes por sus empleos tengo depositada mi confiança para estos fines, y alivio de mi conciencia, cuyo vinculo les renuevo en el cumplimiento, y satisfaccion de sus encargos: Ordenandoles lo observen assi rigurosamente, haziendo notorio este mi Real animo en todos mis Dominios, para el consuelo, y aliento de sus individuos, en lo que pertenezca à su Jurisdiccion; con advertencia, no solo de que seràn reconvenidos, sino que si al mas minimo de todos mis Vassallos, se le dilatàre la Justicia con algun pretexto, ò se le agraviare por los Tribunales, ò Ministros de su Distrito, aya de tener el arbitrio de recurrir à mi directamente por medio del Duque de Ripperdà, mi Secretario de Estado, y del Despacho, à fin, que enterado Yo de su instancia, si fuere cierta, pueda tomar las mas justas providencias, assi para el remedio de los daños que se huvieren originado de este modo de proceder, como para el castigo de los Delatores, si faltaren en sus informes à la verdad. Y en medio de que estoy persuadido à que ninguno de mis Ministros, de qualquiera calidad, y grado que sea, incurrirà en tan feo crimen, como lo es faltar à mi confiança, y à su jurada obligacion, en detrimento de la buena administracion de Justicia, y del bien publico de mis Reynos; les amonesto, que assi como se harà acrehedores de mi liberalidad para su premio, cumpliendo con sus obligaciones, se constituiràn dignos de mi indignacion, faltando à ellas, y del castigo que corresponda à su delito, y al publico exemplo. Tendràse entendido en el Consejo para su puntual cumplimiento, y observancia, en la parte que le toca. En Madrid à dos de Enero de mil setecientos y veinte y seis. Al Obispo, Governador del Consejo. *Es Copia del Real Decreto de su Magestad, que original queda por aora en este Oficio de mi cargo, de que certifico yo Don Balthasar de San Pedro Azevedo, Escrivano de Camara, y de Govierno del Consejo. Madrid, y Enero quatro de mil setecientos y veinte y seis años.--Don Balthasar de San Pedro Azevedo.*

SIEN-

dir lo que no se les pudo situar, por la falta de medios, que causò la urgente necessidad de la Guerra, ò qualquiera otro accidente. Tendràse entendido en el Consejo, y se daràn las ordenes convenientes para su puntual cumplimiento, y observancia, en la parte que le tocàre. En Madrid à dos de Enero de mil setecientos y veinte y seis. Al Obispo, Governador del Consejo. *Es Copia de la Original.* --*Don Balthasar de San Pedro Azevedo.*

AUNQUE ESTOY PERSUADIDO DEL SINGULAR amor, y fidelidad, que siempre me han tributado todos mis Vassallos, como natural efecto de su generosa lealtad; creeràn, que en medio de que hasta aqui, (por los repetidos acaecimientos de una Guerra tan constante, y dilatada) no he tenido arbitrio para manifestarles los ardientes deseos, que continuamente me han impelido à solicitar en quanto alcançaren mis providencias, el alivio de sus trabajos, y minoracion de sus contribuciones, de suerte, que llegassen à conseguir generalmente los efectos de mi clemencia, y gratitud, y los que se siguen del establecimiento de una perpetua tranquilidad. Oy, que mediante la Divina Providencia, se logra en estos Reynos el imponderable beneficio de la Paz, he considerado ser la ocasion tan deseada, para hazer patente à todos los Subditos de mis Dominios, llegò el caso (que han procurado mis fatigas) de su reposo, y de mis esperanças, para promover en su beneficio el cumplimiento de mis deseos, en premio de sus servicios. Y sin embargo de que las urgentes necessidades de la Guerra, à que ha sido forçoso atender por la defensa de estos Reynos, y por conservar en ellos su heroyca, y memorable reputacion (arrebatando sin libertad todos los arbitrios, y aun los pensamientos dirigidos à sus utilidades) limitò de forma el mio, que me constituyò en la impossibilidad de poner en practica mis intentos: Todavia en medio de tan estrechos terminos, pude manifestar algunos indicios de la inclinacion de mi Real animo al desahogo de mis Pueblos en diversas ocasiones; y particularmente quando mandè extinguir la contribuciō, ò Servicio de Milicias, y remitir à beneficio de ellos lo que estavan deviendo, assi del expressado Servicio de Milicias, como del Servicio ordinario, y extraordinario, y moderar con tanta equidad el precio de la Sal. Pero no satisfaciendose el amor, que professo à mis Vassallos, ni el anhelo con que solicito su entera felicidad, con aquella sola demostracion de mi gratitud, en recompensa de su lealtad; y siendo los primeros, y mas firmes fundamentos para regir los Reynos con acierto, y establecer en ellos las maximas que se juzgaren oportunas, la buena, y recta administracion de la Justicia, y de la Hazienda: He resuelto (en el interin que con el beneficio del tiempo se pueden poner en practica mayores alivios de los Pueblos) mandar à todos los Tribunales, y

demàs

MS.
Fueros
DE
Aragon